

**SUBOTIČKA
DANICA
(nova)**

**KALENDAR
2009.**

SUBOTIČKA DANICA

(nova)

**Kalendar
za 2009. godinu**

SD

Subotica, 2008.

SUBOTIČKA DANICA (nova)
kalendar za 2009. godinu
godište LXXXVIII.

Uredničko vijeće:

mr. Andrija Anišić, Stjepan Beretić, mr. Ervin Čeliković, Katarina Čeliković, Franjo Ivanković, Vesna Huska, dr. Andrija Kopilović, mr. Mirko Štefković i Željka Zelić.

Objavljuje:

Župni ured Sv. Terezije
24000 Subotica, Harambašićeva 7

Glavni urednik:

Stjepan Beretić
24000 Subotica, Harambašićeva 7

Odgovorni urednik:

predsjedavajući Katoličkog instituta
za kulturu, povijest i duhovnost "Ivan Antunović"
dr. Andrija Kopilović
24000 Subotica, Starine Novaka 58

Lektorica:

Katarina Čeliković

Korektura:

Željka Zelić

Tehnički urednik:

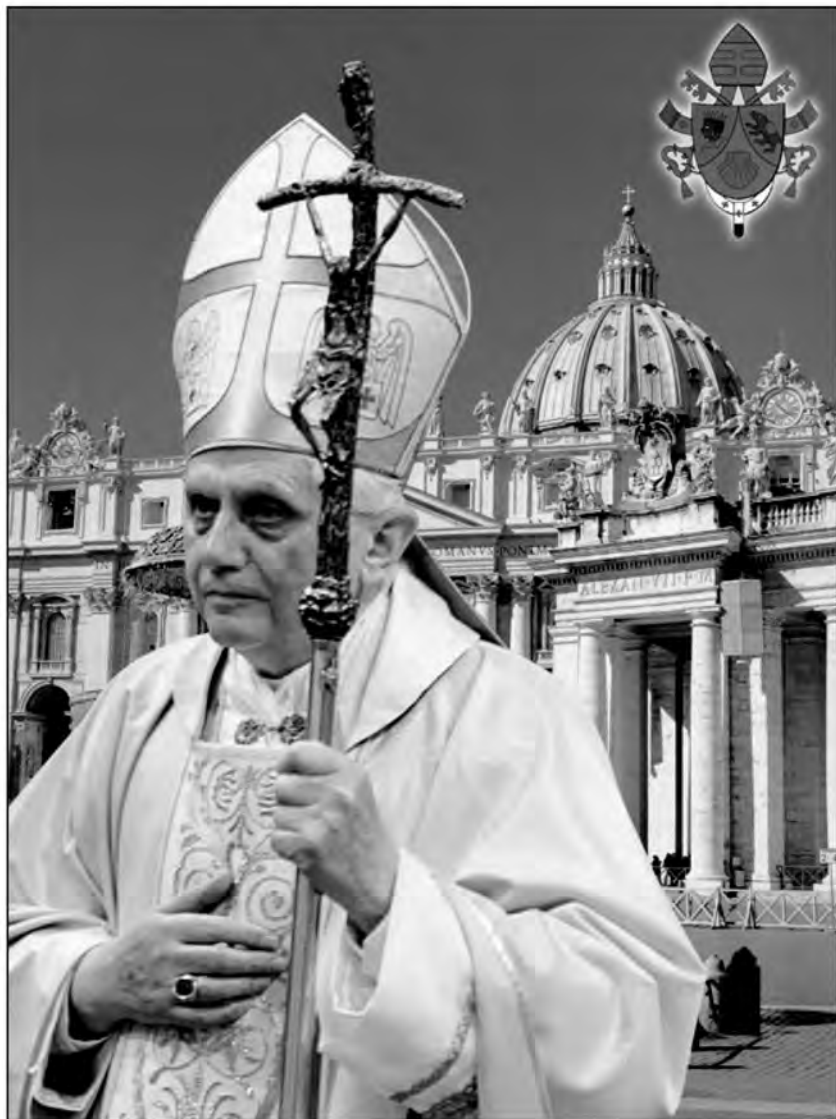
mr. Ervin Čeliković

Tisak:

Štamparija "Printex"
24000 Subotica, Segedinski put 86

Subotica, 2008.

zkvh.org.rs

Benedictus PP XVI

*Papa Benedikt XVI.,
poglavnik Katoliške crkve*

SIJEČANJ

Januar

KATOLIČKI

Č 1 **NOVA GODINA; Marija Bogorodica**
P 2 Bazilije, Grgur Nazijanski
S 3 Ime Isusovo; Geneveva, Anastazija S.
N 4 **2. NED. PO BOŽ.; Angela F. Borislava** ☾
P 5 Telesfor, Emilijan, Miljenko
U 6 **BOGOJAVLJENJE (Tri kralja); Gašpar**
S 7 Rajmund P. Rajko, Zoran
Č 8 Gospa od brze Pom.; Severin, Teofil
P 9 Julijan, Miodrag, Živko, Bl. Alix, Jadran
S 10 Agaton, Dobroslav, Grgur X.
N 11 **KRŠTENJE ISUSOVO; Honorat, Neven** ☺
P 12 Ernest, Tatjana Rimska
U 13 Hilarije, Veronika, Radovan
S 14 Feliks, Srećko, Veco
Č 15 Pavao pust., Mavro, Anastazija, Stošija
P 16 Honorat, Marcel, Oton, Mislav
S 17 Antun op., Leona, Vojmil, Lavoslav
N 18 **2. KR. G.; Margareta Ug., Priska** ☾
P 19 Mario, Kanut, Ljiljana, Marta
U 20 Fabijan, Sebastijan
S 21 Agneza, Janja, Neža, Ines
Č 22 Vinko, Anastazije, Irena R.
P 23 Emerencijana, Ema, Vjera, Milko
S 24 Franjo Saleški, Bogoslav
N 25 **3. KR. G.; OBRAĆENJE SV. PAVLA ap.** ☺
P 26 Timotej i Tit, Bogoljub, Tješimir
U 27 Anđela Merici, Pribislav, Živko
S 28 Toma Akvinski, Tomislav
Č 29 Valerije, Konstancije, Zdeslav
P 30 Martina, Gordana, Darinka
S 31 Ivan Bosco, Saturnin, Marcela

Sunce u siječnju:

Dan:	Izlazi:		Zalazi:	
	h	m	h	m
1.	07	37	16	21
10.	07	36	16	32
20.	07	30	16	43
31.	07	20	16	59

PRAVOSLAVNI

DECEMBAR 2008. / JANUAR 2009. - pravoslavni
Č 19 Sveti mučenik Bonifacije
P 20 Sv. Ignjatije Bogon.; (Pretp. Roždestva)
S 21 Sv. m. Julijana i sv. Petar Kijevski
N 22 **29. po D. - Otaca; Sv. vm. Anastasija; Oci**
P 23 Sv. 10 m. Kritskih; (Tucindan)
U 24 Sv. ppm. Evgenija - **Badnji dan**
S 25 **Roždestvo Hristovo - BOŽIC**
Č 26 **Sabor Presv. Bogorodice**
P 27 **Sv. prvomučenik i arhiđakon Stefan**
S 28 Sv. 20.000 m. Nikomidijskih
N 29 **30. po D. - Svetih Bogootaca**
P 30 Sv. m. Anisija, pp. Teodora Kesarijska.
U 31 Pp. Melanija, (Odanije Roždestva)
S 1 **JAN Obrez.G.I.Hr.; sv. Vasilije V., Nova g.**
Č 2 Sv. Silvestar, (Preť. Bogojavljenja)
P 3 Sv. pr. Malahija, sv.m. Gordije
S 4 Sabor 70 sv.ap.,sv. Jevstatije
N 5 **31. po D. - pred Bogojavljenje; - Krstovdan**
P 6 **Bogojavljenje**
U 7 **Sabor sv. Jovana Krst. - Jovanjdan**
S 8 Svm. Julijan i Vasilisa, Pp. Georgije Hoz.
Č 9 Sv.m. Polievkt, sv. Filip Moskovski
P 10 Sv. Grigorije Niski, pp.Dometijan
S 11 Pp. Teodosije V., pp. Mihailo
N 25 **12 32. po D. - Po Bogojavljenju**
P 13 Sv.m. Ermil i Stratonik (Odan. Bogojavl.)
U 14 **Sv. Sava prvi arhiepiskop srpski**
S 15 Pp. Pavle, pp. Gavriilo L.
Č 16 **Časne verige ap. Petra**
P 17 Pp. Antonije Veliki
S 18 **Sv. Atanasije Veliki**

Mjesečeve mijene u siječnju:

	Dan:	h	m
Prva četvrt:	4.	12	56
Uštap (<i>pun mjes.</i>):	11.	04	27
Posljednja četvrt:	18.	03	46
Mladak:	26.	08	55

VELJAČA

Februar

KATOLIČKI

N 1 4. KR. G.; Sever, Brigita, Miroslav
P 2 **SVIJEČNICA;** Marin, Marijan, Marijana
U 3 Blaž, Vlaho, Tripun, Oskar, Dubravko
S 4 Veronika Jeruz., Andrija Corsini
Č 5 Agata, Jagoda, Dobrila, Silvan, Goran
P 6 Pavao Miki i dr., Doroteja, Dorica
S 7 Držislav, Rastimir, Rikard
N 8 5. KR. G.; Jeronim E., Jozefina B., Jerko
P 9 Apolonija, Sunčana, Borislava
U 10 **Bl. Alojzije Stepinac;** Skolastika
S 11 Gospa Lurdska, Mirjana
Č 12 Eulalija, Zvonka, Zvonimir, Damjan
P 13 Katarina Ricci, Božidarka, Kastor
S 14 Valentin, Zdravko, Valentina
N 15 6. KR. G.; Klaudije Col., Georgija, Agapa
P 16 Julijana, Onezim, Miljenko, Đula
U 17 Sedam utemelj. Reda slugu BDM
S 18 Bernardica, Šimun, Gizela
Č 19 Bonifacije, Konrad, Blago, Ratko
P 20 Leon, Lav, Lea
S 21 Petar Damiani, Eleonora, Damir
N 22 7. KR. G.; Katedra sv. Petra, Tvrtko
P 23 Romana, Polikarp, Grozdan
U 24 Montan, Modest, Goran
S 25 **ČISTA SRUJEDA - Pepelnica (post i nemrs)**
Č 26 Aleksandar, Sandra, Branimir
P 27 Gabriel od Žalosne Gospe, Tugomil
S 28 Roman, Teofil, Radovan, Bogoljub

Sunce u veljači:

Dan:	Izlazi:		Zalazi:	
	h	m	h	m
1.	07	19	17	00
11.	07	06	17	15
21.	06	50	17	30
29.	06	36	17	41

PRAVOSLAVNI

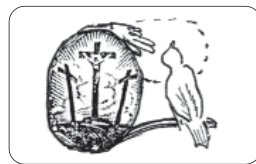
JANUAR / FEBRUAR - pravoslavni
N 19 33. po D.; Pp. Makarije Egipt., Sv. Marko Ef.
P 20 Pp. Jevtimije Veliki
U 21 Pp. Maksim Isp., sv.m. Neofit
S 22 Sv.ap.Timotej, ppm. Anastasije
Č 23 Sv. svm. Kliment Ankirski
P 24 Pp. Ksenija Rimljanka
S 25 Sv. Grigorije Bogoslov
N 26 O mitaru i fariseju; Pp. Ksenofont i Marija
P 27 Prenos mošt. sv. Jovana Zlatousta
U 28 Pp. Jefrem Sirin
S 29 Prenos moštiju sv. Ignjatija
Č 30 Sveta Tri Jerarha
P 31 Sv. besrebrenici Kir i Jovan
S 1 **FEB; Sv. m. Trifun (Prepr. Sretenja)**
N 2 O bludnom sinu - Sretenje Gospodnje
P 3 Sv. Simeon i Ana, sv. Jakov arhiep.
U 4 Pp. Isidor Pelusiot, pp. Nikolaj
S 5 Sv. mučenica Agatija, Sv. Polievt
Č 6 Sv. Fotije Car., Sv. Vukola Smirnski
P 7 Sv. Partenije Lampsak.; (Odan. sretenja)
S 8 Sv. Teodor Stratilat, sv. Sava II; (**Zadušnice**)
N 9 Mesopusna; Sv. m. Nikifor - (mesne pokl.)
P 10 Sv. svm. Haralampije
U 11 Sv. svm. Vasilije, sv.m.Đorđe Kratovac
S 12 Sv. Meletije Antioh.
Č 13 Prep. Simeon Mirotočivi
P 14 Pp. Avksentije
S 15 Zadušnica; Sv. ap. Onisim i pp. Jevseviye

Mjesečeve mijene u veljači:

	Dan:	h	m
Prva četvrt:	3.	00	13
Uštap (<i>pun mjes.</i>):	9.	15	49
Posljednja četvrt:	16.	22	37
Mladak:	25.	02	35

OŽUJAK

Mart

KATOLIČKI

PRAVOSLAVNI

N 1 1. KORIZ. (Čista); Albin, Hadrijan
P 2 Janja Pr., Lucije, Iskra, Čedomil
U 3 Marin, Kunigunda, Zvezdan
S 4 Kazimir, Eugen, Natko, Miro (kvatre) ☹
Č 5 Euzebije, Teofil, Vedran
P 6 Marcijan, Viktor, Zvezdana (kvatre)
S 7 Perpetua i Felicita (kvatre)
N 8 2. KORIZ. (Pačista); Ivan od Boga
P 9 Franciska Rimska, Franjka, Fanika
U 10 Emil, Makarije, Krunoslav
S 11 Eutimije, Kandid, Firmin, Tvrtko ☹
Č 12 Maksimilijan, Teofan, Bernard, Budislav
P 13 Kristina, Rozalija, Modesta, Ratka
S 14 Matilda, Miljana, Borislava
N 15 3. KORIZ. (Bezimenja); Longin, Veljko
P 16 Herbert, Agapit, Smiljan, Hrvoje
U 17 Patrik, Domagoj, Hrvat, Hrvoje
S 18 Ćiril Jeruzalemski, Cvjetan, Ćiro ☹
Č 19 JOSIP, zaručnik BDM; Joso, Josipa
P 20 Niceta, Dionizije, Vladislav, Klaudija
S 21 Serapion, Vesna
N 22 4. KORIZ. (Sredoposna); Oktavijan
P 23 Turibije, Oton, Pelagije, Dražen
U 24 Latin, Simeon, Javorka, Katarina
S 25 **BLAGOVJEST**; Marija, Maja, Marijan
Č 26 Emanuel, Montan i Maksima ☹
P 27 Lidija, Rupert, Lada
S 28 Priska, Sonja, Nada, Polion
N 29 5. KORIZ. (Gluha); Bertold, Jona
P 30 Kvirin, Viktor, Vlatko
U 31 Benjamin, Amos, Ljubomir, Ljubo

FEBRUAR / MART - pravoslavni
N 16 Siropusna (Bele poklade)
P 17 Sv. vm. Teodor Tiron; (početak posta)
U 18 Sv. Lav Rimski, Teodor Komolovinski
S 19 Sv. ap. Arhip., Filimon i Apfija
Č 20 Sv. Lav Katanski
P 21 Pp. Timotej, sv. Evstatije
S 22 Sv. mučenici u Eugeniji - Teodorova subota
N 23 1. posta - čista - Pravoslav.; Sv. svm. Polikarp S.
P 24 I i II obret. glave sv. Jovana Krstitelja
U 25 Sv. Tarasije Carigradski
S 26 Sv. Porfirije
Č 27 Pp. Prokopije Dekapolit
P 28 Pp. Vasilije Ispovednik
S 1 **MART**; Sv. ppm. Evdokija
N 2 2. posta Pačista; Sv. svm. Teodot Kirinejski
P 3 Sv.m. Evtropije, Kalinik, Vasilisk
U 4 Pp. Gerasim Jordanski
S 5 Sv.m. Konon, pp. Marko Podvižnik
Č 6 Sv. 42 mučenika iz Amorejska
P 7 Sv. 7 svm. Hersonskih
S 8 Sv. Teofilakt Ispovednik
N 9 3. posta - Krstopoklona - Mladenci
P 10 Sv. mučenik Kodrat Korintski
U 11 Sv. Sofronije Jerusalimski
S 12 Sv. Grigorije Dvojeslov
Č 13 Prenos mošt. sv. Nikifora Carigradskog
P 14 Pp. Venedikt Nursijski
S 15 Sv. mučenik Agapije, Plisije i dr.
N 16 4. posta - Sredoposna; Sv. Aristovul
P 17 Pp. Aleksije - čovek Božji
U 18 Sv. Kiril Jerusalimski

Sunce u ožujku:

Dan:	Izlazi:		Zalazi:	
	h	m	h	m
1.	06	34	17	43
10.	06	15	17	55
20.	05	59	18	09
31.	05	38	18	23

Mjesečeve mijene u ožujku:

	Dan:	h	m
Prva četvrt:	4.	08	46
Uštap (pun mjes.):	11.	03	38
Posljednja četvrt:	18.	18	47
Mladak:	26.	17	06

TRAVANJ

April

KATOLIČKI

S 1 Hugo, Teodora, Božica
Č 2 Franjo Paulski, Dragoljub
P 3 Rikard, Cvijeta, Radojko, Ratko
S 4 Izidor, Žiga, Strahimir
N 5 CVJETNICA; Vinko Fer., Berislav, Mira
P 6 Vilim, Celzo, Rajko, Petar
U 7 Ivan de la Salle, Herman, Gizela
S 8 Dionizije Kor., Alemka
Č 9 **VELIKI ČETVRTAK**; 7 srijem. muč.
P 10 **VELIKI PETAK**; Ezekijel, Apolonija
S 11 **VELIKA SUBOTA**; Stanislav, Stana
N 12 USKRS (VAZAM); Julije, Viktor, Davorka
P 13 **USKRSNI PONEĐJELJAK**; Martin I. papa
U 14 Maksim, Tiberije, Valerijan
S 15 Krescencije, Anastazija, Bosiljka
Č 16 Josip Benedikt Labre, Bernardica
P 17 Rudolf, Robert, Inocent, Šimun
S 18 Eleuterije, Amadej
N 19 2. USKRSNA (Bijela); Konrad, Ema
P 20 Marcijan, Teotim, Bogoljub
U 21 Anzelmo, Goran, Fortunat
S 22 Soter i Kajo, Teodor
Č 23 Juraj, Đuro, Đurđica, Bela, Adalbert
P 24 Fidelis, Vjera, Vjerko
S 25 Marko ev.; Ervin, Maroje
N 26 3. USKRS. NEDJ.; Kieto i Marcelin
P 27 **Bl. Ozana Kotorska**; Jakov Zadr.
U 28 Petar Chanel, Euzebije
S 29 Katarina Sijenska, Kata
Č 30 Pio V. papa, Josip Cottolengo, Benedikt

Sunce u travnju:

Dan:	Izlazi:		Zalazi:	
	h	m	h	m
1.	05	36	18	24
11.	05	17	18	38
21.	04	59	18	51
30.	04	45	19	02

PRAVOSLAVNI

MART / APRIL - pravoslavni
S 19 Sv. m. Hrizant, Darija i dr. (prvo bdenije)
Č 20 Pp. oci pobijeni u manast. Sv. Save
P 21 Pp. Jakov Ispovednik (drugo bdenije)
S 22 Sv. svm. Vasilije Ankirski
N 23 5. posta - Gluvna; Sv. ppm. Nikon i drugi
P 24 Pp. Zaharije; (Pretrp. Blagovesti)
U 25 Blagovesti
S 26 Sabor sv. arh. Gavrila (Odan. Blagovesti)
Č 27 Svm. Matrona Solunska
P 28 Pp. Ilarion Ispovednik
S 29 Pp. Marko A. - Lazareva subota (Vrbica)
N 30 6. posta - Cvetna - Cveti
P 31 Pp. Ignacije Gangrijski
U 1 APR; Pp. Marija Egipćanka
S 2 Pp. Tit Čudotvorac
Č 3 **Veliki četvrtak (veliko bdenije)**
P 4 Veliki petak
S 5 **Velika subota**
N 6 Vaskrsenje G. I. Hrista (VASKRS)
P 7 Vaskrsni ponedjeljak
U 8 Vaskrsni utorak
S 9 Sv. m. Evpsihije
Č 10 Sv. m. Terentije, Pompije i dr.
P 11 Sv. svm. Antipa Pergamski; (Istočni petak)
S 12 Pp. Vasilije Ispovednik
N 13 2. Vaskrsna - Tomina; Sv. svm. Artemon
P 14 Sv. Martin Ispovednik; (Pobusani ponedjeljak)
U 15 Sv. ap. Aristarh, Pud i Trofim
S 16 Sv. m. Agapija, Hionija i Irina
Č 17 Pp. Simeon Persijski

Mjesečeve mijene u travnju:

	Dan:	h	m
Prva četvrt:	2.	16	34
Uštap (<i>pun mjes.</i>):	9.	16	56
Posljednja četvrt:	17.	15	36
Mladak:	25.	05	23

SVIBANJ

Maj

KATOLIČKI

PRAVOSLAVNI

P 1 Josip radnik; Sigismund, Žiga
 S 2 Atanazije, Eugen, Boris
N 3 4. USKRS. NEDJ.; Filip i Jakov ap.
 P 4 Florijan, Cvjetko, Cvijeta, Iskra
 U 5 Anđelko, Irena, Maksim, Silvana
 S 6 Dominik Savio, Dinko, Nedjeljko
 Č 7 Duje, Gizela, Boris, Ivan
 P 8 Marija Posrednica, Bratoljub, Celestin
 S 9 Pahomije, Herma, Mirna
N 10 5. USKRS. NEDJ.; Bl. Ivan Merz
 P 11 Mamerto, Franjo Hieronym
 U 12 **Leopold Mandić**; Bodgan, Pankracije
 S 13 BDM Fatimska, Servacije, Ema, Vjerkko
 Č 14 **Matija ap.**; Matko, Matiša, Bonifacije
 P 15 Izidor, Sofija, Sonja
 S 16 Ivan Nepomuk, Ubald, Nenad
N 17 6. USKRS. NEDJ.; Pascal, Paško
 P 18 Ivan I. papa, Kristijan A.
 U 19 Urban, Celestin, Teofil, Rajko, Ivan
 S 20 Bernardin Sijenski, Zvezdan
 Č 21 **SPASOVO (UZAŠAŠĆE)**; Andrija B.
 P 22 Helena, Jagoda, Milan, Renata
 S 23 Deziderije, Željko, Željka
N 24 7. USKRS. NEDJ.; BDM Pom.
 P 25 Beda Časni, Grgur VII., Urban
 U 26 Filip Neri, Zdenko
 S 27 Augustin Canter., Vojtjeh
 Č 28 German, Vilim, Velimir, Ana Marija P.
 P 29 Maksim, Ervin, Večeslav
 S 30 Ivana Arška, Ferdinand, Srečko
N 31 DUHOVI; Pohod BDM, Krunoslava

APRIL / MAJ - pravoslavni
 P 18 Pp. Jovan
 S 19 Pp. Jovan Vethopeščernik
N 20 3. vaskrsna - Mironosica; Pp. Teodor Trihina
 P 21 Sv. svm. Januarije
 U 22 Pp. Teodor Sikeot
S 23 Sv. vm. Georgije - Đurdevdan
 Č 24 Sv. Sava Stratilat
 P 25 Sv. ap. i jevanđelist Marko (Markovdan)
 S 26 Sv. svm. Vasilije Amasijski
N 27 4. vaskrs. - Raslabljenog; Spalj. mošt. Sv. Save
 P 28 Sv. ap. Jason i Sosipatr
U 29 Sv. Vasilije Ostroški Čud.
 S 30 Sv. ap. Jakov Zevedejev; (Prepolovljenje)
 Č 1 **MAJ; Sveti pr. Jeremija**
 P 2 Sv. Atanasije Veliki, Sv. Mihail
 S 3 Sv. m. Timotej i Mavra
N 4 5. vaskrsna - Samarjanke; Sv. m. Pelagija T.
 P 5 Sv. velikomučenica Irina
 U 6 Pp. Jov; prenos mošt. Sv. Save
 S 7 Pojava časnog Krsta u Jer.; (Odan. Prepolov.)
 Č 8 Sv. ap. i jev. Jovan Bogoslov
 P 9 Prenos moštiju Sv. Nikolaja
 S 10 Sv. ap. Simon Zilot, pp. Isidora
N 11 6. vaskrs. - Slepoga; Sv. Kirilo i Metodije
 P 12 Sv. Epifanije, sv. German
 U 13 Sv. m. Glikerija
 S 14 Sv. mučenik Isidor; (Odanije Vaskrsa)
Č 15 Vaznesenje Gospodnje - Spasovdan
 P 16 Pp. Teodor Osvećeni
 S 17 Sv. ap. Andronik i Sv. Junija
N 18 7. vaskrs. - Svetih Otaca; Sv. m. Teodor Ank.

Sunce u svibnju:

Dan:	Izlazi:		Zalazi:	
	h	m	h	m
1.	04	43	19	04
10.	04	30	19	15
20.	04	19	19	27
31.	04	10	19	38

Mjesečeve mijene u svibnju:

	Dan:	h	m
Prva četvrt:	1.	22	44
Uštap (<i>pun mjes.</i>):	9.	06	01
Posljednja četvrt:	17.	09	26
Mladak:	24.	14	11
Prva četvrt:	31.	05	22

LIPANJ

Juni

KATOLIČKI

P 1 Marija Majka Crkve; Justin, Mladen
 U 2 Marcelin i Petar, Blandina, Eugen
 S 3 Karlo Lwanga i drugovi, Dragutin (kvat.)
 Č 4 Kvirin Sisački, Predrag, Optat
 P 5 Bonifacije, Valerije, Darinka (kvatre)
 S 6 Norbert, Neda, Paulina (kvatre)
N 7 PRESVETO TROJSTVO; Robert ☺
 P 8 Medard, Vilim, Žarko
 U 9 Pelagija, Efrem, Ranko
 S 10 Margareta, Greta, Biserka, Bogumil
Č 11 TIJELOVO; Barnaba ap.; Borna, Borko
 P 12 Ivan Fakundo, Bosiljko, Ninko
 S 13 Antun Padovanski, Tonko, Antonija
N 14 11. KR. G.; Rikard, Rufin, Elizej
 P 15 Vid, Jolanka, Ferdinand, Amos
 U 16 Franjo Regis, Zlatko, Borko ☹
 S 17 Emilija, Laura, Bratoljub, Inocent
 Č 18 Marko i Marcelijan, Ljubomir, Grgur
 P 19 Srce Isusovo; Romuald, Rajka, Bogdan
 S 20 Srce Marijino; Naum Ohrid., Goran
N 21 12. KR. G.; Alojzije G., Vjekoslav
 P 22 Paulin Nol., Ivan Fisher, Toma M. ☹
 U 23 Sidonija, Josip Cafasso, Sida, Zdenka
 S 24 Rođenje Ivana Krstitelja; Krsto
 Č 25 Eleonora, Vilim, Henrik, Adalbert
 P 26 Ivan i Pavao, Vigilije, Zoran
 S 27 Ladislav Ug., Ćiril Aleks., Ema, Toma
N 28 13. KR. G.; Irenej, Mirko, Smiljan
 P 29 **PETAR I PAVAO**; Krešimir, Krešo ☹
 U 30 Ernest Praški, Rimski prvomučenici

PRAVOSLAVNI

MAJ / JUN - pravoslavni
 P 19 Sv. svm. Patrikije
 U 20 Sv. m. Talalej, pp. Stefan Piperski
S 21 Sv. car Konstantin i car. Jelena
 Č 22 Sv. m. Jovan Vladimir kralj srpski
 P 23 Pp. Mihailo Ispovednik; (Odan. Vaznesenja)
 S 24 Pp. Simeon Divnogorac; - Zadušnice
N 25 DUHOVI - Pedesetnica - Trojice
P 26 Duhovski ponedjeljak
U 27 Duhovski utorak
 S 28 Pp. Nikita Ispovednik
 Č 29 Pp. m. Teodosija Tirska
 P 30 Pp. Isakije Dalmatski
 S 31 Sv. ap. Jerma i muč. Ermije (Od. Pedeset.)
N 1 JUN 1. po D. - Svih Svetih (Petrov. poklade)
 P 2 Sv. Nikifor, Sv. svm. Erazmo Ohr. (poč. posta)
 U 3 Sv. m. Lukijan i drugi
 S 4 Sv. Mitrofan, sv. miron. Marta i Marija
 Č 5 Sv. svm. Dorotej
 P 6 Pp. Visarion i Ilarion Novi
 S 7 Sv. svm. Teodot Ankirski
N 8 2. po D.; Sv. vm. Teodor Stratilat
 P 9 Sv. Kirilo Aleksandrijski
 U 10 Sv. svm. Timotej Bruski
 S 11 Sv. ap. Vartolomej i Varnava
 Č 12 Pp. Onufrije Veliki i Petar Atonski
 P 13 Sv. m. Akilina i sv. Trifilije L.
 S 14 Sv. prorok Jelisej
N 15 3. po D.; Sv. vm. car Lazar - Vidovdan
 P 16 Sv. Tihon Amatunski - Ćudotvorac
 U 17 Sv. m. Manuil, Savel i Ismail

Sunce u lipnju:

Dan:	Izlazi:		Zalazi:	
	h	m	h	m
1.	04	09	19	39
11.	04	06	19	46
21.	04	06	19	50
30.	04	09	19	50

Mjesečeve mijene u lipnju:

	Dan:	h	m
Uštap (pun mjes.):	7.	20	12
Posljednja četvrt:	16.	00	15
Mladak:	22.	21	35
Prva četvrt:	29.	13	28

SRPANJ

Juli

KATOLIČKI

PRAVOSLAVNI

S 1 Estera, Aron, Šimun, Predrag
 Č 2 Oton, Matinijan, Višnja, Bernardin
 P 3 Toma Apostol; Tomo, Leon
 S 4 Elizabeta Port., Elza, Jelica, Neven
N 5 14. KR. G.; Ćiril i Metod, Antun M.
 P 6 Marija Goretti, Bogomila
 U 7 Vilibald, Klaudija, Vilko, Lovre ☺
 S 8 Akvila i Priscila, Hadrijan, Eugen
 Č 9 **Bl. Marija Petković;** Leticija
 P 10 Amalija, Ljubica, Veronika, Vjerka
 S 11 Benedikt opat, Benko, Dobroslav
N 12 15. KR. G.; Mohor, Suzana C., Ivan G.
 P 13 **Majka Božja Bistrička;** Henrik, Hinko
 U 14 Kamilo de Lellis, Miroslav
 S 15 Bonaventura, Vladimir K. Roland ☺
 Č 16 Gospa Karmelska, Elvira, Karmela
 P 17 Andrija, Branko, Marcelina
 S 18 Fridrik, Jadviga, Natko, Miroslav
N 19 16. KR. G.; Aurelija, Zora, Zlatka
 P 20 Ilija prorok, Iljko, Margareta
 U 21 Lovro Brindiz., Danijel, Danica
 S 22 Marija Magdalena, Manda ☺
 Č 23 Brigita zašt. Europe, Apolinar, Ivan Cas.
 P 24 Kristina, Mirjana, Kunigunda
 S 25 Jakov st. ap., Kristofor, Krsto
N 26 17. KR. G.; Joakim i Ana; Anica
 P 27 Kliment Ohridski i dr., Natalija
 U 28 Viktor, Beato, Nevinko, Inocent ☺
 S 29 Marta, Flora, Blaženka, Mira
 Č 30 Petar Krizolog, Rufin, Anđa
 P 31 Ignacije Loyolski, Vatroslav

JUN / JUL - pravoslavni
 S 18 Sv. m. Leontije, Ipatije i Teodul
 Č 19 Sv. ap. Juda i pp. Pajsije Veliki
 P 20 Sv. svm. Metodije, pp. Naum Ohrid.
 S 21 Sv. m. Julijan Tarsijski
N 22 4. po D.; Sv. svm. Jevsevije
 P 23 Sv. m. Agripina
U 24 Rođ. sv. Jovana Krst. - Ivanjdan
 S 25 Sv. ppm. Fevronija
 Č 26 Pp. David Solunski
 P 27 Pp. Sampson Stranoprimalac
 S 28 Prenos mošt. sv. Kira i Jovana
N 29 5. po D.; Sv. ap. Petar i Pavle (Petrovdan)
 P 30 Sabor svetih 12 apostola (Pavlovdan)
 U 1 **JUL; Sv. m. besrebr. Kozma i Damjan**
 S 2 Polaganje rize Presv. Bogorodice
 Č 3 Sv. m. Jakint i pp. Anatolije
 P 4 Sv. Andrej Kritski i pp. Marta
 S 5 Pp. Atanasije Atonski
N 6 6. po D.; Pp. Sisoje Veliki
 P 7 Pp. Toma Malein, sv.m. Nedelja
 U 8 **Sv. vm. Prokopije**
 S 9 Sv. svm. Pankratije, sv. Teodor
 Č 10 Sv. 45 mučenika iz Nikopolja
 P 11 Sv. vm. Efimija i blažena Olga
 S 12 Sv. m. Proklo i Ilarije
N 13 7. po D.; Sabor sv. Arhangela Gavriila
 P 14 Sv. pa. Akila, Pp. Nikodim
 U 15 sv. m. Kirik i Julita
 S 16 Sv. svm. Atinogen, sv.m. Julija
 Č 17 **Sv. vm. Marina - Ognjena Marija**
 P 18 Sv. m. Emilijan i Jakint

Sunce u srpnju:

Dan:	Izlazi:		Zalazi:	
	h	m	h	m
1.	04	09	19	50
10.	04	16	19	46
20.	04	26	19	39
31.	04	37	19	27

Mjesečeve mijene u srpnju:

	Dan:	h	m
Uštap (pun mjes.):	7.	11	21
Posljednja četvrt:	15.	11	53
Mladak:	22.	04	35
Prva četvrt:	28.	00	00

KOLOVOZ

August

KATOLIČKI

PRAVOSLAVNI

S 1 Alfons de Liguori, Vjera, Nada
N 2 18. KR. G.; Porcijunkula, Euzebije Ver.
P 3 **Augustin Kažotić**; Lidija, Aspren
U 4 Ivan Marija Vianney, Dominika
S 5 Snježna Gospa, Nives, Snježana
Č 6 Preobraženje Gospod.; Predrag
P 7 Siksto papa, Darko, Donat
S 8 Dominik, Nedjeljko, Dinko, Neda
N 9 19. KR. G.; Edith Stein, Dužijanča
P 10 Lovro đakon, Lovorko, Erik, Laura
U 11 Klara, Jasna, Ljiljana, Suzana
S 12 Anicet, Hilarija, Veselka, Ivana Fr. Ch.
Č 13 Poncijan i Hipolit, Ivan B., Kasijan
P 14 Maksimilijan Kolbe, Euzebije, Alfred
S 15 UZNESENJE BDM - Vel. Gospa; Marija
N 16 20. KR. G.; Rok, Stjepan kr. (za op. C.)
P 17 Hijacint, Liberat, Miron, Jacek
U 18 Jelena Križarica, Jelka
S 19 Ivan Eudes, Ljudevit, Tekla, Donat
Č 20 Stjepan kralj, Krunoslav
P 21 Pio X. papa, Hermogen, Anastazija
S 22 BDM Kraljica, Vladislava, Mavro
N 23 21. KR. G.; Ruža Lim., Filip B.
P 24 Bartol apostol; Bariša, Emilija
U 25 Ljudevit kralj, Josip Kalasan, Lajčo
S 26 Bernard, Jadranko
Č 27 Monika, Honorat, Časlav
P 28 Augustin, Tin, Gustav, Pelagije, Zlatko
S 29 Glavosjek Ivana Krstitelja
N 30 22. KR. G.; Feliks i Adaukt
P 31 Rajmud, Rajko, Optat, Željko

JUL / AVGUST - pravoslavni

S 19 Sv. Stefan i pp. Evgenija
N 20 8. po D.; Sv. prorok Ilija (Ilindan)
P 21 Sv. prorok Jezekilj
U 22 Sv. Marija Magdalena - Blaga Marija
S 23 Sv. m. Trofim, Teofil i dr.
Č 24 Sv. mučenica Hristina
P 25 Uspenije sv. Ane
S 26 Ppm. Paraskeva (Petka)
N 27 9. po D.; Sv. vm. Pantelejmon
P 28 Sv. ap. Prohor i Nikanor, Timon i Parmen
U 29 Sv. m. Kalinik i Serafima
S 30 Pp. mati, pp. Angelina
Č 31 Sv. Evdokim i sv. m. Julita (Gospoj. pokl.)
P 1 AVG; Izn. Časnog Krsta, Makaveji (poč. posta)
S 2 Prenos mošt. sv. pm. i arh. Stefana
N 3 10. po D.; Pp. Isakije, Dalmat i Faust
P 4 Sv. 7 mučenika u Efesu
U 5 Sv. m. Evsignije (Pretrp. Preobraženja)
S 6 Preobraženje Gospodnje
Č 7 Sv. ppm. Dometije i pp. Or
P 8 Sv. Emilijan Ispovednik
S 9 Sv. ap. Matija i sv. m. Antonije
N 10 11. po D.; Sv. m. arhidakon Lavrentije
P 11 Sv. m. i arhidakon Evplo
U 12 Sv. m. Fotije i Anikita
S 13 Sv. m. Ipolit (Odanije Preobraženja)
Č 14 Sv. prorok Mihej (Pretrpice Uspenija)
P 15 Usp. Presv. Bogorodice - Vel. Gospojina
S 16 Sv. Jevstatiije, pp. Roman
N 17 12. po D.; Sv. m. Miron i Patroklo
P 18 Sv. m. Flor, pp. Jovan Riiski

Sunce u kolovozu:

Dan:	Izlazi:		Zalazi:	
	h	m	h	m
1.	04	38	19	26
11.	04	49	19	13
21.	05	01	18	57
31.	05	15	18	37

Mjesečeve mijene u kolovozu:

	Dan:	h	m
Uštap (pun mjes.):	6.	02	55
Posljednja četvrt:	13.	20	55
Mladak:	20.	12	02
Prva četvrt:	27.	13	42

RUJAN

Septembar

KATOLIČKI

PRAVOSLAVNI

U 1 Egidije, Branimir, Tamara
S 2 Kalista, Maksima, Divna, Veljka
Č 3 Grgur Veliki, Gordana
P 4 Ruža, Rozalija, Dunja, Ida
S 5 **Bl. Majka Terezija**; Lovro Justinijani
N 6 **23. KR. G.; Zaharija, Boris, Davor**
P 7 **Marko Križevčanin**; Blaženko
U 8 **ROĐENJE BDM (Mala Gospa)**; Maja
S 9 Petar Klaver, Strahimir
Č 10 Nikola Tolentinski, Pulherija
P 11 Hijacint, Cvjetko, Miljenko
S 12 Ime Marijino, Gvido, Dubravko
N 13 **24. KR. G.; Ivan Zlat., Zlatko, Ljubo**
P 14 Uzvišenje sv. Križa; Višeslav
U 15 Gospa Žalosna; Melita, Dolores
S 16 Sv. Eufemija, Kornelije i Ciprijan (kvat.)
Č 17 Robert Belarmin, Rane sv. Franje
P 18 Josip Kupert., Sonja, Irena (kvat.)
S 19 Januarije, Suzana, Emilija (kvatre)
N 20 **25. KR. G.; Andrija Kim, Svjetlana**
P 21 **Matej ap. i ev.**; Matko, Mačo
U 22 Toma Vilanovski, Mavro, Žarko
S 23 P. Pio, Lino, Tekla
Č 24 Gospa od Otkupljenja, Mirko
P 25 Firmin, Zlata, Kleofa, Rikarda
S 26 Kuzma i Damjan, Damir, Justina
N 27 **26. KR. G.; Vinko P., Gaj, Berislav**
P 28 Vjenceslav, Večeslav, Veco
U 29 Mihael, Gabriel i Rafael; Milan
S 30 Jeronim, Jerko, Jere, Honorije

AVGUST / SEPTEMBAR - pravoslavni
U 19 Sv. m. Andrej Stratilat
S 20 Sv. prorok i svm. Samuilo
Č 21 Sv. ap. Tadej, sv. m. Vasa
P 22 Sv. mučenik Agatonik
S 23 Sv. svm. Irinej i m. Lup (Odan. Uspenija)
N 24 **13. po D.; Sv. svm. Evtihije, sv. m. Sara**
P 25 Sv. ap. Vartolomej, Sv. ap. Tit
U 26 Sv. m. Adrijan i Natalija
S 27 Pp. Pimen Veliki
Č 28 Pp. Mojsije Murin i Sava Pskovski
P 29 **Usekovanje glave sv. Jovana Krstitelja**
S 30 Sv. Aleksandar Nevski
N 31 **14. po D.; Polag. pojasa Presv. Bogorodice**
P 1 **SEP; Pp. Simeon Stolp. - Crkvena nova god.**
U 2 Sv. m. Mamant, sv. Jovan Postnik
S 3 Sv. svm Antim, sv. Joanikije I
Č 4 Sv. svm Vavila, sv. pr. Mojsej
P 5 Sv. pr. Zaharija i pravедna Jelisaveta
S 6 Čudo sv. arhangela Mihaila
N 7 **15. po D.; Sv. m. Sozont (Pret.R.Presv.B.)**
P 8 **Rožd. Presv. Bogorodice - M. Gospojina**
U 9 Sv. pravедni Joakim i Ana
S 10 Sv.m. Minodora, Mitrodora i Nimfodora
Č 11 Pp. Teodora Aleksandrijska
P 12 Sv. svm. Avtonom - (Od. Rožd. Presv. B.)
S 13 Sv. svm. Kornilije - (pretrp. Vozdviženja)
N 14 **16. po D. Vozdv. Časnog Krsta - Krstovdan**
P 15 Sv. vm. Nikita
U 16 Sv. vm. Jefimija, pp. Dorotej
S 17 Sv. m. Vera, Nada i Ljubav

Sunce u rujnu:

Dan:	Izlazi:		Zalazi:	
	h	m	h	m
1.	05	17	18	34
10.	05	28	18	17
20.	05	40	17	57
30.	05	53	17	39

Mjesečeve mijene u rujnu:

	Dan:	h	m
Uštap:	4.	18	03
Posljednja četvrt:	12.	04	16
Mlađak:	18.	20	44
Prva četvrt:	26.	06	50

LISTOPAD

Oktobar

KATOLIČKI

Č 1 Terezija od Djeteta Isusa
P 2 Anđeli Čuvari, Anđelko, Anđelka
S 3 Kandid, Maksimilijan, Gerhard
N 4 27. KR. G.; Franjo Asiški, Franka ☹
P 5 Flavijan, Placid, Miodrag, Gala
U 6 Bruno, Fides, Verica, Vjera
S 7 BDM od Krunice; Rosario
Č 8 Demetrije i dr., Zvonimir, Šime
P 9 Dionizije Areop., Ivan Leonardi, Denis
S 10 Franjo Borgia, Daniel, Danko
N 11 28. KR. G.; Bl. Ivan XXIII., Emilijan ☹
P 12 Serafin, Maksimilijan, Makso
U 13 Eduard, Hugolin, Edo, Hugo
S 14 Kalist papa, Divko, Divna
Č 15 Terezija Avilska, Zlata, Rezika
P 16 Hedviga, Marija Margareta Alacoque
S 17 Ignacije Antiohijski, Vatroslav
N 18 29. KR. G.; Luka ev.; Lukša ☹
P 19 Pavao od Križa, Ivan Br. i Izak Jogues
U 20 Vendelin, Irena, Miroslava
S 21 Uršula, Zvezdan, Hilarija
Č 22 Marija Saloma; Dražen
P 23 Ivan Kapistran, Borislav, Severin
S 24 Antun M. Claret, Jaroslav
N 25 30. KR. G.; Krizant i Darija, Katarina K.
P 26 Dimitrije, Dmitar, Zvonko
U 27 Šabina Avilska, Gordana
S 28 Šimun i Juda Tadej ap.; Siniša, Tadija
Č 29 Narcis, Donat, Darko, Ida
P 30 Marcel, Marojko, Ferdinand, German
S 31 Alfons Rodriguez, Volfgang, Vuk

Sunce u listopadu:

Dan:	Izlazi:		Zalazi:	
	h	m	h	m
1.	05	54	17	36
11.	06	07	17	17
20.	06	21	16	59
30.	06	35	16	43

PRAVOSLAVNI

SEPTEMBAR / OKTOBAR - pravoslavni
Č 18 Sv. Evmenije Korintski i sv. m. Ariadna
P 19 Sv. m. Trofim, Savatije i Dorimedont
S 20 Sv. vm. Jevstatije
N 21 17. po D. Po Vozdviženju - (Od. Vozdviženja)
P 22 Sv. svm. Foka i sv. prorok Jona
U 23 Začeće sv. Jovana Krstitelja
S 24 Sv. pm. Tekla
Č 25 Pp. Efrosinija i Sv. Sergije Radonješki
P 26 Sv. ap. i jevandelist Jovan Bogoslov
S 27 Sv. m. Kalistrat; (Zadušnice)
N 28 18. po D.; Pp. Hariton Ispovednik
P 29 Pp. Kirijak Otselnik - Miholjdan
U 30 Sv. svm. Grigorije i sv. Mihail
S 1 OKT; Pokrov presvete Bogorodice
Č 2 Sv. svm Kiprijan
P 3 Sv. svm. Dionisije Areopagit
S 4 Sv. Stefan i Jelena Štiljanović
N 5 19. po D.; Sv. m. Haritina i svm. Dionisije
P 6 Sv. apostol Toma - Tomindan
U 7 Sv. m. Sergije, Vakho - Srdevdan
S 8 Pp. Pelagija i Taisa
Č 9 Sv. ap. Jakov, sv. Stefan Slep
P 10 Sv. m. Evlampije i Evlampija
S 11 Sv. ap. Filip, sv. Teofan Načertani
N 12 20. po D.; Sv. m. Tarah, Prov i Andronik
P 13 Sv. m. Karp, nm. Zlata Maglenska
U 14 Pp. mati Paraskeva - Sv. Petka
S 15 Sv. svm. Lukijan, pp. Jevtimije
Č 16 Sv. m. Longin Kapetan
P 17 Sv. prorok Osija, Ppm. Andrej Kritski
S 18 Sv. ap. i jevandelist Luka

Mjesečeve mijene u listopadu:

	Dan:	h	m
Uštap (pun mjes.):	4.	08	10
Posljednja četvrt:	11.	10	56
Mladak:	18.	07	33
Prva četvrt:	26.	01	42

STUDENI

Novembar

KATOLIČKI

N 1 SVI SVETI; Svetislav, Sveto
P 2 Dušni dan; Dušica, Duško ☺
U 3 Martin P., Hubert, Silvija
S 4 Karlo Boromejski, Dragutin, Drago
Č 5 Mirko, Srijem. muč.; Emerik, Elizabeta
P 6 Leonard, Sever, Vedran
S 7 Engelbert, Anđelko
N 8 32. KR. G.; Gracija Kotor.; Bogdan
P 9 Teodor, Ivan Lateranski ☹
U 10 Leon Veliki, Ivan Skot, Lav, Lavoslav
S 11 Martin biskup, Davorin
Č 12 Jozafat, Emilijan, Milan
P 13 Nikanislav Kostka, Stanko, Didak
S 14 **Nikola Tavelić**; Ivan Trogirski, Zdenko
N 15 33. KR. G.; Albert Veliki, Leopold
P 16 Margareta, Gertruda, Agneza As. ☹
U 17 Elizabeta Ug. (za opću Crkvu), Igor
S 18 Posveta bazilike sv. Petra i Pavla
Č 19 Elizabeta Ug., Krispin, Matilda
P 20 Feliks Valois, Srećko, Edmund, Veco
S 21 Prikazanje BDM, Gospa od Zdravlja
N 22 KRIST KRALJ; Cecilija, Cilika, Slavujka
P 23 Klement, Milivoj, Blagoje
U 24 Krizogon, Krševan, Andrija ☹
S 25 Katarina Aleksand., Kata, Erazmo
Č 26 Konrad, Leonard, Dubravko
P 27 Maksim, Severin, Virgilije
S 28 Sosten, Jakov Markijski, Držislav
N 29 1. N. DOŠ.; Illuminata, Svjetlana
P 30 Andrija apostol; Hrvoslav

Sunce u studenom:

Dan:	Izlazi:		Zalazi:	
	h	m	h	m
1.	06	36	16	42
10.	06	49	16	30
20.	07	03	16	20
30.	07	16	16	13

PRAVOSLAVNI

OKTOBAR / NOVEMBAR - pravoslavni
N 19 21. po D.; Sv. prorok Joil
P 20 Sv. vm. Artemije
U 21 pp. Ilarion Veliki
S 22 Sv. ravnoap. Averkije Jevropoljski
Č 23 Sv. ap. Jakov, prvi episkop Jerusalimski
P 24 Sv. vm. Areta
S 25 Sv. m. Markijan i Martirije; (Zadušnice)
N 26 22. po D.; Sv. vm. Dimitrije Sol. - Mitrovdan
P 27 Sv. mučenik Nestor
U 28 Sv. m. Terentije
S 29 Sv. Avramije Zatvornik, sv. Anastasija
Č 30 Sv. kralj Milutin, Teoktist i Jelena
P 31 Sv. ap. Stahije, Alimpije, Urvan i dr.
S 1 **NOV; Sv. Kozma i Damjan - Vračevi**
N 2 23. po D.; Sv. m. Akindin, Pigasije i drugi
P 3 **Obn. hrama sv. Georgija - Đurđić**
U 4 Pp. Joanikije V., sv. svm. Nikandar
S 5 Sv. ppm. Galaktion i Epistima
Č 6 Sv. Pavle Ispovednik
P 7 Sv 33 m. u Melitini, pp. Lazar
S 8 Sabor sv. arhangela Mihaila
N 9 24. po D.; Sv. m. Onisifor i Porfirije
P 10 Sv. ap. Olimp, Erast Rodion i drugi
U 11 Sv. m. Mina, Sv. kralj Stefan Deč. - Mratindan
S 12 Sv. Jovan Milostivi
Č 13 Sv. Jovan Zlatoust (Božične poklade)
P 14 Sv. ap. Filip (Početak posta)
S 15 Sv. m. Gurije, Samon i Aviv
N 16 25. po D.; Sv. ap. i jevandelist Matej
P 17 Sv. Grigorije Čudotvorac

Mjesečeve mijene u studenom:

	Dan:	h	m
Uštap:	2.	20	14
Posljednja četvrt:	9.	16	56
Mladak:	16.	20	14
Prva četvrt:	24.	22	39

PROSINAC

Decembar

KATOLIČKI

PRAVOSLAVNI

U 1 Elegije, Natalija, Božena
S 2 Živka, Blanka, Lara, Bilijana ☺
Č 3 Franjo Ksaverski, Klaudije
P 4 Ivan Damašč., Barbara, Kristijan
S 5 Saba, Krspina, Dalmatin, Slavka
N 6 2. N. DOŠ.; Nikola biskup, Vladimir
P 7 Ambrozije, Dobroslava, Agaton
U 8 **BEZGREŠNO ZAČEĆE BDM; Imakulata**
S 9 Valerija, Petar F., Zdravka (kvat.) ☾
Č 10 Gospa Loretska, Judita, Julija
P 11 Damaz, Damir, Sabin (kvatre)
S 12 Ivana Franciska de Ch., Franjica (kvat.)
N 13 3. N. DOŠ. - Materice; Lucija, Jasna
P 14 Ivan od Križa, Špiro
U 15 Kristijana G., Irenej, Darija
S 16 Adela, Etela, Zorka ☹
Č 17 Lazar, Florijan, Zrinka
P 18 Gracijan, Bosiljko, Dražen
S 19 Urban, Tea, Božica, Vladimir
N 20 4. N. DOŠ. - Oci; Eugen i Makarije
P 21 Petar Kanizije, Snježana
U 22 Honorat, Časlav, Zenon
S 23 Ivan Krakovski, Viktorija, Vita
Č 24 Badnjak; Adam i Eva ☽
P 25 BOŽIC; Anastazija, Božidar
S 26 **SV. STJEPAN; Krunoslav**
N 27 SVETA OBITELJ; Ivan ap. i ev.; Janko
P 28 Nevina dječica, Mladen, Nevenka
U 29 Toma B., Davor, David
S 30 Trpimir, Sabin, Liberije
Č 31 Silvestar papa; Silvije, Goran ☺

NOVEMBAR / DECEMBAR - pravoslavni
U 18 Sv. m. Platon, Roman i Varul
S 19 Sv. pr. Avdija, pp. Varlaam i Joasaf
Č 20 Pp. Grigorije - (Pretrp. Vavedenja)
P 21 Vavedenje Presvete Bogorodice
S 22 Sv. ap. Filimon, sv. m. Kikilija
N 23 26. po D.; Sv. Amfilohije, sv. Grigorije
P 24 Sv. vm. Ekaterina
U 25 Sv. svm. Kliment (Odanije Vavedenja)
S 26 Sv. Alimpije Stolpnik
Č 27 Sv. mučenik Jakov Persijanac
P 28 Sv. ppm. Stefan Novi
S 29 Sv. mučenik Paramon i Filumen
N 30 27. po D.; Sv. ap. Andrej Prvozvani
P 1 **DEC; Sv. prorok Naum i sv. Filaret**
U 2 Sv. car Uroš, pp. Joanikije D.
S 3 Sv. prorok Sofonija i pp. Jovan Čutljiv
Č 4 Sv. vm. Varvara, pp Jovan Damaskin
P 5 Pp. Sava Osvećeni
S 6 Sv. Nikola - Nikoljdan
N 7 28. po D. Sv. Amvrosije - Detinjci
P 8 Pp. Patapije; sv.ap. Sosten, Apolos i dr.
U 9 Začeće svete Ane (kada zače Bogorodicu)
S 10 Sv. m. Mina; sv. Jovan despot
Č 11 Pp. Danilo Stolpnik
P 12 Pp. Spiridon Čudotvorac
S 13 Sv. m. Evstratija; sv. Gavriilo i Nikodim
N 14 29. po D. - Praotaca - Materice
P 15 Sv. svm. Elvterije, pp.Pavle
U 16 Sv. prorok Agej, sv. Teofanija carica
S 17 Sv. prorok Danilo, ppm. đ. Avakum
Č 18 Sv. m. Sevastijan; sv. Modest i dr.

Sunce u prosincu:

Dan:	Izlazi:		Zalazi:	
	h	m	h	m
1.	07	17	16	13
11.	07	27	16	11
21.	07	34	16	14
31.	07	37	16	21

Mjesečeve mijene u prosincu:

	Dan:	h	m
Uštap (<i>pun mjes.</i>):	2.	08	30
Posljednja četvrt:	9.	01	13
Mladak:	16.	13	02
Prva četvrt:	24.	18	36
Uštap (<i>pun mjes.</i>):	31.	20	13

DECEMBAR - pravoslavni 2009./2010.

P 19 Sv. mučenik Bonifacije

S 20 Sv. Ignjatije Bogonosac (Prepr. Roždes.)

N 21 Sv. m. Julijana i sv. Petar Kijevski - Oci

P 22 29. po D. – Sv. Otaca; Sv. vm. Anastasija

U 23 Sv. 10 m. Kritskih – Tucindan

S 24 Sv. ppm. Evgenija – Badnjidan

Č 25 Roždestvo Hristovo – BOŽIĆ

P 26 Sabor Presvete Bogorodice

S 27 Sv. prvomučenik i arhiđakon Stefan

N 28 Sv. 20.000 m. Nikomidijskih

P 29 30. po D. - Svetih Bogootaca; sv. Mlad. Vitl.

U 30 Sv. m. Anisija, pp. Teodora

S 31 Pp. Melanija (Odanije Roždestva)

BILJEŠKE

Prosinac:

Vrijeme: Bolje prosinac ružan nego južan. Crni Božić, bijeli Uskrs. Kakve su otačke kvatre, tako je sve lito.

Dim se vije, Sunce sije. Dim k tlu teži, skoro će da sniježi.

ASTRONOMSKI I VREMENSKI PODACI ZA 2009. GODINU

Proljeće počinje 20. ožujka (marta) u 12 sati i 44 minute;

ljeto 21. lipnja (juna) u 7 sati i 45 minuta;

jesen 22. rujna (septembra) u 23 sata i 18 minuta;

zima počinje 21. prosinca (decembra) u 18 sati i 47 minuta.

POMRČINE SUNCA I MJESECA TIJEKOM 2009. GODINE

U 2009. godini bit će dvije pomrčine Sunca, prstenasta 26. siječnja i potpuna 22. srpnja, i četiri pomrčine Mjeseca, tri u polusjeni (9. veljače, 7 srpnja i 6. kolovoza) i jedna djelomična (31. prosinca).

Prstenasta pomrčina Sunca kao takva će biti vidljiva iznad dijelova Indonezije, a potpuna pomrčina Sunca, u trajanju od 6 minuta i 39 sekundi, najduža potpuna pomrčina Sunca u 21. stoljeću, bit će u maksimalnom trajanju vidljiva samo nad Pacifikom, a kao potpuna pomrčina vidjet će se također u Indiji, Nepal u i Kini.

Prolazak Mjeseca Zemljinom polusjenom 9. veljače bit će vidljiv u istočnoj Europi, Aziji, nad Tihim oceanom i na zapadu Sjeverne Amerike, 7. srpnja u Australiji, na Pacifiku i u Amerikama, a 6. kolovoza opet u Amerikama, te u Europi, Africi i zapadnoj Aziji. Djelomična pomrčina Mjeseca, na Staru godinu, vidjet će se iz Europe, Afrike, Azije i Australije.

KAKVO ĆE VRIJEME BITI U 2009. GODINI

Prema "Stoljetnom kalendaru" vladajući planet u 2009. godini bit će **Mars**. Kao vladar je zao, po zlu odmah iza Saturna. Zvijezda je sudova i sudbine mrtvih, a po naravi je temperamentan, vatren, nagao i ratoboran. Uživa u pobjedi i uništavanju. Simbol je borbenosti.

Boja mu je crvena, od kovina mu pripada željezo, od dragoga kamenja rubin, a od brojeva 9. Od dana mu pripada četvrtak, a od noći nedjelja.

Kakvo će biti vrijeme u 2009. godini? Godina će biti više suha nego vlažna, a za pojedina godišnja doba "Stoljetni kalendar" predviđa:

Proljeće: suho, oštro i hladno.

Ljeto: veoma vruće, a noći tople. Vladaju sparina i suša.

Jesen: više suha nego vlažna, i dugo topla.

Zima: suha i jaka, vjetrovita i nestalna.

VRIJEME PO MJESECIMA

Siječanj (januar): Od 1. do 4. vedro i hladno, od 5. do 9. suho, noći studene, od 10. do 16. veliko zahlađenje, 16. i 17. poledica, 18. i 19. oblačno i hladno, od 20. do 22. snijeg, od 23. do 27. tmurno sa snijegom, od 28. do 31. susnježica, kiša sa snijegom.

Veljača (februar): Od 1. do 3. oblačno i kišovito, od 4. do 7. promjenljivo, s povremenom kišom, od 8. do 14. lijepo, od 15. do 18. pogoršanje sa snijegom, od 19. do 22. povremeni vjetar s kišom i snijegom, od 23. do 25. hladna kiša i solika, 26. snijeg, a do kraja mjeseca tmurno i kišovito vrijeme.

Ožujak (mart): Od 1. do 3. vrlo studeno, od 4. do 8. vedro, ujutro i navečer jako hladno, 8. i 9. kiša i snijeg, od 10. do 13. razvedravanje i zahlađenje, od 14. do 19. hladno, 20. i 21. jaka studen, od 22. do 26. oblačno i hladno, od 27. do kraja mjeseca vedro, noću smrzavice, a po danu toplo.

Travanj (april): Od 1. do 7. noću hladno i oštro, a danju nešto blaže. Od 8. do 12. oblačno i hladno, od 13. do 16. hladno, a ujutro magla, od 17. do 23. zatopljenje i danju toplo, od 24. do 28. ponovno zahlađenje, oštro, noću mraz, 29. i 30. lijepo i toplo.

Svibanj (maj): Od 1. do 3. oblačno s grmljavinom, od 4. do 7. tmurno, oblačno i hladno vrijeme, 8., 9. i 10. blago i toplo, od 11. do 13. hladno, noću mraz, od 14. do 20. suho i hladno vrijeme, od 21. do 23. mraz noću i hladno danju, od 24. do 29. hladno, 30. lijepo, 31. ponovno zahlađenje.

Lipanj (juni): Od 1. do 4. veoma hladno, a noću mraz, od 5. do 7. nešto toplije, 8. noću mraz, a danju vedro, od 9. do 17. lijepo sunčano, i od 18. do konca mjeseca lijepo, toplo vrijeme.

Srpanj (juli): Počinje velikom vrućinom po danu i sparinom po noći, gotovo svakoga dana grmljavina, a više puta pada tuča, od 7. do 10. velike vrućine i oluja, od 11. do 13. oblačno i postupno zahlađenje, 13. kiša, od 14. do 17. nestalno, od 18. do 24. tmurno i kišovito, od 25. do 28. hladno, s nalemama kiše, 29. promjenljivo, 30. i 31. lagano poboljšanje.

Kolovoz (august): Od 1. do 5. jutarnja magla, danju lijepo i toplo, od 6. do 11. vedro i sunčano, od 12. do 23. toplo i lijepo, od 24. do konca mjeseca sve veća vrućina i suša.

Rujan (septembar): Od 1. do 3. vruće i lijepo, od 4. do 6. zahlađenje, 7. oblačno, od 8. do 13. lijepo, sunčano, od 14. do 16. nestalno, s kratkotrajnim oborinama, od 17. do 27. ponovno lijepo i toplo, 28. kiša, 29. i 30. oblačno i sitna kišica.

Listopad (oktobar): Od 1. do 3. oblačno i kišovito, od 4. do 9. nestalno, 10. naglo pogoršanje, zahlađenje s mrazom sve do 17., a 18. lijep topao dan, 19. toplo, a 20. nagla promjena, hladno. Od 21. do 24. lijepo i toplo, 25. hladno, 26. sunčano i toplo, a od 27. do 30. naglo zahlađenje, hladno i oporo vrijeme.

Studeni (novembar): Od 1. do 3. hladno, od 4. do 10. studeno, ali poslijepodne većinom toplo, 11. i 12. oblačno, s maglom i kišom, od 13. do 19. sve veće zahlađenje, od 20. do kraja mjeseca vrlo hladno, ali poslijepodneva su ipak sunčana.

Prosinac (decembar): Od 1. do 3. mraz i smrzavica, od 4. do 6. oblačno i hladna kiša, od 7. do 9. tmurno i led, 10. snijeg, od 11. do 15. veliko zahlađenje, od 16. do 19. čiča zima, 19. val topline i kiša, od 21. ponovno zahlađenje i jaka studen do kraja mjeseca.

To su predviđanja “Stoljetnog kalendara” o vremenu u 2009. godini. Koliko su točna, moći ćemo se i sami uvjeriti. Živi bili pa vidjeli!

Stare jeronimske “Danice” obično bi takva vremenska predviđanja popratile riječima: “Tako *Stoljetni kalendar*, a kakvo će nam dragi Bog dati vrijeme, to je u Njegovoj svemožnoj ruci.”

ZAPOVJEDNI BLAGDANI

Zapovjedni blagdani su **sve nedjelje** u godini (ovamo, naravno, spadaju i **Uskrs** i **Duhovi**), **Tijelovo (Brašančevo)**, **Velika Gospa**, **Svi Sveti i Božić**. Više **nisu zapovjedni** blagdani: Sveta tri kralja (Bogojavljenje), Svijećnica, Sv. Josip, Blagovijest, Spasovo, Sv. Petar i Pavao, Mala Gospa, Bezgrješno začeće BDM, drugi dan Uskrsa te Božića i Nova godina, ali katolici ih i dalje rado svetkuju.

OBVEZATNI POST I NEMRS

Katolici su prema sadašnjim crkvenim propisima dužni obdržavati **post i nemrs** na **Pepelnicu** (Čistu srijedu) i na **Veliki petak**. **Zakon nemrsa** obvezuje i na **sve petke u godini**, osim onih kad bude svetkovina, ali u izvankorizmene petke može se umjesto nemrsa odabrati **drugo djelo pokore** ili **kakvo karitativno djelo**.

Nemrs (kad je zabranjeno jesti meso) obvezuje sve vjernike koji su navršili **14 godina** pa do konca života, a **post** sve one koji su navršili **18 godina** i još nisu započeli 60. godinu. *U posne dane smije se uzeti samo jedan pun obrok.*

Župnici u pojedinim slučajevima mogu iz opravdanih razloga osloboditi pojedine osobe ili obitelji obveze posta ili nemrsa, ili ih zamijeniti drugim oblicima pokore.

KATOLIČKA CRKVA U SVIJETU

Sjedište: GRAD VATIKAN (RIM)

PAPA BENEDIKT XVI.

Vodi Crkvu od 19. travnja 2005.

SVETA STOLICA naziv je za vrhovnu upravu Crkve na čelu sa Sv. Ocem Papom.

PRVI OPĆI CRKVENI SABOR (KONCIL) održan je 321. godine u Niceji. Posljednji opći koncil održan je u Vatikanu od 1962. do 1965. pod papama Ivanom XXIII. i Pavlom VI. To je II. vatikanski koncil.

SINODA BISKUPA uži je sabor biskupa u koji biskupske konferencije iz svih država, na svakih 25 biskupa, šalju po jednog predstavnika. Prvi put takva se sinoda sastala 29. rujna 1967. Otad se ona održava obično svake treće godine.

BISKUPSKA KONFERENCIJA skup je katoličkih biskupa u pojedinoj zemlji, u kojoj oni združeno vrše svoju pastirsku službu među njezinim vjernicima.

RIMSKA KURIJA

P a p a je na čelu vrhovne uprave Katoličke Crkve (Sveta Stolica).

K a r d i n a l i su najviši Papini savjetnici. U svijetu ima više od 150 kardinala koji, kad Papa umre, ako nisu navršili 80 godina, biraju njegova nasljednika.

D r ž a v n i t a j n i k (kardinal Tarcisio Bertone) najbliži je Papin suradnik. On vodi središnju ustanovu Svete Stolice – Državno tajništvo, koje ima dva odjela: I. Odjel za opće poslove i II. Odjel za odnose s državama.

DEVET KONGREGACIJA

1. Kongregacija za nauk vjere; u njezinu sastavu nalaze se Središnja teološka komisija i Papinska biblijska komisija, a na čelu joj je prefekt – kardinal William Levada; 2. Kongregacija za istočne Crkve; 3. Kongregacija za bogoštovlje i stegu sakramenata; 4. Kongregacija za proglašavanje svetih i blaženih; 5. Kongregacija za biskupe; 6. Kongregacija za evangelizaciju naroda (misije); 7. Kongregacija za klerike; 8. Kongregacija za redovnike i svjetovne institute, 9. Kongregacija za katolički odgoj.

PAPINA SUDIŠTA

1. Rimska rota, 2. Apostolska signatura, 3. Apostolska pokorničarna

PAPINSKA VIJEĆA

1. Vijeće za laike, 2. Vijeće za promicanje jedinstva kršćanstva, 3.

Vijeće za obitelj, 4. Vijeće za pravdu i mir, 5. Vijeće za karitativnu djelatnost (Cor unum), 6. Vijeće za pastoral migranata i ljudi na putovanju, 7. Vijeće za pastoral osoblja u službi bolesnika, 8. Vijeće za tumačenje crkvenih zakona, 9. Vijeće za kulturu i za dijalog među religijama, 10. Vijeće za sredstva društvenoga priopćavanja.

UREDI DOBARA

1. Apostolska komora, 2. Uprava dobrima Apostolske Stolice, 3. Prefektura za gospodarske poslove Svete Stolice.

OSTALI ORGANI I INSTITUCIJE RIMSKE KURIJE

Prefektura papinske kuće; Služba za Papina liturgijska slavlja; Tiskovni ured Svete Stolice; Središnji statistički ured Crkve; Vatikanski tajni arhiv; Vatikanska tajna knjižnica i dr.

KATOLIČKA CRKVA U HRVATSKOJ

ZAGREBAČKA METROPOLIJA obuhvaća: Zagrebačku nadbiskupiju, Varaždinsku, Požešku i Križevačku biskupiju. Zagrebački nadbiskup i metropolit: kardinal JOSIP BOZANIĆ; pomoćni biskupi: msgr. VLADO KOŠIĆ i msgr. VALENTIN POZAIĆ. Varaždinski biskup: msgr. JOSIP MRZLJAK. Vladika križevački: msgr. SLAVOMIR MIKLOVŠ.

ĐAKOVAČKO-OSJEČKA METROPOLIJA obuhvaća: Đakovačko-osječku nadbiskupiju, Srijemsku i Požešku biskupiju. Nadbiskup metropolit osječko-đakovački: msgr. MARIN SRAKIĆ; pomoćni biskup: msgr. ĐURO HRANIĆ. Biskup srijemski: msgr. ĐURO GAŠPAROVIĆ. Biskup požeški: msgr. ANTUN ŠKVORČEVIĆ.

SPLITSKA METROPOLIJA obuhvaća: Splitsko-makarsku nadbiskupiju, Dubrovačku, Hvarsku, Šibensku i Kotorsku biskupiju. Nadbiskup metropolit splitski: msgr. MARIN BARIŠIĆ, nadbiskup u mirovini: msgr. ANTE JURIĆ. Biskup dubrovački: msgr. ŽELIMIR PULJIĆ. Biskup hvarski: msgr. SLOBODAN ŠTAMBUK. Biskup šibenski: msgr. ANTE IVAS. Biskup kotorski: msgr. ILIJA JANJIĆ.

RIJEČKA METROPOLIJA obuhvaća: Riječku nadbiskupiju, Krčku, Porečko-pulsku i Gospičko-senjsku biskupiju. Nadbiskup metropolit riječki: msgr. IVAN DEVČIĆ. Biskup krčki: msgr. VALTER ŽUPAN. Biskup porečko-pulski: msgr. IVAN MILOVAN, a s njim je biskup u mirovini msgr. ANTUN BOGETIĆ. Biskup gospičko-senjski: msgr. MILE BOGOVIĆ.

ZADARSKA NADBISKUPIJA: msgr. IVAN PRENDA, nadbiskup zadarski.

VOJNI ORDINARIJ: msgr. JURAJ JEZERINAC, biskup.

CRKVA U BOSNI I HERCEGOVINI I MAKEDONIJI

VRHBOSANSKA METROPOLIJA obuhvaća: Vrhbosansku (Sarajevsku) nadbiskupiju, Banjalučku, Mostarsko-duvanjsku, Trebinjsko-mrkansku i Skopsko-prizrensku (“ad instar”) biskupiju. Kardinal VINKO PULJIĆ nadbiskup je i metropolit vrhbosanski; msgr. PERO SUDAR, pomoćni biskup. Biskup banjalučki: msgr. FRANJO KOMARICA. Biskup mostarsko-duvanjski i apostolski upravitelj trebinjsko-mrkanski msgr. RATKO PERIĆ. Biskup skopsko-prizrenski i egzarh za katolike istočnog obreda u Makedoniji: msgr. KIRO STOJANOV. Kosovska apostolska administratura: msgr. ZEF GASHI. Egzarh za katolike istočnog obreda u Srbiji i Crnoj Gori: dr. ĐURO DŽUDŽAR.

CRKVA U CRNOJ GORI

BARSKA NADBISKUPIJA: msgr. ZEF GASHI, nadbiskup barski. **KOTORSKA BISKUPIJA:** msgr. ILIJA JANJIĆ, biskup kotorski (Splitska metropolija).

CRKVA U SRBIJI

BEOGRADSKA METROPOLIJA

BEOGRADSKA NADBISKUPIJA: nadbiskup i metropolita msgr. STANISLAV HOČEVAR.

SUBOTIČKA BISKUPIJA: msgr. JÁNOS PÉNZES.

ZRENJANINSKA BISKUPIJA: msgr. LÁSZLÓ HUZSVÁR

Ravnatelj dušobrižništva za Hrvate u inozemstvu je don ANTE KUTLEŠA.

Papa Ivan Pavao II. odobrio je Statut Hrvatske biskupske konferencije (HBK), u čijem su sastavu svi biskupi s područja Republike Hrvatske, dok biskupi s područja Bosne i Hercegovine imaju svoju biskupsku konferenciju.

Papa Ivan Pavao II. potvrdio je ustanovu Međunarodne biskupske konferencije “Sv. Ćirila i Metoda” Srbije i Crne Gore, Makedonije i Grko-katoličkog egzarhata Srbije i Crne Gore. Za predsjednika je izabran msgr. STANISLAV HOČEVAR, a za potpredsjednika msgr. JÁNOS PÉNZES.

APOSTOLSKE NUNCIJATURE

Apostolski nuncij (izaslanik Papin) u Srbiji i Crnoj Gori: nadbiskup msgr. **EUGENIO SBARBARO**.

Apostolski nuncij u Republici Hrvatskoj: nadbiskup **msgr. MARIO ROBERTO CASSARI**.

Apostolski nuncij u Republici Bosni i Hercegovini: **msgr. ALESSANDRO D'ERRICO**.

BISKUPI HRVATI IZVAN DOMOVINE

Msrgr. NIKOLA ETEROVIĆ, generalni tajnik Biskupske sinode. **Msrgr. MARTIN VIDOVIĆ**, apostolski nuncij u Bjelorusiji. **Msrgr. STANISLAV KARLIĆ**, kardinal, umirovljeni nadbiskup grada Paraná (Argentina). **Msrgr. EMILIO OGNJENOVIĆ**, umirovljeni nadbiskup u gradu Mercedesu (Argentina). **Msrgr. ALEKSANDAR GOIĆ KARMELIĆ**, biskup u Rancaguae (Čile). Pomoćni biskup: **msgr. TOMISLAV KOLJATIĆ-MAROEVIĆ**. **Msrgr. BLAŽ ĆUPIĆ**, biskup u Rapid Cityju (SAD). **Msrgr. GERARD ŽERDIN**, biskup u Peruu.

VAŽNIJI DATUMI IZ ŽIDOVSKOG KALENDARA 2009. godina = 5769./5770. židovska godina

PURIM:	10. III. 2009.
PESAH (spomen za izlazak iz egipatskog ropstva):	9. – 16. IV. 2009.
JOM HAŠOA (spomen na holokaust):	21. IV. 2009.
ŠAVOUT (spomen na objavu Deset zapovijedi):	29./30. V. 2009.
ROŠ HAŠANA (Nova, 5770. godina):	19./20. IX. 2009.
JOM KIPUR (pomirenje naroda s Bogom):	28. IX. 2009.
SUKOT (Dan sjenica, hodočasnički blagdan):	3. – 10. X. 2009.
SIMHAT TORA (svršetak godišnjeg liturgijskog čitanja Tore):	11. X. 2009.
HANUKA (pobjeda Jude Makabejca i ponovno posvećenje Hrama):	12. – 19. XII. 2009.

VAŽNIJI DATUMI U HIDŽRETSKOM (MUSLIMANSKOM) KALENDARU TIJEKOM 2009. godine

ROĐENJE MUHAMEDA (Mevlud):	9. III. 2009.
LEJLETUL-BERAT (noć oprosta grijeha):	5. VIII. 2009.
POČETAK ISLAMSKEG POSTA:	21. VIII. 2009.
RAMAZANSKI BAJRAM (prvi dan):	20. IX. 2009.
KURBAN-BAJRAM:	27. XI. 2009.
NOVA HIDŽRETSKA, 1431. godina:	17. XII. 2009.

ZNAČAJNIJI DATUMI U SUBOTIČKOJ BISKUPIJI

Obraćanje sv. Pavla:	25. I. (Zaštitnik biskupije)
Obljetnica smrti biskupa Lajče Budanovića:	16. III.
Obljetnica smrti biskupa Matije Zvekanovića:	24. IV.
Obljetnica posvete biskupa dr. Ivana Pénzesa:	18. VI.
Dan o. Gerarda Tome Stantića:	24. VI. (Sombor - karmelićani)
Blagoslov svijeća od groma:	26. VI. (Bač – Sombor)
Dužijanica:	9. VIII. (Subotica)
Bunaričko proštenje:	29. i 30. VIII.
Hodočašće Majci Božjoj Bistričkoj:	26. i 27. IX.
Obljetnica posvete katedrale:	14. X.
Sv. Terezija Avilska – zaštitnica katedrale i grada Subotice:	15. X.

KATOLIČKE NOVINE I ČASOPISI

HKD SV. JERONIMA (sv. Ćirila i Metoda) izdaje časopis:

- HKR "MARULIĆ", dvomjesečnik za književnost i kulturu

Periodične publikacije drugih naših nakladnika:

- ALOJZIJE STEPINAC, glasilo postulature, Zagreb
- BETANIJA, časopis za bolesnike, Zagreb (5 puta godišnje)
- BILTEN PETRA BARBARIĆA, list vicepostulature, Zagreb
- BLAŽENI AUGUSTIN KAŽOTIĆ, povremeni vjesnik, Zagreb
- BOGOSLOVSKA SMOTRA, časopis Bogoslovnog fakulteta, Zagreb
- BRAČKA CRKVA, list župa na otoku Braču, Supetar
- BRAT FRANJO, dvomjesečnik, list franjevačkih zajednica, Zagreb
- CRKVA NA KAMENU, informativni list hercegovačkih biskupija, Mostar
- CRKVA U SVIJETU, časopis za vjersku kulturu, Split
- DOBRI OTAC ANTIĆ, list vicepostulature, Zagreb
- DON BOSCO DANAS, Zagreb
- GLAS KONCILA, katolički tjednik, Zagreb
- GLASNIK HRVATSKOG KATOLIČKOG LIJEČNIČKOG DRUŠTVA, Zagreb
- GLASNIK SRCA ISUSOVA I MARIJINA, mjesečnik, Zagreb
- GLASNIK SV. JOSIPA, izdaje Svetište sv. Josipa, Karlovac
- IKA - Bilten Informativne katoličke agencije, Zagreb
- IVAN MERZ, glasilo postulature, Zagreb
- KAČIĆ, zbornik, Split
- KANA, kršćanska obiteljska revija, Zagreb
- KATEHEZA, časopis za katehezu i pastoral, izdaje Salezijanski katehetski centar, Zagreb
- KATOLIČKI TJEDNIK, izd. Medijski centar Vrhbosanske nadbiskupije (u sunakladništvu s Banjalučkom biskupijom), Sarajevo
- KRIŽ, glasilo Velikoga križarskog bratstva, Zagreb
- KRŠNI ZAVIČAJ, hercegovački zbornik za vjerska i društvena pitanja, Drinovci
- LADONJA, vjerski informativno-kulturni list, Pazin
- LJUDIMA PRIJATELJ, list sv. Leopolda Mandića, izdaje Hr. kap. prov., Zagreb
- MALI KONCIL, mjesečnik "Glasa Koncila" za djecu, Zagreb
- MARIJA, mjesečnik, Split
- MARIJIN TRSAT, Rijeka
- MI, list mladih, mjesečnik, Zagreb
- MOSTOVI, list Slunjskog dekanata, Slunj
- OBNOVLJENI ŽIVOT, tromjesečnik, Zagreb
- POLJICA, list Poljičkog dekanata, Gata
- RADOSNA VIJEST, misijski časopis, Sarajevo
- RIJEČKI TEOLOŠKI ČASOPIS, Rijeka
- SLUŽBA BOŽJA, liturgijski časopis, dvomjesečnik, Makarska
- SVETA BAŠTINA, informativni list, Tomislavgrad
- SVJETLO RIJEČI, mjesečnik, izdaje franjevački provincijalat u Sarajevu
- VERITAS, mjesečnik, ZAGREB
- VJESNIK BISKUPA LANGA, Zagreb
- VJESNIK BISKUPIJE ZAGREBAČKE, Zagreb
- VJESNIK ĐAKOVAČKE BISKUPIJE, mjesečnik, Đakovo
- ZVONA, mjesečnik za kršćansku kulturu, Rijeka
- ZVONIK, katolički mjesečnik, Subotica
- ŽIVA ZAJEDNICA, izdaje Hrvatski dušobrižnički ured u Frankfurtu
- ŽIVO VRELO, glasilo Hrvatskog instituta za liturgijski pastoral, Zadar
- ŽUMBERAČKI KRIJES - godišnjak Žumberačkog vikarijata

(Preuzeto iz "Danica 2009 – hrvatski katolički kalendar", str. 37)

Msgr. dr. Ivan Péntzes, subotički biskup

zkm.org.rs

Dragi Štioče!

Pred tobom je Subotička Danica. Stara je 125 godina, a mlada je. Prije 125 godina rodila se u Bikiću, da navijesti svitanje, probudi nadu, odlučno donose sunce prosvjete, hrani život i radost donese. Ovaj se godišnjak rodio u bikićkoj kapelanskoj sobici. (Bikić – danas Bácsbokod u mađarskom dijelu Bačke). Pokrenuo ju je 1884. godine Subotičanin Pajo Kujundžić. Nije se tužio da nema radnog prostora, suradnika ili sredstava. Pajo Kujundžić je bio veliki radnik i rodoljub još većega srca. Tako se 1884. godine ispunila ona Pseudo-Rufinova: "Ljudski rod živi od nekolicine. Da nije tih malobrojnih ljudi, ne bi svijeta bilo, ili bi propao...". Samo je jedan Ivan Antunović i jedan Pajo Kujundžić, i samo je jedna Danica. Zvijezda rođena u Bikiću ne prestaje sjati. Već bi pet puta mogla slaviti srebrni jubilej.

Naš je svijet uzdrman svjetskom gospodarskom krizom, koja bolno pogađa veliku većinu čovječanstva. Ostaje nam utjeha koja je kriječila svetoga Pavla: "Krist za sve umrije da oni koji žive ne žive više sebi, nego onomu koji za njih umrije" (2 Kor 5,15). Gospodin Isus i njegov sluga papa Benedikt XVI. priznaju: "U svijetu imate muku, ali hrabri budite – ja sam pobijedio svijet" (Iv 16,33). I Danica poručuje svojim čitateljima: "Neka se ne uznemiruje vaše srce i neka se ne straši" (Iv 14,27). Mariji je trebala anđelova riječ: "Ne boj se, Marijo" (Lk 1,30) rodio se Očev Sin. Ne boj se, štioče, "njegovu kraljevstvu neće biti kraja" (Lk 1,33).

Piše Papa: "U borbi protiv tjelesnih boli je dostignut velik napredak, ali je u porastu i patnja nedužnih, a duševne boli guše čovječanstvo. Moramo sve učiniti da nadvladamo patnju. Posve je nećemo svladati zbog svoje ograničenosti. Nitko nije u stanju slomiti vlast Zloga ni nadvladati grijeh, kao izvor patnje. To je učinio Bog, kad je postavši čovjek ušao u našu povijest i propatio naš život. Mi znamo da je s nama onaj Bog koji odnosi grijeh svijeta. Bog postoji. Svijet će biti izbačen. Spasenje svijeta je još neostvarena nada, koja nas potiče da se založimo za dobro i onda kad to ne izgleda unosno. Ostala je i još se drži zastrašujuća stvarnost zla.

Subotička Danica je uvijek bila pjesma Božjoj slavi. Iznad svojih partitura Bach je obično stavljao natpis S.D.G. (Soli Deo Gloria, tj. jedinome Bogu slava). Ponekad bi ispisao samo dva slova "J.J" (Jesus, juva = Isuse, pomozi). Bez te oslonjenosti na Boga, naša bi Danica još prije 125 godina ostala u tami bikićke kapelanske sobe. Početak Subotičke Danice je znak optimizma. Što je Pavao rekao Solunjanima, govori i nama: Nemojte biti tužni kao oni "koji nemaju nade" (1 Sol 4,13).

Ne straši li nas Evanđelje, kad nas zove da zle podnosimo i da ljubimo sve? To je onaj spasonosan strah, koji nam ne dopušta da živimo sami za sebe, već nas sili da se sa zajedničkom nadom okrenemo budućnosti. U tmurnim vremenima globalnog terorizma i gospodarske krize progovara nam papa Benedikt XVI. i uvjerava nas: "u nadi smo spašeni... Duh potpomaže našu nemoć... Duh se za nas zauzima... Bog u svemu na dobro surađuje s onima koji ga ljube..." (Rim 8,24.26.28). Kršćanin mora biti čovjek nade. Tko se nada, očekuje da će sve biti dobro. Dragi Štioče, nemoj gubiti nadu. Naš je Gospodin pobijedio svijet, a mi smo na njegovoj strani. Uostalom "dok imamo uspomene – postoji prošlost. Dok imamo nadu – čeka nas budućnost, a dok imamo prijatelja, lijepa je sadašnjost".

Danica je okrenuta k budućnosti i hiti poput svetoga Pavla, ne bi li kako dohvatila bolje dane (usp. Fil 3,13). Pomogla Ti ova Danica, da isprazniš svoje srce od crnih slutnja i tame, jer veli Augustin "Zamisli da Te dragi Bog želi ispuniti medom. Ali, kamo ćeš s medom ako ti je srce puno octa?" Neka Ti ova Danica pomogne da i Ti proširiš i očistiš svoje srce od svakoga zla. To zahtijeva rad i košta muke, ali ćeš dostići ono za što si određen. Uspomene na velike ljude iz prošlosti bunjevačkih i šokačkih Hrvata svjedoče za našu prošlost. Još nam svijetli Antunovićeve misao. Svijetli nam duboko proživljeni Isusov put kojim je hodao sluga Božji Gerard Stantić. Svjedočanstvo karmelićanske karizme svijetli u Somboru, a govori i iz ove Danice. Dva nam karmelićanina svjedoče kako je snažan Božji Duh u somborskom karmelu.

Poučit će nas Danica o duhu svetoga Pavla. Djevojke i mladići, djevojčice i dječaci iz ove Pavlove biskupije su uvjerljivi svjedoci. Uzmi i čitaj. Uvjeri se da su naši mladi gorljivi kršćani. Pišu nam studenti, srednjoškolci, novinari. Po njima je Subotička Danica mlada. U Subotici dovršena zgrada bogoslovije i pastoralnog centra pod imenom "Augustinianum". Danica će Te zabaviti, pripovijedat će Ti. Danica je za te stihove spremila. Danica će pomoći kuharici i domaćici. Danica je zabavna i šaljiva. Danica je ispratila mnoge važne događaje, zato je i ove godine pravi ljetopis. Danica je uvijek okrenuta životu, pa svjedoči o obitelji.

Danica nije zaboravila ni Majku apostola, Majku Crkve. Od početka je Marija bila Majka nade. Neka nam Marija pomogne vjerovati, nadati se i voljeti kako ona voli. Marija je zvijezda mora. Ona nas vodi putovima života. Neka Ti, dragi štioče, na životnom putu pomogne ova knjiga.

Uzmi i čitaj!

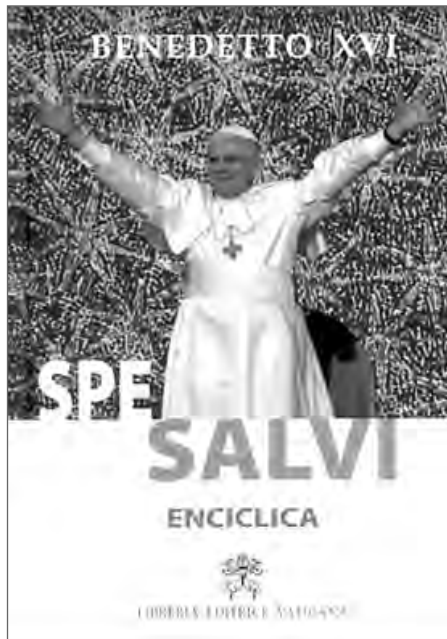
Stjepan Beretić

Papa govori Crkvi i svijetu

SPE SALVI Enciklika pape Benedikta XVI.

Uvod

Pred nama je druga enciklika Svetoga Oca, Benedikta XVI., naslovljena "U nadi smo spašeni", prema poslanici Rimljanima 8,24. Po mnogo čemu ova enciklika je izvanredan dokument, kako po sadržaju, tako i po načinu pisanja. Radi toga je izazvala odmah nakon objavljivanja mnoge i različite komentare. Dobro je uočio mons. Perić u svom osvrtu na ovu encikliku. Na pitanje je li ovo redovito učiteljstvo ili filozofska rasprava, on odgovara: "Dva su puta čovjekova do toga cilja: razum i sloboda (br. 23). Razum je veliki Božji dar u pobjedi nad iracionalnošću. A iscrpljuje li se sav razum u moći i djelovanju" ako se svede samo na ljudsko, a nije u službi vjere, dostići će izopačeni cilj. Zato vjera zahtijeva razum, a razum pogotovo zahtijeva vjeru. A sloboda? Ona je uključena u odluku i uvjerenje da je čovjeku potreban Bog, inače ostaje bez nade, beznadan

slučaj! Enciklika na najbolji mogući način odgovara na zahtjev prvoga pape, svetog Petra apostola, koji od Kristovih sljedbenika očekuje: "Budite uvijek spremni na odgovor svakomu koji od vas zatraži obrazloženje nade koja je u vama." (1 Pt 3,15) Time ova enciklika biva neiscrпно bogato duhovno štivo. Ona se ne može samo pročitati, ona je temelj duboke meditacije.

Razmišljanje i komentar

Benedikt XVI. piše: "s našim snagama ne možemo sagraditi kraljevstvo Božje... Kraljevstvo je dar... A ne možemo s našim djelima zaslužiti nebo. Ono je uvijek više od onoga što zaslužujemo, isto kao što nije naša zasluga da nas Bog ljubi, nego je uvijek dar. Ipak – dodaje Sveti Otac – naše djelovanje nije bezvrijedno pred Bogom... Sebe i svijet možemo otvoriti Božjem ulasku: istini, ljubavi i dobru. A to su upravo učinili sveci koji su kao Božji suradnici pridonijeli spasenju svijeta. A ipak čovjek često nastoji sam sebe spasiti". Papa ne citira samo velike ideologije koje su apsolutizirale sad slobodu, sad pravdu, ili idolatriju tehničko-znanstvenoga napretka koji čovjeku obećava gospodstvo nad prirodom, nego ide još dublje. Čovjek u dubini svoje duše želi samo jednu stvar, a to je sreća: iako ne zna što je, ipak zna da mora postojati, i osjeća da ga ona nosi. U tome dakle znanju i neznanju, u tome "učenom neznanju", čovjek ima brojne nade, a ponekad može izgledati da ga jedna od tih nada posve usrećuje. Ali kad ju dosegne, onda se jasno očituje da to u stvarnosti nije sve: pokazuje se očitim da ga samo nešto beskonačno može zadovoljiti. Čovjek je – piše Benedikt XVI. – stvoren za uzvišeniju stvarnost – za Boga, da ga Bog ispuni. Ta velika nada, dakle, može biti samo Bog, a mi je sami ne možemo dosegnuti. Čovjek katkada želi graditi "Božje kraljevstvo ostvareno bez Boga", savršenu ljudsku zajednicu koja bi prevladala sve ovisnosti i dosegnula savršenu slobodu, ali ta nada sve više izmiče pred krhkošću naše stvarnosti. I tako se pojavljuje strah. Strah da izgubimo ono što učvršćuje naše nade. Čovjek koji ima puno bogova, a nema Boga, nalazi se u "mračnome svijetu" i pred "tajanstvenom budućnošću". Sami sebi ne možemo dati nadu. Prava velika nada, koja odolijeva unatoč svim razočaranjima, može biti samo Bog koji nas je ljubio i sada nas ljubi do kraja. Samo nas odnos s tom apsolutnom i sigurnom ljubavlju spašava, ma što se dogodilo. Jer nas ništa i nitko ne može odijeliti od Božje ljubavi, objavljene u Kristu. Stoga Benedikt XVI. kao prvoga svjedoka nade, uzora za sve, spominje afričku ropkinju Jozefinu Bakhitu: slabu, bez moći i bogatstva, sa 144 ožiljka od rana koje su joj zadali njezini poglavari. Sama sebi nije mogla dati ništa. Kada je sreća Isusa, "Gospodina gospodara", toliko je nadom bila siromašna da je mogla biti ispunjena Njegovom ljubavlju. Ivan Pavao II. je svetom proglasio tu nepoznatu afričku ropkinju oslobođenu po Božjoj

ljubavi. Nada nam se pred drugim teološkim krepostima čini malenom, ali ustvari ona sa sobom upravo vuče vjeru i ljubav.

Kardinal Albert Vanhoye je tijekom predstavljanja enciklike istaknuo kako nada daje poticaj, polet koji ne može dati ni vjera ni ljubav, jer ljubav bez nade biva malo sputana, a vjera apstraktna. Vjera naprotiv s nadom stječe svoju čvrstoću, a naša vjera postaje živa i ako ima nade naći ljubav, onda je ona djelotvorna i preobražava svijet – kazao je kardinal i dodao kako je enciklika namijenjena svima. Riječ je o velikoj katezezi o nadi. Jasno je da je Sveti Otac, pišući ovu encikliku, mislio na ljude s mlakom vjerom i nevjernike koje vjera može privući kada shvate ljepotu kršćanske nade. Osvrnuvši se na autokritiku o kojoj govori Sveti Otac, kardinal je rekao kako je jasno o kakvoj je autokritici riječ; svatko se mora zapitati kakva je njegova nada: individualistička ili je zaista sjedinjena s ljubavlju. Osnovna postavka enciklike je: kršćanska nada nije individualistička, ona je zajednička, to je nada za druge koja potiče na sudjelovanje u tuđoj patnji te da se u nju unese veličanstveni doprinos kršćanske nade.

Sveti Otac je sam komentirao svoju encikliku te je, među ostalim, istaknuo kako mnogi danas možda odbacuju vjeru jednostavno zbog toga što im se vječni život ne čini nečim poželjnim. Ne žele vječni, nego sadašnji život, a vjera u vječni život im se, zbog toga, više čini kao prepreka. Sadašnja kriza vjere – nastavlja nadalje Papa – ponajviše je kriza kršćanske nade. Obnavljanje izgubljenoga raja više se ne očekuje od vjere, nego

od tehničko-znanstvenoga napretka, iz kojega će – tako se smatra – proizići "kraljevstvo čovjeka". Nada tako postaje "vjera u napredak", utemeljena na dva stožera: na razumu i slobodi, koji kao da sami od sebe jamče novu, savršenu ljudsku zajednicu. Kraljevstvo razuma se očekuje kao novo stanje čovječanstva koje je postalo potpuno slobodno – napomenuo je Papa te spomenuvši potom Francusku i marksističku revoluciju, istaknuo kako je glavna Marxova pogreška bila to što je zaboravio čovjeka i njegovu slobodu. Vjerovao je, ako bi u jednom trenutku sredio gospodarstvo, sve bi bilo na svom mjestu. Njegova je glavna pogreška materijalizam. Recimo to na vrlo jednostavan način – piše Sveti Otac – čovjeku treba Bog, inače je on bez nade. Čovjeka nikada ne može otkupiti jednostavno neka vanjska struktura. Tko obećava bolji svijet koji bi neopozivo trajao zauvijek, taj daje lažna obećanja. Tako griješe i oni koji vjeruju da čovjek može biti otkupljen kroz znanost. Znanost može i uništiti čovjeka i svijet. Ne otkupljuje čovjeka znanost. Čovjek se otkupljuje ljubavlju. Bezuvjetnom, apsolutnom ljubavlju. Istinska velika ljudska nada, koja ostaje unatoč svim razočaranjima, može biti samo Bog – Bog koji nas je volio i voli nas i sada sve do kraja.

Papa potom ističe četiri mjesta na kojima se upoznaje i vježba nada. Prvo je molitva – napomenuo je Sveti Otac, te spomenuvši iskustvo vijetnamskoga kardinala Van Thuana, koji je 13 godina bio u zatvoru, od kojih 9 u samici, naglasio kako u stanju naizgled potpunoga očaja, slušanje Boga, i mogućnost razgovora s Njime, za njega je bilo jačanje nade. Uz molitvu, tu je djelovanje, ali i trpljenje je – prema Papinim riječima – mjesto primanja nade. Naravno, treba učiniti sve moguće kako bi se patnja ublažila; međutim, bijeg pred boli ne ozdravlja čovjeka, nego sposobnost prihvaćanja patnje i sazrijevanje u njoj, pronalaženje smisla kroz jedinstvo s Kristom. Osim toga, vrlo je važno znati trpjeti s drugim i za druge. Društvo koje ne uspijeva prihvatiti trpeće, okrutno je i nehumano društvo – napomenuo je Sveti Otac.

I na koncu, još jedno mjesto na kojemu se upoznaje nada: Božji sud. Vjera u konačni sud je prije svega, i iznad svega, nada. Papa je uvjeren da je pitanje pravednosti bitan argument, u svakom slučaju najjači argument u korist vjere u život vječni. Nemoguće je, naime, da je nepravda povijesti posljednja riječ. Bog je pravednost i on ju stvara. To je naša utjeha i naša nada. Ali, u njegovoj se pravednosti nalazi i milost. To nam daje nadu i mogućnost da idemo puni pouzdanja u susret Suci kojega poznajemo kao našega "odvjetnika" – istaknuo je Sveti Otac, te u posljednjem odlomku upravio svoju molitvu Mariji, zvijezdi nade, kako bi nas poučila vjerovati, nadati se i ljubiti zajedno s njom, i uputiti nas na put prema kraljevstvu.

Zaključak

Što nam zapravo govori ova enciklika? Po načinu pisanja, ona je svjedočka. Na više mjesta se spominju konkretne osobe koje su imale iskustvo nade. Nada, dakle, nije vjera u obećanje, nego posjedovanje onoga čemu se nadamo.

Stavlja pred nas pitanje je li kršćanska vjera i za nas danas nada koja preobražava i ima glavnu riječ u našem životu? Je li ona za nas "djelotvorna" – je li ona poruka koja na nov način oblikuje sam život ili je tek "informacija" koja nam je ostala negdje "u uhu", ali su je zagušile i preplavile neke nove informacije (br. 10).

Nada koja život daje je činjenica otkupljenja, čega smo svjedoci, i čime svjedočimo da uistinu vjerujemo u život vječni i konačnu pobjedu pravde i ljubavi.

Konačno, kroz molitvu, nada ulazi u naš život do te mjere da nas oslobađa sebičnosti i daje prostora da u nama Bog djeluje i da nas pročišćuje da u molitvi naučimo što stvarno smijemo iskati od Boga – to je samo ono što je Boga vrijedno (br. 33).

Rad i trpljenje su osobita mjesta u kojima je Papa našao oslonac za izgradnju nade u čežnji za pravdom i ljubavlju. Kristov ulazak u povijest u kojoj utjelovljen trpi daje nam put nade u uskrsnuće. Ali njegov motiv je ljubav. Pojedinaac ne može prihvatiti trpljenje drugoga ako i sam nije sposoban u trpljenju vidjeti neki smisao, put čišćenja i sazrijevanja, put nade (br. 38). Ljubav je temeljni pojam jer samo ako je drugi dovoljno važan, za njega trpimo, naše trpljenje biva opravdano. Bog doduše ne može patiti, ali može supatiti (br. 39).

Posljednji sud, kao mjesto učenja i odjelotvorenja nade, na posve nov način sintetizira cijeli smisao ljudskog života u susretu s Bogom pravde, ali i spasenja po čemu su kršćani pozvani stalno davati svjedočanstvo te nade koja je u njima.

Enciklika je, dakle, škola kršćanskoga života.

Dr. Andrija Kopilović

Iz enciklike SPE SALVI:

Prvo i osnovno mjesto učenja nade je molitva.

Kad me nitko više ne sluša, Bog me i dalje sluša. Kad više ne mogu ni s kim govoriti, nikoga više zazvati, još uvijek mogu govoriti Bogu. Kad više nema nikoga da mi pomogne – bilo da je riječ o nekoj potrebi u kojoj sam se našao ili očekivanju koje se gledano čisto ljudskim očima čini bez-nadnim – on može pomoći.

Kad sam i napušten ...; ali onaj tko moli nije nikad sam. (br. 32)

Svakodnevni nas rad i borba za život, odnosno rad za budućnost svijeta, umara ili se pak pretvara u fanatizam, ako nije prosvijetljen svjetlom one neuništive nade koju ne mogu uništiti ni sitni neuspjesi ni promašaji od epohalnog značenja. (br. 35)

Po vjeri u postojanje te moći u povijesti rodila se nada u ozdravljenje svijeta. Ali riječ je tek o nadi, a ne o ispunjenju; o nadi koja nam ulijeva hrabrost da se svrstamo na stranu dobra i u naizgled beznadnim situacijama, svjesni da će, ako ćemo suditi po dosadašnjem tijeku povijesti, moć grijeha i dalje biti prisutna sa svojim zastrašujućim posljedicama. (br. 36)

Bog je pravedan i čini pravdu. To je naša utjeha i naša nada. Ali u njegovoj pravdi ujedno i sadržana milost. To znamo kada svoj pogled uzdignemo prema raspetom i uskrslom Kristu. I jedno i drugo – i pravdu i milost – valja promatrati u njihovu ispravnome dubokom suodnosu. Milost ne isključuje pravdu. Ne ispravlja ono što je pogrešno u ispravno. Nije spužva koja sve briše tako da sve što su ljudi učinili na zemlji na kraju ima istu vrijednost. (br. 44)

Smrću naše životno opredjeljenje postaje konačno i s tim svojim životom dolazimo pred Suca. Naš izbor, koji se oblikovao tijekom čitavog života, može biti različit. Mogu biti osobe koje su potpuno u srcu uništile svaku želju za istinom i spremnost na ljubav. (br. 45)

Ali u Božjem su utjelovljenju pravda i milost jedna s drugom tako tijesno združene da se pravda sigurno neće izbrisati: svi mi "sa strahom i trepetom" (Fil 2,12) iščekujemo svoje spasenje. Usprkos tome, milost nam dopušta nadati se i puni pouzdanja ići u susret Suci kojeg poznajemo kao našeg "zagovornika" to jest parakletosa (usp 1 Iv 2,1) (br. 47).

Duhovnost

Mr. o. Mato Miloš, OCD

Kršćanska askeza

Uvod

Riječ *askeza* nije posebno u modi. Kad čujemo tu riječ, odmah nas povezuje s negativnim stavom i držanjem prema svijetu. Takvim negativnim stavom *asketi* bi bili ljudi koji se odriču svega što je dobro i što nam ovaj svijet nudi.

Etimološki gledano, riječ *askeza* dolazi od grčke riječi *askeo*, što znači vježbati, trenirati. *Askezis* je vježbanje koje su športaši sebi stavljali na leđa, a *asketai* su bili uvježbani, istrenirani ljudi, atleti. Vidimo dakle, da je to nešto pozitivno. Umjesto da se stavlja naglasak na odricanje od nečeg dobrog, prelazi se na sustavni i dobro organiziran način traženja da se dođe do cilja. Ako dakle, riječ *askeza* uzmemo u njezinom izvornom značenju, jasno je da život dostojan čovjeka sadrži određen dio askeze.

Veliki mistik, Ivan od Križa, vidi cilj i smisao ljudskoga života sažet u prvoj zapovijedi: ljubi Gospodina svim svojim srcem i svom snagom svojom. Takva ljubav znači da u svim okolnostima dosljedno biramo Boga i na taj način odbacujemo sve što nije Bog. Predanost i mirnoću, stvarnosti koje dozvoljavaju Bogu da slobodno može u nama izvršiti svoje djelo, ne postizemo bez spremnosti da se odrekemo svih svojih "požuda", imajući uvijek jasan cilj pred očima. Nije dovoljno da se samo nalazimo u onom što se događa i da ne prosvjedujemo kad nam Bog šalje kušnje. Ako želimo da nam Bog bude cilj života, potrebno je da djelatno i svjesno biramo Boga. Postoji temeljna razlika između prihvatanja volje Božje i biranja Boga. Ako smo "samo" zaokupljeni time da primamo iz Božje ruke sve što se događa, sigurno smo na dobrom putu. Oni koji su se tako dobro duhovno izgradili da i smrt, kad se neizbježno približi, prihvaćaju na miran i

dostojanstven način, znači da im je kršćanski život sjedinjen s voljom Božjom. No, mistično sjedinjenje s Bogom je nešto puno više. Plod je to aktivnog i zaokupljenog traženja i htijenja Boga.

Put prema evandeoskoj slobodi

Logika Ivana od Križa, koja ide za tim da sve odbaci što nije Bog ili što ne vodi k Njemu, izgleda preteška i gruba. Možda ćemo se naljutiti čitajući upute Ivana od Križa koje su naizgled bezobzirne i okrutne: "Ako se duši pruži prigoda da nešto ugodno sluša što nije važno i ugodno za slavu Božju, neka se odreče te ugodnosti i neka ne sluša. Ako joj se pruži prigoda vidjeti stvari koje ne uzdižu srce k Bogu, neka otkloni želju što se rađa i neka se ustegne da ih ne gleda" (Uspón I. 13,4).

Je li realno očekivati da samo tako lako odbacimo stvari koje nas ne "vode bliže Bogu"? Naš nas posao prisiljava da gledamo i slušamo različite stvari koje ne pobuđuju baš ljubav prema Bogu. Naprotiv, moramo jesti i piti da bismo preživjeli. Nisu same stvari po sebi ono što priječi put k Bogu, nego vlasnički stav koji prema njima zauzimamo. Ivanu od Križa je stalo da ne shvatimo njegova asketska pravila doslovno i materijalno. On piše: "Mi ne kanimo govoriti o stvarnom gubitku vlasništva, što uopće ne oslobađa a osiromašuje dušu ako ona ima težnju za njim. Nego govorimo o *lišenosti težnje i uživanja u stvarima*, a upravo ta lišenost čini dušu slobodnom i praznom *iako ona posjeduje stvari*" (Uspón I. 3,4).

Najveća i odlučujuća zapreka za sjedinjenje s Bogom, koji je ljubav, jest čovjekov egoizam. Egoizam i ljubav stoje nasuprot jedno drugom. Stoga je potrebno voditi neumornu borbu protiv egoizma. Što to drugo može značiti nego da ne slijedimo spontanu i sebičnu privlačnost, nego da u načelu radije biramo ili želimo ono što je teže i što nema tako veliku

snagu koja bi nas privlačila. Ivan od Križa ne kaže da ćemo uvijek činiti ono što je najteže, nego da ćemo "okrenuti ili usmjeravati svoje želje" u tom pravcu.

Je li to neljudski? Nije li prije istina da onaj tko se ravna prema načelu "ja to volim, ja to ne volim" živi neljudski? Ivan od Križa nam predstavlja nekoliko poglavlja knjige *Uspón na Goru Karmel*, u kojima opisuje u kakvom trpljenju i patnji živi takav čovjek: "Jasno je da požude zamaraju i obesnažuju dušu. Požude su poput nemirne i nezadovoljne djece koja neprestano zanovijetaju svoju majku želeći sad ovo sad ono i nisu nikad zadovoljna" (Uspón I. 6,6). Pročitamo li u cijelosti knjigu *Uspón na Goru Karmel*, otkrit ćemo da donosi radosnu vijest poput Evanđelja. Ivan od Križa želi da čovjek bude sretan, da postigne nutarnje jedinstvo i sklad. On neprestano ponavlja kako je evanđeoska sloboda cilj uskog puta koji nam pokazuje. Sloboda *od* nutarnjeg pritiska i sloboda *za* nesmetano primanje Božje ljubavi.

Ljubav pokretačka snaga askeze

Da askeza nije tako bezobzirna kako nekad ostavlja dojam, uvjeravaju nas i činjenice da Ivan od Križa veliku važnost polaže na to da se sve događa u ljubavi. Za onoga tko je opčinjen Bogom, samo po sebi je jasno da bira Boga. A ako nekad to ne učini, onda to osjeća kao izdaju: "Kad bi duša pobijedila sve požude i uklonila sve naklonosti prema stvorenim bićima i stvarima što ih volja prihvaća, naravno usplamtjela ljubavlju i odaošću prema tim stvarima kako bi u njima uživala, potreban joj je neki drugi, još jači plamen, naime onaj koji u duši gori prema Zaručniku. Jer kad prvo u toj ljubavi nađe svoju nasladu i snagu, tek onda dobiva smionost i odlučnost da odbaci sve druge usplamtjele naklonosti i lako ih pobijedi" (Uspón I. 14,2).

Kad Ivan od Križa preporuča da to provedemo u praksu "uredno i razborito", taj "red" znači da ljubav mora biti pokretačka snaga. Koliko više gorimo od ljubavi, to smo više svjesni cilja i možemo ići putem odricanja. Askeza koja nadilazi moju vlastitu ljubav, prije ili kasnije vodi u depresiju ili umišljenost. Odricanje prožeto "redom" uvodi nas za kratko vrijeme u veliku radost, ugodnost i zadovoljstvo. Radost i "prosudba" su mjerilo koje upravo ima zadatak raspoznati čini li me odricanje, koje sebi stavljam na leđa, radosnijim i sretnijim. Askeza, dakle, treba biti organska. Raste sve dok raste ljubav. Trčati prebrzo, zna se osvetiti. Ne mogu jedanput za sva vremena odrediti program koji bi mi pomogao i bio dobar do konca života. U početku nam je još uvijek potreban mali dio "svjetovnosti": literatura koja

nas odmara, glazba, putovanja. Kasnije dolazi vrijeme kad ovo izgubi najveći dio svoje privlačne snage. Umjesto toga, pronalazimo više radosti u molitvi, u Bogu. Može se dogoditi da kasnije dođe novo razdoblje kad ne *tražimo*, nego *dozvoljavamo* dio "svjetovnosti" u svom životu. Tada više nema smisla govoriti o "svjetovnom", sve je sada u Bogu i sve pronalazimo u Njemu.

Ivan od Križa uči kako čovjek u nekom slučaju smije prihvatiti radost koja proizlazi iz djelatnosti osjetila: "ako duša odmah pri prvom osjetu naslade okrene misli volje i osjećaja prema Bogu" (Uspom III. 24,5). Hoće reći da postoje ljudi koji s prirodnom lakoćom otkrivaju Boga u stvorenjima, a posebno u prirodi. "Ima duša koje se osjećaju na poseban način privučene Bogu putem osjetnih predmeta" (Uspom III. 24,4). To su ljudi poput svetog Franje, koji imaju pogled na cjelinu, koji slično kao i Biblija nikad ne vide stvorenje odvojeno do Stvoritelja. Za takve ljude značilo bi to duhovno samoubojstvo da sustavno pokušaju odbaciti radost koju vide u stvorenjima. Naš mistik previše poznaje čovjeka i tog čovjeka previše i voli, te mu upućuje riječi upozorenja: "Ništa manje ovakve duše moraju djelovati pametno... Jer mnoge se duše podaju ovim zadovoljstvima koje osjetila daju pod izgovorom da se posvećuju molitvi i predanosti Bogu, a u biti više traže odmor negoli molitvu, svoje vlastito zadovoljstvo i ugođaj negoli Božji" (Isto).

Božja stvorenja nisu loša

Zašto ne prihvatiti radost koju nam Bog daje? Jesu li Božja stvorenja loša? Nije li pogled II. vatikanskog koncila na stvorenja pozitivniji? U pastoralnoj konstituciji *Crkva u suvremenom svijetu* čitamo: "Čovjek, kojega je Krist otkupio i učinio novim stvorenjem u Duhu Svetom, može i mora ljubiti stvari koje je sam Bog stvorio. Ta od Boga ih prima, na njih gleda i poštuje ih kao da upravo izlaze iz Božje ruke. Za njih zahvaljuje božanskom Dobročinitelju, njima se služi i uživa ih u siromaštvu i slobodi duha i tako je uveden u pravi posjed svijeta kao onaj koji ništa nema, a sve posjeduje (usp. 2Kor 6,10). "Sve je vaše, a vi ste Kristovi, a Krist je Božji" (1Kor 3,22-23)" (GS 37). Upravo tako misli i gleda na stvorenja Ivan od Križa kada piše: "Moja su nebesa i moja je zemlja. Moji su narodi. Anđeli su moji, i Majka Božja, i sve stvorene stvari su moje. Sam Bog je moj i meni pripada zato što je Krist moj i meni potpuno pripada. Za što od ovoga moliš, dušo moja? Sve je tvoje" (*Živi plamen ljubavi*).

Bez nutarnje slobode nemoguće je "u istini posjedovati svijet". Ta nutarnja sloboda i siromaštvo duha nisu nam dani od početka. Potreban je veliki rad napor da se postigne unutarnji mir. Askeza, dakle, ima za cilj osloboditi čovjeka njegove vezanosti na stvorenja. I najmanja navezanost na stvorenja onemogućuje slobodu duha. Ivan će reći: "Žalosno je gledati kako nekim dušama, dok su poput brodova krcati bogatim teretom, molitvom, raznim krepostima i milošću Božjom, kako tim dušama nedostaje hrabrosti da prekinu s nekim vezanostima na osjećaje, da prekinu s nasladama ili sklonostima, što je sve ista stvar. Zato ne polučuju nikakva napretka niti stižu u luku savršenstva. Što bi trebale napraviti da se nešto promijeni? Bilo bi dovoljno napraviti samo jedan snažan zamah krilom i prekinuti

ovu nit koja ih veže" (Uspón I. 11,4). Kada Ivan stavlja posebnu pozornost na važnost odricanja, nije to zato što on misli i vjeruje da je stvorenje loše. Za njega je stvorenje u temelju dobro. Ivan može bez problema govoriti o "najboljem što stvorenja imaju" (Uspón I. 9,1), o "svakoj vrsti ljepote i izvrsnosti u svim vidljivim stvorenjima" (Isto 2). Njegova veličanstvena opisivanja prirode i cijeli *Duhovni spjev* pokazuju da je Ivanu od Križa gnosticizam potpuno stran.

Istodobno može se reći da su stvorenja u usporedbi s Bogom ništa. Usporedba s Bogom, koji je dobar, ima za učinak ili posljedicu da stvorenja potamne, slično kao što Mjesec nestane ili potamni kad Sunce izađe. Stvorenja nam objavljuju ili pokazuju svoju stvarnu istinu i ljepotu tek onda kad ih gledamo u odnosu prema Stvoritelju. Ona ne potamnjuju, nego su ipak jedna slaba sjena one neizmjerne ljepote koja je Bog i zato može onomu koji predosjeća nešto od Božje ljepote, sve to izgledati kao nedostatak ili odsutnost ljepote. Stvorenja su posve besmislena kad se liše svoje povezanosti sa Stvoriteljem. Stvorenja su istovremeno velika i malena. Velika zato što objavljuju nešto od Božje ljepote, a malena zato što nisu Bog. Bog je uvijek veći.

Kakva bi trebala biti suvremena askeza?

Ovo pitanje nas upućuje na tri stvari:

Poštovanje prema Božjim stvorenjima

Umjesto da uništavamo stvorenja, možemo im iskazivati poštovanje. To znači, u prvom redu pokazivati poštovanje prema samima sebi jer smo i mi stvorenja. Važno je misliti i na stanje tijela, to jest ono što je dobro za tijelo. Ne jesti ni previše ni premalo, priuštiti tijelu rekreaciju i odmor koji mu je potreban. Sve je to pozitivna askeza. Ona je još važnija u ovom našem vremenu u kojem smo se svojim načinom života odmaknuli od prirode. Poštovati prirodu i ne zagađivati je. I to je jedan oblik askeze. Pokazati poštovanje prema stvorenjima znači poštovati i Stvoritelja.

Oslobađanje tijela

Cilj asketskih pravila jest učiniti čovjeka slobodnim. Oni koji imaju malo veću svijest o jedinstvu duše i tijela, uviđaju kako se može ubrzati postupak oslobađanja kad oslobodimo tijelo. Ako smo "vezani" za neke stvari, uzroke ili običaje, tada smo vezani i u svom tijelu. Radimo li na tome da se oslobodimo napetosti tijela, ne radimo samo na tjelesnom, nego i na duhovnom oslobađanju.

Otvoren duh

Živjeti otvorene svijesti ili otvorenog duha znači dozvoliti stvarnosti da bude ono što ona jest. Čovjek se odriče svojih subjektivnih mišljenja, svog vječnoga "ja mislim". To je vježbanje u objektivnosti, u načinu upoznavanja drugih, onakvih kakvi su oni u sebi a ne kakvi su u nama, vježbanje u nena- metanju drugima svojih vlastitih vrijednosti. Čovjek ne treba željeti da drugi budu drukčiji. Stvarnost smije biti onakva kakva jest. To znači da stavljamo u stranu obojene naočale kroz koje smo običavali gledati ljude i stvari. Učiti se osluškiivati stvarnost umjesto da je prisiljavamo da bude nešto drugo. Pokušavamo isprazniti svoju svijest od svega što smo naučili i ići u susret stvarnosti bez predrasuda i bez očekivanja. To nam samo po sebi govori da se radi o stalnom "nijekanju samog sebe". Napuštanjem starih, ukorije- njenih mentalnih struktura, napuštamo svoj "ego". A izgubiti svoj "ego" jest isto kao i zadobiti Boga.

Bezgranična otvorenost

Malo je onih koji žele pustiti drugoga u svoj život, malo je onih koji žele otvoriti kad se pokuca na njihova vrata. Svima koji žive svoj život u Bogu, ovo je zajednička tuga i žalost. S Isusom plaču nad "gradom" i govore: "Kad bi i ti u ovaj dan priznao ono što ti je za mir! Ali je sada sakriveno tvo- jim očima" (Lk 19,41-42).

Čovjekova je narav otvorenost. Jedna od malo Isusovih riječi na ara- mejskom koju posebno donosi Marko evanđelist jest riječ *efata*, otvori se (Mk 7,34). Isus tom riječi želi reći: Postani ono što jesi. Imaj hrabrosti biti ono što si u meni. Imaj povjerenja, nadaj se, prepusti se, ne sudi, ne traži, budi otvoren! Stvoreni smo kao otvorenost za Božji život. Samo Božje srce bez prestanka pokreće naš život. Kad se dakle oslobodimo svih naših blo- kada i zapreka, kada se ponovno sjedinimo sa svojim izvorom, Bogom, tada postajemo tako promijenjeni da ponovno možemo "crpsti" Njegovu snagu koja pokreće naš život. Ivan od Križa nam pruža primjer sunca i nje- gove svjetlosti: "Pa kao što Sunce izlazi rano ujutro da svojom zrakom uđe u tvoju kuću, ali samo ako ti otvoriš prozor, tako će Bog... ući u dušu koja je prazna i slobodna i ispuniti je božanskim blagoslovima. Bog stoji kao Sunce nad dušama da im se objavi" (*Živi plamen ljubavi* 3,46-47).

Kad smo dakle prošli kroz mukotrpnu vježbu askeze, što Ivan od Križa naziva "tamnom noći" duše, onda su nam svi prozori otvoreni i Sunce svo- jim zrakama slobodno ulazi. Isus kaže: "Ja sam svjetlo svijeta" (Iv 8,12), i u isto vrijeme kaže i ovo: "Vi ste svjetlo svijeta" (Mt 5,14). Tu se pokazuje prava istina da smo svjetlo svijeta. Toliko smo prožeti Isusovim svjetlom da

i sami postajemo izvor svjetla koje zrači Božju slavu. Ni jedan čovjek ne može svijetliti sam od sebe, ali je dovoljno da se otvorimo kako bismo svijetlili ne u svojoj raskoši, već u Božjoj raskoši. To je zreo plod dugog postupka tijekom kojeg je Božji pogled sve dublje i dublje prodirao u sve slojeve našega bića i tijekom kojeg smo i mi sami slobodno prihvaćali to Božje djelovanje u nama. Kad sve izađe van, sve postaje promijenjeno i prožeto Bogom. Sv. Pavao će reći: "Jer sve što dođe k sjaju jest svjetlo" (Ef 5,13). To znači, sve što se izloži Božjem pogledu postaje svjetlo. Založim li sebe cijelog, postajem sav preobražen u svjetlo.

Otvorenost se također može opisati kao mir ili tišina. Rekli smo da askeza ima za cilj dovesti nas do sve dubljih područja mira u nama samima. Kad smo prošli kroz kršćansku askezu, i kada pogledamo u svoju dubinu, nalazimo beskrajn prostor mira. Mira kao ljubav. Mir je punina koja je razbila sve ograničene načine izražavanja. Sve što jest rađa se iz ovoga mira i nemoguće je da ga nešto poremeti. U tom miru sve je jasno i otkriveno, sve je rečeno, na sva pitanja je odgovoreno. Sve što se rađa iz ovog mira, pogled, riječ, smijeh, sve objavljuje Boga. Jedina točka usredotočenja je beskonačan mir, a to je Bog.

Zaključak

Blaženi papa Ivan XXIII. lijepo je zapisao: "Bez discipline nema čovjeka, a bez mrtvenja nema kršćanina." Askeza nam se, dakle, nameće kao dužnost svakom čovjeku da bi se izgradio u čovjeka. Kršćansku askezu prate: odricanje kao sredstvo za rast u krepostima, te križ i ljubav. Ljubav bez križa je laž, križ bez ljubavi je prokletstvo. Kršćanska askeza bez ljubavi ne samo da nas ne mijenja, nego nas deformira. Kršćanska askeza je na neki način sinonim za ljubav, jer se rađa iz ljubavi i vodi k ljubavi. Askeza je nezaobilazna u svetosti, kao što je nezaobilazna i ljubav.

Kada osobu zahvati ljubav Kristova, tada se više ne govori o odricanju, jer ono prerasta u ljubav. Odricanje je plod duhovnog iskustva s Bogom nakon kojeg počinje asketski hod i postupak odvajanja dragocjenog od bezvrijednog, što traje cijeli život. Taj hod osposobljava osobu za poslanje, čini ju sposobnom za ljubav. Važno je ustrajati u stalnoj borbi u bdijenju i životu po zakonu Duha.

ANTUNOVIĆEVA MISAO ZA NAŠE VRIJEME

Dragi štovatelji velikana hrvatskog naroda i bunjevačkog roda biskupa Ivana Antunovića(*). Otkad sam se dublje počeo baviti njegovom bogatom baštinom sve sam svjesniji koliko ga malo poznajemo i koliko je Antunovićevo djelo zapravo prisutno u temeljima svega onoga što sada mi Hrvati Bunjevci i Šokci imamo na ovim prostorima. Naišao sam, nažalost, i na problematiku koja je aktualna sada a bila je aktualna već i u njegovo vrijeme. Neke bolne rane iz njegovog vremena nisu u našem narodu i u našoj zajednici zacijeljene ni danas. Tu prije svega mislim na neslogu i na pomanjkanje nacionalne svijesti. U tom smislu njegove riječi i njegova djela sadrže u sebi puno aktualnih poruka za naš narod u i ovo naše vrijeme. Pokušat ću to pokazati tumačeći tri riječi njegovoga gesla: "Sve za vjeru, narodnost i riječ svoju". Navest ću po nekoliko njegovih rečenica za svako područje a potom izvući iz njih poruku za nas ovdje prisutne i za budućnost naše zajednice.

1. Sve za vjeru svoju

Antunović je prije svega bio svećenik. I sve njegovo djelovanje bilo je pastoralno, pastirsko djelovanje za dobrobit naroda. Isti cilj je imao i kad se zauzimao za narodni preporod i za prosvjetu i za napredak na gospodarskom polju. U tom smislu u njegovom geslu na prvom mjestu stoji "sve za vjeru".

Za Antunovića je vjera sastavni dio ljudskoga života. Bez nje čovjek jednostavno nije potpun. Tako u *Odmetniku* piše: "Vjera nije svečana opravda da se njom kitimo, već je svakdanja potreba" (*Odmetnik*, str. 174). Isto ističe i njegova tvrdnja o svagdanjoj potrebi Božje riječi: "Neima dakle tako-

va čovjeka, ni mlada ni stara, ni bogata ni siromašna, ni učena ni prosta, komu riječ Božja svakim danom i svakim časom ne bi potriebna bila" (*Bog s čovikom*, 538).

Kako je iz gornjeg citata vidljivo, za biskupa Antunovića vjera je život a ne tek neki puki običaj ili kako je on to zgodno rekao "vanjska oprava". On je bio ponosan na vjeru svojih otaca, ali je naglasio: "Vjeru svojih otaca izpovijedamo ne samo riječju već i činom" (*Odmetnik*, 228).

Čovjeku je vjera potrebna za život, za sreću. I zato su posljedice odbacivanja vjere velike. Evo nekoliko navoda: "Gdje umom ne vlada viera, tamo u srcu ne stanuje ljubav" (*Bariša Kitković*, str. 360).

"Vjeru u narodu utamanit, jest u čovjeku uzbudit oholost i uzglanicu neradinosti prostrt. A ovie se narod ne podiže, već svakim danom dublje pada." (*Bog s čovikom*, str. VI).

"Tko dopusti da mu u srdce uniđe nevjera, onoga se pamet na toliko zamrači da već niti najsvjetlije istine ne vidi." (*Bog s čovikom*, str. 268).

Za njega je rad za dobrobit naroda bio nezamisliv bez vjere. Stoga tvrdi: "Ta narod je tielo, koje nije nikako dopušćeno većma štovati i cijeniti, nego li vjeru. Zato upravo nepametno i opako čine oni, koji zapušćajuć vjeru, samo narodnost uzvisivati i razširivati nastoje". (*Bog s čovikom*, str. 127). Eto poruke i političarima i predstavnicima brojnih naših udruga.

Ovaj kratki osvrt na Antunovićevu misao o vjeri završavam jednim vrlo zanimljivim navodom u kojem on obrazlaže zašto je potrebno čak dnevno ići na sv. misu. To osobito vrijedi za starije. Evo zašto: "Probitačno bi bilo", poučava Antunović, da takvi osim što kod kuće mole za blagoslov svoje obitelji, idu svaki dan i na misu, a osim toga "svaki dan po jedan sat, prije il posli podne, kako im zdravlje dopuštja u crkvi probave, te se u Presvetom oltarnom otajstvu Spasitelju svojem klanjaju, komu nasorko doći žele". Na taj način "stalo bi se na put mnogoj zavadi, nemiru i psovki, te bi se nedvojbeno i više molitvica izlilo i blagoslova Božjeg ne samo na pojedine obitelji, nego i na ciele občine izprosilo". (*Bog s čovikom*, str. 233).

Sveta misa je najbolja molitva. Potiče sve članove obitelji da svaki dan idu na misu a ne samo nedjeljom. Na svakodnevnu misu potiče napose privatne poduzetnike koji mogu sebi lakše rasporediti obveze. Za sreću i blagoslov obitelji vrlo je značajno što stariji radnim danima idu u crkvu i ondje pod misom Bogu posvećuju sebe, svoju djecu i unuke, sluge i imanje.

"U Novom zavjetu predviđeno je da vjernici svaki dan sudjeluju u misi, ali "ova dužnost ne veže poljodielce, vrlo teške žene i matere malene jošter dojće djetce, ali svi starci i starice kao što i oni rukotvorci, koji poslove svoje doma obavljaju, dužni su po duhu sv. Majke Crkve svaki dan Crkvu polaziti, te sebe, svoju obitelj i cielu občinu u milosrđe Božje proporučivati... Trieba vazda Boga kano blagotvora, dobročinitelja i branitelja neprestano zazivati ako želimo da se nesgoda i šteta od nas udalji, a srieća i napredak k našoj obitelji pridruži. Istinost ovoga ne možemo inače uviditi

izim ako napose pokušali budemo dneve u koji smo sv. misu slušali s onimi u kojih smo ovu zanemarili pri- spodobiti. To čineć pokazati će se odmah u kojih smo mi i naša družin- čad s poslovanjem našim bolje na- priedovali... Gdje je Isus tamo je sva- gdie napriedak i obrana. (*Bog s čovie- kom*, str. 591).

Iz svega što je rečeno, vidljivo je koliko je Antunoviću bila na srcu vjera. On mogućnost napretka svoga Roda vidi prije svega u življenju po vjeri.

Danas je što se tiče vjere situaci- ja puno gora nego u njegovo vrijeme. Bezbožni komunistički režim ostavio je i u našem narodu duboke poslje- dice. Kao svećenik ne mogu ništa drugo reći nego istaknuti da je izlazak iz krize na mnogim područjima života i rada našega naroda, osobito na pod- ručju međuljudskih odnosa, moguć jedino po povratku istinskom kršćan- skom životu.

Bez spremnosti na opraštanje i usavršavanje međusobne ljubavi teško će biti obnoviti slogu u našem narodu a bez sloge, međusobne lju- bavi i podrške svakoga svakomu u onomu što se tiče zajednice nećemo moći napried. Dok ne budemo znali radovati se tuđem uspjehu i suosje- ćati u neuspjehu, drugim riječima ako se ne budemo znali radovati s rado- snima i plakati sa zaplakanima, nećemo moći napried. I dok ne naučimo poštivati različitost mišljenja a da se ne srdimo i ne prestanemo komuni- cirati s drugima, nema nam napretka. U zajednici kao što je naša općem dobru uvijek treba dati prednost pred osobnim razmimoilaženjima. Nikomu cilj ne smije biti "raditi i dokazati da je onaj drugi bio u krivu, nego dati svoj doprinos općem dobru". A to je sigurno nemoguće, da ostanem dosljedan Atunovićevoj misli, bez molitve a napose bez sudjelovanja u svetoj misi.

2. Sve za narodnost svoju

Učiniti sve za "narodnost svoju" jest nakon vjere ono što je Antunoviću bilo najviše bilo na srcu. U ozračju mađarizacije i germanizacije i zakaš- njelog narodnog preporoda u tadašnjoj Ugarskoj, Antunović je veliki nagla- sak stavio upravo na narodni preporod, na buđenje narodne svijesti

Bunjevaca i Šokaca. On je time želio dati svoj doprinos općem ujedinjenju svih Slavena a napose Južnih Slavena. Ne trebamo se stidjeti reći da Antunović u početku svog javnog djelovanja nije imao jasnu svijest o pripadnosti Bunjevaca i Šokaca hrvatskom narodu. Zato se na njega mogu i danas pozivati oni koji žele biti samo Bunjevci. No, valja istaknuti da ga je upravo njegov preporoditeljski i prosvjetiteljski rad a napose njegovo istraživanje porijekla Bunjevaca malo pomalo dovelo do svijesti najprije da su Bunjevcima i Šokcima po vjeri i jeziku Hrvati najbliži, a u svom djelu: *Razprava, o podunavskih i potisanskih Bunjevcih i Šokcih u pogledu narodnom, vjerskom, umnom, građanskom i gospodarskom*, Beč 1882., na str. 69. jasno ističe: "Na svakom onom polju, koje su poslie nesretnog mohačkog poraza snova zasjeli Slaveni, gdi je god bilo Srbah, tamo je u većem ili manjem broju bilo također Bunjevaca i Šokaca, ili kako se danas volimo nazivati, Hrvatah, pa se je svaka sudbina na jednom i na drugom podjednako izminjivala". Dakle, nedvojbeno je u biskupu Antunoviću kroz istraživački rad sazrela svijest o pripadnosti Bunjevaca i Šokaca hrvatskom narodu. Ustvrdimo, već 1882. godine Bunjevci i Šokci su sebe nazivali Hrvatima, a ne tek sada, kako nam to neki predbacuju.

No, važno je za naše vrijeme istaknuti njegovu misao, kako nas vječitā rasprava o porijeklu neće nikuda odvesti i ništa dobro donijeti, jer od toga ima puno važnijih stvari. Zanimljiva je jedna Antunovićeva bilješka objavljena 1872. godine u 52. broju *Bunjevačkih i šokačkih novina* (str. 206): "Dok god se prepiremo o imenu, donle nas obraženi svijet uvijek smatra za diecu koja se mogu lutkama zabaviti. Prva jedinost treba da je u Literaturi, ako se ova stekla, ona će drugu izleć. Tko onu nepodpunjava taj je barbar..." (*Novine*, 52/1872, str. 205-206).

Antunović je u kršćanske kreposti svrstao i ljubav prema svom narodu: "Veoma bi griješio, tko bi mislio, da kršćaninu nije slobodno svoju narodnost njegovati. Kao što se prva ljubav na najbližnje rođake izliewa, isto tako treba, da se u svakom čovjeku razvija, usavršuje, učvršćuje i razprostranjuje čuvstvo narodnosti (*Bog s čoviekom*, str. 525).

U raspravi o zasebnoj narodnosti Bunjevaca želim reći da za utvrđivanje porijekla nekoga naroda postoje opće norme i ne može svatko tko se sjeti tvrditi da pripada tom narodu a pogotovo da država jednostavno proglašava taj narod narodom, što mislim da ni ova država, koliko god bila sklona tzv. "čistim" Bunjercima, nikada neće učiniti. A da se Bunjevci na popisu imaju pravo tako izjasniti, to nitko nema pravo sporiti, kao što nitko nije mogao svojedobno zabraniti državi da Bunjevce svrsta pod šifru 028.

3. Sve za riječ svoju

Jako je važno u aktualnoj raspravi o bunjevačkom jeziku pogledati kako je postupio Antunović na kojega se svi pozivaju. On je i *Bunjevačke i šokačke novine* i *Bunjevačku i šokačku vilu* i sve svoje knjige, osim dvije (*Bog s čovikom* i *Naputak*) objavio na tada suvremenom hrvatskom jeziku. Svoj stav o tomu lijepo je obrazložio u posebnoj poruci koju je stavio ispred Predgovora svom najopsežnijem djelu *Bog s čovikom* kao i u Predgovoru toga djela. Evo njegovih riječi:

"Obavisti radi, prinuđen sam ovo nekoliko ričih knjizi ovoj nadodati, da se moji dragi Bunjevci ne bi smutili možda u načinu pisanja, kojim istu knjigu u sviet odpravljam, te pomislili, da ja tiem narinjavam nješto, što načinu njihovog govora nije shodno, nije s istim iztovjetno. Uzmu li na vagu malu razliku pisanja, puk uz to sveobću potribu i otud proiztičuću korist duševno prosvietnu naroda našeg, tad svaka smutnja otpada, ako je možda u gdikom misto zahvatila. To sam oviem nakan razjasniti i sebe opravdati. Mi njegad pisasmo csascha, schescher, cziglja, a danas pišemo po novom pravopisu: čaša, šećer, ciglja. Bunjevac svaki iole knjizi vješt na prvi pogled uvidit će da je novi način pisanja jednostavniji, a tiem bolji i oku ugodniji. A jednostavniji način pisanja i razum potpomaže, da tiem brže shvati do korijena riči ono, što je napisano".

Zatim hvali Čehe i Slovake koji su odbacili njemačku abecedu i poprimili latinicu a također i Nijemci goticu iako je ona smatrana njihovim izvornim pismom.

I dodaje: "Mi prije pisasmo: bilo, lipo, vira, divojka, ridko, srida itd., a danas pišemo: bielo, liepo, vjera, djevojka, riedko, srieda, itd., a zašto to? Jer u našem velikom narodu ima razlike u govoru, tako jedni govore lipo drugi lepo, treći liepo. Hrvati u obće, napose mi Bunjevci, Dalmatinci, Slavonci, Bošnjaci, velimo: lipo, Srbi vele: lepo a Hercegovci vele: liepo ili lijepo. Al svi mi, kako mu drago zvali se, koji tiem jezikom kraj te male razlike govorimo, jesmo jedan narod jedne krvi, jednog porikla. To baš dokazuje jedan isti jezik, kojim izuzam te male promine svi govorimo. Stoga će svaki rod svoj i prosvitu mu ljubeći Bunjevac i Šokac uviditi, da ništa zloga

ne namislih služeći se ovim novim pravopisom; jer jednoličnost u načinu pisanja otvara nam vrata prosviti, a drugo svakom iz među nas ostavlja slobodu, nek pored ovog načina pisanja čita svaki, kako je majčinim mlikom narodni govor usisao, ovaj sa i, onaj sa e, a treći sa ie ili je. A kao što se dva samoglasnika ie u našem jeziku mehko i milo u jedno stavljaju, tako će Bog i srića dati, da se i mi uz jedan isti pravopis duševno složimo, te iz jednog istog izvora blagodati obće prosvite cripmo".

I u Predgovoru je Antunović ponovio sličan stav: "U pravopisu nisam mogao izbjeći da ne budem okaran, jel ako bi nariečjem bunjevačkim pisao, koje u cielosti ne odobravam: onda bi i tiem stavio na put više no jednu pričagu, onom ujedinenju književnom, o kojem treba svakom Slavjanu nastojat, ako je prijatelj svom rodu, i neće da bude navieke rob-ljem tuđina, i da ne ostane podnožjem, po kom se drugi narodi penju u svietlost obražena svieta dok on čami, u gustih tmina razuma, i surovosti neoplemenjenih čuvstva... (*Bog s čoviekom*, str. IV-VI).

Ovim riječima želim pridodati kako mislim da je šteta što smo mi Hrvati Bunjevci vremenom zapostavili ikavicu prije svega u svom svakidašnjem govoru a onda i u pisanim djelima. Za tim je uvijek jako žalio prof. Bela Gabrić. Da toga nije bilo danas se ne bismo morali boriti protiv uvođenja bunjevačkog govora u naše škole nego bismo se ponosili ikavicom kao dijalektom svog hrvatskog jezika. Osobno mislim da bismo i sada više trebali isticati kako je ikavica hrvatski govor a manje kako je zlo što je ona ušla u škole. Daj Bože, da se Subotica napuni ikavicom. Nekada i neko zlo donese dobro. Tako možemo reći da u Subotici nije bilo nikada više čiste hrvatske ijekavice, odnosno čistog hrvatskog govora nego otkad su, zbog poznatog događaja, našalost u naš grad morale doći izbjeglice iz Hrvatske. Trebalo bi jedino provjeriti koliko se na satovima bunjevačkog u našim školama doista "divani bunjevački"! I još jedno upozorenje osobito "glasnim" Bunjercima: "Spustite glave vaše vi učeni Bunjevci, koji ste jezik vaš zaboravili, koji ste slavu u diku vaših pradiđova zakopali, da zakopali, al tako da ju niste ni križom obilježili. Kletve uvriđene matere obilježiti će vaše dilo: pa će se od vas svaki pošten čovik drugog naroda s preziranjem odkrećat; jer tko bi poštivanjem ili pouzdanjem takom se pridružio, koji je svoju mater, svoju narodnost zatajao? (*Pismo Đeni Duliću*, Matija Evetović, isto, str. 169-170).

Antunović se svim srcem zauzimao za naš jezik u crkvi, u školi i u svim javnim službama: "Mi hoćemo ne samo u prikrajku naše kolibice da sačuvamo naš jezik, nego da ga kano potlem duše prvi dar Božji unapriedimo u sve strane našega rajskoga mirogoja, kojim da nam odjekuje naša kuća, naša crkva i škola, naša občina i poljana, a po tim da se usavršava idea narodne slave. Mi hoćemo da budemo gospodari naše kese, da budemo gose pod kapom u svojoj kući a nipošto sluge gologlavci i puzavci. Mi više nećemo da budemo zaklopci tuđega lonca a niti nožice svačijega stolca... (Bunjevac, O našoj vili, *Bunjevačko i šokačka vila*, 2(1873), str. 6).

I na kraju, prijekor bunjevačkoj nani: "Ako mati nije dala sinu i kćeri ljubav svojega narodnoga jezika, onda ona nije mila mati, već drvena maćuha, koja uvijek nosi na sebi znak tuđinstva prema rodu u kom živi". (*Odmetnik*, str. 247)

Zaključak

Želio bih na kraju Antunovićevim riječima sve vas okupljene Hrvate Bunjevce i Šokce pozvati na obnovu vjere, sloge i ljubavi jer, kako je Antunović zapisao u *Poučnim iskricama*: "Nesloga je braću razdijelila i bogatu kuću u siromaštvo rinula" (*Poučne iskricice*, str. 17). Svijest o toj neslozi i svoju bol zbog toga očitovao je u pismu Iliji Okrugiću: "Hrvati se među se hrvu i čupaju. Ovo mene već odavna bode, riže, peče, žeže i možem reći umara...". Prevladavanje te nesloge želja je njegovog srca koju očituje sav njegov rad. Zbog toga želi pisati i o porijeklu Bunjevaca. U istom pismu veli: "Jest da ja nisam nikad ni imao u glavi takvu historiju pisat, kakvu bi mogla Matica srbska nagradit, ipak sam se mučio neko vrijeme sotom idejom, da bi ipak nešto trebalo o Bunjevckih pisat. Al baš oto istražujuć, sve sam se većma... približavao onoj (ideji), koja bi trebala da stere put međusobnoj sporazumnosti..." (Matija Evetović, *Biskup Ivan Antunović*, str. 157).

Vjera i narodna svijest su zalag budućnosti. To je izrazio u svom djelu *Odmetnik* u kojem majka svjetuje sina koji odlazi u svijet: "Dvoje mi je na srcu, čedo moje, čega prešutiti ne mogu i, što bih rada da ti ulijem u pamet i usadim u srce, na vječnu uspomenu. Prvo: da zadržiš u svih okolnostih svoga života vjeru onako postojano, kako nas ju sv. mati Crkva uči. A drugo: da se svojemu narodu, iz kojega si nikao, nikad u svijetu ne iznevjeriš" (*Odmetnik*, str. 37). To je bitno, ističe u tom djelu Antunović: "budimo uvjereni, da grana neće dugo ostati zelena, koja se odciepila od stabla svojega" (*Odmetnik*, str. 247) ili: "Sve se one obitelji duševno i tvarno gube, koje se od rođena svog stabla odcjepluju" (*Posljednji Gizdarev*, str. 346).

Neka ovaj skup bude poziv na našu međusobnu ljubav i poštovanje. Poslušajmo Antunovićeve riječi o ljubavi: "Ljubav čuda tvori" (*Bog s čovikom*, str. 630); "Ljubav je jača i od najvažnijih razlogah" (*Bariša Kitković*, str. 364). I još: "Ljubav ne mudruje, već kad pogibelj ugleda, odmah se ogledje za pomoć" (*Bog s čovikom*, str. 297); "Ljubav porađa ljubav isto onako, kao što vatra podpaljuje vatru" (*isto*, str. 299); Ljubav je ona silna moć, koja sve svladava i kojoj se nitko, pa ni ista smrt oprijeti ne može" (*Razprava*, str. 180).

A neka zaključak ovoga skupa bude i Antunovićeve molitva: "Da ja ikada izkrmjega ne uvridim mišlju, ričmi ili djelom pred Anđeli i svetimi u nebu, niti pred ljudma na zemlji" (Dulja jutarnja molitva, *Čovik s Bogom*, str. 8).

"Ne dozvoli, da ikakovu štetu počinimo u duši ili u tilu našem bližnjemu; da ga ne smutimo nevaljanima djeli; da ga ne ogovorimo, ne izružimo, ne potvaramo, ne ozlidimo ili taj umorima. Odstrani, o Bože, svaku ovakovu pogibelj od nas, i učini da u nam neprestano vlada ljubav izpred koje bježi zloba, zavist i mržnja..." (Molitva o deset zapovidih božjih, u *Čovik s Bogom*, str. 192-193); Neka se razpali u meni oganj neizginjive ljubavi prema Bogu i bližnjemu, da se izbavim kriva puta sebičnosti, na kom raste bodljivo trnje mnogih patnja bez utišenja" (Molitva na Veliku subotu, u *Čovik s Bogom*, str. 460).

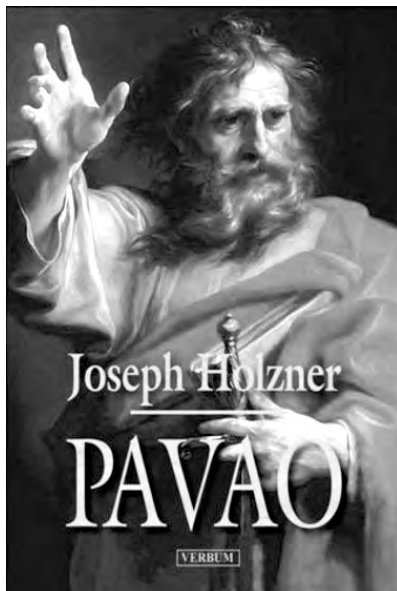
I za kraj još jedna poruka. Možemo je slati kao "SMS" biskupa Ivana Antunovića: "Ako želiš da se prema meni zahvalnim pokažeš, boj se vazda Boga i ljubi roda" (Pismo Ivanu Evetoviću, u Matija Evetović, *isto*, str. 180).

(* *Predavanje je održano na Razgovorima Katoličkog instituta za kulturu, povijest i duhovnost "Ivan Antunović", 14. siječnja 2008. u Hrvatskom kulturnom centru "Bunjevačko kolo" u Subotici*

Priredila: Željka Zelić

PAPA BENEDIKT XVI. O SV. PAVLU

Papa Benedikt XVI. proglasio je razdoblje od 28. lipnja 2008. do 28. lipnja 2009. godine Godinom sv. Pavla, te su u tom smislu njegove kateheze, koje se redovito svake srijede održavaju na Trgu sv. Petra u Vatikanu, obilježene i prožete upravo likom i djelovanjem tog velikog apostola. U tom smislu, radi lakšega razumijevanja Pavlova života, predstaviti ćemo Papine kateheze¹ koje na jednostavan način sažimaju njegovu misao i poruku za današnje vrijeme, budući da Pavlov nauk u vremenu pojačane sekularizacije i tendencije smanjenja broja kršćana, danas dobiva na još većem značenju, pozivajući nas da se ne odvrćemo od Krista i nauka Crkve. Prema Papinim riječima, *apostol Pavao,*

izvrstan lik kojega je gotovo nemoguće oponašati, ali ipak poticajan, stoji pred nama kao primjer potpunoga posvećenja Gospodinu i njegovoj Crkvi, i velike otvorenosti čovječanstvu i njegovim kulturama, te nadodaje kako je stoga dobro da mu damo posebno mjesto ne samo u našoj pobožnosti, nego i u nastojanju da shvatimo što on to ima reći i nama, kršćanima današnjice.

Pavlov životopis i ozračje u kojemu je živio²

Tumačeći ozračje u kojemu je živio i djelovao sv. Pavao, papa Benedikt XVI. istaknuo je kako prvotni i temeljni čimbenik o kojem valja voditi računa predstavlja odnos između okruženja u kojem se Pavao rađa i razvija i globalnog konteksta u koji se potom uključio. Pavao naime dolazi iz vrlo jasno određene i uokvirene kulture, bez sumnje manjinske, a to je kul-

tura izraelskoga naroda i njegove tradicije. U antičkom svijetu, navlastito u Rimskom carstvu, kako nas poučavaju stručnjaci za to područje, Židovi su vjerojatno predstavljali oko 10% ukupnoga stanovništva; u Rimu njihov je broj sredinom prvog stoljeća bio još manji, te su dostizali najviše tri posto stanovništva grada. Sigurno je da je broj Židova, kao što je to uostalom slučaj i danas, bio mnogo veći izvan izraelske zemlje, to jest u dijaspori, nego li na području koje su drugi nazivali Palestinom. *Ne čudi stoga što je sam Pavao bio predmetom toga dvostrukoga i različitog vrednovanja*, ističe Papa, te nadodaje kako će teži i često ispunjen trpljenjem biti položaj onih, Židova ili pogana, koji će vjerom prionuti uz osobu Isusa iz Nazareta, u mjeri u kojoj će se razlikovati kako od židovstva tako i od vladajućeg poganstva. Papa ukazuje na činjenicu da je netko Pavla opisao kao "čovjeka triju kultura", vodeći računa o njegovu židovskom podrijetlu, grčkom jeziku i njegovoj povlastici rimskoga građanina ("civis romanus"), o čemu svjedoči i njegovo ime latinskog podrijetla.

Osvrćući se pak na sam Pavlov životopis, Benedikt XVI. ističe kako biografske podatke o Pavlovu životu, koji nam pomažu nešto više doznati o njegovu rođenju i smrti, nalazimo u Poslanici Filemonu, u kojem on sebe naziva "starcem" te u Djelima apostolskim, u kojima ga se u trenutku Stjepanova kamenovanja naziva "mladićem". Ta su dva opisa očito vrlo općenita ali, prema računanju čovjekove dobi uvriježenom u antičkom dobu, "mladim" se nazivalo čovjeka od trideset godina, dok se za čovjeka kada napuni šezdesetak godina govorilo da je "star". Datum Pavlova rođenja, u konačnici, ovisi velikim dijelom o datiranju Poslanice Filemonu. Nju mnogi znanstvenici smještaju oko 54. pa bi Pavao dakle bio rođen pete ili šeste godine prije kršćanske ere. Pavao je rođen u Tarzu u Ciliciji, bio je Židov iz dijaspore, govorio je grčki premda mu ime vuče korijen iz latinskog jezika, a prema prizvuku može se zaključiti da izvorno potječe od hebrejske riječi Saul/Saulos. Bio je rimski građanin i bavio se i manualnim radom, što je možda naučio od svoga oca. Oko 12./13. godine života, u dobi u kojoj dječak kod Židova postaje bar mitzva ("sin zapovijedi"), Pavao je napustio Tarz i otišao u Jeruzalem gdje je odgojen do nogu Rabbija Gamaliela Starijeg, nećaka velikog Rabbija Hillela, prema najstrožim farijejskim uredbama, stekavši veliki žar za Mojsijevu Toru.

Pavlovo obraćenje na putu u Damask³

Tumačeći Pavlovo obraćenje na putu u Damask, negdje oko 30. godine I. stoljeća, a nakon određenoga razdoblja u kojemu je progonio Crkvu, papa Benedikt XVI. referira se na dvije vrste izvora koja imamo u svezi s tim događajem. Prvi je poznatija vrst pripovijesti iz Lukina pera koji čak tri puta pripovijeda o događaju u Djelima apostolskim. Prema Papinim riječi-

ma, sveti Pavao je bio promijenjen ne nekom mišlju već jednim događajem, neodoljivom prisutnošću Uskrsloga, u koju kasnije nikada neće moći sumnjati jer je očiglednost toga događaja, toga susreta bila tako snažna. On je u temelju izmijenio Pavlov život; u tom smislu može se i mora govoriti o obraćenju. Drugu vrst izvora o obraćenju predstavljaju same Poslanice svetoga Pavla. *Na taj način, pojašnjava Papa, možemo vidjeti da se dva izvora, Djela apostolska i Poslanice svetoga Pavla, podudaraju i slažu u temeljnoj točki: Uskrsli*

se obratio Pavlu, pozvao ga na apostolat, učinio ga je pravim apostolom, svjedokom uskrsnuća s posebnom zadaćom da naviješta evanđelje poganima, grčko-rimskome svijetu. A Pavao je istodobno naučio da, unatoč neposrednosti svoga odnosa s Uskrsnim, mora ući u zajedništvo Crkve, da se mora dati pokrstiti, da mora živjeti u skladu s drugim apostolima. Samo u tom zajedništvu sa svima on će moći biti pravi apostol, kao što piše izričito u Prvoj poslanici Korinćanima. Prema Papinom tumačenju, Pavao u svim odlomcima trenutak obraćenja ne tumači kao činjenicu obraćenja, upravo zato jer je on došao izvana, bio je plod susreta s Isusom Kristom. U tome smislu nije bilo jednostavno obraćenje, sazrijevanje njegova "ja", već je bilo smrt i uskrsnuće i za njega samoga: umrla je jedna njegova egzistencija, a s Kristom Uskrsnim rodila se druga, nova. U tom trenutku nije izgubio ono što je dobro i istinito u njegovu životu, u njegovoj baštini, već je na novi način shvatio mudrost, istinu, dubinu zakona i proroka; usvojio ih je na novi način. Istodobno, njegov se razum otvorio mudrosti pogana; budući da je bio otvoren Kristu cijelim srcem postao je sposoban za široki dijalog sa svima, postao je sposoban biti svima sve u svemu. Tako je stvarno mogao biti apostol pogana. I mi možemo susresti Krista u čitanju Svetoga pisma, u molitvi, u liturgijskome životu Crkve. Možemo dodir-

nuti Kristovo srce i osjetiti da On dira naše. Samo u tom osobnom odnosu s Kristom, samo u tom susretu s Uskrslim postajemo doista kršćani. I tako se otvara naš razum, otvara se sva mudrost Kristova i sve bogatstvo istine, potiče Papa vjernike.

Pavao o značajkama apostolskoga života⁴

Prema Papinom tumačenju, sveti Pavao u svojim poslanicama samoga sebe mnogo puta izričito naziva "apostolom", a u nekoliko slučajeva snažno ističe da nipošto nije manje vrijedan od nekih takozvanih "nadapostola". Oдавdје odmah postaje jasno da se Pavlovo poimanje apostolstva ne ograničava na skupinu dvanaestorice što ih je Isus izabrao za svoga života na ovoj zemlji. U Prvoj poslanici Korinćanima Pavao ostvaruje jasnu razliku između "dvanaestorice" i "svih apostola". U tom istom tekstu ponizno sebe naziva "najmanjim među apostolima", uspoređujući se čak s nedonoščetom, te doslovno kaže: "Nisam dostojan zvati se apostolom jer sam progonio Crkvu Božju. Ali, milošću Božjom jesam što jesam i njegova milost prema meni ne bijaše zaludna; štoviše, trudio sam se više nego svi oni – ali ne ja, nego milost Božja sa mnom". Što, dakle, prema poimanju svetoga Pavla, od njega i od drugih čini apostole, pita se Papa, odgovarajući da u tom kontekstu možemo nabrojiti tri glavne značajke. Prva se sastoji u tomu da je "vidio Gospodina", to jest da je doživio susret s njime

koji je odredio njegov život. Druga je značajka da je apostol "poslan". Sam grčki izraz apostolos znači upravo "poslanik, izaslanik", to jest zastupnik i nositelj poruke; on dakle mora djelovati kao osoba ovisna o svome pošiljatelju i kao njegov zastupnik. Treći je zahtjev vršenje "navještaja Evanđelja", a kao posljedica toga i utemeljenje Crkava. Naslov "apostola", doista, ne može biti počasni naslov. On konkretno i dramatično obuzima čitav život dotične osobe. *Sveti je Pavao, zaključuje Papa, bio predan Evanđelju dvadeset i četiri sata dnevno! Svoju je službu vršio vjerno i rado-sno, "da pošto-poto neke spasi".*

Pavlov odnos s apostolima, živim i uskrslim Kristom

U naredne dvije kateheze⁵ Papa se osobito bavio Pavlovim odnosom s apostolima te njegovom obranom Evanđelja. U tom smislu naglašava da, iako je bio suvremenik Isusa iz Nazareta, Pavao nije nikada imao priliku susresti Isusa tijekom njegova javnog života pa je zbog toga nakon grovovita događaja na putu za Damask, osjetio potrebu posavjetovati se s prvim Učiteljevim učenicima koje je On izabrao da pronesu Evanđelje sve do kraja svijeta. Tako na primjer u Poslanici Galaćanima Pavao sastavlja važan izvještaj o susretima što ih je imao s nekima od Dvanaestorice: ponajprije s Petrom koji je bio izabran kao Kefas, stijena na kojoj se počela izgrađivati Crkva, s Jakovom – "bratom Gospodinovim" i s Ivanom.

Pavlovo poštovanje prema Dvanaestorici, Papa je prikazao pozivajući se na dva događaja: takozvani Jeruzalemski "sabor" i događaj u Antiohiji Sirijskoj, o čemu se govori u Poslanici Galaćanima. Tumačeći događaj jeruzalemskoga sastanka, Papa ističe da je valjalo, naime, odgovoriti na pitanje treba li zahtijevati od pogana koji su pristajali uz Isusa Krista, Gospodina, obrezanje ili ih je dozvoljeno osloboditi od Mojsijeva Zakona, pa onda i od obrezanja. Dok za Luku jeruzalemski sabor predstavlja djelovanje Duha, za Pavla on predstavlja konačno priznanje slobode koju su prihvatili svi oni koji su u saboru sudjelovali: to je sloboda od obveza koje proistječu iz obrezanja i Zakona; ona sloboda za koju nas je "Krist oslobodio", da ostanemo slobodni i da ne dozvolimo više da nam bude nametnut jaram ropstva. U brizi za siromahe, potvrđenoj naročito u Drugoj poslanici Korinćanima i u zaključnom dijelu Poslanice Rimljanima, Pavao pokazuje vjernost odlukama koje su sazele za jeruzalemske skupštine. Gesta dijeljenja, prema Papinim riječima, za Pavla je prije svega "služenje", "blagoslov", "ljubav", "milost", "liturgija". *Tako se jeruzalemski sabor rađa da bi riješio pitanje načina postupanja prema poganima koji su pristupali vjeri, odlučujući se za slobodu od obrezanja i od Zakona, a zaključuje se kao crkveno i pastoralno mjesto odlučivanja, kad u središte svoga djelovanja stavlja siromahe u Jeruzalemu i u cijeloj Crkvi, pojašnjava Papa, nadove-*

zujući na to drugi događaj, poznati sukob u Antiohiji, u Siriji, koji govori kakvu nutarnju slobodu ima Pavao. Pitanje je bilo: kako se ponašati u odnosu na zajedništvo stola između vjernika židovskog podrijetla i onih poganskoga roda? Papa tumači kako Pavao imao u vidu stvari različite od onih koje su bile na umu Petru i Barnabi. Za njih dvojicu, odvojenost pogana predstavljala je oblik brige za vjernike iz židovstva, kako ih se ne bi sablaznilo, dok je za Pavla to predstavljalo opasnost da se krivo razumije univerzalno spasenje koje je ponuđeno u Kristu kako poganima tako i Židovima. Vjerojatno su Petar i Pavao polazili od različitih gledišta: prvome je bilo važno ne izgubiti Židove koji su pristali uz Evanđelje, dok je drugome bilo važno ne umanjiti spasenjsku vrijednost Kristove smrti za sve vjernike. Začuđuje stoga da se nekoliko godina kasnije (sredinom 50-ih godina), pišući kršćanima u Rimu, sam Pavao našao u sličnom položaju, te je tražio od jakih da ne jedu nečistu hranu kako ne bi izgubili ili sablaznili slabe: "Dobro je ne jesti mesa i ne piti vina i ne uzimati ništa o što se tvoj brat spotiče!" (Rim 14,21). *Sukob u Antiohiji pokazao se, dakle, kao pouka kako za Petra tako i za Pavla, pojašnjava Papa u svojoj katehezi, nadodajući kako je to poruka koji moramo naučiti i mi: temeljna briga mora uvijek ostati da se ponašamo prema istini Evanđelja, kako je to nepokolebljivom hrabrošću činio Pavao u svim okolnostima, zaključuje Papa.*

Rastumačivši u prethodnim katehezama Pavlov odnos s proslavljenim i uskrslim Kristom, Papa je pozornost posvetio i njegovu odnosu s Isusom iz Nazareta⁶, s takozvanim zemaljskim ili povijesnim Isusom. Ovdje ističe kako Pavao neizravno priznaje da je u prošlosti prosuđivao lik Kristov prema ljudskim kategorijama, koristeći površan pristup. To se pak događalo prije susreta na putu za Damask, kad ga je gledao kao bilo kojeg čovjeka, ako ne i kao varalicu, pa i "prokletog" Izraelca ili bar kao kamen spoticanja ili posrtanja. Nakon Damaska, više ga tako ne poznaje, to jest ne prosuđuje ga na isti način kao prije. No time Pavao ne kaže da je osobno poznavao povijesnoga Isusa! Vrlo vjerojatno nije bio u Galileji u godinama Isusova javnog djelovanja, a, premda se pretpostavlja da je mogao biti u Jeruzalemu u danima Pashe kad je Isus osuđen, ipak u svojim poslanicama ne odaje dojam da je slijedio njegovu osudu ili da je pratio njegov uzlazak na Kalvariju. U biti, Pavao je upoznao Isusa putem prve kršćanske zajednice, odnosno posredništvom Crkve. Crkva je dapače u tom smislu odigrala dvostruku ulogu: ulogu svjedočenja koje nije bilo tolerirano i prema kojem se Pavao pokazao nepopustljivim, i ulogu prenošenja "dobre vijesti", čiji je Pavao, već kao kršćanin, postao neumoran promicatelj.

U tom smislu, Papa u svojoj katehezi govori o tri Pavlova govora o zemaljskom Isusu. Na prvom mjestu je eksplicitan i izravan govor koji se odnosi na vezu između Isusa i praotaca Izraela, na njegovo davidovsko podrijetlo, na postojanje njegove "braće" ili rodbine, na odvijanje Posljed-

nje večere, na njegovu smrt na križu ali i na skupinu Dvanaestorice koju je uspostavio te na naročitu ulogu Šimuna-Kefe, to jest Petra. Kao drugi primjer, Papa ističe da Pavao o Isusu nikada ne govori kao o Sinu čovječjemu i ne naziva ga Učiteljem ili Prorokom, kako je to slučaj u evanđeljima; činjenica je da je za Pavla Isus mnogo više od svega toga: on je Kyrios, "Gospodin". Kao treći primjer, Papa spominje spasenjsku dimenziju Isusove smrti, što nalazimo u evanđeoskoj izreci po kojoj "Sin čovječji nije došao da mu služe, nego da služi i život svoj daje kao otkupninu za mnoge". Papa na kraju zaključuje kako sveti Pavao ne misli na Isusa kako bi to činio povjesničar, kao na osobu iz prošlosti. O zemaljskom Isusu on ima na umu mnogo toga, ali to ne pripovijeda. Za njega je zapravo Isus Krist ponajprije život našeg života, ovdje i sada.

Sveti Pavao o Crkvi⁷

Tumačeći Pavlov govor i promišljanje o Crkvi, Papa ističe kako je ona za njega najprije bila predmetom iskustva, a tek potom nauka. Zapravo, kad je Pavao stupio na scenu kao kršćanin i kao apostol, Crkva je već postojala, jer se rodila prije njegova obraćenja. Bila je čak predmetom njegova proganjanja kao revnoga farizeja. Pavao kaže da je progonio "Crkvu Božju", misleći na Crkvu u univerzalnom smislu. Sigurno je da je prvi susret s kršćanstvom Pavao/Savao imao kao progonitelj ne Krista nego Crkve, to jest početne skupine Kristovih svjedoka, "muškaraca i žena". Pavlovo evangelizatorsko djelo nema drugog cilja doli uspostaviti zajednicu vjernika u Krista.

Pavao dobro zna da, unatoč "brizi za sve Crkve" (2Kor 11,28), Crkva nije njegova. Jasno to pokazuju različiti genitivi pripadanja i izvora koje on koristi: ona nije samo "tijelo Kristovo", nego je i "Crkva Božja", "Božja njiva, Božja građevina, ...Hram Božji" (1Kor 3,9.16).

Poseban bi govor, smatra Papa, trebalo posvetiti izričaju "narod Božji", koji je kod Pavla zapravo sekundaran. On pokazuje prije da o Crkvi promišlja u obliku obitelji, kao što to jasno izriče česta uporaba, pa makar obogaćena povijesno-spasenjskom perspektivom, različitih međusobno povezanih ideja kao što su "očevi, potomstvo, baština, sinovi, braća". Uostalom, sljedeća Poslanica Timoteju izričito će označiti Crkvu kao "dom Božji" (1Tim 3,15), a to je doista originalna definicija, sigurno različita od definicije Crkve kao "građevine Božje" (1Kor 3,9), jer se odnosi na Crkvu ne kao na "građevinski" rezultat premda božanske inicijative, nego kao na zajedničarsku strukturu toplih međusobnih odnosa obiteljskoga obilježja.

Esencijalnost Pavlove kristologije⁸

Nauk o središnjem mjestu Krista uskrsloga u otajstvu spasenja koji nam je on ostavio, još je jedna od tema o kojoj je Papa govorio na svojim katehezama. Prema njegovim riječima, za Apostola, Isus Krist nije jednostavno subjekt doktrinarne, moralne ili ideološke poruke, već je živa osoba, protagonist odlučujućeg događaja u povijesti svijeta. Tko je čitao spise svetoga Pavla zna dobro da on nije bio zaokupljen time da ispriopovijeda pojedine događaje iz Isusova života, nije poput drugih svetih pisaca išao za tim da napiše "Evandjelje". Njegov je pastoralni i teološki cilj bio toliko okrenut izgrađivanju novonastalih zajednica, da je on spontano bio usredotočen na naviještanje Isusa Krista kao "Gospodina" živa i prisutna među svojima. *Otud ta Pavlova karakteristična usredotočenost na ono bitno (esencijalnost) u kristologiji, koji se u obrazlaganju dubine otajstva vodi stalnom i točno određenom brigom: naviještati Isusovu smrt i uskrsnuće kao vrhunac njegova zemaljskog života i ishodište kasnijeg razvoja čitave kršćanske teologije*, govori Papa, te nastavlja kako za Apostola uskrsnuće nije zaseban događaj, odvojen od smrti na križu: Uskrsli je uvijek onaj koji je, najprije, bio raspet. Stoga, između Onoga koji živi u slavi i zemaljskog Isusa postoji potpuna spasenjska, a ne samo povijesna, identičnost. Raspeti se nije istopio u Uskrsnom; isti onaj Isus koji je raspet jedno je s Onim koji je sada živ među svojima. To je Pavao shvatio u susretu na putu za Damask: u tome trenutku objavljeno mu je da se Raspetog na Kalvariji ne treba promatrati kao "prokletstvo Božje", već kao žrtvu prinesenu za otkupljenje svijeta.

Apostol s divljenjem razmišlja o skrivenoj tajni Raspetog-Uskrsloga i preko trpljenja koja je Krist podnio u svojem čovječstvu (zemaljska dimenzija) uspinje se k onom vječnom postojanju u kojem je On jedno s Ocem (predvremenska dimenzija). U tom smislu, Benedikt XVI. govori kako, da bismo shvatili Pavlovu misao o temi Kristove preegzistencije i utjelovljenja, treba čitati neke starozavjetne tekstove, koji ističu naglašenu ulogu pre-

egzistentne Mudrosti pri stvaranju svijeta, potom himan iz poslanice Filipljanima, a osim toga ima i drugih mjesta u Pavlovoj literaturi gdje su teme preegzistencije i silaska Sina Božjega na zemlju međusobno povezani. Nova i razrađenija formulacija mudrosne kristologije, u Pavlovim spisima, gravitira oko ideje Krista kao "prvorođenca", osobine koja se u poslanici Kološanima snažno ističe kako bi se istaknuo primat nad svim stvarima koji se svejednako odnosi na kozmološki, ekleziološki i eshatološki vidik. Pavlov genij je uspio objediniti to učenje sa sjajnom sintezom primijenjenom na one koji ljube Boga i pozvani su, prema njegovu naumu, "da budu subličeni slici Sina njegova te da on bude prvorođenac među mnogom braćom".

Kristov križ u središtu Pavlova navještaja i uskrsnuće kao ključ Pavlove kristologije⁹

U susretu s Isusom, Pavao jasno shvaća središnje značenje križa: shvatio je da je Isus bio mrtav i da je uskrsnuo za sve. Na križu se, dakle, očitovala besplatna i milosrdna Božja ljubav. Tu je ljubav Pavao iskusio u samome sebi i od grešnika je postao vjernik, od progonitelja apostol. Iz dana u dan, u svojem novom životu, osjećao je da je spasenje "milost", da sve dolazi od Kristove smrti a ne od naših djela. "Evangelje milosti" postalo je tako za njega jedini način shvaćanja križa, mjerilo ne samo njegova novog života, već također odgovor njegovim sugovornicima, rekao je Papa govoreći o Pavlovu poimanju križa. Prema Papinim riječima, za svetoga Pavla križ ima temeljni primat u povijesti čovječanstva i predstavlja žarišnu točku njegove teologije, jer je križ isto što i spasenje kao milost za svako stvorenje. Kristov križ je, da tako kažemo, "središte središta" kršćanskog otajstva. Sigurno da utjelovljenje i uskrsnuće zauzimaju središnje mjesto u kršćanstvu; sveti Pavao kao da u propovijedanju riječi križa sažima vrhunac Božje ljubavi prema nama ljudima, smatra Papa. Pitajući se nadalje zašto je sveti Pavao upravo govoru o križu dao tako važno mjesto u navještanju evanđelja, Papa pojašnjava kako odgovor nije težak: križ otkriva svu "snagu Božju" i prije svega njegovu ljubav: "Jer ludo Božje mudrije je od ljudi i slabo Božje jače je od ljudi". Raspeti je mudrost, jer jasno pokazuje tko je uistinu Bog, to jest snaga ljubavi koja spašava čovjeka. On se služi načinima i sredstvima koja se ljudima čine samo slabošću. Raspeti otkriva, s jedne strane, čovjekovu slabost i, s druge, istinsku Božju snagu, to jest besplatnost ljubavi: upravo ta potpuna besplatnost ljubavi je prava mudrost.

Kad je pak riječ o Pavlovu poimanju Kristova uskrsnuća, tumačeći isto, Papa se služi Pavlovim riječima iz Prve poslanice Korinćanima: "Ako Krist nije uskrsnuo, uzalud je doista propovijedanje naše, uzalud i vjera vaša... još ste u grijesima" (1 Kor 15,14.17). Tim snažnim riječima, kaže

dalje Papa, sveti Pavao daje shvatiti koju je presudnu važnost pridavao Isusovu uskrsnuću. U tome događaju, naime, krije se rješenje problema koji je predstavljala drama križa. Križ sam po sebi ne bi mogao objasniti kršćansku vjeru. Uskrsno se otajstvo sastoji u činjenici da "bi... uskrišen treći dan po Pismima" (1 Kor 15,4) – tako svjedoči prva kršćanska tradicija. Tu se krije ključ Pavlove kristologije: sve se vrti oko te osi.

Čitav Pavlov nauk ima svoje ishodište i vrhunac u otajstvu Onoga koga je Otac uskrsnuo od mrtvih. Uskrsnuće je temeljna činjenica: gotovo prapočelo, na temelju kojeg Pavao može izložiti svoj kratki navještaj (kerygma).

Uputno je ovdje pojasniti kako sveti Pavao, u naviještanju uskrsnuća, nije zaokupljen time da predstavi cjelovito doktrinarno izlaganje o uskrsnuću, već se te teme dotiče odgovarajući na sumnje i pitanja koja mu postavljaju vjernici; riječ je dakle o prigodnom govoru, ali punom življene teologije. I za Pavla, kao i za druge novozavjetne pisce, uskrsnuće je vezano uz svjedočenje onih koji su imali izravno iskustvo susreta s Uskrslim. Riječ je o gledanju i slušanju ne samo očima odnosno osjetilima, nego nutarnjim svjetlom koje potiče prepoznati ono što vanjska osjetila potvrđuju kao objektivnu datost. Pavao – kao i sva četiri Evanđelja – stoga pridaje temeljnu važnost ukazanjima, koja su uvjeti za vjeru u Uskrsloga koji je ostavio grob prazan. Stvara se tako onaj lanac tradicije koji će se, preko svjedočanstva apostola i prvih učenika, protezati do budućih pokoljenja.

Prema Pavlu, uskrsnuće definitivno otkriva pravi identitet i izvanrednu veličinu Raspetoga. To je uzvišeno dostojanstvo, tome dostojanstvu nema premca: Isus je Bog! Za svetoga Pavla tajni Isusov identitet, bar s metodološkog gledišta, više se otkriva u otajstvu uskrsnuća, no u utjelovljenju. Dok naslov Krist, to jest "Pomazanik", kod Pavla teži postati pravo ime Isusa a naziv Gospodin pobliže određuje njegov osobni odnos s vjernicima, sada naslov Sin Božji ilustrira duboki Isusov odnos s Bogom, koji se u

punini otkriva u događaju uskrsnuća. Može se stoga reći da je Isus uskrsnuo da bude Gospodar živima i mrtvima, ili, drugim riječima, da nas opravda. *Sve to ima važne posljedice za naš vjernički život: pozvani smo čitavim svojim bićem biti dionici cjelokupnog događaja Kristove smrti i uskrsnuća*, upozorava Papa, nadodajući da teologija križa nije teorija – to je zbilja kršćanskog života. Živjeti u vjeri u Isusa Krista, živjeti istinu i ljubav za sobom povlači svakodnevna odricanja i trpljenja. Kršćanstvo nije lagodan put, to je prije zahtjevan uspon, obasan svjetlom Krista i njegove velike nade. Kršćanin se nalazi između dviju krajnosti: na jednom je kraju uskrsnuće koje se već na neki način dogodilo ili je zajamčeno, a na drugom žurnost uključivanja u onaj proces koji sve vodi prema punini, opisan u Poslanici Rimljanima živopisnom slikom: kao što čitavo stvorenje uzdiše i muči se gotovo kao u porođajnim bolima, tako i mi uzdišemo iščekujući otkupljenje svoga tijela.

Možemo, ukratko, sa svetim Pavlom reći da pravi vjernik postiže spasenje ispovijedajući ustima da je Isus Gospodin i vjerujući svojim srcem da ga je Bog uskrisio od mrtvih. Na taj se način uključuje u onaj proces po kojem se prvi Adam, zemljani i podložan raspadljivosti i smrti, preobražava u posljednjeg Adama, nebeskog i neraspadljivog. Taj je proces započeo Kristovim uskrsnućem, na kojem se stoga temelji nada da ćemo i mi jednoga dana moći s Kristom ući u svoju pravu domovinu koja je na nebu. Nošeni tom nadom nastavimo svoj put očima srca uprta u nebo, odakle – da se poslužimo Pavlovim riječima – iščekujemo "Gospodina našega Isusa Krista: snagom kojom ima moć sve sebi podložiti on će preobraziti ovo naše bijedno tijelo i suobličiti ga tijelu svomu slavnomu", zaključuje Papa.

1. Riječ je o katehezama održanim u razdoblju od 2. srpnja do 5. studenoga 2008. godine.

2. Kratki Pavlov životopis kao i ozračje u kojemu je živio, papa Benedikt XVI. prikazao je na katehezama održanim na Trgu svetoga Petra u Vatikanu, 2. srpnja i 27. kolovoza 2008.

3. Kateheza održana 3. rujna 2008.

4. Kateheza od 10. rujna 2008. godine.

5. Kateheze održane 24. rujna i 1. listopada 2008. godine.

6. Papina kateheza od 8. listopada 2008.

7. Papina kateheza na općoj audijenciji 15. listopada 2008.

8. Papina kateheza na općoj audijenciji 22. listopada 2008.

9. O Kristovu križu i uskrsnuću kao temeljima Pavlova navještaja odnosno kristologije, papa Benedikt XVI. govorio je na katehezama 29. listopada odnosno 5. studenoga 2008. godine.

Knjigi i Bunjevcima samiren himan Pavlov o ljubavi¹

O, kad bi novce sveg svita imo,
Pa još i drugi kaki moćivi,
A knjigu uza se ne bi,
Bio bi tek panj sam usrid noćivi,
Tupav ko dračov budak.

I kad bi imo još i zemlje svudak,
One crne, masne
I one od piska vijavca,
I kad bi bile plodne,
Svake godine one i rodne,
A knjigu uza se ne bi imo –
truo bi bio!
I kad bi usto svo blago uščuvo,
Ne bio trošan već čuvaran,
A knjigu uza se ne bi imo –
Svačeg bi mi uzfalilo.

Knjiga je važna!
Čuva ona svašta...
Ričju – služi
A ne ruži.

S njom se stalno, stalno družu
Jel od nje nauk se nadima,
Neukost pod njom se sažima!
Raste s njom se u vis,
Umanjiva u čovika bis!
Dade da velik se budne,
Od čovika pravi ljud'ne!
Knjiga zato uvik triba,
Da izađe se iz gliba!
Pa još sve i svud okolo života,
Počima bivati pravcata krasota
I kad čovik mlad je
I kad od starosti lad je.

Vazda ona nek uza Te je!
Kripost? Ona sije!
Napridak? Samo tako lije!
Mudrost? Iz nje bije!
Ludost? Se ne smije!
Nadu? Zdravo grije!
Vira? I u njoj se krije!
S njome ništa nije ko prije...

Nju u rukama drž
Životu da pruža srž
Navike nek je u pameti
Početak i konac svaki dan sveti...

U tom budi,
Kugod pravi ljudi,
Ko slime stamen,
I svojima i tuđima znamen!

Pa nek je onda amen
Tvrđ ko kamen!

Tomislav Žigmanov

1. Nastade početkom svibnja 2007. a u povodu 5. godišta Rvacke čitaonice u Subatici.

Apostol Pavao i Caritas (Praksa i teologija)

U Godini sv. Apostola Pavla koju je na Petrovo svečano proglasio biskup Rima, papa Benedikt XVI., čitamo Pavlove poslanice uvijek začuđeni njegovim potpunim predanjem ("Meni je živjeti Krist" Fil 1,21), njegovom ogromnom energijom da Krista donese na kraj svijeta, a to je onda bila Španjolska (usp. Rim 15,24). U ovom izlaganju želimo se osvrnuti na Pavlovo karitativno djelovanje i na teološke temelje ove njegove aktivnosti.

Pavao u školi Caritasa

Pavao nije odmah bio u velikim pothvatima caritasa. Najprije je stekao iskustvo u manjoj zajednici kuda ga je Barnaba doveo iz Tarza a to je Antiohija. O tome nas izvještavaju Djela apostolska: "U one dane dođoše u Antiohiju neki proroci iz Jeruzalema. Jedan od njih, imenom Agab, usta i po Duhu pretkaza da će uskoro nastati velika glad po svem svijetu. Ona i nastala za Klaudija. Stoga će svatko od učenika, odlučivši, koliko smogne poslati da se posluži braći u Judeji. To i učiniše to poslaše starješinama po Barnabi i Savlu." (Dj 11,27-30)

Radilo se o velikoj gladi koja je zahvatila Judeju i jeruzalemsku zajednicu 44. godine za vladavine rimskog cara Klaudija. Zajednica u Antiohiji brzo je reagirala. Zajednica treba pomoći drugoj zajednici, braća drugoj braći.

Uočimo elemente ovog teksta:

- a) zajednica odlučuje pomoći crkvu u Jeruzalemu,
- b) sabiranje u antiohijskoj zajednici,
- c) svatko će dati koliko smogne (Nije obveza samo bogatijih i imućnijih. Vrlo važna spoznaja: na caritas su dužni svi pa i oni siromašni!)
- d) da se posluži braći u Judeji,
- e) to i učiniše: nije dakle ostalo na lijepim riječima, jer caritas je prvenstveno čin a ne pobožno razmišljanje,
- f) poslavi starješinama (Starješine su nadležne za podjelu caritasa. Znamo i kasniju kršćansku praksu da su ljudi na euharistijske sastanke

nosili darove u naturi. Jedan dio se upotrijebio za euharistiju, jedan za uzdržavanje svećenika a jedan se čuvao kod prezbitera za siromašne, putnike i potrebne),

g) "po rukama Barnabe i Savla" – ovu akciju antiohijske Crkve Djela apostolska zaključuju: "Barnaba i Savao, pošto obaviše služenje u Jeruzalemu, vratiše se..." (Dj 12,25).

Pavlova velika akcija caritasa

U antiohijskoj zajednici Pavao je stekao iskustvo caritasa. Bilo je to njegovo prvo iskustvo. Vidio je sabiranje u Jeruzalemu, doživio i podjelu. Sve ga je to osposobilo za veliku akciju caritasa koja se odvijala po galacijskim (maloazijskim), ahajskim (grčkim) i makedonskim Crkvama. Kao što vidimo, prostor je vrlo velik i za naše današnje pojmove. Ali kad je ljubav u pitanju, i to konkretna koja pomaže i hrani, tada nijedan prostor nije prevelik i nesavladiv. I danas bi to bio veliki pothvat i organizacije i putovanja kao i dopremanja a pogotovo za ono vrijeme.

Iako nemamo dovoljno podataka o cjelokupnom uvidu u ovaj veliki pothvat, ipak možemo stvoriti određenu sliku na temelju tekstova koje nam pružaju Pavlove poslanice (1Kor 16; 2Kor 8; 9 i Rim 15). U vrijeme svog trećeg misijskog putovanja (od 53. do 58. godine) Pavao je posjetio Efez i tu ostao pune dvije godine i tri mjeseca. U to vrijeme napisana je 1Kor. Značajno je da na kraju poslanice u 16. glavi govori o caritasu. Tu govori o "sabiranju za svete" i određuje da oni isto čine: "kako odredih crkvama galacijskim". A metoda je sljedeća: neka svatko prvog dana u tjednu (nedjelja – povlašteni dan caritasa!) kod sebe stavlja u stranu i skuplja (caritas se počinje živjeti u kući) da bi na kraju kada Pavao dođe sve bilo spremno. Tako trebaju činiti i Korinćani. Kada dođe Pavao on će onima koje crkva odredi dati preporuku "da odnesu vašu ljubav u Jeruzalem". Pavao je došao u Korint i tu preveo zimu 57./58. godinu U svojoj prvoj poslanici Korinćanima stavlja im za uzor "dom Stefanin" koji se posvetio "posluživanju svetih".

Koncem 57. godine Pavao prelazi u Makedoniju i tu piše današnju 2. poslanicu Korinćanima. U drugoj Korinćanima apostol posvećuje 8. i 9. glavu upravo sabiranju za siromašne i potrebne. U Makedoniji je sam iskustveno doživio sabiranje. Makedonske Crkve bile su siromašne ali se "njihovo siromaštvo preli u bogatstvo darežljivosti". Kod makedonskih crkava susrećemo i jednu zanimljivost. Tu je caritas, ne Pavlova naredba, već njihova molba "za milost zajedništva u posluživanju svetih". U korintskoj crkvi Tit je započeo i on će dovršiti "to djelo darežljivosti". Kroz darežljivost Korinćana Pavao će prokušati "istinitost vaše ljubavi". **Najjači izraz**

Ljubavi je čin a najslabiji riječ! Apostol stavlja pred Korinćane Krista i njegovu darežljivost (osnovna motivacija caritasa). On je postao siromašan da bi se oni obogatili. Oni su sabirnu akciju započeli već prošle godine (56.) "ne samo činom, nego i odlukom". Sada to djelo treba dovršiti budući da ga treba odnijeti u Jeruzalem zajedno s darovima drugih Crkava.

Pavao ima i svojeg velikog suradnika na djelu caritasa a to je Grk Tito kojeg je Pavao vjerojatno našao u antiohijskoj zajednici. U svojim poslanicama spominje ga 13 puta. Pavao ga naziva "moj drug i suradnik". S Pavlovim entuzijazmom ("Bog je stavio jednaku gorljivost za vas u srce Titovo". Caritas treba suradnike i to gorljive, ne plaćenike, ne činovnike, već ljude koji prepoznaju svu dubinu "događanja caritasa" i to im postaje osnovna motivacija!

Caritas se uvijek vraća onome tko daruje. Bog se ne može nadmašiti u darežljivosti. Nije li Isus rekao: "Dajte i dat će vam se"? Mnogi ne razumiju da trebaju najprije dati a onda primiti. Pavao navodi primjer odnosa sjetve i žetve (oskudna sjetva – oskudna žetva).

Pavlova teologija caritasa

Dva su osnovna teološka temelja na kojima apostol Pavao gradi caritas. To su a) **otajstvo Krista** i b) **otajstvo krštenja**.

a) **Otajstvo Krista**. U središtu toga otajstva je Kristova kenoza. Što je to? U poslanici Filipljanima (2,6-7) Pavao piše Filipljanima potičući ih na služenje: "Krist, trajni lik Božji, nije se kao plijena držao svoje jednakosti s Bogom nego sam sebe oplijeni uzевši lik sluge." Glagol *kenoo* znači prazniti, isprazniti. Krist je sebe "ispraznio", odrekao se svega (premda je "trajni lik Božji"), postao je sluga. Nije li na Posljednjoj večeri pitao učenike: "Tko je veći? Koji je za stolom ili koji posluhuje?" (usp Lk 22,27). A nakon što je učenicima oprao noge, upitao ih je: "Razumijete li što sam vam učinio?" (Iv 13,12). Jesmo li to razumjeli? Što? "Da i vi jedni drugima perete noge." Tu je temelj novoga odnosa u zajednici: ne vladati nego služiti. "Ako sam ja, Gospodin i učitelj, vama oprao noge..." Stoga Pavao i piše Korinćanima: "Premda bogat, radi vas posta siromašan, da se vi njegovim siromaštvom obogatite" (2Kor 8,9). Takav Krist koji se ispraznio za nas i postao nam sluga, uzor je i poziv na nasljedovanje svakom svom učeniku.

b) **Otajstvo krštenja**. Kao nitko drugi, Pavao je do utančine razumio otajstvo krštenja i samo krsno događanje. U krštenju dolazi do zajedništva Krista i krštenika u toj mjeri da je ono neiskazivo, nadilazi svako zajedništvo. Teolozi smatraju da su samo dva zajedništva – po blizini i intimnosti – veća, a to su zajedništvo Trojstva i naravi u Kristu. Odmah poslije toga je zajedništvo Krista i krštenika. Kako je to zajedništvo neiskaziva stvarnost, Pavao upotrebljava nemoguću sintagmu "biti u Kristu" (preko 56 puta).

Kršćani su "u Isusu Kristu". Andronik i Junija su prije Pavla "bili u Kristu" (Rim 16,7). Krštenici su, dakle, u Kristu, s Njim srasli u jednu simbiozu, suživot (kao trs i loza, Iv 15) i svi su "jedan u Kristu" (usp. Gal 3,28). Upravo iz krsnog događanja Pavao izvodi misao o kršćanima kao "Tijelu Kristovu" (usp. Rim 12,5 i 1 Kor 12,12). Ako jedan ud trpi oskudicu, ne trpe li svi zbog toga? Stoga se u Tijelu Kristovu dobra prelijevaju po potrebi. Upravo je krsna stvarnost temelj zajedništva dobara u prvoj kršćanskoj zajednici kako nam to opisuje Luka u Dj 2. i 4. "Sve im bijaše zajedničko i nitko među njima nije oskudijevao"! Caritas nije ništa drugo nego svjedočenje ove krsne stvarnosti da smo "u Kristu" i braća među sobom.

Zaključak

Zato:

- 1) mi možemo o Caritasu razgovarati samo na temelju ovih novoza-
vjetnih činjenica.
- 2) Caritas je vjernički čin prepozavanja otajstva Krista.
- 3) Caritas je vjernički čin prepoznavanja otajstva krštenja.
- 4) Caritas je djelo Crkve, tj. Kršćanske zajednice u jednom mjestu u
kojoj se događa Crkva.
- 5) Caritas se ne može (ili ne smije) izvući iz Crkve.
- 6) Caritas vodi i nadzire starješina Crkve.

Volonteri i djelatnici subotičkog Caritasa na Tekijama

"Augustinianum" bogoslovija i pastoralni centar u Subotici

Potreba bogoslovije na našim prostorima

Nakon raspada bivše Jugoslavije na teritoriju naše države ne postoji niti jedno veliko sjemenište, te naš biskup svoje bogoslove šalje na odgoj i studij u inozemstvo. Najčešće su to Mađarska, za kandidate kojima je materinji jezik mađarski, i Hrvatska, za kandidate hrvatskog jezika, dok pojedince pošalje i u Rim, a u bliskoj prošlosti jedan naš bogoslov svoj studij završio je u Oregonu u Sjedinjenim Američkim Državama. Sve to sa sobom donosi da se budući svećenici međusobno slabo poznaju, iako nakon ređenja trebaju međusobno surađivati u pastoralnim pothvatima jedne te iste biskupije. Radni tjedni i eventualni susreti tijekom ljetnih ferija nisu kadri nadomjestiti ono što bi mogao pružiti zajednički odgoj tijekom duljeg razdoblja. Valja k tomu pridodati da Zakonik kanonskoga prava propisuje: "Neka u svakoj biskupiji, gdje je to moguće i korisno, bude veliko sjemenište" (Kan. 237, § 1).

No, sve to nije bilo glavnim razlogom pokretanja ideje o osnutku bogoslovije u Subotici.

Ideja o gradnji i blagoslov kamena temeljca

Tijekom 2004. godine mons. Rino Fisichella, tadašnji rektor Papinskog lateranskog sveučilišta, posjetio je Beograd i Pravoslavni teološki fakultet. U razgovoru s našim biskupima rodila se ideja da se u našoj državi osnuje Katolički teološki fakultet. Providnosna zamisao naišla je na odobravanje svih biskupa, te se pristupilo traženju njezine moguće realizacije. Jedan od uvjeta za postojanje bogoslovije, tj. institucije za odgoj svećeničkih kandidata. Naravno, za osnutak fakulteta potreban je i kadar, koji je već

tijekom više godina u pripravi, zatim prostorije, knjižnica, program studija itd. Sve su to međutim puno manji pothvati od izgradnje bogoslovije, pa se stoga tomu prvo trebalo pristupiti. Subotički biskup mons. dr. Ivan Pénczes 15. prosinca 2004. godine potpisao je Dekret ustanovljenja Bogoslovnog sjemeništa Subotičke biskupije. Potom su svi članovi Međunarodne biskupske konferencije Sv. Ćirila i Metoda na svom proljetnom plenarnom zasjedanju 2005. godine jednoglasno prihvatili izgradnju osnovane bogoslovije u Subotici prvotnim prioritetom Konferencije. Te iste godine 8. srpnja biskup je imenovao sedmočlani odbor za izgradnju bogoslovije na čelu s mons. dr. Andrijom Kopilovićem.

Dok je u pozadini odrađivan veliki posao na sređivanju administrativnih preduvjeta za izradu projektne dokumentacije i potrebnih dozvola za izgradnju, na svečanoj svetoj misi na Bunariću 27. kolovoza 2006. blagoslovljen je kamen temeljac. Taj svečani čin, u nazočnosti mnoštva vjernika, skupa su obavili apostolski nuncij u R. Srbiji mons. Eugenio Sbarbaro, beogradski nadbiskup mons. Stanislav Hočevar i subotički biskup mons. Ivan Pénczes.

Izgradnja i financiranje

Zbog nedostatka sredstava, iako smo već imali blagoslovljen kamen temeljac, s radovima se tada još nije moglo započeti. Na mnogim župama naše biskupije vjernici su velikodušno darovali za bogosloviju, ali prikupljena sredstva još nisu bila dovoljna za otvaranje gradilišta. Bilo je potrebno pridobiti još nekoliko većih dobročinitelja za ovaj projekt, kako bi se moglo prijeći na njegovu realizaciju. Uz Božju pomoć i veliko zalaganje

Postavljanje kamena temeljca 12. kolovoza 2007. godine

pojedinaca, te vrlo čvrstu i nepoljuljanu odluku našeg biskupa Ivana da se ta zgrada treba izgraditi, sredstva su počela pristizati. Prvu veću financijsku potporu projektu pružila je Vlada Republike Srbije, te su 17. studenoga 2006. godine radovi i otpočeli. U međuvremenu je njemačka Katolička institucija za pomoć srednjoj i istočnoj Europi "Renovabis" potvrdila svoju veliku potporu izgradnji naše bogoslovije, preuzimajući financiranje grubih radova sve do krova. Veliku radost i olakšanje mnogi od nas nisu niti skrivali. Također i našim izvođačima radova, građevinskoj tvrtki "Monolit gradnja", tada je postalo znatno lakše, jer više nije prijetilo prekidanje radova. Tijekom 2007. godine više darovatelja je potvrdilo svoju potporu izgradnji naše bogoslovije, među kojima se osobito ističu "Kirche in Not" iz Njemačke, Kölnska nadbiskupija, "Missio pro Europa" iz Austrije, Biskupska konferencija Sjedinjenih Američkih Država.

Radovi su tekli dinamikom pristizanja sredstava, ali važno je bilo da ih nismo morali prekidati. Fotografirani tijekom radova može se pogledati na internetskoj stranici:

http://www.subotica.info/eventview.php?event_id=12996

Ovdje napominjemo samo to da je zgrada u cijelosti podignuta, pokrivena i zatvorena prozorima za samo godinu dana. Važan događaj tijekom izgradnje bogoslovije upriličen je 12. kolovoza 2007. godine, kada je umirovljeni washingtonski nadbiskup kardinal Theodore McCarrick postavio blagoslovljeni temeljni kamen na pročelje pored glavnog ulaza u zgradu. Bila je to prilika da se, uz naše biskupe i nuncija, okupe i predstavnici civilnih vlasti, na čelu s tadašnjim ministrom vjera R. Srbije dr. Radomirom Naumovom i gradonačelnikom Subotice Gézom Kucserom, kao i predstavnici izvođača radova i Povjerenstva za izgradnju.

Aktualno stanje radova

Punih godinu dana teku radovi na unutarnjem dovršavanju zgrade, tj. na vanjskom i unutarnjem uređenju. Izvana je zgrada gotovo završena, ostaje još samo povezati je malim hodnikom sa već postojećom zgradom malog sjemeništa "Paulinum", radi korištenja zajedničke kuhinje. Plin, vodovod i kanalizacija su već priključeni na gradsku mrežu, dok se još čeka priključivanje struje i telefona. Instalacije u zgradi su postavljene i najvećim dijelom već spremne za uporabu. Ugrađen je čak i lift. Keramički radovi su završeni. Ostaje još postaviti inventar u kupaonicama. U velikom dijelu prostorija dovršeno je gletovanje zidova i njihovo krečenje. Postavljena su skoro sva unutarnja vrata. Najveći dio zgrade opremljen je sustavom "fencola" za grijanje odnosno hlađenje, dok je u ostalim prostorijama postavljeno podno grijanje.

Zgrada bogoslovije ima oko 2000 četvornih metara korisnog prostora raspoređenih u pet nivoa: podrum, prizemlje i tri kata. U podrumu se nala-

Dvorišni izgled Bogoslovije

ze kapelica i sakristija, knjižnica i arhiv, te prostorija za rekreaciju. U prizemlju su blagovaona i prostorija dnevnog boravka, čitaonica, učionica i portirnica. Na prvom katu se nalazi još jedna učionica, zatim četiri dvosobna apartmana za poglavare, te četiri gostinjske sobe, sve opremljene kupaonicama. Drugi i treći kat su po strukturi identični, na svakom ima po osamnaest "singl" soba s kupaonicom, dok su u potkrovlje smješteni centralni uređaji za grijanje i hlađenje, kao i bojleri za toplu vodu.

Blagoslov i svečano otvorenje

Kako se radovi polagano privode kraju, potrebno je pristupiti razmišljanju o blagoslovu zgrade i njezinu svečanom otvorenju. Do tada je potrebno dovršiti preostale radove i opremiti zgradu namještajem. Novo uređenje će do svečanog otvorenja morati dobiti i dvorište u kojem se sada nalaze tri velike i vrlo važne zgrade: Biskupski ordinarijat i rezidencija, Biskupijska klasična gimnazija i malo sjemenište "Paulinum", te novoizgrađena zgrada bogoslovije i pastoralnog centra "Augustinianum". Predloženi datum svečanog čina blagoslova i otvorenja je 27. lipnja 2009. godine. Kako bi taj događaj dobio više na značenju, uoči otvorenja bogoslovije i pasto-

ralnog centra "Augustinianum" planiran je simpozij na koji su pozvani eminentni gosti iz zemlje i inozemstva, osobito naši darovatelji. Na njemu se očekuje sudjelovanje velikog broja naših vjernika, osobito onih koji su svoja teološka znanja stekli i stječu na našem Teološko-katehetskom institutu.

Značenje "Augustinianuma" za našu Crkvu

Nadamo se da će otvorenjem zgrade ona brzo zaživjeti. Naši će bogoslovi i dalje ići u bogoslovije svojih matičnih zemalja, radi boljeg upoznavanja povijesti i kulture, ali se svakako za njih predviđa određeno razdoblje koje će provoditi i u našoj bogosloviji. Isprva će to biti razdoblje pastoralnog praktikuma tijekom posljednje godine studija ili nakon njegovog završetka, što će zacijelo biti vrlo dobrom prilikom da se naši budući svećenici bolje upoznaju međusobno, s ostalim svećenicima, te s cjelokupnom pastoralnom situacijom u našoj biskupiji.

U novizgrađenoj zgradi će od sljedeće akademske godine svoja predavanja imati polaznici našeg Teološko-katehetskog instituta. Knjižnica, za čiju katalogizaciju će trebati više godina, također će biti na raspolaganju svima onima koji žele produbiti svoja vjerska i teološka znanja. Kako je "Augustinianum" predviđen i za pastoralni centar, u njemu će moći biti razni susreti duhovnog, kulturnog i odgojnog sadržaja. Svojim smještajnim kapacitetom on će omogućiti i višednevne seminare i duhovne vježbe, sve u cilju promicanja vjerskog života na našim prostorima. U "Augustinianum" polažemo velike nade, da će po zagovoru njegovog zaštitnika sv. Augustina, u njemu statasi oduševljeni navjesticitelji radosne vijesti i još više njezini uvjereni svjedoci.

KRALJICE MIRA

KRALJICE MIRA, SIVA GRVICE;
KRALJICE MIRA, MILA MAJČICE;
KRALJICE MIRA, KRALJICE NEBA MOG;
KRALJICE MIRA, MAJKO BOGA MOG!

Nebo su Tvoje bez kraja granice;
Bisera kiša, zvijezdo Danice;
Rosno je Tvoje polje košeno;
Miline vrelo, na dlanu nošeno!

Ruke su Tvoje – blagi zagrljaj,
a suze Tvoje – tihi zaborav;
Oči su Tvoje – mora široka,
Ljubav je tvoja – rijeka duboka!

Zaštita Tvoja – krila galeba,
kojim nas braniš kada zatreba;
Dobrotom čistiš trag od otrova,
od samog sebe i od zlotvora!

Mirjana Jaramazović

Nastava religije i vjeroispovijesti (zadatak nastave religije u državnim školama)

Ovo je predavanje(*) zamišljeno i planirano kao misao vodilja razmišljanja o osobi katehete. Gledamo ga kao čovjeka vjere, kao svjedoka. Gledamo ga u sustavu obrazovanja državnih škola kao učitelja posebnog predmeta: vjerske nastave. Promatramo njegovu ulogu, osobu i nadležnost. On nastupa kao čovjek iz crkvene zajednice i u ime crkvene zajednice. Sve ove datosti čine ovo predavanje bremenitim i vrlo odgovornim. Ne zamjerite mi što vjerojatno neću moći odgovoriti u cijelosti na sva ova pitanja, osobito pod vidom ZADATAK NASTAVE RELIGIJE U DRŽAVNIM ŠKOLAMA. U mom izlaganju će se ispreplitati vidovi koji bi trebali dati dovoljno materijala za razmišljanje i kasniji rad.

Razmišljajući i raspravljajući o identitetu suvremena vjeroučitelja, posljednjih se godina često ističe važnost njegovih duhovno-vjerničkih kvaliteta. Mnogi smatraju upravo te kvalitete presudnima za kvalitetno ostvarivanje vjeronaučnoga rada. "Više negoli po svojoj djelatnoj kompetenciji ili zbog bogatstva svojih spoznaja, kateheta se danas kvalificira prije svega po svome 'biti', po svojoj 'duhovnosti', po svom osobnom i unutaršnjem profilu." Mnogi prihvaćaju pravilo: "Nema učinka ono što učitelj poučava riječima, već samo ono što on jest." Stoga bi se svaki odgojitelj i učitelj trebao trajno ispitivati primjenjuje li na samoga sebe i na svoj život, na najbolji mogući način, ono što uči druge.

Kateheta je navjestitelj riječi Božje. Prije svoga odlaska Nebeskome Ocu, Isus je apostolima, njihovim nasljednicima i svima u Crkvi naredio: "Pođite po svem svijetu, propovijedajte evanđelje svemu stvorenju" (Mk 16,15). Od samih početaka zadaća naviještanja temeljna je zadaća Isusovih učenika. Božja se riječ danas naviješta na različite načine: propovijedanjem, katehezom, vjeronaukom, evangelizacijom posredstvom suvremenih obavijesnih sredstava, svjedočanstvom života itd. Govoreći o različitim načinima naviještanja, potrebno se zapitati i o kvaliteti tog naviještanja koje se ostvaruje danas u našoj Crkvi, osobito o svjedočkoj dimenziji navjestitelja.

* Tekst je pročitao na Međunarodnom susretu kateheta na Fruškoj Gori, 8.–10. 09. 2008. godine

Da bismo drugima mogli prenositi bogatstvo te Riječi, potrebno je, osim kvalitetnog posjedovanja temeljnoga biblijskoga znanja, redovito i zrelo osobno komuniciranje s biblijskim sadržajima. To i takvo komuniciranje s Biblijom preduvjet je kako bismo mogli na autentičan način tu Bibliju prenositi i mladima. U suprotnom slučaju, prenošenje biblijskih sadržaja pretvara se u komuniciranje određenih informacija, određenih znanja koja pripadaju više prošlosti nego nama danas. Ako djeca i mladi ne uoče da je Sveto pismo za suvremene kršćane živa riječ, teško da će živom i djelotvornom postati za njih. Navjestitelji u tom smislu mogu i trebaju biti most koji će omogućiti današnjemu čovjeku da poveže biblijsko i suvremeno iskustvo. Ako u tome ne uspiju, postoji opasnost da ta dva iskustva ostanu nepovratno odvojena. To i takvo posredništvo, da bi bilo učinkovito i autentično, ne smije biti toliko usredotočeno na obrađivanje biblijskih sadržaja u njima samima, već treba biti usmjereno prema povezivanju tih sadržaja i života konkretnih učenika koji se nalaze unutar toga odgojnoga djelovanja. Drugim riječima, potrebno je ostvarivati korelaciju između biblijskih sadržaja i iskustva suvremenih učenika. Jednako tako je neobično važno da je biblijsko utemeljenje polazište, ali da je uvođenje u vjeru cilj. Na tom putu od utemeljenja do cilja je nezaobilazno sredstvo i liturgijska kateheza. Toj katehezi, međutim, pripada primarno mjesto u crkvenoj zajednici. Tako smo se našli na mjestu susreta ne samo u školi nego i u crkvi. Na ovaj problem ćemo se još vratiti.

Navjestitelj govori u ime Crkve, a ne kao privatna osoba. Sadržaj navještaja mora biti navještaj vjere Crkve, a ne privatnoga vjerovanja ili iznošenja spornih mišljenja pojedinih teologa. To znači, među ostalim, da vjeroučitelji u svome radu slijede službeni Plan i program i službene vjeronaučne udžbenike. Još uvijek je, naime, vjeroučiteljska služba podložna prevelikim i veoma štetnim improvizacijama, stihijske radu, subjektivnom prosuđivanju tema i ciljeva vjeronaučne nastave. Biti odgovoran prema Crkvi podrazumijeva aktivno i zrelo pripadanje Crkvi. To ponajprije znači da će vjeroučitelj svojom osobnom vjerom u potpunosti participirati u vjeri Crkve, tj. da neće svoju osobnu vjeru pretvoriti u "privatnu vjeru". Aktivno i zrelo pripadanje Crkvi podrazumijeva, nadalje, posviješćeno i odgovorno pripadanje i identifikaciju s kršćanskom zajednicom, otajstvom i institucijom, te spremnost da se vlastito poslanje živi odgovorno i dosljedno, uz pomoć Duha Svetoga, unatoč mnogobrojnim problemima i nerazumijevanjima na koja nailazimo unutar samih kršćanskih zajednica. Umjesto razdora i podjela, pasivnosti i rezigniranosti, potrebni su nam kršćani koji će promicati suradnju i zajedništvo, te vlastitu odgovornost i zalaganje u izgrađivanju određene kršćanske zajednice. I ponovno se susrećemo s činjenicom odnosa Crkve i škole. Tvrdimo da kateheta mora biti osoba Crkve i aktivno povezan s crkvenom zajednicom, ali ne smije pretvarati školu u crkvenu zajednicu. Kako premostiti ovaj, na prvi pogled nepremostiv problem? Odgovor je, po mom mišljenju, dan u naslovu ovoga susreta: SVOJIM SVJEDOČANSTVOM I ŽIVOTOM. Dakle, nadležnost, uloga i osoba su spojeni u pojmu: SVJEDOK VJERE.

Biti vjeroučitelj svjedok podrazumijeva također sposobnost da se govori jezikom razumljivim suvremenom čovjeku. Čini se da je upravo pitanje jezika temeljna zapreka i poteškoća za razumijevanje i prihvaćanje kršćanske vjere kao značajne za suvremeno iskustvo. Za obnovu komunikacijskoga procesa u suvremenome religioznom odgoju stvaranje novoga govora smatra se najhitnijim zadatkom. Taj zadatak ne ostvaruje se, međutim, jednostavnim površnim prilagodbama suvremenom jeziku. Ovdje nije riječ o potrebi prevođenja teoloških tehničkih termina u riječi razumljive suvremenim muškarcima i ženama. Uloga jezika daleko je dublja: potreban je golem napor utjelovljenja i sklada s jezikom dotične kulture kako bi se stvorio jezik/jezici koji su u stanju izraziti i komunicirati sadržaj vjere na uvjerljiv i vjerodostojan način čovjeku današnjice. Radi se, zapravo, o promicanju istinskoga susreta između ljudskoga iskustva i iskustva vjere. Potrebno je pronaći, na tragu postsaborskoga katehetskoga gibanja, solidarnost između vjere i života. Nužno je susresti suvremenog čovjeka u njegovoj kulturi i govoriti njegovim jezikom; u suprotnom, naš će govor ići iznad glava naših sugovornika. Valja pokazati važnost i značajnost evanđeoskog sadržaja za čovjeka i za društvo. Potrebno je pokazati Radosnu vijest u svoj njezinoj neizrecivoj ljepoti i snazi. Sada se vraćamo mjestu

gdje se događa vjerska nastava. U školi. Škola je privilegirano mjesto upravo izgradnje toga jezika kojega suvremeni čovjek razumije. Crkva kao hram i liturgija kao otajstvo nikada se ne mogu tako prilagoditi svakodnevnom jeziku suvremenog čovjeka koliko se to može upravo u školi. Tako škola biva jedinstveno mjesto i šansa gdje se vjerska nastava može predavati kao školski predmet: sadržajem, metodom i jezikom. Dakle, u odgojnom procesu djece i mladih vjerska nastava ima svoje naravno mjesto. Uči u školi i uči od škole.

Druga dimenzija je život u konkretnom društvu. Vrlo važna datost. Ne vrše dobro svoju službu vjeroučitelji koji su možda vrlo velikodušni, pobožni i privrženi Crkvi, međutim na neki način ostaju na rubu društvenog i kulturalnog života društva. Jedino je s ljudima koji su utjelovljeni u stvarnost svijeta moguće danas zamišljati odgoj vjere u skladu s aktualnim zahtjevima kršćanskog života. Postoji opasnost da se vjerski odgoj i obrazovanje koje se svodi na učenje samo katekizamskih definicija i vjerskih istina, pretvara u neosoban nauk koji se pokazuje dalekim od konkretnoga života, ali i od interesa konkretnih naslovnika.

Vraćamo se ponovno na postavljena pitanja suodnosa i uloge nastavnika religije u državnim školama. Bez obzira na moguću inflaciju riječi svjedočenje, ili možda baš zbog toga, potrebno je još jednom progovoriti o nekim dimenzijama svjedočenja suvremenih navjestitelja. Treba li vjeroučitelj biti svjedok? I, ako da, što se podrazumijeva pod svjedočenjem vjeroučitelja? Čini mi se, naime, da se nerijetko skrivamo iza nekih uopćenih, često rabljenih izraza poput: svjedočanstvo života, duhovna zrelost, biti svjedok itd., a da pritom nije jasno što se pod tim pojmovima konkretno podrazumijeva.

Ponajprije, potrebno je reći da vjeroučiteljevo osobno angažiranje na području vjere ne predstavlja sadržaj školskoga vjeronauka. Učenik ne mora u prvome redu dijalogizirati s vjeroučiteljevom vjerom. Vjeroučiteljeva vjera i duhovnost mogu biti čak preprekom koja otežava ili čak onemogućuje učeniku susret s kršćanskom vjerom. Prerevni vjeroučitelji mogu, ne poštujući tuđu slobodu i ritam hoda u vjeri, htjeti nametnuti vlastite slike o Bogu, vlastito vjerničko iskustvo (krivo ili pravo, svejedno), vlastitu duhovnost i pobožnost (krivu ili pravu, svejedno). Često dobronamjerni pritisci i poticaji vjeroučitelja, koji idu za tim da učenike pokrenu u smjeru intenzivnijega vjerskoga angažmana, postižu upravo suprotne učinke.

Kršćanska vjera ima svjedočku snagu sama u sebi. Zadatak vjeroučitelja kao svjedoka ne sastoji se, stoga, u nametanju vlastitoga iskustva i vlastitoga viđenja vjere i vjerskoga života, već u tome da omogućiti učenicima da se susretnu s temeljnim svjedocima vjere (Isusom Kristom, apostolima itd.). Učenik treba naći u vjeroučitelju kompetentnog vodiča koji će mu svojim kvalitetnim radom, sigurnim vodstvom i pozitivnom prisutnošću omogućiti susret s biblijskim, liturgijskim, crkvenim i egzistencijalnim suvremenim kršćanskim iskustvom.

Taj će susret s temeljnim kršćanskim iskustvima biti, međutim, otežan ako se u vjeroučiteljevim riječima i djelima osjeća nedostatak općeljudske i profesionalne zrelosti. U tom će slučaju vjeroučitelj biti više smetnja i zapreka (čak i kontra svjedok) nego pozitivan promicatelj vjeroučenikove zrelosti. Vrlo je upitna duhovnost koja se ne temelji ili koja zanemaruje općeljudsku zrelost te potrebu odgovornog i ozbiljnog profesionalnog angažmana. Bez tog temelja, sve naše pobožnosti i duhovnosti, intenzivan liturgijsko-sakramentalni život, lijepe duhovne misli i riječi, gube svoju vjerodostojnost, urušavaju se poput kuće izgrađene na pjeskovitu tlu. Bilo bi opasno da se u životu suvremenih navjestitelja, svećenika i laika, osjeti nedostatak općeljudske zrelosti te osobito profesionalne odgovornosti.

Na kraju citiram dokument njemačkih biskupa iz 2003. godine. Po njemačkim biskupima, vjeroučitelj bi, u prvom redu, trebao prikazati svojim učenicima vjeru koja u svakodnevnom životu ima veliku ulogu, te ih osposobiti za odgovorno razmišljanje i ponašanje u svjetlu vjere. Podrazumijeva se da vjeroučitelj za to treba imati utemeljeno teološko znanje. Njegov studij teologije i didaktike, kao i njegova daljnja izobrazba, trebaju pridonijeti kvalitetnoj nastavi. Vjeroučitelj koji svoju nastavu ne stavlja u živu predaju i sadašnje razumijevanje vjere Crkve, ne može učenike upoznati s autentičnom kršćanskom vjerom. Zbog toga nisu dostatne samo informacije i refleksije nego i svjedočanstvo. Ako vjeronauk ne želi trajno izgubiti svoj "profil", u središtu njegove pozornosti moraju biti glavni sadržaji

vjere... I na drugom mjestu biskupi nastavljaju: Za vjeroučitelja religioznost i vjera nisu samo predmet, nego i život. Oni trebaju biti spremni "učiniti stvar evanđelja svojom stvari" i, koliko je god to moguće, evanđelje vjerodostojno svjedočiti.

Stojimo, dakle, pri kraju razmišljanja o zadatku nastave religije u državnim školama. Više puta treba ponoviti da je neizbježan trokut suradnje: obitelj, Crkva i škola. Tri područja na kojima se odvija odgoj. Za nas je kao kršćane i religiozne ljude bitan i religiozni odgoj. On spada na identitet čovjeka. I u tom smislu treba istaknuti da je trajna suradnja s obiteljima vjeroučenika bitna, kao što tvrdimo da je i naravno mjesto nastave religije u državnim školama nezaobilazno, i Crkva koja šalje svoje vjeroučitelje u škole, šalje ih Božanskim mandatom. Primila je od samoga Gospodina Isusa to poslanje i zato ga se ne može odreći, a da bi ostala autentična Crkva. Jasno da sadržaj, metoda i ostala didaktička sredstva diktiraju način rada u školi. Škola ne ograničava nego otvara mogućnosti. Ipak je u cijelom ovom razmišljanju, a mislim i ovih dana u središtu lik katehete. Pokušao sam pokazati i opravdati njegovu ulogu kao svjedoka vjere koji je odgovoran prema Božjoj Riječi, prema svojoj Crkvi i prema čovjeku za koga radi. Svjestan sam da je ovo izlaganje još uvijek necjelovito, ali je, čini mi se, dostatno polazište za produbljivanje onoga što sam ovdje pokušao najkraće moguće iznijeti.

Lajčo Vojnić Zelić (preminuo 2008.) naslikao je nove oltarne slike za crkvu Isusova Uskrsnuća u Subotici

EKUMENSKI TRENUTAK U NAŠOJ CRKVI

"Tako Crkva, jedinstveno Božje stado, kao znak dignut među narode, namičući evanđelje mira svemu ljudskom rodu, u nadi putuje k cilju – u nebesku domovinu. To je sveti misterij jedinstva Crkve, u Kristu i po Kristu, dok je Duh Sveti tvorac raznovrsnih darova. Vrhunski obrazac i počelo tog misterija jest jedinstvo u Trojstvu osoba jednoga Boga Oca i Sina u Duhu Svetom." (UR 2.) Od Drugog vatikanskog sabora za nas ekumenizam postaje postulat pastorala, pa i same vjere. Ovi prostori su tisućljećima susretište i kultura i civilizacija, kao i Crkava. Nažalost, tisuću godina je prošlo od podijeljenosti. Stoga je ovo pitanje za područje Međunarodne biskupske konferencije uvijek važno i vjerojatno neće nikada biti do kraja dorečeno, što nas nikada ne ispričava od aktivnoga djelovanja na tom području. Na temelju izvješća pojedinih Ordinarija ovdje je još veća razlika nego što je to slučaj u odnosu Crkve i društva. Zapravo svaka pojedina biskupija u ovom području ima vlastito iskustvo, uspjehe i mnoge neuspjehe. Već pod pojmom ekumenizam naša kršćanska braća ni blizu ne poimaju isti pojam kao mi. Mnoge Crkve, koliko god bile u nekim stvarima jedinstvene, a često nejedinstvene, nemaju jedinstven stav u pitanju ekumenizma. Doslavno ovisi o pojedinom susretu i osobi. Dok se u Beogradu događa trajni i dobar ekumenski dijalog, osobito oko zajedničkih nastupa u medijima, tribinama, na okruglim stolovima, pa do razmjene posjeta najviše razine, dotle na primjer u Banatu ne postoji nikakav susret na vrhu. U Beogradu su podjednako nositelji inicijativa i jedna i druga Crkva. Ekumenski kontakti i međureligijski dijalog su trajni. Koliko su plodni, to jedini Bog zna, ali uloženi napor pokazuje plodove uzajamnog poštovanja. Mnogi susreti se događaju na Bogoslovnom fakultetu i na liturgijama. Subotička biskupija je najbogatija ekumenskom tradicijom, jer uz Pravoslavnu većinsku Crkvu prisutne su i Crkve Reformacije. Dijalog je trajan i mnoge su inicijative zajedničke. Poznata je Molitvena osmina i ekumenski susreti koji zapravo predstavljaju cijelu Metropoliju, dio Pravoslavne crkve i Crkve Reformacije. Na primjer, imamo najnoviji Savjet za socijalni nauk Crkve. Na ovim prostorima nemaju problema ni Grkokatolici, a jako je dobra suradnja s Evangeličkom crkvom. Zajednički nazivnik za ove sjeverne krajeve je da u "bazi" nema toliko problema. Ljudi su navikli jedni na druge, te se često susreću, zajedno slave i češće komuniciraju. Tako je i s klerom. Međutim, problem je u tome što se ne može uspostaviti trajna suradnja

teološkog dijaloga. Jednako tako, u medijima se često šire dezinformacije i vrlo uvredljive neistine na račun Katoličke crkve, osobito na osobu Svetog Oca. Nemamo izgrađeni mehanizam demantiranja tih "medijskih napada" i čini se da bi ulazak u polemiku još više škodio. Svi tražimo putove za boljitak na tom području. Za plemenite događaje nažalost nema dovoljno informiranosti, primjerice za događaj Sibija, pa i susret u Raveni. Unatoč svega, može se govoriti o "uzlaznoj liniji" ekumenskog događanja na ovom području. Samo u nekim razinama ono je institucionalizirano, a inače je još uvijek više-manje naša inicijativa koja nailazi na razumijevanje kod dobronamjernih. Enciklika "Ut unum sint" nas poziva: "Obraćajući se nedavno biskupima, kleru i vjernicima Katoličke crkve da bih naznačio put, među ostalim sam rekao da će najbolja priprava za prijelaz tisućljeća biti u *obnovljenom nastojanju, po mogućnosti što vjernije primjene Drugog vatikanskog sabora u život svakog pojedinca i cijele Crkve*. Sabor je – poput Došašća – velik početak onog velikog puta koji nas dovodi na prag trećeg tisućljeća. Promatrajući važnost koju je saborsko zasjedanje dalo djelu ponovne uspostave jedinstva kršćana, u ovo naše doba ekumenske milosti, učinilo mi se nužnim potvrditi temeljna uvjerenja koja je sabor urezao u svijest Katoličke crkve, podsjetivši je na napredak koji se u međuvremenu zbio prema punom zajedništvu svih krštenih. Nedvojbeno Duh Sveti je prisutan u tom nastojanju i vodi Crkvu prema punom ostvarenju Očeva nauma, u skladu s voljom Kristovom, izražene s tako tužnom snagom u molitvi, koju su po četvrtom evanđelju njegova usta izgovorila u trenutku kad se uputio prema spasenjskoj drami svoje Pashe. Kao tada, tako i danas Krist moli da novim poletom oživi nastojanje svakog pojedinca oko punog i vidljivog zajedništva." (Ut unum sint 100.)

KATOLIČKI SADRŽAJI U SVESCIMA 5.-8. LEKSIKONA PODUNAVŠKIH HRVATA – BUNJEVACA I ŠOKACA

Od 2006. do 2008. godine izašla su nova četiri nova sveska Leksikona podunavskih Hrvata – Bunjevaca i Šokaca, u kojima je obrađeno 9 slova abecede – od slova "C" pa zaključno sa slovom "G", u rasponu od pojma cajg (vrsta tkanine) pa do franjevca Emerika Gyulanskog. Među ukupno 521 natuknicom, značajno mjesto zauzimaju katolički sadržaji, koji se mogu podijeliti u nekoliko skupina:

I. Biografski članci:

1. **CEPELIĆ, Milko (Mihovil)** (Vuka, 21. IX. 1853. – Đakovo, 26. III. 1920.), svećenik, etnograf i povjesničar (autor: S. Bačić)
2. **CINDRIĆ, Skolastika, s. Imelda o. p.** (Subotica, 25. II. 1938.), sestra dominikanka, vrhovna glavarica (autorica: B. Rudić)
3. **CSERHÁTI, Grgur (Crnković, Grgo, Gergely)** (Subotica, 6. X. 1901. – Stolni Biograd, 16. I. 1977.), svećenik, pisac molitvenika (autor: S. Bačić)
4. **CSÚSZÓ, Dezső** (Rusko Selo, 8. XI. 1952.), liječnik specijalist, publicist (autor: P. Skenderović)
5. **CVEKAN, Paškal (Vjekoslav)** (Ferdinandovac, 25. V. 1913. – Virovitica, 25. XI. 1998.), franjevac, književnik i crkveni povjesničar (autor: R. Skenderović)
6. **ČATALINAC, Matija** (Kolut, 6. XI. 1878. – Bereg, 19. II. 1929.), svećenik, novinski urednik (autor: S. Bačić)
7. **ČELIKOVIĆ, Katarina** (Varaždin, 1. III. 1960.), bibliografkinja, publicistica, kulturna djelatnica (autor: T. Žigmanov)
8. **ČEVAPOVIĆ, Grgur (Csevapovich)** (Bertelovci, 23. IV. 1786. – Budimpešta, 21. IV. 1830.), franjevac, pisac, povjesničar, pravnik, provincijal (autor: F. E. Hoško)
9. **ČILIĆ, Luka** (Baja, 1707. – Baja, 15. IV. 1770.), franjevac, pedagog, pisac (autor: F. E. Hoško)

10. **ČORDAŠIĆ, Bartol** (Osijek, 21. V. 1756. – Novi Sad, 17. X. 1788.), franjevac, filozofski pisac (autor: F. E. Hoško)
11. **ČOVIĆ, s. Leopoldina (Marija)** (Subotica, 18. V. 1901. – Zagreb, 11. X. 1926.), redovnica (autor: S. Bačić)
12. **ČOVIĆ, Mara** (Subotica, 6. XI. 1911. – Zagreb, 3. XII. 1997.), književnica, katolička aktivistica, politička zatvorenica (autor: R. Skenderović)
13. **ČULIĆ, Fabijan** (Gara, 21. XII. 1807. – Mohač, 19. XI. 1869.), franjevac, pisac (autor: A. Sekulić)
14. **ĆIRIL I METOD** (Konstantin, redovničko ime Ćiril, Solun, 826./27. – Rim, 14. II. 869.; Mihael, redovničko ime Metod, Solun, oko 815. – ?, Moravska, 6. IV. 885.), slavenski apostoli, sveci (autor: J. Štefković)
15. **DEKANJ, Blaško** (Žednik, 3. II. 1928. – Subotica, 28. IV. 1994.), svećenik (autor: J. Štefković)
16. **DEMERAC, Adam** (Sombor, 25. X. 1758. – Baja, 25. VII. 1823.), franjevac, profesor, pedagog (autor: A. Sekulić)
17. **DORIĆ MARCELIN** (Baja, 3. X. 1806. – Bač, 4. XI. 1853.), profesor, franjevac (autor: F. E. Hoško)
18. **DOROTIĆ, Silvestar** (? – ?), franjevac (autor: S. Bačić)
19. **DOROTIĆ, Antun, o. Vilko od sv. Alberta**, (Sombor, 30. VII. 1914. – Sombor, 1. II. 1994.), karmelićanin (autor: M. Miloš)
20. **DUDIĆ, Andrija** (Budim, 16. II. 1533. – Breslau /danas Wrocław/, 23. II. 1589.), biskup, diplomat i humanist (autor: S. Bačić)
21. **DUGONIĆ, Andrija (Dugonics, András)** (Segedin, 18. X. 1740. – Segedin, 25. VII. 1818.), svećenik, sveučilišni profesor, pisac, matematičar i etnograf (autor: L. Heka)
22. **DULIĆ, Bolto** (Đurđin, 6. I. 1905. – Subotica, 23. VII. 1982.), arhitekt koji je projektirao više crkava u Vojvodini, te subotički Paulinum i Jozeфинum (autor: V. Fabian)
23. **DULIĆ, s. Cecilija (Manda)** (Bajmok, 1. XII. 1927.), časna sestra, poglavarica (autorica: N. Tumbas)
24. **DULIĆ, Jelisava S. M. (Mariška)** (Đurđin, 15. IX. 1885. – Subotica, 13. XI. 1970.), redovnica (autorica: N. Tumbas)
25. **DULIĆ, Marija, rođ. Mafej (Maja)** (Subotica, 16. I. 1925.), kulturna djelatnica (autor: T. Žigmanov)
26. **DULIĆ, Matija, rođ. Jaramazović** (Đurđin, 17. V. 1912. – Đurđin, 8. VII. 2002.), pučka pjesnikinja i slamarka (autor: T. Žigmanov)
27. **DULIĆ, Nikola** (Subotica, 15. V. 1907. – Subotica, 27. I. 1963.), svećenik, kulturni djelatnik (autor: J. Temunović)
28. **DULIĆ, Regina S. M. (Justina)** (Đurđin, 25. I. 1914.), časna sestra, misionarka (autorica: N. Tumbas)
29. **DŽINIĆ, Ilija** (Čonoplja, 23. X. 1894. – Sombor, 19. VI. 1981.), pisac, kulturni djelatnik (autor: Đ. Lončar)

30. **DŽINIĆ, Martin** (Čonoplja, 2. VI. 1845. – ?), učitelj, kantor (autor: M. Mandić)
31. **EMERIK IZ PEČUHA** (? – ?), franjevac, pedagog (autor: S. Bačić)
32. **ÉRDUJHELYI, Menyhért** (Senta, 4. I. 1860. – Allentown, SAD, ? X. 1925.), svećenik, povjesničar (autorica: E. Bažant)
33. **EVETOVIĆ, Ante – Miroljub (Franjo)** (Aljmaš, 12. VI. 1862. – Valpovo, 24. II. 1921.), franjevac, svećenik, pjesnik, lektor filozofije i crkvene povijesti (autorica: K. Čeliković)
34. **EVETOVIĆ, Ivan Nepomuk** (Aljmaš 16. V. 1860. – Bač 10. VIII. 1923.), svećenik, društveni djelatnik, književnik.
35. **EVETOVIĆ, Petar** (Aljmaš, 23. VI. 1880. – Žednik, 12. XII. 1950.), svećenik (autor: N. Tonković)
36. **FERMENDŽIN, Euzebije (Martin)** (Vinga, Banat, 21. IX. 1845. – Našice, 25. VI. 1897.), franjevac, redovnički upravnik, povjesničar (autor: S. Bačić)
37. **FISCHER, Caspar** (Apatin, 7. XII. 1772. – Apatin, 23. II. 1829.), graditelj orgulja.
38. **FRANKAPAN, Franjo (Ivan X.; Franciscus de Frangipanibus)** (? – Bratislava, 1543.), kalačko-bački nadbiskup, jegarski i njitranski biskup, diplomat (autor: F. E. Hoško)
39. **FRANKAPAN, Grgur I. Cetinski** (? – Budim, ?, 1523.), vesprimski biskup, kalačko-sački nadbiskup i diplomat (autor: F. E. Hoško)
40. **FRANJO SREBRENČANIN (Franciscus a Srebrenica)** (Srebrenica, oko 1680. – Vukovar, 10. VIII. 1725.), franjevac, pedagog (autor: F. E. Hoško)
41. **FUNTAK, Kuzman** (Mohač, 24. VII. 1802. – ?, nakon 1870.), franjevac, pisac (autor: F. E. Hoško)
42. **GABRIĆ, Antun** (Hrvatski Majur, 19. XI. 1922. – Subotica, 5. II. 2008.), svećenik, publicist (autor: S. Beretić)
43. **GABRIĆ, Bela** (Verušić, 10. III. 1921. – Subotica, 4. VIII. 2001.), profesor, kulturni djelatnik, pisac, urednik, skupljač narodnih pjesama (autorica: K. Čeliković)
44. **GABRIĆ, Stjepan** (Subotica, 18. VIII. 1912. – Lepoglava, 10. VI. 1950.), svećenik (autori: K. Bušić i N. Biro)
45. **GALOVIĆ, Ivan, o. Albert od Blažene Djevice Marije**, (Livir /madž. Lövő/ pokraj Šoprona, Madžarska, 17. I. 1888. – Sombor, 6. IV. 1935.), karmelićanin, skladatelj (autor: M. Miloš)
46. **GECI, Kapistran** (Varaždin, 2. II. 1871. – Subotica, 29. VIII. 1951.), publicist, franjevac.
47. **GERARD** (Gerhard, madž. Gellért) (Venecija, između 977. i 982. – Budim, 24. IX. 1046.). svetac, mučenik (autor: L. Heka)
48. **GOLEK, Makarije Đuro** (Požega, 11. III. 1846. – Budim, 16. III. 1874), franjevac, pedagog (autor: F. E. Hoško)

49. **GRGIĆ, Stipan – Krunoslav** (Fancaga, 19. VII. 1836. – Fancaga, 27. XI. 1914.), pučki pisac i pjesnik (autor: Ž. Mandić)
50. **GROMILOVIĆ, Aranka (Zlata)** (Sombor, 13. VII. 1937.), crkvena darovateljica (autor: M. Stantić)
51. **GRUBANOVIĆ, Josip** (Kerestur, *madž.* Murakeresztúr, 21. VIII 1701. – Budim, 18. XI 1751.) filozof i teolog (autor: A. Kopilović)
52. **GUGANOVIĆ, Jerko** (Ludaš, oko 1660.– Segedin, 1732.), fra-njevac, prvi poglavar franjevačkoga bratstva u Subotici (autor: M. Bara)
53. **GYULANSKY, Emerik (Alojzije)** (Baja, 5. IX. 1842. – Našice, 8. V. 1911.), franjevac, provincijal (autor: R. Skenderović)

II. Katoličke organizacije, ustanove i manifestacije:

1. **COLLEGIUM MUSICUM CATHOLICUM**, komorni zbor (autor: P. Skenderović)
2. **CRKVA** (autor: S. Bačić).
3. **CRNA GOSPA**, slika bl. Djevice Marije u franjevačkom samostanu Sv. Mihovila u Subotici (autor: P. Skenderović)
4. **ČIKERIJADA**, vjersko-sportski godišnji susret mladih katolika iz Subotice i okolice kod središnjeg križa na Čikeriji (autor: T. Žigmanov)
5. **DAN MLADIH SUBOTIČKE BISKUPIJE** (autor: S. Beretić)
6. **DANI KRUHA I RIJEČI** (autor: J. Štefković)
7. **DOBROTVORNA ZADRUGA BUNJEVKI**, dobrotvorna organizacija somborskih Bunjevaka, djelovala 1924-1945. (autor: M. Bara)
8. **DOBROTVORNA ZAJEDNICA BUNJEVAKA**, karitativna udruga subotičke ženske mladeži, djelovala 1918-1945. (autor: K. Bušić)
9. **DOMINIKANCI** (autorica: B. Rudić)
10. **DOMINIKANKE** (autorica: B. Rudić)
11. **DRUŠTVO ANĐELA ČUVARA**, katoličko društvo pri Družbi sestara Naše Gospe, koje je djelovalo od 1860-ih godina do konca II. svjetskog rata. (autorica: A. Kujundžić)
12. **DRUŠTVO BAČKIH HRVATA**, udruga Hrvata iz Bačke i Baranje sa sjedištem u Zagrebu, koja je djelovala 1938.-1945. (autor: A. Sekulić)
13. **DRUŠTVO OLTARSKO**, katolička udruga čiji članovi iskazuju čast presvetoj Euharistiji te skrbe za opskrbu oltara u siromašnim crkvama., djelovalo od 1859. do konca II. svjetskog rata, u Mađarskoj ponovno djeluje od 1990. godine. (autor: S. Beretić)
14. **DRUŠTVO ŽIVE KRUNICE** (Kruničarsko društvo), katolička molitvena bratovština (autor: S. Beretić)
15. **DRUŽBA SESTARA KĆERI MILOSRĐA TREĆEGA SAMOSTANSKOG REDA SV. FRANJE** (autorica: K. Čeliković)

16. **DRUŽBA SESTARA NAŠE GOSPE** (autor: T. Žigmanov)
17. **ĐAČKO KRIŽARSKO BRATSTVO U SUBOTICI**, mjesna organizacija križarskoga pokreta hrvatske katoličke mladeži u Subotici (autor: K. Bušić)
18. **ĐAČKO KRIŽARSKO SESTRINSTVO U SUBOTICI**, mjesna organizacija ženskoga ogranka križarskoga pokreta hrvatske katoličke mladeži u Subotici.
19. **EUHARISTIJSKI KONGRES**, svečana proslava radi podupiranja i širenja pobožnosti euharistije, tj. štovanja Kristove prisutnosti među vjernicima pod prilikama kruha izvan mise (autori: J. Štefković i P. Skenderović)
20. **FESTIVAL HRVATSKIH DUHOVNIH PJESAMA "HOSANA-FEST"**, glazbena manifestacija (autor: L. Suknović)
21. **FRANJEVCI** (autori: R. Skenderović; Ž. Mandić, L. Heka)
22. **FRANJEVKE** (autorica: N. Tumbas)
23. **GRKOKATOLICI**, naziv za kršćane bizantskog obreda koji su u vjerskom i crkvenom zajedništvu s Katoličkom Crkvom (autor: R. Miz)

III. Katolički tisak:

1. **DANICA**, hrvatski katolički kalendar koji izdaje Hrvatsko književno društvo sv. Jeronima iz Zagreba (autor: R. Skenderović)
2. **DANICA ILI KALENDAR ZA BUNJEVCE, ŠOKCE I HRVATE KOJI ŽIVE U MADŽARSKOJ**, godišnjak koji je izlazio u Budimpešti 1923.-1943. (autor: Ž. Mandić)
3. **DOBRI PASTIR**, hrvatski katolički kalendar-godišnjak, koji je izlazio u Sarajevu 1951.-1992. (autor: J. Štefković)
4. **FRANJO**, bilten Franjevačkoga svjetovnoga reda (FSR – III. reda sv. Franje) u Vojvodini, izlazio 2002-2004. (autor: Cs. Kovács)
5. **GERARDOV NAROD**, bilten župe Sv. Josipa Radnika u Đurđinu, izlazio 2003-2005. (autor: P. Skenderović)
6. **GLAS KONCILIA**, informativno glasilo Katoličke crkve u Hrvata i izdavačka kuća (autor: T. Vuković)
7. **GLASILO SUBOTIČKIH RIMOKATOLIČKIH CRKVENIH OPĆINA**, list koji je izdao Senat katoličkih crkvenih općina u Subotici, čiji je prvi i jedini broj izašao je 29. VI. 1934. (autor: M. Bara)
8. **GLASNIK**, prilog i podlistak *Subotičkih novina* s vjerskom tematikom, izlazio 1929-1940) (autori: M. Bara i E. Bažant)
9. **GLASNIK SV. FRANJE**, dvomjesečni list za duhovnu izgradnju, kojega je izdavao Franjevački samostan u Subotici kao glasilo Franjevačkoga trećega reda od 1978. do 1981. (autorica: K. Čeliković)

IV. Vjerski običaji opisani su u sljedećim natuknicama:

1. **CVITNA NEDILJA** (autor: A. Stantić)
2. **CVITNJAK** (autorica: M. Černelić)
3. **ČISTA SRIDA** (autor: A. Stantić)
4. **ČUVARI BOŽJEGA GROBA** (autor: P. Skenderović)
5. **DEBO ČETVRTAK** (Debeli četvrtak) (autorica: B. Jaramazović)
6. **DOVE** (autorica: B. Jaramazović)
7. **ĐURĐEV** (Đurđevo) (autor: P. Skenderović)
8. **GRANA**, božićno drvce (autorica: B. Jaramazović)

V. Naselja, hodočasnička mjesta i drugi toponimi, u okviru kojih su dani i osnovni podaci o mjesnoj crkvenoj povijesti:

1. **ČANTAVIR**, selo na oko 20 km jugoistočno od Subotice (autor: R. Sedlar)
2. **ČATALIJA** (*madž.* Csátalja), selo u jugozapadnom dijelu Bačko-kiškunske županije, 12 km južno od Baje (autor: Ž. Mandić)
3. **ČAVOLJ** (*madž.* Csávoly), selo u južnom dijelu Bačko-kiškunske županije, 15 km istočno od Baje (autor: Ž. Mandić)
4. **ČENAD** (*madž.* Érsekcsanád), selo u jugozapadnom dijelu Bačko-kiškunske županije, 13 km sjeverno od Baje (autor: Ž. Mandić)
5. **ČEPELJ**, naselje na sjevernom dijelu istoimenog otoka na Dunavu južno od Budimpešte, danas XXI. okrug grada Budimpešte (autor: Ž. Mandić)
6. **ČIČOVI**, somborsko prigradsko salašarsko naselje, oko 5 km južno od Sombora (autor: M. Đanić)
7. **ČIKERIJA** (*madž.* Csikéria), pustara i nekoć jedinstveno naselje, danas razdvojeno na dva istoimena naselja u Mađarskoj i Vojvodini (autori: Ž. Mandić i T. Žigmanov)
8. **ČIKUZDA** (*madž.* Sükösd), selo u jugozapadnom dijelu Bačko-kiškunske županije, 15 km sjeverno od Baje (autor: Ž. Mandić)
9. **ČONOPLJA**, naselje 11 km istočno od Sombora, između Lemeša (Svetozara Miletića) i Kljajićeva (autor: Đ. Lončar)
10. **DAUTOVO** (*madž.* Dávod), selo južno od Baje, 8 km od državne granice (autor: Ž. Mandić)
11. **DESKA** (*madž.* Deszk), selo desetak kilometara jugoistočno od Segedina, između rijeke Tise i Moriša, u Čongradskoj županiji (autor: L. Heka)

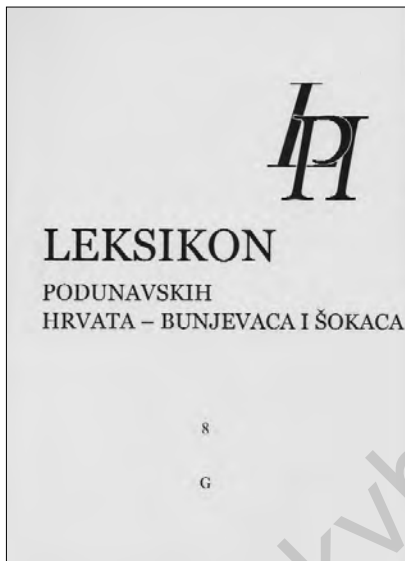
12. **DOROSLOVO**, naselje 21 km južno od Sombora (autor: S. Stantić)
13. **DUDVAR** (*madž.* Nemesnádudvar), selo u mađarskom dijelu Bačke, između Baje i Kalače, koje Hrvati jugoistočno od Baje zovu Dudvara (autor: Ž. Mandić)
14. **DUŠNOK** (*madž.* Dusnok), selo između Baje i Kalače (autor: Ž. Mandić)
15. **DŽANKUTARAN** (*madž.* Adony), gradić na desnoj obali Dunava, oko 60 km južno od Budimpešte (autor: Ž. Mandić)
16. **DŽINIĆ (Džinićevi salaši)**, salaško naselje istočno od Sombora, 2 km od Kljajićeve (autor: M. Đanić)
17. **ĐAKOVO**, grad u Slavoniji, 37 km jugozapadno od Osijeka (autor: S. Bačić)
18. **ĐURĐIN**, naselje u subotičkoj općini jugozapadno od Subotice (autor: S. Stantić)
19. **ĐURIC** (*madž.* Bácsszentgyörgy), seoce između Gare i Santova uz samu mađarsko-srbijansku državnu granice (autor: Ž. Mandić)
20. **ERČIN** (*madž.* Ercsi), grad na desnoj obali Dunava, u sjevernom dijelu Bile županije
21. **FANCAGA** (Vancaga), *madž.* Bajaszentistván, nekada selo, danas sjeverni dio grada Baje (autor: Ž. Mandić)
22. **FEDVAR** (*madž.* Dunaföldvár), naselje u Tolnanskoj županiji, na desnoj obali Dunava, 90 km južno od Budimpešte (autor: Ž. Mandić)
23. **FELIĆ (Velić)**, pustara južno od Bača, na cesti prema Bukinu (autor: S. Beretić)
24. **GABRIĆ**, naselje u bikovačkom ataru, 16 km jugoistočno od Subotice (autor: L. Cvijin)
25. **GARA**, naselje u Bačko-kiškunskoj županiji, oko 20 km jugoistočno od Baje (autorica: A. Đ. Bubreg)
26. **GAT** (*madž.* gát < *prasl.* gatъ: nasip, ustava), dio Subotice zapadno i jugozapadno od gradskoga središta (autori: Zs. Szabó i S. Bačić)
27. **GOSPIN SOKAK**, dio današnjega Sombora na okuci staroga toka rijeke Mostonge (autori: M. Bara i Ž. Mikrut)
28. **GRADINA** (Gradina Salaši), prigradsko salaško naselje raštrkano tipa, jugoistočno od Sombora (autori: M. Đanić i J. Z. Pekanović)
29. **GRADOVRH**, nekadašnji utvrđeni grad i franjevački samostan, u neposrednoj blizini današnjega istočnoga dijela Tuzle, odakle su šokački Hrvati 1688. doselili u Bačku (autor: P. Skenderović)
30. **GYÖNGYÖS** (*hrv.* Đunđuš, *srp.* Đendeš), mjesto u Heveškoj županiji, oko 80 km istočno od Budimpešte (autor: L. Heka)

VI. Ostali članci u kojima ima i katoličkih sadržaja:

1. **ČITAONICA**, ustanova kojoj je svrha promicanje knjige, čitanja i narodne kulture (autorica: K. Čeliković)
2. **ČUPRIJA**, most, građevinska konstrukcija (autor: A. Rudinski)
3. **DUŽIJANCA** (dužionica, dožionica, doženjanca, dožejanca) (autor: N. Zelić)
4. **GROBLJE** (autori: A. Rudinski i S. Beretić)
5. **GROŽĐE-BAL**, kulturna manifestacija u Sonti (autor: Ž. Mikrut)

VII. Napokon, tu je i viša uputnica, čiji su predmeti obrađeni ili će biti obrađeni u nekome od drugih svezaka:

1. **CODEX BAČIENSIS** → Bački zakonik
2. **DANICA ILI BUNJEVAČKO-ŠOKAČKI KALENDAR** → Subotička Danica
3. **DANICA KALENDAR KATOLIČKOG PUČKOG SAVEZA** → Kalendar katoličkog pučkog saveza
4. **DIVOJAČKO KATOLIČKO DRUŠTVO** → Katoličko divojačko društvo
5. **DRUŠTVO SV. JERONIMA** → Hrvatsko književno društvo sv. Jeronima

**BOG JE TO SMISLIO
NENADMAŠIVO LJPŠE**

**Problematika kloniranja
u svjetlu enciklike
"Evangelium vitae"**

UVOD¹

Ono što smo nekoć gledali u filmovima znanstvene fantastike kao da postaje stvarnost. Tehnički napredak na području medicine i biologije omogućio je čovjeku zahvate u početke ljudskoga života i same životne procese. U to područje spada i kloniranje. O kloniranju se danas puno govori i piše ne samo u izvješćima o biomedicinskom istraživanju nego se o njemu raspravlja i u medijima pa i na raznim internet-skim forumima. Kloniranje je riječ koja izaziva s jedne strane strah a s druge strane se svrstava u senzacionalni događaj o kojemu se govori i raspravlja; koji se etički ocjenjuje te se odobrava ili zabranjuje. Pozornost javnosti najviše su izazivala priopćenja o "uspjelim" kloniranjima.

Veliku "uzbunu" najprije je izazvala vijest potkraj 1993. o navodnom kloniranju čovječjeg embrija. Radilo se zapravo o nepotpunom pokušaju stvaranja jednojajnih blizanaca.² Koncem veljače 1997. godine procurila je u

1. Ovaj rad sam uradio za ispit na doktorskom studiju pri Katoličkom bogoslovnom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu u okviru kolegija "Etički izazovi kloniranja" kod prof. dr. sc. Josipa Grbca. Ovdje su izostavljeni neki neznatni dijelovi koji izravno spadaju na stručni rad u okviru znanstvenog studija. Odlučio sam se ponuditi širem čitateljstvu na razmišljanje ovu tematiku budući da se o kloniranju dosta govori i piše i ističe ga se kao suvremeno dostignuće. Iz ovoga rada, mislim da će svima biti jasno, o kakvom i kolikom "dostignuću" se radi. Ostavio sam namjerno i znanstveni aparat i stručne izraze kako bi svatko mogao uvidjeti da se doista radi o kompliciranim, skupim, nepotrebnim i neplodnim zahvatima kad se radi o kloniranju čovjeka. Što se tiče kloniranja stanica u terapijske svrhe, Crkva je stavila također jasne norme, kojih se valja pridržavati i ispravno ih tumačiti. Također napominjem da su i bilješke stavljene zbog onih čitatelja koji se žele i dublje upoznati s ovom temom ili pak samo radi objašnjenja pojmova.

2. Usp. Anton ŠVAJGER, Kloniranje čovječjeg embrija, *Glasnik Hrvatskog katoličkog liječničkog društva*, IV. br. 1-2, 1994., str. 4. - Učinili su to J.L. Hall, R.J. Stillman i kolege na Odjelu za opsterceriju i ginekologiju, odsjeku za reproduktivnu endokrinologiju i fertilitet Medicinskog fakulteta Sveučilišta "Georg Washington" u Washingtonu.

javnost senzacionalna vijest o prvom uspješnom kloniranju sisavaca. Radilo se tada o famoznoj ovci Dolly, koja je u svega nekoliko dana postala najslavnijom ovcom svih vremena. Kod Dolly je postupak bio posve drukčiji, ali je također proglašen kloniranjem.³ Još senzacionalnija vijest pojavila se pred Božić 2001. godine o kloniranju prvog ljudskog embrija koju su objavili istražitelji M. West, Robert P. Lanza i Jose B. Cibelli iz biotehnoške kompanije Advanced Cell Technology (ACT) /Worcester, Massachusetts, SAD/. Bilo je to, kako su oni protumačili, kloniranje za dobivanje embrionalnih matičnih stanica za autotransplantaciju nakon tkivnog inženjerstva, a ne reprodukcijско kloniranje. Učinili su to umjetnom partenogenezom i presadbom jezgre.⁴ I napokon, najsenzacionalnija vijest o kloniranju bila je vijest da je rođena EVA, prva beba klon.⁵

O čemu se zapravo radi? Je li kloniranje sve ono što se naziva kloniranjem?!

U prvom dijelu ovoga rada donose se, u najkraćim crtama, pojmovi koje je nužno poznavati da bi se moglo točno izražavati o samom kloniranju. Zatim se posebno zadržavamo na tumačenju pojma kloniranja, napose kloniranja čovjeka. U drugom dijelu sam postupak kloniranja i "plodovi" toga postupka stavljeni su pod svjetlo enciklike Ivana Pavla II. "Evangelium vitae", kako bismo usporedili suvremena biotehnička dostignuća "proizvodnje" ili "kopiranja" čovjeka s Božjim djelom stvaranja čovjeka.

1. KAKO JE SAZDAN LJUDSKI ORGANIZAM ⁶

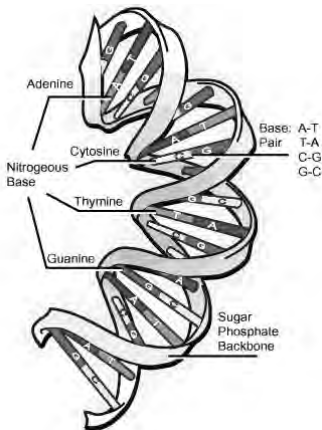
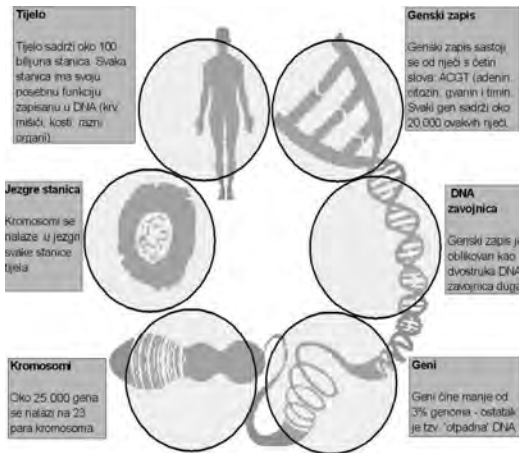
Za bolje razumijevanje što je ili bolje, tko je i kakav je onaj tko je u igri kad se radi o kloniranju, nužno je podsjetiti se kako je čovjeka sazdao nje-

3. Usp. Anton ŠVAJGER, *Spisi medicinske etike*, FTI, Zagreb 2004., str. 128.: Dogodilo se to u Edinburgu, u Škotskoj, u biotehnoškoj tvrtki Roslin Institute koja se bavi proizvodnjom humanih bjelančevina iz ovčjeg mlijeka na osnovi genetičkog inženjeringa. Glavni je istraživač bio Ian Wilmut. Primijenjena je tehnika s jezgrama iz triju različitih izvora: 1. Embrio iste dobi, 2. Fetus od 26 dana (kultivirana suspenzija stanica usitnjenog fetusa) i 3. Vime 6-godišnje ovce u posljednjem tromjesečju bređosti. U najzanimljivijoj skupini (jezgra iz stanice odrasle životinje) od ukupno 277 rekonstruiranih embrija samo ih se 29 razvilo do stadija sposobnog za implantaciju, a samo se jedan uspješno implantirao i razvio do okota (3,40% od embrija unesenih u maternicu i svega 0,34% od ukupnog broja rekonstruiranih embrija). Dolly je prvi sisavac dobiven transplantacijom jezgre diferencirane stanice iz tkiva odrasle jedinke. Bitna praktična novost je u tome što se za razliku od rezultata s transplantacijom jezgre embrionalnih i fetalnih stanica (mješavina očevih i majčinih gena nepoznatih konačnih svojstava), ovdje radi o prijenosu nasljednog materijala odrasle životinje poznatih svojstava.

4. A. ŠVAJGER, *Spisi medicinske etike*, str. 149-150.

5. Tonči MATULIĆ, *Biotehnički izazovi kloniranja čovjeka*, Glas koncila, Zagreb, 2006., str. 151. i 66.

U Srbiji je još 2003. godine (v. NIN, Beograd, br. 2715., od 9. 01. 2003) dr. Severin Antinori objavio da će se u siječnju te godine roditi prva "srpska klonirana beba". No još nitko nije vidio ni Evu a ni tog "srpskog klona".

gov Stvoritelj. Što su sve otkrila biomedicinska istraživanja o tijelu odnosno organizmu čovjeka?

Ljudsko tijelo sastoji se od šećera, masti i bjelančevina. Mišići, mozak, srce, želudac su bjelančevine; čak i krv i kosti su bjelančevine otopljene u vodi ili prožete kalcijevim solima. Bjelančevine se sastoje od dugih lanaca raznih aminokiselina koje se nižu na različite načine. U tom smislu

broj kombinacija je praktički neograničen, kao što je i broj mogućih bjelančevina. Te bjelančevine proizvode stanice. One su strukturne jedinice organizma.

STANICA – Ljudsko tijelo u odrasloj dobi ima oko osamdeset do sto bilijuna stanica. Svaka stanica sastoji se od stanične membrane, koja sadržava tekućinu nazvanu CITOPLAZMA. Unutar citoplazme nalaze se mnogi organi od kojih su najvažniji: MITOHODRIJI – oni iz hrane izvlače i proizvode energiju potrebnu stanicu; RIBOSOMI – proizvode bjelančevine; CENTRIOLI – upravljaju podjelom stanice; JEZGRA stanice nalazi se u središtu citoplazme a odijeljena je od nje jezgrenom membranom.

Jezgra sadrži JEZGRICU – NUKLEOL i KROMOSOME. Stanice mogu biti: GERMINALNE = reproduktivne stanice (SPERMATOZOIDI i JAJNA STANICA). One sadrže polovicu kromosoma, tj. 23, kako bi, spajajući se, mogle stvoriti jednu ljudsku ZIGOTU (oplođenu jajnu stanicu) sa 46 kromosoma; SOMATSKJE (soma, grč. = tijelo) imaju 46 kromosoma i mogu biti diferencirane a takav je najveći dio ljudskog organizma (koštane, krvne, živčane, mišićne stanice itd.). Svi naši organi od kože pa do mozga, načinjeni su od ovog tipa somatskih diferenciranih stanica. MATIČNE ili STAMINALNE (stem, eng. = deblo) to su "osnovne" ili "roditeljske" stanice koje nisu potpuno diferencirane te mogu stvoriti stanice identične sebi ili pak

druge koje su se u stanju diferencirati. Matične stanice imaju sposobnost neograničenog samoobnavljanja, tj. dijeljenja bez diferenciranja tvoreći stanice identične njima samima i imaju svojstvo diferenciranja tvoreći "prijelazne", roditeljske stanice od kojih potječu populacije diferenciranih (živalnih, mišićnih i drugih stanica).

Stanice se prema njihovoj većoj ili manjoj fleksibilnosti mogu podijeliti na četiri vrste: TOTIPOTENTNE – mogu proizvesti svaku vrst stanice, pa čak i cijeli embrij; PLURIPOTENTNE – mogu se diferencirati u svaku vrst stanice, ali ne i u cjeloviti embrij (blastocit); MULTIPOTENTNE – mogu proizvesti ograničenu skupinu stanica tipičnih za jedno specifično tkivo, na primjer hematopoetske stanice: crvena i bijela krvna zrnca i krvne pločice; UNIPOTENTNE – proizvode samo jednu vrst diferenciranih stanica (epidermičke, jetrene...).

Matične stanice po podrijetlu mogu biti EMBRIJSKE – one koje tvore embrij u njegovim najranijim fazama razvitka, sve do stadija blastocita. Ove su stanice totipotentne, što znači da mogu proizvesti cijeli organizam sa svim različitim stanicama koje on sadržava; ODRASLE – prisutne su na primjer u pupčanoj vrpici ili u placenti u trenutku rođenja ili čak u gotovo cijelom odraslom organizmu, prije svega u koštanoj srži. One su spremne na diferencijaciju prema potrebama organizma. Ove stanice mogu biti pluripotentne, multipotentne i unipotentne a neka najnovija istraživanja pokazuju da se barem neke matične stanice u dodiru s astaničnim tkivima, različitim od vlastitog debla, razvijaju u diferencirane stanice tkiva s kojim se nalaze u dodiru.

KROMOSOMI su sitne niti namotane oko sebe samih poput klupka vune. Svaka biološka vrst ima točno određen broj kromosoma. Čovjek ih ima 46. Informacije koje upravljaju staničnim rastom, diferencijacijom i strukturiranjem su sve kodificirane unutar kromosoma. Čak i sama razlika između muškog i ženskog određena je prisutnošću ili odsutnošću kromosoma Y u zadnjem kromosomskom paru.

DNA – Svaki se kromosom sastoji od dva duga niza dezoksiribonukleinske kiseline (DNA) koji su namotani u spiralu i povezani međusobno četirima bazama: adenin, timin, guanin i citozin. Te su baze okrenute prema unutarnjoj strani vrpce i vezane su jedna na drugu, tako da spajaju ta dva niza poput stepenica pužnog stubišta. Svaka je od tih baza povezana svojom komplementarnom bazom i tako tvore više od tri milijarde parova baza ili kemijskih slova. Kad bismo pojednostavljeno trebali izraziti njihovu veličinu to bi bilo 200 knjiga od po tisuću stranica. U DNA je upisano programiranje koje vodi razvoj cijelog našeg organizma.

GENI su "građevinski planovi" u kojima se nalaze upute za izradu pojedinih bjelančevina. Prema zadnjim otkrićima projekta ljudskoga genoma, u našem se genomu nalazi otprilike 35000 i 80000 gena, sačinjenih od različitog broja tripleta, od kojih svaki programira svoje bjelančevine. U

svakoj stanici nalaze se svi geni, to jest cijeli ljudski genom. Svaka stanica koristi, ipak, samo jedan vrlo mali dio genoma, to jest gen koji služi za proizvodnju njegovih bjelančevina. Korišćeni gen je aktivan, dok su svi ostali, iako su prisutni, inhibirani i pasivni. Stanice u kojima su svi geni potencijalno aktivni zovu se totipotentne jer mogu biti aktivirane na jedan ili na drugi način.

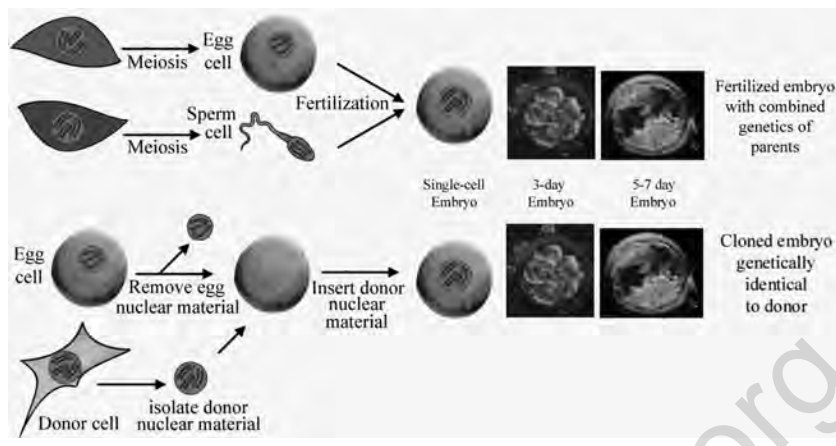
GENOM je potpuni i programirani zbroj gena uzduž cijele vrpce DNA. Podijeljen je u više dijelova, gena, i prisutan je u cjelini u svakoj našoj stanici.

2. ŠTO JE KLONIRANJE?

KLONIRANJE (klon, grč. = pupoljak; grančica, mladica) je umjetna i nesporna proizvodnja stanica ili jedinki genetski identičnih onima već postojećima.⁷

"Klon je skup genetički identičnih jednostaničnih ili višestaničnih organizama (njihovih molekula DNA, stanica ili cijelih organizama), koji nastaju uzastopnim diobama od jednog jedinog roditelja, kao identične kopije tog roditelja."⁸

"Klon je skup genetički istovjetnih (identičnih) 'entiteta' (gena, stanica, jedinki) koji potječu od jednog jedinog ishodišnoga. Kloniranje je postupak dobivanja klona identičnom replikacijom jednog jedinog ishodišnoga 'entiteta'."⁹

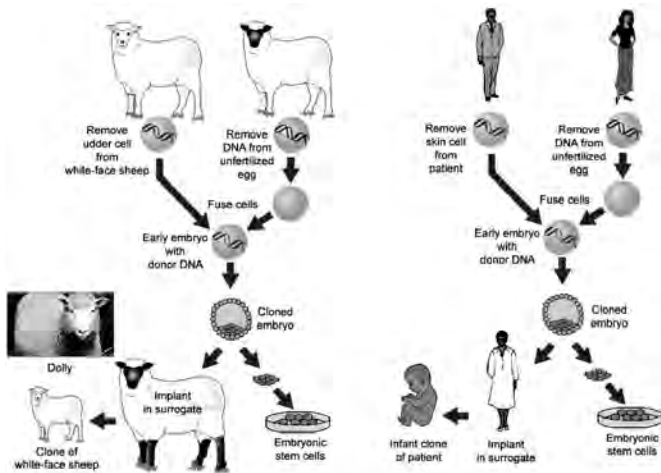

6. U ovom dijelu služim se s tri autora: Anton ŠVAJGER, *Spisi medicinske etike*, FTI, Zagreb, 2004.; Ramon LUCAS, *Bioetika za svakoga*, Verbum, Split, 2007. i Tonči MATULIĆ, *Biotehnički izazovi kloniranja čovjeka*, Glas koncila, Zagreb, 2006.

7. Usp. Ramon Lucas LUCAS, *Bioetika za svakoga*, Verbum, Split, 2007., str. 101.

8. Tonči MATULIĆ, *Biotehnički izazovi kloniranja čovjeka*, Glas koncila, Zagreb, 2006., str. 33.

9. Anton ŠVAJGER, *Spisi medicinske etike*, FTI, Zagreb, 2004., str. 124.

Razlikujemo reproduktivno i terapijsko kloniranje. U govoru o terapijskom i reproduktivnom kloniranju ima puno dezinformacija i stoga ih valja dobro proučiti i razlikovati.

2.1. Reproductivno kloniranje

Reproduktivno kloniranje je zapravo rođenje nove žive jedinke jednake onoj kloniranoj. Tu se misli prije svega na biomedicinske zahvate pomoću kojih bi se kloniranjem, i to uglavnom metodom prijenosa jezgre, "stvaralo potomstvo, pomladak, aseksulanim putem". Pritom se u javnosti zagovara prvenstveno stvaranje potomstva po željama i narudžbama sterilnih heteroseksualnih parova i homoseksualnih partnera.¹⁰ U takvom postupku dobilo bi se genski identično potomstvo ali samo u relativnom smislu. Naime, geni su osnovne jedinice nasljeđivanja. Glavnina DNA i gena - nalazi se u staničnoj jezgri, koji se za vrijeme stanične diobe oblikuju u štapičaste kromosome, koji se udvostručuju i podjednako raspoređuju u stanice nastale diobom. Tako se zapravo, ako ne dođe do poremećaja ili znatnijeg oštećenja, cjelokupna nasljedna masa jedinice (genom) prenosi, u istom obliku, na sve naraštaje stanica u tijelu. Međutim, u prijenosu nasljednih osobina ne sudjeluje samo jezgra, nego i citoplazma (mitohondrijska DNA, koja sadrži mnoge gene koji su bitni za funkciju stanice). Zato dvije stanice možemo smatrati genetski jednakima samo ako su im isto vjetne i jezgre i citoplazme! Ta je spoznaja ključna za razlikovanje kloniranja od "kloniranja".¹¹

10. T. Matulić, *Bioetički izazovi kloniranja čovjeka*, str. 39.

11. Usp. A. ŠVAJGER, *Spisi medicinske etike*, str. 123.

Kloniranje čovjeka je puno složenije od otkidanja jedne grančice s nekog drveta koja se potom posadi u zemlju te izraste ista takva biljka. "Reprogramiranje genoma je prirodnoznanstveni problem koji molekularna biologija do danas nije potpuno razjasnila. Radi se o varijabilnosti gena i genoma. Reprogramiranje genoma se tiče najdelikatnijeg, najvitalnijeg i, posljedično, najsloženijeg procesa u stvaranju klonova. Razlog tomu leži u činjenici što je jezgra već diferencirane i specijalizirane stanice doslovno umorna i dotrajala, a donekle i izmijenjena zbog pretrpljenih promjena (mutacija) i skraćivanja krajeva kromosoma (tzv. telomera)".¹² Uz to, radi se i o varijabilnostima koje upravljaju raznolikostima unutar određene populacije kao i o različitostima određenih osoba. Značajno je istaknuti i činjenicu da se čitav taj proces odvija na molekularnoj razini, dakle u uvjetima koji su ljudskom oku nedostupni što, dakako, zahtijeva vrlo precizni tehnički zahvat i stoga otežava sam postupak.

2.2. Terapijsko kloniranje

Terapijsko kloniranje je biomedicinski zahvat pomoću kojega se raznim tehnikama kloniranja stvaraju stanice, organi, tkiva i drugi biološki materijali za potrebe prvenstveno transplantacijske medicine, ali i za druge terapijske zahvate u humanoj medicini.¹³ Terapijsko kloniranje podrazumijeva stvaranje embrija. Ti embriji se uglavnom stvaraju oplodnjom in vitro, kod kojih se u njihovoj ranoj razvojnoj fazi (blastociste) stvaraju embrionalne matične stanice koje imaju svojstvo pluripotentnosti što znači da se mogu razviti u sve tipove stanica i tkiva u ljudskom tijelu. Nakon nekoliko dana unutarnja masa embrija posebnim se preciznim tehnikama usisava i stavlja na hranjivu podlogu gdje se uzgoji linija embrionalnih matičnih stanica kojima se u laboratoriju manipulira isključivo za razvoj različitih tipova stanica, tkiva i organa, a ne za stvaranje novog organizma. Neupotrebljivi dio embrija odbacuje se i uništava...¹⁴ Takav postupak bio bi od velike važnosti u transplantaciji i na taj način bi se mogli uzgajati koža, krvne stanice, živčana tkiva, kosti, hrskavica, mišićna tkiva i drugo a mogle bi se liječiti ozljede, kao i bolesti u kojima dolazi do ispada funkcije organa: Parkinsonova bolest, Huntingtonova bolest, oduzetost udova, leukemija, itd. Prema tomu, embrionalne matične stanice mogle bi se uzgajati za rast i produkciju organa i tkiva koje će nadomjestiti oštećene, npr. koža za ope-

12. T. MATULIĆ, *Bioetički izazovi kloniranja čovjeka*, str. 42.

13. Usp. isto, str. 39: Istraživanje raka i nekih drugih teških patologija povezanih s nasljednim faktorima danas se obavljaju na molekularnoj razini uz primjenu tehnika i metoda genetičkog inženjeringa i kloniranja.

14. Ivan KEŠINA, *Etika terapijskog kloniranja i manipuliranja matičnim stanicama*, Crkva u svijetu, 40 (2005), br. 4, str. 491.

čene, živčane stanice za one čiji je mozak oštećen, stanice moždane kralježnice za paraplegičare i kvadriplegičare, pluća, srce, jetra, bubrezi, kosti, masno tkivo i drugo. Na isti način embrionalne matične stanice mogle bi poslužiti i kao sredstvo genske terapije, kao i za stvaranje transgeničnih životinja u znanstvene svrhe, spašavanje rijetkih životinja, itd.¹⁵

Stvaranje embrionalnih matičnih stanica, međutim, povezano je s uništavanjem embrija, što izaziva prigovore i negativne etičko-moralne ocjene takvog postupka. Umjesto toga zagovara se drugi put dobivanja tih stanica za liječenje bez uništavanja embrija. "Teorijski, moguće je iz ranog embrija, na razini od osam stanica, uzeti samo jednu stanicu, izvaditi jezgru, ubaciti u nju jezgru pacijenta te usmjeriti razvoj matičnih stanica prema određenom tipu stanica. U ovom slučaju jedna se stanica koristi za kloniranje, a embrij od sedam stanica će se dalje razvijati".¹⁶ Problem je i tu ipak isti, jer je izdvojena stanica koja je totipotentna, zapravo novi embrij.

Pravo rješenje bilo bi kloniranje matičnih stanica odraslog čovjeka. Te stanice imaju također sposobnost pluripotentnosti, dakle diferencijacije u različite tipove stanica i tkiva, ali i taj postupak ne smije biti bez ikakve odgovornosti i etičke kontrole. Većina znanstvenika, međutim, "daje prednost upotrebi embrijskih matičnih stanica ispred uporabe odraslih matičnih stanica za terapijske svrhe. Razlog za to leži u boljoj biološkoj kvaliteti embrijskih matičnih stanica kao i u rezultatima koji se njihovim korištenjem mogu postignuti u buduće terapijske svrhe".¹⁷ To, dakako, još više zaoštrava etički problem statusa ljudskog embrija. Dodamo li tu još uvijek rijetku primjenu svih tih tehničkih poduhvata u stvarno terapijske svrhe, onda je opravdanost svega toga još upitnija. Nada istraživanja na odraslim matičnim stanicama je velika i postoje opravdana očekivanja njihove primjene u liječenju. No šira primjena svega toga je još uvijek samo stvar budućnosti koju treba dočekati.

2.3. Metode prenošenja gena

Postoji nekoliko načina prenošenja gena iz jedne stanice u drugu. U ovisnosti od postupka razlikujemo kloniranje gena, zatim stapanje ili hibridizaciju stanica te transplantaciju jezgre (nuclear transfer). Valja napomenuti da nijedan postupak koji ćemo opisati ne predstavlja pravo ili izvorno kloniranje jer se pri ovim postupcima ne događa identična replikacija cijele stanice.

15. Usp. Ivan KEŠINA, *Etika terapeutskog kloniranja i manipuliranja matičnim stanicama*, str. 492.

16. Isto, str. 492.

17. T. MATULIĆ, *Bioetički izazovi kloniranja čovjeka*, str. 68.

2.3.1. Kloniranje gena

Kloniranje gena je najizravniji i "najčišći" način prenošenja gena i postiže se poznatim genetičkim inženjeringom. "On se sastoji u tome da se složenim metodama iz lanca DNA jedne stanice izrežu pojedini odsjeci (s genima koje nose) i ugrade u lanac DNA druge, različite stanice. Ta će druga stanica tada osim svojih vlastitih imati i neka svojstva kojih prije nije imala i ta će se svojstva zajedno s ostalima pravilno prenositi na potomstvo".¹⁸ Valja naglasiti da se radi o kloniranju gena ali ne i o kloniranju stanica.

2.3.2. Stapanje ili hibridizacija stanica

U ovom postupku djelovanjem nekih virusa ili strujnim udarom dvije se približene različite stanice međusobno stope (fuzioniraju) pa nastaje velika stanica koja u citoplazmi dvojnog podrijetla sadržava dvije jezgre. Ona, prema tome, ima dva "kompleta" jezgrine i dva "kompleta" mitohondrijske DNA, koji su međusobno različiti.

2.3.3. Transplantacija ili prijenos jezgre (nuclear transfer)

Pri ovom postupku "mikropipetom se iz jedne stanice izvadi jezgra i ubrizga se u drugu stanicu, iz koje je prethodno izvađena njezina vlastita jezgra (enukleirana stanica). Tako bi trebala nastati stanica koja u vlastitoj citoplazmi (s vlastitom mitohondrijskom DNA) nosi tuđu jezgru s njezinom DNA".¹⁹ Ovdje se zapravo radi o stapanju ili hibridizaciji dviju stanica, od kojih je jednoj prije postupka izvađena jezgra. Na taj način se dobiva stanica s tri "kompleta" DNA: vlastitim i tuđim mitohondrijskim te tuđim jezgrinim.

U zaključku valja istaknuti da nijedna od tri spomenute metode zapravo nije pravo kloniranje jer se ne radi o identičnoj replikaciji cijele stanice, pa prema tomu ni o kloniranju u izvornom i pravom smislu riječi!

2.4. Pravo kloniranje

Pravo kloniranje odnosno kloniranje u jedino ispravnom smislu riječi odraslog višestaničnog organizma značilo bi "izolirati pojedinačne diferen-

18. A. ŠVAJGER, *Spisi medicinske etike*, str. 123. "U medicinskoj biotehnologiji napoznatiji je primjer ugrađivanja gena za sintezu inzulina u genom bakterije E. Coli. Takva bakterija zbog svojega brzog razmnožavanja može proizvoditi veliku količinu inzulina" – isto, str. 124.

19. Isto, str. 124.

cirane somatske stanice (jetra, bubrega, epidermisa), kultivirati ih u uvjetima u kojima bi se potpuno dediferencirale (tj. postignule ishodišni razvojni stupanj onipotentne zigote) i zatim svaku od njih dalje kultivirati u uvjetima koji bi potaknuli i održavali njezinu diobu i progresivnu diferencijaciju kao tijekom normalnog embrionalnog razvitka zigote, sve do stadija potpuno razvijenog organizma. Samo bi u tom slučaju sve stanice svih nastalih jedinki imale jednak genetički sadržaj²⁰ (jezgrinu i mitohondrijsku DNA) kao i ishodišna somatska stanica i samo bi tada nove jedinke u pravom smislu riječi predstavljale klon ishodišne".²¹

Takav se postupak do sada pokazao uspješnim samo u biljaka. Ništa od onoga što se do danas uspjelo eksperimentalno postignuti sa somatskim stanicama životinja nije pravo kloniranje.

2.4.1. Pravo kloniranje kao prirodni način razmnožavanja

Definiciji kloniranja odgovaralo bi i ono što se događa u nespolnom razmnožavanju mitotičkom diobom (binarnom fisijom) jednostaničnih organizama (bakterija i praživa – protista). "Hidra i neki drugi niži organizmi nespolno se razmnožavaju pupanjem: diobom tjelesnih (somatskih) stanica izrastaju izbojci koji se odvajaju i postaju nove jedinke. I to je pravo kloniranje somatskih stanica. U organizama koji imaju diferencirane spolne stanice, definiciji kloniranja bi odgovarala partenogenez.²² No, budući da je prirodno kloniranje organizama, tzv. nespolno razmnožavanje, biološki manje vrijedno i kontraproduktivno, ono baš i nema puno smisla niti se pre-

20. Usp. T. MATULIĆ, *Bioetički izazovi kloniranja čovjeka*, str. 35-37: Genski identitet je skup svih nasljednih osobina nekog organizma, odnosno skup njegovih genotipsko-fenotipskih značajki nošenih u povijesnim nasljednim faktorima. Nije moguće prirodno kopiranje genskog identiteta *tout court* to jest u smislu da bi dvije individue bile 100% idetične. Radi se o identičnom genetičkom potencijalu koji može rezultirati u genotipske (skup svih gena tog organizma sadržanih u jezgrama i mitohondrijima somatskih stanica), a onda i fenotipske sličnosti (skup svih vanjskih vidljivih obilježja, kao i unutarnjih mjerljivih karakteristika, nastalih kao ekspresije genotipapa sve do identičnosti), ali prisutnost mutacije gena i utjecaja okoline na organizam bitno utječu na gomilanje razlika. To znači da dva organizma koja su identična – jednojajčani ili monozigotni blizanci kao klon i njegov izvorik ili uzročnik u stvarnosti imaju identičan genotip, iako se međusobno razlikuju u mnogim detaljima (fenotipski). O tom se danas bavi ambivalentna genetika, kao grana opće genetike koja podnosi dokaze o postojanju genetičke interakcije između okoline i organizma.

21. *Isto*, str. 126.

22. Partenogenez (djevičansko začeće ili djevičansko rođenje) je spontana replikacija genoma ženske spolne stanice bez prethodna spajanja s muškom spolnom stanicom. To je zapravo nastanak novog organizma iz neoplođene jajne stanice. Partenogenez se događa uglavnom kod nekih nižih vrsta biljaka i nekih beskralježnjaka dok je kod viših životinja teorijski moguća ali je u stvarnosti rijetka pojava i moguća u nekim posebnim uvjetima. – Usp. T. MATULIĆ, *Bioetički izazovi kloniranja čovjeka*, str. 34-35.

više prakticira u znanstvenim istraživanjima".²³

Može se reći da je u najširem smislu riječi cijeli naš organizam klon oplođene jajne stanice (zigote). On se tijekom svog razvitka razgranao i stvorio niz podklonova za različite vrste diferenciranih stanica koje izgrađuju naše tijelo. "Za razumijevanje pojma na razini cijeloga organizma važno je razlikovati: jednojajni blizanci čine klon zigote, a ne majčin klon! Morula je također primarni klon zigote, a blastocista se već sastoji od dvaju podklonova: za sam embrio (embrionalni čvorić ili embrioblast) i za epitelnu sastavnicu placente (trobblast)".²⁴

2.5. Znanstveni doprinos kloniranja i strahovi

U raspravi o kloniranju svakako je važno postaviti pitanje koji je uopće smisao takvoga postupka? Je li kloniranje uopće neki znanstveni doprinos ili se radi o čistoj znatiželji znanstvenika da provjeri što se sve može na tom području učiniti i dobiti zahvaljujući mogućnostima koje daje suvremeni tehnički razvoj?! Ta pitanja su osobito značajna glede kloniranja čovjeka. Postavlja se pitanje da li bi se kloniranjem mogli stvarati "elitni" ljudi ili možda zločinci, što smo u filmovima već gledali. Sva ova pitanja su značajna i u moralno-etičkoj prosudbi samoga kloniranja.

Akademik Anton Švajger opširno je pisao o znanstvenom doprinosu kloniranja u biotehnologiji ističući da bi usavršavanje kloniranja kod životinja moglo donijeti neke pozitivne plodove u biomedicinskim istraživanjima koja bi mogla koristiti čovjeku jer su istraživanja dosada bila uglavnom na sitnim životinjama (miševi, ovca ili koza) dok bi recimo na govedu ono moglo biti značajnije. On također navodi da bi moglo biti koristi u stočarstvu (kvalitetnije mlijeko i meso). Mogla bi se unaprijediti i proizvodnja humanih proteina za medicinske namjene, koji se nakon genetičkog inženjeringa izlučuju u mlijeku.²⁵

23. A. ŠVAJGER, *isto*, str. 125-126: "Nespolni način razmnožavanja najprimitivniji je oblik reprodukcije, koji postoji samo u najnižih skupina živih organizama. Identična reprodukcija diobom ne dopušta varijabilnost daljeg dometa i prilagodbu promjenama uvjeta okoline. Organizmi s nespolnim razmnožavanjem preživljavaju zahvaljujući visokoj stopi reprodukcije i to samo u ograničenim uvjetima okoline. Neotporni su na djelovanje štetnih vanjskih čimbenika pa i na beznačajne mutacije gena. Nespolni način razmnožavanja ne omogućava evoluciju! Zato je prava evolucija živoga svijeta mogla započeti tek kada je razmnožavanje kloniranjem zamijenjeno mehanizmom koji je suprotan kloniranju: spolnim načinom razmnožavanja koje je produktivno i zato biološki vrjednije. Oplodnja kao spajanje dvaju različitih genoma omogućuje varijabilnost, otpornost na manje mutacije i nepovoljne vanjske čimbenike, pa time i prilagodljivost promjenama životnih uvjeta. Zamjenjivanje reprodukcije prokreacijom omogućilo je održavanje i evoluciju živoga svijeta!"

24. A. ŠVAJGER, *Spisi medicinske etike*, str. 125.

25. Danas se tako već proizvode čimbenici zgrušavanja krvi (antitrombin III, faktor VIII, fibrinogen), sredstvo djelotvorno kod cistične fibroze (alfa-1-antitripsin) i nutritivni humani alfa-laktalbumin, a predviđa se i proizvodnja humanog serumskog albumina.

Neka dobrobit bi se mogla izvući i na području ksenotransplantacije. Naime, genetičkim inženjeringom i kloniranjem pokušale bi se dobiti svinje s promijenjenim bjelančevinama na staničnoj površini organa, koji bi tada postali imunološki prikladniji za transplantaciju čovjeku. Kloniranjem bi se mogla povećati i genetička čistoća sojeva životinja za laboratorijske pokuse. No, ističe on, koliko god neke od ovih pretpostavki djelovale uvjerljivo, ipak se strahuje da učinkovitost ne bi odgovarala očekivanjima, budući da se ne smije smetnuti s uma da genetička "formula" sama po sebi nije garancija za biološki "elitizam". Nisu zanemarivi ni utjecaji prehrane, a još su nepoznati način i brzina starenja kloniranih životinja te napose njihova, gotovo sigurna, smanjena otpornost na infekcije i druge štetne učinke okoline.²⁶

Medicinske indikacije zbog kojih bi se zagovaralo eventualno kloniranje čovjeka su, doista, neznatne. Među njima spominje se da bi kod nekih rijetkih nasljednih bolesti jednog roditelja kloniranje bilo prikladnije za dobivanje potomstva nego oplodnja in vitro. Većina svih predvidljivih primjena, pak, pripada kategorijama fantastike, čak i obmane a nemaju niti potrebnu kritičnost.²⁷ Naravno da su takve fantazije izazvale mnoge crne slutnje pa samim tim i reakcije i zabrane.²⁸

Strah koji se pojavljuje ne treba biti zbog fantazije koje bi, kako neki misle mogle postati stvarnost, nego prije svega radi sve raširenijeg manipuliranja čovječjim embrijem koje omogućava brz razvitak tehnologije. A najveći je problem što se došlo do shvaćanja da čovjek doista i smije sve što tehnički može učiniti i to bez ikakve "mjere i granice, skrupula, morala i temeljnog prirodnog osjećaja za vrijednost ljudskoga života".²⁹ Drugih nekih opravdanih strahova i nema jer je tehnika kloniranja čovjeka tek na početku a nedostaci koji su izraženi kod kloniranja sisavaca su tako značajni da se s pravom postavlja pitanje ima li uopće smisla činiti nešto što neće donijeti nikakvu niti korist niti dobrobit za čovječanstvo. Primjerice, tehnika kloniranja je vrlo je složena i odvija se u mnogo više faza nego npr.

26. Usp. A. ŠVAJGER, *Spisi medicinske etike*, str. 131–132.

27. Usp. isto, str. 133: Evo nekoliko primjera: umirućemu ili tek umrlome mogao bi se uzeti uzorak od kojega bi se kloniranjem stvorila istovjetna kopija izgubljene voljene osobe ("uskrsnuće umrloga"); klonirana osoba bila bi trajna pričuva kompatibilnih organa za transplantaciju; mogle bi se proizvoditi kopije osoba izuzetnih kvaliteta: ljepotica, genijalnih znanstvenika (ali i notornih zločinaca), vrhunskih sportaša (cijele sportske momčadi ili vojničke jedinice); djecu bi mogle dobiti i žene koje ne žele ni brak ni izvanbračnog oca ("djevičanske majke") itd. Dakako da su se mogućnosti kloniranja čovjeka među prvima poveselile udruge homoseksualaca i lezbijki, koji u toj metodi vide rješenje za "plodnost" homoseksualnih brakova!

28. Primjerice predsjednik SAD-a Clinton je odmah zabranio financiranje istraživanja koja su bila usmjerena na kloniranje čovjeka. Protokol o zabrani kloniranja ljudskih bića, sastavljen u Parizu, 12. siječnja 1998., čini Dodatak "Konvenciji o zaštiti ljudskih prava i dostojanstva ljudskog bića u pogledu primjene biologije i medicine: konvencija o ljudskim pravima u biomedicini".

29. A. ŠVAJGER, *isto*, str. 134.

oplodnja in vitro. Osim toga, učinkovitost joj je vrlo mala. S obzirom na velik broj pokušaja "Dolly" je prije iznimka ili sretan slučaj nego pravi rezultat. I uz odbacivanje svih ostalih nepovoljnih okolnosti, zacijelo ne bi bilo moguće priskrbiti toliko čovječjih jajnih stanica koliko bi ih, barem donekle, jamčilo statistički tako mršav rezultat.

Kloniranje također smanjuje i prirodnu otpornost organizma na infekcije i druge štetne utjecaje iz okoline. Sljedeća je poteškoća starenje klonirane osobe koje izlazi iz činjenice da se kod kloniranja uvijek radi o postupku "prisiljavanja" stare jezgre da preuzme ulogu jezgre nediferencirane, totipotentne jajne stanice i da "iznese" cijeli embrionalni razvitak i život nakon rođenja. Stara stanica je, naime, prošla kroz bezbroj diobenih ciklusa, koji nisu bez posljedica. Osim toga, tu treba podsjetiti i na tzv. somatske mutacije, oštećenja genetičkog sadržaja jezgre (kromosoma ili DNA) u somatskim stanicama, do kojih dolazi ili zbog poremećaja stanične diobe ili zbog djelovanja čimbenika izvana.

Osim toga, kloniranje je biološki manje vrijedan način stvaranja novih jedinki, kako je to već istaknuto. I na kraju, čak i kad ni jedan od navedenih rizika ne bi postojao, klonirani čovjek ne bi mogao ispuniti sva očekivanja, jer klonirani čovjek ne bi bio identična kopija ishodišne osobe, kako to gledamo u znanstveno-fantastičnim filmovima, nego samo vremenski zakašnjeni jednojajni blizanac.³⁰

U zaključku ovoga prvoga dijela rada valja istaknuti da je kloniranje najneprirodniji od svih neprirodnih načina stvaranja čovjekova potomka jer se tu radi o reprodukciji a ne o prokreaciji. Kloniranje uvijek pretpostavlja tehnički zahvat čovjeka i stoga se "kloniranjem čovjek lišava svoga prirodnog prava na biološkog oca i biološku majku, prava da bude "original": nov, jedinstven i neponovljiv, sa svojstvima koja nisu unaprijed planirana, a ne da bude stvoren kao rezultat instrumentalizacije tuđih ideja i ciljeva".³¹

Želja nam je bila ovim opširnim drugim dijelom pokazati pravu prirodu biotehničkog zahvata kloniranja u gustoj šumi biomedicinskih datosti i zbušnjućih, pa i krivih, medijskih informacija da bismo mogli ispravno vrednovati i "drugu stranu medalje" koja slijedi u nastavku.

3. KLONIRANJE I "EVANGELIUM VITAE"

U trećem dijelu rada stavljamo postupak i "plodove" kloniranja pod reflektor enciklike Ivana Pavla II. "Evangelium vitae" (Evandjelje života). On sam je protumačio taj novi pojam: "Evandjelje života nije neko jednostavno razmišljanje, makar izvorno ili duboko, o ljudskom životu; niti je zapovijed

30. Usp. A. ŠVAJGER, *Spisi medicinske etike*, str. 134-137.

31. A. ŠVAJGER, *isto*, str. 137.

određena posvijestiti savjest i izazvati značajne promjene u društvu; još manje je iluzorno obećanje bolje budućnosti. Evanđelje života je konkretna i osobna stvarnost, jer se sastoji u navješćaju same Isusove osobe".³² Najprije donosimo kratak prikaz cijele enciklike a onda se zaustavljamo na dijelovima koji dotiču problematiku kloniranja, odnosno svih tehničkih biomedicinskih zahvata u sam ljudski život. Glavni cilj ovoga drugoga dijela jest pokazati kako je Božji naum o životu kao takvom, a napose o ljudskom životu, daleko iznad svih pokušaja "kopiranja" onoga što je Bog već učinio darujući čovjeku moć da nastavi njegovo stvarateljsko djelo. Enciklikom "Evanđelje života" Ivan Pavao II. je to izvrsno i pokazao i dokazao.

3.1. Prikaz enciklike "Evanđelje života"

Enciklika Ivana Pavla II. "Evangelium vitae"(Evanđelje života) ima podnaslov "O vrijednosti i nepovredivosti ljudskog života". Naslovljena je, kao i većina papinskih enciklika, biskupima, svećenicima, đakonima, redovnicima i redovnicama, vjernicima laicima i svim osobama dobre volje. Ova enciklika iz svijeta tehnike i biotehnoških zahvata u područje ljudskog života, vraća nas na izvore tog života. Papa u uvodu (br. 1-5) ističe najprije "neusporedivu vrijednost ljudske osobe", koja uključuje "veličinu i dragocjenost ljudskog života u njegovoj vremenskoj fazi" ali, koji "neočekivano i nezasluzeno, biva osvijetljen obećanjem i obnovljen darom božanskoga života koji će postignuti svoje potpuno dovršenje u vječnosti. U svemu tomu i Crkva osjeća odgovornom "navijestiti ljudima svih vremena" jedinstveno "evanđelje, vrelo neugasive nade i prave radosti za svaku epohu", jer "Evanđelje ljubavi Božje prema čovjeku, Evanđelje dostojanstva osobe i Evanđelje života jedno su i nedjeljivo Evanđelje".³³

Enciklika je podijeljena u četiri poglavlja. U prvom poglavlju koje nosi naslov "Krv tvoga brata iz zemlje viče k meni – SADAŠNJE PRIJETNJE LJUDSKOM ŽIVOTU" Papa, polazeći od biblijskog opisa Kajinova ubojstva brata Abela, ukazuje najprije na korijen nasilja protiv života (br. 7-9), zatim objašnjava "pomračenje vrijednosti života" (10-17), upozorava na "izopačenje ideja slobode" (18-20) i "pomračenje smisla Boga i čovjeka" (21-24). Usprkos tomu, prvo poglavlje završava optimistički navodeći "znakovne nade" te poziva sve na zalaganje (25-28).

U drugom poglavlju pod naslovom "Došao sam da život imaju – KRŠĆANSKA PORUKA O ŽIVOTU" najprije upravlja pogled "Kristu – Riječi života" (29-30), zatim navodeći riječi proroka Izaije "Moja je snaga i moja

32. IVAN PAVAO II., *Evanđelje života*, KS, Zagreb 2003., br. 29. (U sljedećim navodima: EV, br...). Enciklika je objavljena 25. ožujka 2005. godine. Služim se hrvatskim prijevodom u izdanju Kršćanske sadašnjosti, Zagreb, 2003. (3. izdanje) objavljenom u nizu "Dokumenti" - br. 103.

33. Usp. IVAN PAVAO II., *Evanđelje života*, KS, Zagreb 2003., br. 2. (U sljedećim navodima: EV, br...).

pjesma – Gospodin, jer je mojim postao izbaviteljem" ističe da je "život uvijek dobro", (31) ukazujući jasno da je Isus "u nestalnosti ljudskoga postojanja" doveo "do ispunjenja smisao života" (32-33). U nastavku ovoga poglavlja Ivan Pavao II. tumači kako "slava Božja odsijeva na licu čovjeka" (34-36) i kako vjera u uskrslog Gospodina daje "dar vječnoga života" (37-38). Budući da je to tako onda slijedi i logični zahtjev: "poštivanje i ljubav prema životu" (39-41) i "odgovornost čovjeka prema životu". Tu je prije svega riječ o ljudskom životu ali i o životu uopće i o životu prirode, pa stoga Papa ovdje dotiče i problem ekologije (42-43). U nastavku ovoga poglavlja, navodeći riječi Psalma 139., koji veliča život, prelazi na isticanje dostojanstva "još nerođena djeteta" (44-45) kao i života u starosti i patnji (46-47). Zakon o poštivanju života od začeca do smrti sadržan je u slijedu od "Sinajskog zakona do dara Duha" (48-49). Ovo poglavlje završava tvrdnjom da se "na drvu života ispunja Evanđelje života" (50-51).

Treće poglavlje posvećuje V. Božjoj zapovijedi: "Ne ubij", ističući da je to "SVETI ZAKON BOŽJI". U prvom dijelu ovoga poglavlja podsjeća da je za ulazak u život nužno čuvati zapovijedi te povezuje "Evanđelje i zapovijed" (52), zatim naglašava da je "ljudski život svet i nepovrediv" osvrćući se tu na problematiku ubijanja ljudi na sve moguće načine, ne isključujući i problematiku smrtne kazne (53-57). U nastavku se osvrće na "užasan zločin pobačaja" (58-63) i dramu "eutanzije", ali dotiče i problem samoubojstva (64-67) i stavlja ih u svjetlo civilnog i moralnog zakona (68-74), da bi završio pozivom "promiči život", pozivajući se na zapovijed: "Ljubi bližnjega svoga kao sebe samoga" (75-77).

Četvrto poglavlje enciklike "Evanđelje života" ima naslov "To ste meni učinili – ZA NOVU KULTURU ŽIVOTA". Ivan Pavao II. je tako uveo novi termin u teologiji. "Kulturom života" on želi da se kršćani i svi ljudi dobre volje odupru raširenoj "kulturi smrti". Podanike "kulture života" on naziva narodom kojega je Bog stekao a to je "narod života i za život" (78-79). On narod života i za život poziva naviještati Evanđelje života (80-82), slaviti Evanđelje života (83-86) te služiti Evanđelju života (87-91). Nakon toga se obraća obitelji koja je "svetište života" (92-94) pozivajući kršćane da sa sv. Pavlom kao djeca svjetlosti hode (Ef 5,8) i tako ostvare "kulturni zaokret" prema životu (95-100). Na koncu četvrtog poglavlja zaključuje da je "Evanđelje života za grad ljudi" (101). U tom smislu je ono za sve a ne samo za kršćane, jer djelovati u korist života znači doprinositi obnovi društva izgradnjom općega dobra.

U zaključku ove enciklike Papa se, kako je to činio u svakoj svojoj enciklici, obraća Mariji, ovog puta kao "Ženi odjevenoj suncem" podsjećajući na "majčinstvo Marije i Crkve" (103). Stavlja ih pred "Zmaja" koji želi proždrijeti dijete", naglašavajući tako još jednom da životu "prijetete moći zla" (104) koje ga, međutim, neće moći uništiti. Na koncu vremena, naime, "smrti više biti neće" i zasjat će puni "sjaj uskrsnuća" (105).

3.2. Ljudsko biće je osoba od začeća

Nakon ovog kratkog prikaza enciklike, želimo pronaći dijelove u enciklici koji se dotiču problematike kloniranja, opisane u prvom dijelu ovoga rada.

Započinjemo Papinom tvrdnjom, koja sadrži dobro poznati stav Crkve, da je ona "uvijek naučavala i još sada uči, da se plodu ljudskog rađanja, od prvog časa njegova postojanja, jamči bezuvjetno poštovanje koje moralno pripada ljudskom biću u njegovoj potpunosti, tjelesnom i duhovnom jedinstvu. Ljudsko biće se mora poštivati i s njime valja postupati kao s osobom od samog njegova začeća pa mu se stoga od toga istog časa

moraju priznati prava osobe, među kojima je prije svega nepovredivo pravo svakog nevinog ljudskog bića na život" (EV, 60). Na istom mjestu Papa navodi i izjavu Kongregacije za nauk vjere koja u "Izjavi o hotimičnom ubojstvu tvrdi": "Od časa oplodnje jajašca, započinje ljudski život koji nije ni očev ni majčin, nego novog ljudskog bića koje se razvija samo za sebe. Neće nikad postati ljudsko ako nije bilo već tada. Toj očevidnosti svih vremena... suvremena genetika pruža dragocjene dokaze" (EV, 60). U tom smislu je onda jasno da nije dopuštena ni "proizvodnja ljudskih embrija" oplodnjom "in vitro" ili bilo kojom drugom tehnikom da bi oni kasnije mogli "poslužiti kao biološki materijal za dijagnosticiranje, istraživanje, eksperimentiranje ili uništavanje nakon što se iz njih izvade željene stanične linije".³⁴ I enciklika "Evangelium vitae" tvrdi "da uporaba embrija ili ljudskih zametaka kao predmeta za pokuse predstavlja zločin u odnosu na njihovo

34. Usp. Ivan KEŠINA, *Etika terapijskog kloniranja i manipuliranja matičnim stanicama*, str. 496.

dostojanstvo ljudskih bića, koja imaju isto dužno poštovanje kao i rođeno dijete i kao svaka druga osoba" (EV, 63).

To nije dopušteno činiti ni onda kada se embriji ili fetusi koriste kao davaoci organa ili tkiva za presađivanje u svrhu liječenja nekih bolesti jer "ubojstvo nedužnih ljudskih stvorenja, makar u korist drugih, predstavlja apsolutno neprihvatljiv čin".³⁵ Zahvati na embrijima dopušteni su samo ako se to čini njima u korist. To se proučava i provjerava u tzv. prenatalnoj dijagnostici. No, Ivan Pavao II. i tu poziva na oprez i zahtijeva da vrednovanje prenatalne dijagnostike bude "jasnije i pažljivije". Takvi zahvati bi bili moralno dopustivi ako bi bio izbjegnut veliki rizik za dijete i majku a omogućio bi terapiju djetetu prije rođenja. No, moralno su nedopustivi ako bi se poduzimali radi odabira spola djeteta ili radi selektivnog pobačaja, tj. da bi se zabranilo rođenje djetetu s različitim anomalijama (EV, 63).

Sve navedene zabrane i upozorenja na spomenutom području nemaju samo jasne humane razloge nego i teološke jer su sva djeca, pa i ona još u majčinoj utrobi, kako piše Atenagora, predmet "brige božanske Providnosti".³⁶ Značajna je u tom smislu i jasna izjava Ivana Pavla II.: "Nikoja prilika, nikoja svrha i nikakav zakon na svijetu neće moći dozvoliti jedan čin koji je u biti nedopustiv, jer je protivan Zakonu Božjemu, napisanom u srcu svakog čovjeka, razumom prepoznatljiv i od Crkve proglašen" (EV, 62). Taj jasan stav potvrdio je i u tumačenju zapovijedi "Ne ubij". Ta zapovijed ima "apsolutnu vrijednost kad se odnosi na nedužnu osobu". A ima li nedužnijih osoba od ljudskih zametaka, embrija, fetusa...?! Stoga smijemo reći da se Papina rečenica u kojoj – pozivajući se na vlast koju je "Krist dao Petru i njegovim nasljednicima" – potvrđuje da je "izravno ubojstvo nedužnog ljudskog bića teško nemoralno", te dodaje: "Takav nauk, utemeljen na nepisanom zakonu, koju svaki čovjek nalazi u vlastitom srcu (usp. Rim 2,14-15) potvrđuje Sveto pismo, prenosi Predaja Crkve i naučava redovno i opće Učiteljstvo" (EV, 57). Osam je brojeva svoje enciklike (68-75) Ivan Pavao II. posvetio odnosu civilnog i moralnog zakona, snažno naglašavajući da nijedan civilni zakon ne može zamijeniti čovjekovu savjest niti izlaziti iz svoje nadležnosti. Isto je tako odlučno osudio "etički relativizam" te postavio upit: "Kad jedna parlamentarna ili društvena većina odlučuje o prekidu još nerođenog života, makar pod određenim uvjetima, ne poprima li možda "tiranšku" presudu u odnosu na slabo i nebranjeno ljudsko biće?" (EV, 70). Zastupnici u saborima koji su kršćani nikako ne bi smjeli podržati nepravedne zakone, jer bi tako sudjelovali u zlim činima, a s "moralnog stajališta nikad nije dopušteno formalno surađivati u zlu". Isto tako "otka-

35. EV, br. 63. – Potvrdila je to kasnije i Papinska akademija za život u svojoj *Deklaraciji o proizvodnji te znanstvenom i terapijskom korištenju matičnih stanica ljudskog zametka*. (Hrvatski prijevod objavila je IKA, Vijesti, br. 49 (6. 12. 2000), str. 23-27).

36. EV, br. 61. – v. bilješku 63. Zapravo u čitavom drugom poglavlju enciklike Ivan Pavao II. ukazuje na tu providnost, tumačeći kršćansku poruku o životu.

zati sudjelovanje u izvršavanju nepravde je ne samo moralna obveza nego i osnovno ljudsko pravo". Zato Papa ističe: "Mogućnost odbijanja sudjelovanja u savjetodavnoj, pripremnoj i izvršnoj fazi sličnih čina protiv života morala bi biti osigurana liječnicima, zdravstvenim djelatnicima i odgovornima u bolničkim ustanovama, klinikama i kućama za skrb" i zaključuje: "tko se poziva na prigovor savjesti mora biti zaštićen ne samo od kaznenih mjera nego i od bilo koje štete na zakonskom, disciplinskom, ekonomskom i stručnom planu" (EV, 74).

3.3. Božji naum je drukčiji

Kloniranje – "proizvodnja" ili "kopiranje" (xerox) ljudskih bića nikako se ne uklapa u Božji naum o čovjeku. Dapače, "različite tehnike umjetne reprodukcije, koje izgledaju da se stavljaju na službu životu, ustvari otvaraju vrata novim napadima na život", ističe Ivan Pavao II. i dodaje da su one "moralno neprihvatljive, od trenutka kad rađanje odvajaju od konteksta potpuno ljudskog bračnog čina" (EV, 14). Bog je, nakon što je stvorio čovjeka kao "veoma dobro" djelo, zapovjedio muškarcu i ženi: "Plodite se i množite i napučite zemlju" (Post 1,28). Time im je povjerio posebnu odgovornost koja se odnosi na ljudski život. "To je odgovornost koja dodiruje svoj vrhunac darivanjem života putem rađanja sa strane muža i žene u braku" (EV, 43). Time je Bog htio čovjeku odrediti posebno mjesto u svom stvarateljskom djelu. Zatim, navodeći Konstituciju o Crkvi u suvremenom svijetu "Gaudium et spes" (br. 50), tumači da Koncil "želi istaknuti kako je rađanje djece duboko ljudski i uzvišeno religiozni čin, ukoliko uključuje supružnike koji čine "jedno tijelo" (Post 2,24) i ujedno samog Boga koji se uprisutnjuje" (EV, 43). U nastavku navodeći svoje "Pismo obiteljima" veliča čin bračnog sjedinjenja iz kojega se rađa novi čovjek, koji sa sobom nosi "novu jedinstvenu sliku i sličnost samoga Boga". Na taj način je "u biologiju rađanja upisano rodoslovlje osobe". Roditelji, međutim, u začecu i rođenju novog ljudskog bića nisu suradnici s Bogom Stvoriteljem samo u smislu biološkog zakona nego je u "ljudskom očinstvu i majčinstvu sam Bog prisutan drugačije nego što se to događa u ikojem drugom rađanju 'na zemlji', jer samo od njega može, kao i u stvaranju, proizaći ona njegova "slika i sličnost" koja je vlastita ljudskom biću. Zato je "rađanje nastavak stvaranja" (EV, 43). Veličina supružnika nalazi se upravo u njihovoj spremnosti na suradnju s Bogom Stvoriteljem jer na taj način oni "prenose njegovu sliku novom stvorenju" a tako Bog ujedno preko njih "neprestano širi i obogaćuje svoju obitelj". Stoga je Anfilohij mogao uskliknuti da je sveta ženidba, "izabrana i uzvišena nad sve zemaljske darove" da bude "generator čovječanstva i tvorac slika Božjih" (EV, 43).

3.4. Dramatična borba

Sve dosada navedeno iz enciklike "Evangelium vitae" doista očituje, kako i sam Ivan Pavao II. tvrdi, da se nalazimo usred dramatične borbe "kulture života" i "kulture smrti" (EV, 50). Tu borbu on dovodi podno križa Kristova jer se od "drva križa" koji je "izvor života", rađa i širi "narod života". To je tako i to je moguće zato što je Isus na križu očitovao "vrhunac ljubavi" prema životu, prema čovjeku i time je proglasio "da život dostiže svoje središte, svoj smisao i svoju puninu kad se dariva". U svjetlu toga možemo ustvrditi da kloniranje čovjeka i svi biotehnološki zahvati u život, kojima je svrha istraživanje ili "uzimanje" dijelova ljudskog bića, nakon čega će ono samo umrijeti, nije ni blizu darivanja. Ivan Pavao II. je svjestan veličine darivanja, ali i svih poteškoća koje tomu stoje na putu u ozračju tehniciziranog i materijaliziranog društva. Stoga je valjda, u ovom dijelu enciklike, spontano počeo moliti: "Dopusti nam, zato, Gospodine, da poslušna i velikodušna srca slušamo svaku riječ iz Božjih usta: naučit ćemo tako ne samo 'ne ubiti' život čovjeka, nego poštivati ga, ljubiti i promicati" (EV, 50). Kod kloniranja je upravo to najveći problem jer se tobožnja "dostignuća" u istraživanju i predviđajuća "korist" postiže i dostiže preko leševa mnoštva ljudskih bića u najranijoj fazi njihova života.

Na kraju svoje enciklike Ivan Pavao II. okreće se borbi protiv "kulture smrti" "kulturom života". Samo "narod života" i "za život" s Božjom pomoći može izvojevati pobjedu. Evangelizacijom koja uključuje navještaj, slavlje i službu ljubavi moguće je postignuti pobjedu, ali u borbu se moraju uključiti svi "djelatnici Evanđelja". Kršćani su "iznutra obnovljeni snagom Duha" postali "narod za život" te se tako moraju i vladati. Poziv uključuje i poslanje: "biti u službi života nije za nas prednost, nego dužnost koja se rađa iz svijesti da smo 'narod kojega je Bog stegnuo da naviješta divna djela njegova' (1 Pt 2,9)". Sve se odvija pod vodstvom i uz podršku zakona ljubavi. U to poslanje moramo se uključiti kao narod ali odgovornost se odnosi i na svakog pojedinca u Crkvi. "Svi zajedno osjećamo dužnost da navijestimo Evanđelje života, da ga slavimo u liturgiji i u svekolikoj egzistenciji s različitim inicijativama i strukturama podrške i promicanja" (usp. EV, 79).

Navještaj i slavlje života nužno zahtijeva konkretna djela. U tom smislu je "služiti Evanđelju života" najvažnije. Kulturi smrti, koja često kao da nadjačava kulturu života, možemo se adekvatno oduprijeti vjerom koja je ljubavlju djelotvorna (usp. Gal 5,6). To znači da treba zauzeti stav odgovornosti za osobu koja nam je povjerena, odnosno da postanemo bližnji svakom čovjeku, iskazujući posebnu pažnju, zaštitu i ljubav Isusovoj najmanjoj braći u koju svakako spada i još "nerođeno dijete". To zauzimanje mora biti prepoznatljivo na licu svakoga kršćanina. Nitko u zajednici Crkve ne smije imati drukčije mišljenje a još manje drukčije ponašanje "jer je ljud-

ski život svet i nepovrediv u svakoj fazi i situaciji"; on je nevidljivo dobro. Radi se, dakle, o vođenju brige o cijelom životu i o životu svih. Dapače, još dublje, radi se o odlasku do samih korijena života i ljubavi" (EV, 87). Papa zatim nabroja niz konkretnih mogućnosti služenja Evanđelju života: U to spada praćenje života koji se rađa, centri za metode prirodnog reguliranja plodnosti, bračna i obiteljska savjetovališta, centri pomoći životu, kuće ili centri prihvaćanja života itd. Zapravo se u nekoliko brojeva navode mogućnosti i dužnosti svih kako u Crkvi tako i u društvu od dragovoljaca i onih koji se tim bave kao svojim zanimanjem do onih koji su na vlasti, pa dakako i onih koji nisu kršćani jer "obrana i promicanje života nisu ničiji monopol, nego zadatak i odgovornost sviju" (EV, 91).

Papa je posebno naglasio i ono što je važno za temu koju obrađujemo, da "biomedicinsko istraživanje, privlačno i obećavajuće područje novih blagodati za čovječanstvo, uvijek mora odbiti pokuse, istraživanja ili primjene koje, ne priznajući nepovredivo dostojanstvo ljudskog bića, prestaju biti u službi ljudi i u stvarnosti se pretvaraju kao da im pomažu a ubijaju ih" (EV, 89).

3.5. Izvorno vrednovanje obitelji

Zaključujem ovo stavljanje "kloniranja" u svjetlo enciklike "Evanđelje života" povratkom na obitelj koja je svetište života.

Papa ističe da je unutar naroda života i za život odlučujuća odgovornost obitelji. To proizlazi iz same njezine naravi: "da bude zajednica života i ljubavi, utemeljena na ženidbi – i iz njezina poslanja da čuva, objavljuje i priopćuje ljubav"(EV, 92). Radi se o samoj ljubavi Božjoj "u kojoj su roditelji postali suradnici i na neki način tumači prenošenjem i odgojem života prema planu Očevu". Papa zatim ističe da je obitelj "svetište života" – mjesto u kojemu se može prikladno primiti život, koji je dar Božji, i štiti ga od mnogostrukih napada kojima je izložen. Obitelj kao "kućna Crkva" pozvana je da "naviješta, slavi i služi Evanđelju života. To je zadaća koja se prije svega odnosi na supružnike, pozvane da budu prenositelji života, na temelju obnovljene svijesti osjećaja za rađanje, kao privilegirani događaj u kojem se pokazuje da je ljudski život dar primljen da bude u svoje vrijeme darovan" (usp. EV, 92).

U nastavku Ivan Pavao II. ističe da obitelj kroz odgoj djece najviše "izvršava svoje poslanje naviještanja Evanđelja", dok svakodnevnim molitvom, osobnom i obiteljskom "slavi Evanđelje života" jer tako hvali i zahvaljuje Bogu za dar života. Slavlje života se na kraju pretvara u "služenje Evanđelju života" koje se očituje kroz solidarnost što se očituje među članovima obitelji kao "svesrdna, budna i srdačna pažnja u malim i poniznim stvarima svakog dana". Posebna solidarnost je "raspoloživost za posvojenje ili

повjeravanje djece koju su njihovi roditelji napustili ili su u bilo kakvoj teškoj nesreći" a predlaže i tzv. "posvojenje na distanci" kojim se pruža pomoć siromašnim roditeljima za "uzdržavanje i odgoj" djece. Sve su to načini da se doskoči raširenom problemu neplodnosti zbog koje se neki bračni parovi odlučuju za umjetnu oplodnju, a u budućnosti bi se možda odlučivali i za kloniranje.

Za učvršćenje obitelji kao "svetišta života" nužna je pomoć "društvenog i političkog sudjelovanja". Ta podrška potrebna je i u brizi za stare u obitelji

kojima se mora priznati posebno mjesto jer "marginalizacija ili čak odbacivanje starih nepodnošljivi su". Da bi se ponovno uspostavio ispravnii odnos između osoba različitih životnih dobi u obitelji potrebno je uspostaviti "neku vrst saveza među generacijama". Starci i sami moraju biti svjesni da trebaju dati svoj doprinos "Evandjelju života" jer oni mogu biti zahvaljujući bogatoj baštini iskustva stečenog kroz duge godine, djelitelji mudrosti, svjedoci nade i ljubavi.³⁷

Da bi se mogao učiniti nužni zaokret prema životu "hitni su opći pokret savjesti i zajednički etički napor, da se provede u djelo velika strategija u korist života. Svi zajedno moramo graditi novu kulturu života ... Mora se započeti od obnove kulture života unutar samih kršćanskih zajednica" (EV, 95). U tome se mora poći od "oblikovanja moralne svijesti glede neizmjerne i nepovredive vrijednosti svakog ljudskog života". Zatim, "od najveće je važnosti otkriti nerazdvojnu vezu između života i slobode" jer gdje se "vrijeđa život i sloboda biva povrijeđena". Prava sloboda je sastoji u ljubavi koja se dariva, ali isto tako prave slobode nema bez istine. Odvajanjem slobode od objektivne istine stvara se pretpostavka da se u društvu "razvije neukrotiva samovolja pojedinaca ili kruti totalitarizam javne vlasti". U ozračju odbacivanja Boga i prijezira njegovih zapovijedi i ako se živi kao da Bog ne postoji tada se lako svršava "negiranjem ili kompromitiranjem dostojanstva ljudske osobe i nepovredivosti ljudskog života" (usp. EV, 96).

Važna sastavnica u zaokretu prema kulturi života jest odgoj mladih osobito glede spolnosti: "Iluzija je misliti da se može izgraditi istinska kul-

37. Toj tematici u enciklici "Evandjelje života" posvećen je 93. i 94. broj.

tura ljudskog života, ako se ne pomogne mladima da prihvate i žive seksualnost, ljubav i čitavu egzistenciju u njihovu pravom značenju i u njihovu intimnom suodnosu. Seksualnost, bogatstvo čitave osobe, očituje svoje najdublje značenje kad osobu dovodi do sebedarja u ljubavi... Samo prava ljubav zna čuvati život" (usp. EV, 97).

Jednaku važnost u tom smislu ima i "formiranje supružnika za odgovorno rađanje potomstva". U tom se moraju poštivati moralni i biološki zakoni koji dopuštaju "u odgovornoj prokreaciji, služenje naravnim metodama reguliranja plodnosti". U ovom broju Papa navodi i značajnu ulogu "Papinske akademije za Život" i odgovornost djelatnika sredstava društvenog priopćivanja (usp. EV, 98).

Žene u zaokretu prema kulturi života imaju posebnu ulogu. Njima je Ivan Pavao II. uputio poseban i hitan poziv: da postanu promicateljice "novog feminizma" u kojem će služeći se svojim posebnim "ženskim genijem" raditi u nadvladavanju "svakog oblika diskriminacije, nasilja i iskorištavanja". Poseban je apel: "Pomirite ljude sa životom". Žene su pozvane svjedočiti smisao autentične ljubavi, "onoga sebedarja i prihvaćanja drugoga koje se ostvaruje na poseban način u bračnom odnosu, ali koji mora biti duša svakog drugog interpersonalnog odnosa" (EV, 99). U tom im može najviše pomoći iskustvo majčinstva jer ono "uključuje posebno zajedništvo s tajnom života koji dozrijeva u krilu žene. Taj neponovljivi način dodira s novim čovjekom, koji se oblikuje, stvara svojevrsan odnos prema čovjeku – ne samo prema vlastitom djetetu nego jednostavno prema čovjeku kao takvom – koji duboko prožima čitavo biće žene" (EV, 99). Na istome mjestu Papa je pozvao posebno žene koje su "pribjegle pobačaj" da pronađu mir i oprost u sakramentu Pomirenja, jer im to može vratiti nadu, nadahnuti ih da zatraže oprost i "od svoga djeteta, koje sada živi u Gospodinu", te služeći se svojim "patničkim svjedočanstvom" stanu među "najgovornijive braniteljice prava svih na život ne izbjegavajući ni eventualno rođenje novog stvorenja (usp. EV, 99).

3.6. Molitvom i postom za kulturu života, protiv kulture smrti

Sve navedene akcije za Život, za kulturu života a protiv kulture smrti moguće su uz Božju pomoć, jer njemu "ništa nije nemoguće" (usp. Mt 19,26). Zato je "hitna velika molitva za život, koja prolazi kroz čitav svijet". Molitva mora biti pomognuta i postom jer je upravo molitvu i post Isus označio kao "najsnažnije oružje protiv sila zla" (usp. Mt 4,1-11; Mk 9,29). Potrebno je stoga odvažiti se za molitvu i post "kako bismo postignuli da snaga koja dolazi odozgor sruši zidove zablude i laži, koji sakrivaju pred očima tolike naše braće i sestara pokvarenu narav postupaka i zakona protivnih životu, i otvori njihova srca naumima i nakanama nadahnutim na civi-

lizaciji života i ljubavi". Tako će se postignuti i onaj glavni cilj a to je opće dobro jer "Evanđelje života je za grad ljudi. Djelovati u korist života znači doprinosti obnovi društva". "Narod života" se raduje što može, ističe Papa, "s tolikima drugima dijeliti svoje zalaganje, tako da sve brojniji bude narod za život i da, nova kultura ljubavi i solidarnosti, može rasti na istinsko dobro ljudskoga roda" (EV, 100).

Svoj hvalospjev životu Evanđeljem života Papa završava svraćajući pogled na Mariju čije je iskustvo "kao neusporedivi uzor dočeka i brige za život". Ona je rađajući život, "preporodila one koji od tog života moraju živjeti" (usp. EV, 102). Uspoređuje zatim majčinstvo Marije i Crkve te ističe: Marija pomaže "Crkvi da postane svjesna da je život uvijek u središtu velike borbe između dobra i zla, između svjetla i tame ... Odbijanje života čovjeka, u njegovim različitim fazama, zapravo je odbijanje Krista". No vrijedi i obratno. "To je očaravajuća i ujedno zahtjevna istina koju nam Krist otkriva a koju crkva neumorno predlaže: "Tko primi jedno ovakvo dijete u moje ime, mene prima" (Mt 18,5); "Zaista, kažem vam, što god učiniste jednomu od ove moje najmanje braće, meni učiniste" (Mt 25,40). Usvajanje takvog načina života vodi k "sjaju uskrsnuća" jer kao "narod hodočasnika, narod života i za život, s pouzdanjem putujemo prema "novom nebu i novoj zemlji" (Otk 21,1)" ali i upravljamo "pogled prema Onoj koja nam je znak pouzdane nade i utjehe" (usp. EV, 104-105).

4. UMJESTO ZAKLJUČKA VRATITI SE DIVLJENJU

"Vratiti se divljenju" bila je misao koja me je pratila dok sam pripremao i pisao ovaj rad. Za mene je divljenje početak teologije, početak govora o Bogu i slavljenja Boga. Diviti se savršenosti i prostranstvima svemira, ljepoti prirode, veličini i uzvišenosti čovjeka znači slaviti svemogućega Boga, stvoritelja neba i zemlje, stvoritelja svega vidljivoga i nevidljivoga.

Djelo stvaranja je početak Božjih veličanstvenih djela koje je On učinio u povijesti čovječanstva. Psalmist u psalmu 8. je, očito promatrajući svemir i prirodu, spontano zaključio da je divno ime Stvoritelja tih divota te mu je klicao: "Jahve, Gospode naš, divno je ime tvoje po svoj zemlji, veličanstvom nebo natkriljuješ ... Gledam ti nebesa, djelo prstiju tvojih, mjesec i zvijezde što ih učvrsti". Prorok Danijel u svom divljenju, poziva anđele i ljude, nebesa i zemlju, biljke i životinje, jednom riječi "sva djela Gospodnja", da blagoslivljaju Gospoda, da ga hvale i uzvisuju do vijeka (usp. Dn 3,57-88). Čovjek je kruna stvaranja, "veoma dobro" djelo Božje i najveličanstvenije stvorenje među svim stvorenjima i svim djelima Gospodnjim.

Dok sam se podsjećao davnih lekcija iz biologije o sastavu i skladu

ljudskog organizma sjetio sam se psalma 139. u kojemu psalmist zadivljuje i kliče: "Hvala ti što sam stvoren tako čudesno, što su djela tvoja predivna". Njemu su bile dovoljne oči i druga osjetila da pod vodstvom razuma shvati da ga je Bog "u krilu majčinu" doista čudesno i predivno satkao. Razumio je to i psalmist koji u psalmu 8. svjedoči o neprocjenjivoj i neusporedivoj veličini čovjeka, kojega Jahve Gospod "učini malo manjim od Boga"! (Neki će prevoditelji, možda uplašeni takvom veličinom, prevesti: "ti ga učini malo manjim od anđela"). Tom svom najboljem djelu, kojega je stvorio na svoju sliku i priliku, Bog je povjerio dva divna djela: djelo rađanja i djelo rada, da po njima nastave njegovo stvarateljsko djelo u svijetu. I doista, kada se spolnost oslobodi od svih natruha erotiziranog i pornografiziranog svijeta i vrati u okvire Božjega nauma, ona sjaji posebnim sjajem koje izaziva divljenje te s ushitom možemo ustvrditi: "Čudesno i divno si to smislio, Gospodine". A Gospodin kao da sve one koji su zastranili na tom području, po svom vjernom sluzi Tobiji, koji spolnosti nije pristupao s požudom nego s pobožnošću (usp. Tob 8,7), poziva da se vrate na izvore, da se vrate njegovu naumu o spolnosti i rađanju. Mogli bismo one koji su zaboravili što je sve Bog učinio u povijesti čovječanstva, podsjetiti poticajem: "Gledajte što učini s vama". Tako je podsjećao Tobit sinove Izraelove i pozivao ih i poticao da i u progonstvu slave Boga: "Na sva ga usta slavite i hvalite" (usp. Tob 13,7).

Punina čovjekove veličine zasjala je na licu Sina čovječjega – Isusa Krista, po kojemu je sve stvoreno i koji je radi nas ljudi i radi našega spašenja sišao s nebesa; sišao je da obnovi paloga čovjeka. Sv. Pavao je, kad se s njim susreo, kad ga je upoznao i zavolio, ostajući bez daha i u jednom dahu ispjevao svoj kristološki himan u kojemu ističe sve njegove vrline: On, trajni lik Božji, nije se kao plijena držao svoje jednakosti s Bogom, nego je oplijenio samog sebe, postao ljudima sličan; ponizio je samog sebe i bio, poslušan do smrti na križu. Sve te vrline njegovog su Oca – Boga, "prisilile" da ga "preuzvisi" i dade mu "ime nad svakim imenom" pred kojim će se "prignuti svako koljeno nebesnika, zemnika i podzemnika", te da svaki jezik prizna: "Isus Krist jest Gospodin na slavu Boga Oca" (usp. Fil 2,6 – 11).

Sve ono što sam ovdje pokušao mucajući izreći, predivno je, stručno i srcem povezao u jedinstven hvalospjev životu Ivan Pavao II. u svojoj enciklici "Evandjelje života" u kojoj poziva kršćane i sve ljude naviještati i slaviti Evandjelje života te služiti Evandjelju života. Jedino tako je moguće učiniti zaokret od "kulture smrti" prema "kulturi života". I to isključivo uz pomoć svemogućega Boga začetnika života, i Isusa Krista – vječne Riječi Očeve, koja je tijelom postala i koja ima "riječi života vječnoga" te snagom Duha Svetoga, Gospodina i životvorca. Tako je moguće učiniti da narod koji je "u tmini hodio" (usp. Iz 9,1) zasja kao "narod života" izgrađujući "grad života" u kojem će vladati zakon ljubavi po kojemu je moguće izgraditi civilizaciju ljubavi.

U svjetlu svega naprijed rečenoga smijem ustvrditi da je kloniranje čovjeka, po meni, toliko ništavno, da bih doista želio svima koji se bave tom tehnikom u biomedicinskim istraživanjima i eksperimentiranjima, doviknuti: Okanite se ljudi svih tih besmislenosti. Prestanite trošiti vrijeme, svoje sile i novac na sve to. Što će vam sve te "kopije" i "reprodukcije" čovjeka; čemu proizvoditi život u laboratorijima i epruvetama, kad je Bog čovjeka obdario tako velikom i čudesnom moći stvaranja i rađanja novoga čovjeka. Zar mogu epruveta i pinceta biti bolji i nježniji za oplodnju od tijela muškarca i žene?! A onima, koji po svaku cijenu, žele ono što im je Bog uskratio – ukoliko stvarno nisu sami za to krivi – također želim reći: Prihvatiti volju Božju daleko je bolje i korisnije za čovjeka, pa makar bilo i teško, nego željeti dobiti to na način koji je suprotan Božjemu naumu. One, pak, koji ne priznaju brak kako ga je Bog zamislio, želim pitati: Ako vam nije potreban takav brak, zašto su vam potrebna djeca, koja su redoviti plod bračne ljubavi?!

Svjestan sam da ovakvo zauzimanje neće puno pomoći niti spriječiti zlo koje se čini na globalnom planu, ali će možda ipak netko, čuvši ovakvo mišljenje, početi razmišljati drukčije. Šutjeti ne smijemo, boriti se protiv kulture smrti moramo, zauzimati se i štititi život također, a hoće li uroditi plodom to je stvar Boga Svemogućega, koji najbolje zna zašto dopušta i dokle će i koliko dopustiti da čovjek čini ono što je protivno njegovu naumu i na štetu samoga čovjeka i na štetu svega onoga što je on tako čudesno zamislio i stvorio.

Život nam je Stvoritelj darovao u izobilju. I Isus je došao na ovu zemlju da ljudi "život imaju, u izobilju da ga imaju" (Iv 10,10). I stoga, radije poštuju, štitimo i volimo život koji nam je On darovao i onako kako ga je on zamislio, pa ćemo uživati u životu na zemlji i dostignuti puninu života u vječnosti. (*)

LITERATURA

IVAN PAVAO II., *Evangelium vitae - Evandjelje života*. Enciklika o nekim temeljnim pitanjima moralnog naučavanja Crkve (6. kolovoza 1993.), Kršćanska sadašnjost, Dokumenti 103, Zagreb, 2003., (3. izd.).

KEŠINA, I., "Etika terapeutskog kloniranja i manipuliranja matičnim stanicama", u: *Crkva u svijetu*, 40 (2005).

LUCAS, R. L., *Bioetika za svakoga*, Verbum, Split 2007.

MATULIĆ, T., *Biotehnički izazovi kloniranja čovjeka*, Glas koncila, Zagreb, 2006.

PAPINSKA AKADEMIJA ZA ŽIVOT, "Deklaracija o proizvodnji te znanstvenom i terapijskom korištenju matičnih stanica ljudskog zametka", u: *IKA - Vijesti*, br. 49 (6. prosinca 2000.), str. 23-27.

ŠVAJGER, A., "'Kloniranje' čovječjeg embrija", u: *Glasnik Hrvatskog katoličkog liječničkog društva*, vol. IV (1994.) br. 1-2.

ŠVAJGER, A., *Spisi medicinske etike*, FTI, Zagreb, 2004.

(*) Sve fotografije su preuzete sa interneta

NAŠ KANDIDAT ZA SVECA O. GERARD TOMO STANTIĆ

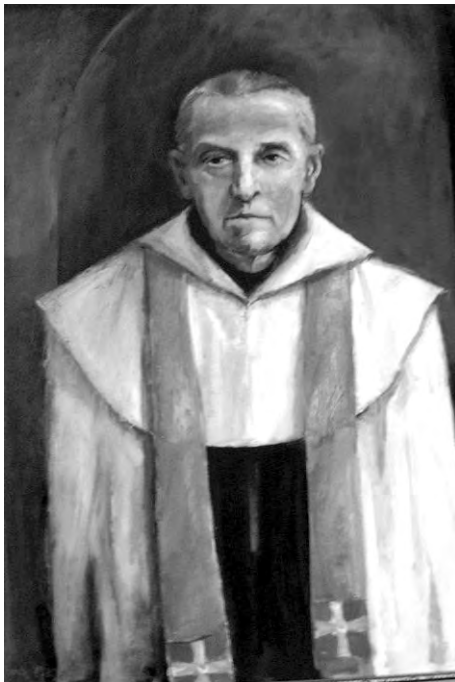
O. Ante Stantić, vicepostulator

Bačka ravan kao nadahnuće za kršćanski duhovni život

Držim da je rijetko tko tako lijepo opjevao u svojim pjesmama bačku ravan kao naš bački pjesnik Aleksa Kokić. Kadgod sam se zaželio svoga kraja, kroz duge godine izbivanja i življenja u inozemstvu, znao sam se tada sjetiti pjesnikove definicije naše Bačke: *Ravan plodna i bez kraja žitom cvičem mriši sva...*

Krajem travnja 2008. godine osobno sam doživio ljepotu zelenih žitnih bačkih polja i *mirisa cviča*. Doživio sam to iskustvo vozeći se automobilom kroz žitna zelena polja prema mjestu gdje je nekada stajao salaš sluge Božjega Gerarda Tome Stantića, a sada se na tom mjestu nalazi podignut križ i iskopan bunar marom đurđinskih župnika. Da doživljaj bude što uzbudljiviji, dok smo se vozili, kroz zelena žitna polja, pretrčalo nam je jelenče ispred automobila! Nema više *bili salaša... ko đerdana zrna sitnih* pa su prostrana žitna polja pogodna za slobodu i ishranu divljači!

Držim jednako tako da je do sada rijetko tko znao, na tako poseban način, uspješno

poslužiti se bačkom ravni, slikama bačkog krajolika i vjernom puku bačkog kraja približiti zasade kršćanskog duhovnog života, konkretnog kršćanskog življenja, nadahnjujući se konkretnim stvarnostima bačkog krajolika, kako je to činio sluga Božji Gerard Tomo Stantić.

Vjernici, bački Hrvati toga vremena, imali su na raspolaganju molitvenike u kojima se redovito nalazio i kratki katekizam. Biskup Ivan Antunović je posebnu pažnju, uz prosvjetiteljsku djelatnost, nastojao pružiti svome narodu i opširnije tiskane knjige kako bi ga poučio o kršćanskim istinama. Gerard je pak nastojao pokazati kako se konkretno živi kršćanskim životom nadahnjujući se bačkom ravnicom i njezinim ljepotama, bačkom plodnom zemljom zasijanom pšenicom i drugim poljoprivrednim kulturama.

Gerard se slikama bačke ravni poslužio ne samo kako bi opisao ljepotu kršćanskog života, nego se tim istim slikama poslužio kako bi dao konkretne smjernice, poučio vjernike kako pomoću slika bačkog krajolika otkriti ljepotu i značenje Isusa Krista, Utjelovljenje Božje Riječi, i kako konkretno, u praksi, živjeti u zajedništvu s Onim koji nas je otkupio. Često puta njegove propovijedi ili bilješke o kršćanskom duhovnom životu nalikuju pjesmama, spjevovima, izrekama, nadahnutim bačkom ravni: "žitom i cvićem"! Bila bi to interesantna tema za dublju raščlambu!

Kako se Gerardov roditeljski salaš nalazio "na gredi", on je jamačno često promatrao nepregledna žitna polja cijelog Đurđina sve do Bajmoka. Vjerojatno je i sam sudjelovao u obradi zemljišta svoje obitelji, sijanju pšenice a jednako tako i u žetvi, jer je stupio u karmelski red u dobi od dva-deset godina.

U svojim vlastoručnim zapisima, napisanim na nekoliko tisuća stranica, upotrijebio je sve slike bačkog kraja: oranje, sisanje, motrenje nepreglednih pšenicom zasijanih njiva, procese sazrijevanja i značenje klimatskih fenomena kao što su žega, kiša, oluja u odnosu na poljoprivredne kulture, na njihovo sazrijevanje. Na poseban mu je način utisnuta u dušu slika sjemena pšenice koje najprije trune da bi zatim proklijalo, zazelenilo se, podnosilo kiše i oluje, sazrijevalo, sazrelo, da bi se onda prepustilo žetocima da ga žanju i da napokon imamo kruha i "slatkog kolača". Sliku žetelaca i njihovo natjecanje, dok žanju pšenicu, upotrijebit će kako bi opisao pregaocę u kršćanskom životu i kakvo značenje može imati natjecanje žetelaca kad se njihovo natjecanje upotrijebi kao slika natjecanja kršćana u kršćanskom življenju, u duhovnosti, kako bi jedno drugom postali izazov i poticaj u natjecanju u kršćanskom življenju. Draga mu je slika cvijeća, "miris cvića". Isus je "najlipče i najmirisavije cviće", a kada su kršćani njemu slični onda i oni postaju cvijeće, jamačno njemu suobličeni, i šire Kristov miris među ljudima svojim kršćanskim življenjem. Kao što okopavanjem treba nekako "pomaknuti koren cvića" da bolje raste, tako se mora "okopavati" duša kako bi se othvala napastima sebeljublja i dala prostora kršćanskim vrlinama.

U slici pšenice, od njezinog sijanja, trunjenja, klijanja, rasta i sazrijevanja, kušanja slasti u kruhu i kolaču, Gerard zapravo vidi Utjelovljenoga Sina Božjega i tumači proces što sv. Pavao apostol, u svojim poslanicama neprestano ističe: da kršćanin treba "su-umrijeti" s Kristom, "su-uskrnuti" s njime "su-živjeti", "oplijeniti" sebe kao Sin Božji koji se u Utjelovljenju ponizio, snizio do čovjekove razine, trpio, umro i bio pokopan da bi uskrsnuo. Spomenutim slikama pšenice i cvijeća Gerard približava običnom puku kako se vježbati u kršćanskom životu kako bi se u njemu Isus Krist nastanio i kršćanina sebi suobličio.

Temeljni Gerardov tekst u tome značenju je sljedeći: "Mali Isuse (za-pravo utjelovljeni Sine Božji), Ti si u nama lijepo zeleno žito koje želi u nama rasti. Kad nas muče i ubijaju, onda sazrijevaš, kao na drvu križa. Mi ovako nećemo umrijeti makar smo umrli"¹. "Žito mora istrnuti i onda izknuti"².

Sv. krštenjem utjelovljeni Božji Sin je "posijan u dušu", kao pšenica u plodnu zemlju, pošto je krštenjem uklonjen istočni grijeh. Duša je krštenjem postala plodnom zemljom jer joj je otpušten istočni grijeh ali treba "orati", "plijeviti" dušu od primjesa sebeljublja, dakle "umirati", "trnuti" kao posijana pšenica kako bi nestajalo "korova", to jest sebeljublja. To je sebeljublje posljedica istočnoga grijeha, koja priječi slobodu, raspoloživost duše da u njoj, u koju je "posijan" Utjelovljeni Sin Božji svetim krštenjem, proklija, zazeleni, zrije, Isus Krist. U duši moraju "istrnuti" posljedice istočnoga grijeha. Iako je, naime, istočni grijeh izbrisan sv. krštenjem, ostale su njegove posljedice, "pakleni med", koji se očituje u egoizmu i sebičnosti, koji su zapreka čovjekovoj slobodi a time i življenju u milosti, i povezanosti s Utjelovljenim Božjim Sinom. Kao što se oranjem i okopavanjem poljoprivrednih usjeva stvaraju uvjeti za njihov rast i sazrijevanje, tako se mora "okopavati" krštenikova duša, kako bi kršćanin postao slobodan od sebičnosti, a sinonim te slobode je poniznost. "Poniznošću" kršćanin postaje slobodan od primjesa sebičnosti: jer "poniznost, to jest sloboda", ističe Gerard: "Mir nabavi, podržava ga, otme krštenikovu dušu od oholosti ... (jer) ponizan mirno spava... voza se u nebo... ako se miče, to mu Isus reče koji ga miče, jer je slobodan"³.

U duši je "posijan" Isus Krist po posvetnoj milosti a "oranjem", "plijevljenjem", to jest: vjerom, ufanjem i ljubavlju se stvaraju uvjeti pomoću kojih se "ore" i "plijevi" da bi se duša oslobodila primjesa sebeljublja i kušala iza toga Isusovu blizinu. Iz vjere, ufanja i ljubavi se crpu operativne motivacije iz života Utjelovljenoga Sina Božjega i tako se usklađuje vlastiti život s Kristovim, s Evanđeljem. "Po vjeri, ufanju i ljubavi, naime, se plijevi duša i raste u njoj poniznost, krotkost, pravda, mudrost, molitva, srčanost"⁴ Kršćanin, dok se vježba u vjeri, ufanju i ljubavi, "trune" kao pšenica, kako bi u duši "klijao i sazrijevao život Božji a duša postala kruh i kolač: Isusu a mi njemu".

Takav proces u duši oslobađa od oholosti i sebeljublja "i koristi općem dobru". Jer: "tko o Isusu razmatra u njemu gori vatra (jamačno vatra ljubavi) taj i druge upali jer Isusa slijedi"⁵.

Kao što pšenično sjeme mora istrunuti da bi prokljalo, zazelenilo se, uzraslo, sazrelo, požnjelo, samljelo, postalo kruh, kolač, tako trebaju "istrunuti" u duši posljedice istočnoga grijeha, oholost i sebeljublje, što je čovjek naslijedio od Adama. Tako bi u njemu ne samo zaživio Utjelovljeni Sin Božji, nego bi u njemu rastao, kao posijana pšenica, narastao do "punine života" Utjelovljenoga Sina Božjega, koji je u dušu posijan kao pšenično zrno ili "sjeme cvijeća", kako bi onda širila "miris", to jest svjedočila pred ljudima o ljepoti kršćanskog života. Duša bi postala kao Isus, "Cviće", stvarateljica ozračja da se Isus Krist, "posije i uzraste" u kršćanima i u drugim ljudima. Sve se to ipak neće dogoditi kršćaninu ako nema veliko pouzdanje u Isusa Utjelovljenoga i Isusa na križu, jer **je Isus lijepo zeleno pogaženo žito da naša duša ne bude pogažena** ⁶.

Gerard Isusa Krista, Utjelovljenoga Sina Božjega, uvijek naziva "Malim Isusom". Vrlo je važno otkriti tko je "Mali Isus" sluga Božjega. Neki su mislili da je to Mali praški Isus, da ono što Gerard promiče propovijedanjem o "Malom Isusu", svakog dvadeset i petoga u mjesecu, da je to samo pobožnost, širenje bratovštine "Malog praškog Isusa".

Međutim, marnim proučavanjem, analiziranjem Gerardovih vlastoručnih zapisa, otkrivamo da je to Isus Krist, kako sam spomenuo, o kojem govori sv. Pavao u poslanici Filipljanima: "On trajni lik Božji nije se kao plijena držao svoje jednakosti s Bogom, nego sam sebe oplijeni uzevši lik sluga, postavši ljudima sličan, obličjem čovjeku nalik, ponizi sam sebe, poslušan do smrti, smrti na križu"⁷.

Ova misao sv. Pavla, o Utjelovljenom Sinu Božjemu, za Gerarda je "Zrno žita i sjeme cvijeća koje više da ih zakopamo, da istrunu i opet sto postotno divnije postanu"⁸. "Kad Isus u nama postane zrela vlat po suzama pokore i vrućine srca, bit će nam u nebu čudesan brat: mi ćemo njemu biti sladak kolač a on nama"⁹.

Znači, kad se kršćanin dade "zakopati" da bi u njemu "trunula" oholost i sebičnost, onda, u mjeri po kojoj uspijeva "neutralizirati" djelovanje sebeljublja i oholosti, kuša Božju blizinu: "postaje kolač Isusu a Isus kršćaninu". Jamačno duhovni kršćanski život tada postaje kušanje Božje blizine. "Kolač"!

Takvu preobrazbu kršćanina i kušanje Božje blizine Gerard također neprestano ističe ali i podvlači da dosizanje takve Božje blizine nije moguće bez "umiranja sebičnosti" koja nam je ostala na duši nakon što je izbrisao istočni grijeh. Stoga Gerard zapisuje: "kao što žito posijano mora umrijeti a onda oživjeti, tako i naša duša neka se zakopa u zemlju poniznošću, tj. radom ili suradnjom s milošću, kako bi postala slobodna od posljedica istočnoga grijeha, tj. sebeljublja, a onda će je Duh Sveti oživjeti"¹⁰.

Kroz procese duhovnog kršćanskog života: "trunjenje", "klijanje", "rast" treba se osloboditi primjesa sebičnosti što su ostale poslije očišćenja duše, po krštenju, od istočnoga grijeha, potrebno je staviti: "Naše slabačke patnje na voćku križa", "jer kukolj usađen u nas istočnim grijehom" je opasan, (jamačno: sebeljubiv), "treba plijeviti cijeloga života"¹¹ Stoga Gerard upozorava da "kukolj" koji je ostao na duši, poslije izbrisanog istočnoga grijeha: "treba plijeviti cijeloga života jer se kukolj može na toliko namnožiti i zadaviti dušu"¹².

Dok treba "plijeviti" dušu cijeloga života, Gerard naznačuje da to nije samo "umiranje" jer cilj "umiranja" ima pozitivan učinak a to je "kititi Isusa". "Kititi" Isusa pak ima značenje: "Tko Isusa kiti, na sebe ne misli"¹³. Jamačno ne misli na sebe sebeljubivo. Kako bi kršćanin uspio samo na "Isusa misliti, ne na sebe", potrebno, je najprije "istrunuti", kao pšenično zrno da bi "novim životom zaživjeli", da bi Isus "postao u njemu, u kršćaninu, zrela vlat i sladak kolač: a isto tako i kršćanin kolač Isusu".

Kršćanin treba sebe "oplijeniti" kao Sin Božji u Utjelovljenju, i smrću na križu: "su-umrijeti da bi su-živio s Kristom", jer: "Tko hoće nešto lijepoga vidjeti penje se na visoko mjesto. Tko hoće vidjeti najkorisnije i najsladše za svoju dušu, neka se penje na vrh križa i poljubi blijedo mrtvo Isusovo lice pa neka prosi od propetoga Isusa kap njegove krvi. Kad mu ova padne na srce, neka pomisli da je cijeli Isusov život bio patnja i križ. Tada će i sam

sve više i više patnju zavoljeti i tako pred propetim Isusom se sve više dizati sve do svoje smrti. Propeti Isus će mu biti kao voćka sa koje bere najslađe voće"¹⁴. Usput rečeno: tko zna da mu ova usporedba nije pala na pamet dok je sa svoga salaša "na gredi" imao cijeli Đurđin, i šire, na vidiku!?

Kad se kršćanska duša podloži procesu "su-umiranja s Kristom", kada najprije "trune" kao pšenično zrno, to jest kada se bori protiv sebičnosti i egoizma, onda rađa novim životom, novim plodovima, kuša ljepotu života što je po Isusu Kristu, njegovom smrću na križu i uskrsnućem stekao. Sebeljublje, egoizam, mora "istrunuti" da bi prokljalo "zrno pšenice" tj. Isus, Utjelovljeni Sin Božji u duši krštenika, donijelo roda, da Utjelovljena Riječ kršćanskoj duši postane "kolač" a duša Isusu Kristu.

Novi život po umiranju s Utjelovljenim Sinom Božjim, kojeg Gerard naziva "Malim Isusom" zbog poniženja u Utjelovljenju, postaje radost, iskustvo, već u ovom životu. Gerard taj učinak opisuje riječima: "U Tebi je Mali Isuse, (to jest Utjelovljeni Sine Božji), svakog lijepog mirisavog cvijeća ljepota, svakog dragog kamena sjaj, svakog jela slatkoća, svake lijepe pjesme i svake radosti milina. Isusova milost je jedina radost a svaka druga radost prije ili poslije postaje žalost... Milost neka djeluje pa se duša raduje... Milosti vrata otvorim kad se od svega odijelim..."¹⁵. Jasno: su-umiranjem s Isusom Kristom, kao što "umire" pšenično zrno posijano da bi niknuo novi život, nastaje novi život po milosti koju nam je zaslužio Isus svojom mukom, smrću i uskrsnućem.

Držim da program konkretnog kršćanskog života što Gerard predstavlja kroz krajolike bačke ravni, "zrnom pšenice", "mirisavim cvijećem", "čišćenjem od kukolja", ima i danas valjanu i aktualnu poruku jer pokazuje i potiče kako konkretno živjeti kao kršćani, "rasti" i "narasti" u Kristu, i kako bi se kršćani othrvati napasti samo deklarativnog i formalnog kršćanstva, napastima što pruža suvremena civilizacija, za koju ne postoji objektivna istina, nego svatko ima svoju istinu, što vodi u potpuni relativizam, u civilizaciju smrti.

Što pak sve nudi "civilizacija smrti", opisano je u potresnoj knjizi koja nosi naslov: "Arhitekti kulture smrti" koju su napisali Donald de Marco i Benjamin D. Wiker a u hrvatskom prijevodu izdao "Verbum", u Splitu 2007. U predgovoru te knjige stoji, između drugih misli, i sljedeća: "Po Ivanu Pavlu II. nalazimo se "u strašnom začaranom krugu u kojem se gubi smisao Boga, koje teži i gubljenju smisla za čovjeka, njegovog dostojanstva i njegova života...što proizvodi jednu vrst postupnog zamračenja sposobnosti shvaćanja životvorne i spasonosne prisutnosti Boga".

U svoje vrijeme Gerard nije mogao ponuditi običnom puku druge knjige, osim one što je susreo u prirodi s kojom je tada, uglavnom jednostavni zemljoradnički puk Bačke, bio u neprestanom kontaktu. Ipak je zorno pokazao kako Krist vodi u život, u izobilje života, ako su-umremo s njime,

ako umiremo egoizmu, baš kao zrno pšenice, koje "trune" ali da bi donijelo život "šezdesetostruko ili stostruko", kako je zapisano u Evanđelju.

Danas se ponavlja poslovice: "Čovjek je čovjeku vuk!" Zašto? Lako je odgovoriti s Gerardovim poimanjem kršćanskog života. To je zato što je čovjek sebičan, sebeljubiv! To ga ne vodi u život nego u propast. On ne "upire" dovoljno pogled na Krista! Ne da se "istrunuti" kao pšenica da bi živio i donosio rod u izobilju!

-
1. Razgovor s Isusom, 003972.
 2. Ondje, 003845.
 3. Razg. s Isusom, 003869.
 4. Bilješke hrvatski, 006630.
 5. Duhovne vježbe, 004845.
 6. Razgovor s Isusom, 003844.
 7. Fil 2,6-8,
 8. Blago duše, 008523.
 9. Biser mišljenja, 004336.
 10. Blago duše, 008358.
 11. Ondje.
 12. Blago duše, 008358.
 13. Blago duše, 008358.
 14. Razg. s Isusom, 003965.
 15. Theologia pastoralis, 002925.

Pred likom Marije

Evo me, Marijo, pred Tvojim likom,
Klečim do Tvojih presvetih nogu.
Molim Te, mila nebeska majčice,
Ti se sa mnom moli svevišnjemu Bogu.

Skrhana sam bolom, plačem tu pred Tobom,
I kroz suze gledam Tvoje milo lice,
Slomljenoga srca, tiho Tebi šapćem:
"Čuvaj moju dušu, Marijo djevice!"

Nemam, evo, više nikoga kraj sebe,
Samo Ti me nisi, Majko, ostavila,
Ja ne znam kuda bih osamljena pošla
Da mi nije bilo Tvoga svetog krila.

Ne daj, mila Majko, da odem od Tebe,
Bdij nada mnom stalno u toj suznoj doli,
Ti najbolje znadeš sve moje nevolje –
I Tebi je srce probo mač boli.

Neka i u mojem bijednom životu
Zasja zlatno sunce s nebeskih visina,
Da i moja bolna i ranjena duša
Navjek gleda Tebe i Tvog milog Sina.

Đula Milodanović

Narodno blago

Pavlovac

U blizini Subotice, u đurđinskom kraju je živjela predaja da su na području te župe, prije dolaska Turaka, živjeli redovnici pavlini. Po pavlinima se mogao prozvati i lokalitet poznat pod imenom Pavlovac. Pavlini su u svojoj tamošnjoj crkvi štovali lik Čenstohovske Gospe. Ovdje navodimo samo neke tekstove, što su o toj predaji zabilježili neki svećenici rođeni u subotičkom kraju.

Pavlini

Puno ime toga reda je Red braće svetoga Pavla prvog pustinjaka. Osnivač toga reda je Euzebije Ostrogonski sredinom 13. stoljeća. Taj je red okupio mnoge pustinjake koji su živjeli diljem Mađarske, a posebno one koji su živjeli čuvajući tradiciju pečuškog biskupa Bartolomeja iz početka 13. stoljeća. Ime su ti redovnici dobili po egipatskom pustinjaku svetome Pavlu. Prihvatili su augustinsko redovničko pravilo. Živjeli su u Mađarskoj, Hrvatskoj, Austriji, Njemačkoj. Prvi njihov samostan u Hrvatskoj bio je podignut 1244. u Dubici, imali su samostan i crkvu u Remetama, Čakovcu, Senju, Karlovcu, Varaždinu. Najčuveniji pavlini samostan u Hrvatskoj je bio onaj u Lepoglavi iz 1400. godine. Kralj Josip II. je 1786. godine ukinuo taj red ostavivši samo samostan u Krakovu i Čenstohovi. Od 1972. godine ponovno djeluju u Hrvatskoj, a od 1989. i u Mađarskoj. Pavlini su 1497. godine imali svoj samostan na području Bačkog Monoštora. O tome piše István Iványi na 84. stranici 4. sveska svoga djela *Bács-Bodrog Vármegye földrajzi és történeti helynévtára* iz 1906. godine, te kaže da je u naselju Staro Selo na otoku zvanu Siga mjesto prastarog pavlinskog samostana.

O Pavlovcu piše dr. Ante Sekulić na 160. stranici 50. knjige Zbornika za narodni život i običaje nekadašnje Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti, u Zagrebu 1986. "Vantelek (Vámtelek, Pavlovac) spominje se kao subotička pustara južno od grada, sjeverno od Žednika i istočno od Bajmoka. Spominje se god. 1543. u popisu obveznika desetine kaločkom

nadbiskupu. U turskim poreznim knjigama Pavlovac je imao 25 obvezanih domova. Spominje se zatim godine 1590., 1651., a godine 1662. kao opustjelao naselje. Jamačno je staro naselje bilo nedaleko današnje željezničke postaje Pavlovac, a nešto istočnije nađeni su ostaci srednjovjekovne crkve, ostaci ljudskih kostiju i opeke. Poveljom o povlastici slobodnog kraljevskog grada dobila je Subotica ovu pastaru u posjed."

O slici Crne Gospe dr. Ante Sekulić na 61. i 62. stranici svoje knjige *Marijanske pobožnosti podunavskih Hrvata*, izdane u Zagrebu 1985., ističe doduše da se radi o kopiji czenstohovskog milosnog lika. Ali da su tu sliku subotički franjevci kupili, i da se ta slika spominje već 1692. godine. Sliku franjevci i danas čuvaju. No, u tom tekstu Sekulić niti ne spominje pavline, već na temelju uvida u subotički franjevački ljetopis tvrdi da je slika kupljena.

Lazar Ivan Krmpotić u *Subotičkoj Danici* 1994. godine na str. 97–100 pod naslovom "Jedan zaboravljeni jubilej 'Crne Gospe' u Subotici", među ostalim piše: "U okolici Subotice, napose na jugozapadnim predjelima subotičkog atara, na đurđinskim i pavlovačkim salašima živi predaja, koju je pisac ovih redaka čuo i preko svećenika Tomice Bukvića, koji je i sam bio dugododišnji župnik toga kraja, a on je svoju sentenciju vezivao za pokojnog biskuspa Lajču Budanovića, velikog i ozbiljnog kulturnog djelatnika ovdašnjeg hrvatskog življa. Biskup Budanović je tvrdio da je on, kao mladić, slušao nekog starca sa Đurđina, a njegova majka je bila iz toga kraja, koji je govorio da je i on čuo od svojih starih da je slika Gospe Čenstohovske bila štovana u pavlovačkom pavlinskom samostanu sve do dolaska Turaka u ove krajeve. I kada su pavlini pred turskom najездом morali napustiti svoj samostan (o čijim se arheološkim nalazima dosta zna!) navodno su tu sliku 'Crne Gospe' povjerili jednom čovjeku, katoliku, s naredbom da čim se pojave neki stalni dušobrižnici u ovom kraju, neka im odmah preda taj milosni lik. Taj je seljak, tj. njegovi potomci, čuvao tu sliku sve do dolaska franjevaca u Suboticu prigodom velike seobe jedne skupine hrvatskog življa u ove krajeve 1686. godine. Tada su se i sami franjevci nastanili zajedno s narodom u staroj subotičkoj tvrđavi i oko nje. Slika je bila predana franjevcima..."

O toj temi je puno pisano, no svakako se radi o predaji, koja, bar prema donjem pisanju, živi još i danas. Donji tekst svjedoči i o nastojanju da se predaja o nazočnosti i djelovanju pavlina na Pavlovcu, u đurđinskoj župi ponovno oživi. Ovaj tekst je svjedok nekih, za Đurđin prijelomnih događaja. Govori o školama, o željezničkoj pruzi, koje više nema. Ponešto pisac doznaje i o đurđinskim cestama. Je li na Pavlovcu postojala džamija i muslimansko groblje?

Stjepan Beretić

Sjećanja o Pavlovcu

Pavlini odnijeli sliku

Prema nekim navodima, ovo naselje-pustara bijaše veće selo. Legenda kaže da je na južnim salašima Subotice nekada bilo selište s crkvom. Tu crkvu narod je zvao starom crkvom, uspoređujući je s Franjevačkom crkvom, koja je bila nova. Ta stara crkva je bila u Pavlovačkim salašima nedaleko od zgrade, odnosno od Čovića salaša. Crkva je pripadala redu Pavlina. Zbog najezde Turaka, Pavlini su otišli u grad Gyöngyös (Đendeš) u Mađarskoj 1598. godine, a sa sobom su, nažalost ponijeli arhivu koja se i danas čuva i koja je obilata građom rane povijesti našega grada, okoline i naroda. Pavlini su ponijeli na čuvanje Gospu milosnu, sliku Gospe Čenstohovske, poznatiju kao Crnu Gospu u zavjet da će jednom vratiti. Gospa je 1692. godine vraćena svećenicima. Kopija slike Crne Gospe nalazi se u sada u Franjevačkom samostanu.

Naselje dobilo ime po redovnicima

Nakon odlaska Pavlina, narod je spontano i iz poštovanja i lijepih uspomena to mjesto nazvao Pavlovac. Koliko su duboke korijene ostavili na tamošnji narod, tj. stanovnike, govore i noviji podaci. Naime, od kolovoza 2001. godine, svake se godine na istom mjestu gdje se nalazila crkva Pavlina održava misa i proštenje kao uspomena na Pavline. Ovom proštenju prisustvuje veliki broj vjernika iz Đurđina, Žednika, Subotice i drugih mjesta okoline, a nažalost i preostali mali broj žitelja današnjeg Pavlovca. Misu obično služi župnik iz Đurđina. Do sada su u dva navrata na proštenju nazočili Pavlini koji su dolazili iz Poljske i Hrvatske.

Pavlovac – Vámtelek – Vantelek

Ovo mjesto spominje se i kao Vamtelek. U nekim dokumentima spominje se ovo mjesto 1462. godine, kada ga je kao Đurđin ugarski kralj Matija Korvin darovao svojoj majci Elizabeti. Otuda i potječe naziv kraljičina zemlja ili Vantelek. Kraljičina zemlja ne znači Vantelek. Vantelek niti je ikada postojao niti postoji. Ustvari, narod izgovara Vantelek, dok je službeni naziv Vamtelek. Prema tome, nije ni slučajni naziv NAGY-TELEK-VAN – kako neki to navode. Naprijed navedeni naziv u prijevodu s mađarskog na hrvatski znači VELIKI POSJED IMA. Bez obzira na to što to podupiru neki autori, po mojoj ocjeni to nije točno. Ako bi se VÁM preveo s mađarskog na hrvatski jezik, onda bi to značilo carina, a TELEK posjed, zemljište ili ono što u suvremenom svijetu znači carinska zona. Za vrijeme austro-ugarskih ratova, kada su Turci prodrli do naših krajeva, došlo je putem izaslanika obje strane do sporazuma. Ovaj sporazum nije značio prekid ratnih operacija, nego privremeno primirje radi popune potrebnim zalihama. Čak je određena i granica tog teritorija, koji se prostirao od Bajmoka do kanala Krivaja na VÁMTELEK. To se može lako provjeriti u arhivu subotičkog željezničkog kolodvora, jer je taj naziv bio ispisan na ploči željezničke postaje od 1941. do 1944. godine. Naime, u to vrijeme to je bio službeni naziv naselja Pavlovac i Vantelek.

Pavlovačke škole

Istodobno taj naziv postoji i služi kao dokaz u Povijesnom arhivu u Subotici gdje u popisu salašarskih škola pod rednim brojem 50. stoji VÁM-TELEK, koja ima jednu učionicu. Pored jedne učionice škola je imala stan za učitelja. Ovaj popis škola je ovjerio davne 1929. godine nadzornik salašarskih škola Jovan Mikić. Treba spomenuti da su na Pavlovcu postojale dvije škole i to: jedna kod željezničke postaje koja se zvala "Čović škola", a druga se nalazila na udaljenosti od prve 6 kilometara na putu za Bajmok, a nosila je naziv "Kujundžić škola". Od navedenih škola najveća je bila "Čović škola" jer je, prema podacima, ova škola građena 1910. godine o državnom trošku i imala je 186 četvornih metara, dvorište 736 metara četvornih, udaljena od željezničke postaje 300 metara, odnosno 15 kilometara od Subotice. Obuhvaćala je mjesta Pavlovac, Đurđin, Mala Bosna i Žednik Škola je imala i 1480 četvornih metara zemlje kraj same škole, osvjetljenje je bilo na petrolej, a grijanje u školi na drva. Učionica je bila 10 kvadratnih metara. Pored navedenih prostorija u istoj zgradi je bila ostava, 1 kuhinja i dvije sobe. Naprijed navedena škola na Pavlovcu nosila je ime kapetana Luke Sučića koji je bio sudionik bitke kod Sente s Turcima. I ja sam pohađao tu školu. Za drugu školu ne raspolazem s takvim podacima. Na Pavlovcu je i ranije postojala škola koja je radila krajem XIX. stoljeća.

Čovićevo salaš pred kojim se redovito održava sveta misa

O njoj nema podataka, ali iz priča mojih predaka spomenuta škola je ustvari bila preuređena prostorija na salašu Marka Čovića. Školsku ploču su napravili sami roditelji, kao i klupe za sjedenje učenika, dok su roditelji osiguravali i stolove na kojima su učenici pisali. To sam osobno čuo od učenika koji su tada pohađali školu i to: Bartula Miljačkog i Julijane Pinter. Nažalost, sve spomenute škole su razrušene u razdoblju 1992.–1994. godine. Zemlja je uzorana i od škole nije ostalo ništa.

Vlak zvani "Bandika"

Pored škole, Pavlovac se počeo razvijati i zbog toga što je došlo do povećanog naseljavanja. Naime, zemlja je bila veoma plodna i sve više ljudi je dolazilo i naseljavalo Pavlovac. Ovo tim prije, jer je 1901. godine počela izgradnja željezničke pruge od Subotice do Crvenke. Prvi vlak je počeo prometovati 24. prosinca 1908. godine. Narod ga je nazivao BANDIKA i on je svakodnevno prometovao sve do 1979. godine. Prestao je prometovati navodno zbog nerentabilnosti. Stariji stanovnici još se sjećaju kako su na Pavlovačkoj željezničkoj postaji utovarili vagone i vagone debelih svinja, a isto tako pšenice i kukuruza. Sada se skoro i ne vidi da je postojala pruga, jer su skinute tračnice sa trase. Ostalo je samo na pojedinim mjestima kamenje na kojemu su bile tračnice od pruge. Šteta je što na tom mjestu nije napravljena cesta za Suboticu i Đurđin. Tako je sada najbliža autobusna postaja za Đurđin udaljena 4 kilometra, a za Žednik 3 kilometra. Jedina je sreća da pored same željezničke pruge prolazi kolski put od Subotice do Pačira.

Dva pavlovačka šora

Pavlovac je ustvari ušoreno naselje, koje se proteže od puta Žednik – Đurđin, to jest od tzv. CIGANJOVE ČOŠE do željezničke pruge u dužini od 3 kilometra i taj dio se zvao ČOVIĆ šor. Interesantno je da se svi salaši nalaze s lijeve strane puta. Drugi dio puta se nastavlja od željezničke pruge (koja više ne postoji) pa do puta Subotica – Bajmok u dužini od 6 kilometara. Taj dio se zvao Loketić šor, a na ovom dijelu puta salaši su se nalazili s lijeve strane.

Cesta?

Sve su to obični zemljani putovi, što je u mnogome bio problem sela. Ovaj problem se pokušava riješiti 1979. godine kada je pokušano sa suradnjom Općine Subotica i priložima stanovništva Pavlovca, asfaltiranje puta u dužini od CIGANJOVE čoške pa sve do Somborskog puta. Međutim, sve je propalo zahvaljujući tadašnjem tajniku Mjesne Zajednice Đurđin koji je bio protiv ove izgradnje, navodno jer se u Đurđinu trebao graditi olimpijski bazen. Šećerana iz Sente i Mljekara iz Subotice su isto tako bile zainteresirane za rješavanje ovog pitanja, ali ono je ostalo i nadalje neriješeno.

Je li u Pavlovcu bila džamija?

Prema navodima Blaška Vojnića Hajduka, na Čovićevom salašu nalazila se džamija. Ovo je jednim dijelom točno jer se temelji te džamije ne nalaze na Čovićevom salašu, već nekih 700-800 metara udaljeno od salaša prema potoku Krivaja. To su temelji jedne od desetak džamija koje su izgrađene za vrijeme turskog razdoblja. Jedno istraživanje na ovom lokalitetu izvršeno je 1929. godine.

Muslimansko groblje?

Prema mojim saznanjima od mogega oca, to nije bilo nikakvo istraživanje, već je to bilo slučajno nalazište. Ovo nalazište je bilo na zemlji moga oca Tome Čovića, a sada je vlasništvo njegova unuka Ivana Čovića. Na spomenutoj zemlji i sada se može vidjeti da je dio zemljišta blizu kanala mnogo više te doiske grede, kako se narodski kaže. Tijekom 1929. godine moj otac je htio taj dio nivelirati, odnosno gredu sniziti. To je i učinio zaprežnim kolima, tako da je zemlja sa uzvišice nošena na niži dio prema kanalu. Prilikom kopanja su nailazili na mnogo starih grobova. Interesantno je da su ti grobovi bili okrenuti prema izlasku sunca, tj. istoku. Zbog toga se vjeruje da su to grobovi muslimana. Skeleti u grobovima bili su u dobrom stanju. Pored grobova pronađena je jedna veća ravna površina obrubljena ostacima zarušenog temelja. Ova površina je apsolutno ukazivala da se tu nalazila neka bogomolja. To je vjerojatno jedna od 10 džamija. Na nju je vjerojatno mislio i Laszlo Szekeres i Péter Ritz. Nitko od vlasti tada nije bio zainteresiran za ovaj lokalitet.

Ivica Čović

Listopadckve večernje

Zažuti kajsija pa oblidi. Kiselo drvo ocrveni a krezentini i zimcke ruže pune bubuljaka. Stiže oktobar. Ka' su naši stari učili Šokačku čitanku zvali su ga listopad. Ka' se počelo učiti prvo bukvar na ćirilice posto je oktobar a di ko ga je zvo i oktomber. Novo ruvo navuče oktomber! Žuto, crveno i kafano. I lipo ti bit u selu di si se rodijo. U buradima je vino za pit. Rampaš. Prija se oma uto doba subotom čuli rogovi da sviru sokakovima. Onda i znadeš da su niki kaparisali kaku divojku. Bilo je svatova "ko mračne trave"!

U prisunju se grije živad. Na sokaku didaci i bake sidu pod penderom i oni se griju na jesenckomu suncu. Ispod strija duvan skoro suv. Mlađi svit bere kukuruze. Kupu se bundive po polju. Siče se kukuruzvina i kolija s vozovima prolazu selom.

Kad sunce počme sidat sa tornja zazvoni. Listopadcka večernja! Mračak se puščaje a zvono zvoni. Vrime je za pobožnost krunice Marije Majke. Tijo, ko izdaleka zasviru orgule. Žene zapivu :

Divice, Krunice, moli za nas!

Moli se litanija i krunica. Pivu se svete pisme. Baš na dušu ležu. I sričan si u tomu času što si doma. Međ svojima. Tude di se druge, prija, od milošće zvale: Virna, Gunjo, Jagodo... O' srca! Jetrve bi znale jedna druge: Ribice, Ružice... A bratovu ženu ako je starija od tebe se zvalo Milice i Milo. Kaku stariju već možda i daljnju sestru: Seko i Neko... I daljnji rodovi, mlađež se zvala: brate i sestro. Pajtaš pajtašu bi pun vire reko:

– Pajto moj, samo ti i crna zemlja znadete ...

Znade ti selo kako "dišeš" a i ti njega. Kuću po kuću pribrajaš i skrom baš sve poznaješ! Niko neće projt nuzate da ti ne kaže:

Faljen Isus, jesi uranijo, jel uranila? Šta si nočas sanjala?

Zbogom i laku noć! Anđel ti došo u pomoć!

A dica ko dica...Tentu se! Jedno drugomu pridveče, ko će komu prija, samo ako se kogod izlane laku noć.

Laku noć! Grizle ti buve cilu noć!

I moje ti došle u pomoć! – svi ostali uglas jedva dočeku!

S večeri narod baca kukuruze u čardak a dica pabirču mlade kreze. Na dvoru se naloži vatra pa ji dica u pepeli pečū. Merisu se teško otrgnit pa se i stari primaknu, makar nisu "u taj račun metniti". Čuje se obijanje cuncukreta po šupa.

Ideš doma sa večernje a misečina upre. Kojigod oroz zalepeće krilma. Zakukuriče! Pribunijo se! Misli da je zora. Laje ker. Zamuče krava, zadreči svinče. Gazde su jim zapale digod na njive. Zašušči jablan dvatripud veći od kuća. A posadit je taman ka' si se rodijo. Merišu gunje nuz komšincku latež. Zaškriplju kola puna kukuruza. Vraču se komšije iz atara. Zaškumičo jim ker od dragosti! A u glave ti još zvoni zadnja pisma sa večernje:

– Ave, ave, ave, Marija!

Divani iz Sonte Ruža Siladev

Svojim prvijencem naslovljenim s *Divani iz Sonte* – do sada su objavljena dva izdanja (2007. i 2008.) nakladom NIU *Hrvatska riječ* – Ruža Siladev zahvaća u nepotrošenu ljepotu materinskoga govora. Zaokupljena i opčarana Šokcima, šokačkom obitelji, šokačkim običajima, šokačkom dušom, šokaštvom općenito, dakle, svjedoči nam o životu i narodnoj kulturi s bogatim i raznovrsnim šokačkim običajima iznimne tradicijske vrijednosti za kulturu Hrvata iz Podunavlja bez kojih se ne bi mogla zamisliti, među inima Bačka, Slavonija ali i druga, ne samo panonska podneblja, kako u prošlosti, tako danas, pa zacijelo i – sutra.

Spretno zahvaćajući u riznicu narodnog života, u njegovu baštinsku i povijesnu zalihnost, autorica je u ovom djelu obradila važnije pučke običaje, blagdanska i obiteljska okupljanja, a također se odvažila ispisati više anegdotskih, proznih fragmenata u kojima oslikava suvremeni život svojih sunarodnjaka – određujući na taj način bitne sastojke identiteta Šokaca. Ukrižujući postupak prisjećanja i subjektivno-stilske fokusacije, pokazala nam je kako se u oba pristupa podjednako dobro snalazi, nudeći čitatelju nezamjenjive sastojke poetike šokačkohrvatskog leksika.

Njezin nam hod unatrag otkriva dirljivost prisjećanja na minulo i minule, učvršćuje u nama uvjerenje kako se svaka strategija zaborava može i preokrenuti, kada postoji valjan poticaj, u strategiju prisjećanja i promišljenoga bilježenja – svejedno jesmo li na nju (strategiju zaboravljanja) bili prisiljavani, "učeno i lukavo" navođeni, ili smo joj jednostavno podlijegali izloženi sveprisutnoj moći entropije. U obvezi smo, također, gdjekada znati sačuvati i snagu "nedobrušenosti" pisma kojega u ime puka potpisuje sakupljač ili obrađivač, svejedno je li bunjevačko ili šokačko.

Ovim djelom Ruža Siladev pridružuje se ne maloj skupini sakupljača hrvatske baštine u ovom podneblju, među kojima je po značaju svojega opusa najviše mjesto zauzeo Balint Vujkov. U predaji, napose u pričama što su ih sabrali ti naši sakupljači, hrvatska se tradicija, nužno i prepoznatljivo, dotiče i prepleće sa srednjoeuropskom, panonskom, mediteranskom i balkanskom tradicijom.

Duhovito i zauzeto zapisuje Ruža Siladev brojne pojedinosti iz mikrokozmosa vlastita djetinjstva, mladenaštva i zrele dobi, darivajući čitatelja važnim svjedočenjem o svijetu šokaštva u Bačkoj. Podsjeća nas, dakle, kako je taj svijet živio do jučer, ali i kako danas živi ova skupina okružena realnostima koje su nam svima dobro poznate.

U žanrovskom pogledu, u njenim zapisima prevladavaju kratke šaljive priče, u kojima se zbori o kakvoj smiješnoj zgodi. Kompozicijski i stilski one

su jednostavne, ali su u sadržajnom pogledu raznovrsne i bogate, budući da tematski one oslikavaju shvaćanja i vrijednosni sustav lokalne šokačke zajednice. Tu i tamo u ovim se *divanima*, možemo ih nazvati i *svagdanskim* provuče ona nit koju prepoznajemo kao preostatak mita, s gdjekada ponekim dalekim odjekom nadnaravnog, demonološkog, praznovjernog sadržaja. S druge pak strane, što je posebna zanimljivost, poneki od ovih *divana* Ruže Silađev, ni malo slučajno, razumije se, dopiru i do one granice iza koje postupno postaju više nalik *pošalicama*, *rugalicama*, što je samo jedno među, dobro nam prepoznatljivim obilježjima usmenosti šokačkohrvatskog, ali i bunjevačkohrvatskog puka u ovom podneblju. Smjenjuju ih anegdote, smiješne zgode s obvezatnom poantom, kratke pričiće u kojima se mahom opisuju lokalne, ali gdjekada i općepoznate osobe, ali ni one nisu ništa manje privlačne. Potrebno je, također, zapaziti da su izostale alegorije, kao način pučkog poučavanja o ljudskom ponašanju.

Danas kada se usmenost više ne suprotstavlja pisanosti, nego se s dužnom pozornošću razmatraju međusobni utjecaji i procesi iz toga proizašli, važno je istaknuti da kratkoća i fragmentarnost *divana* Ruže Silađev i dakako čuvstava u njima sadržana, a koja dopiru do nas, ukazuju na snagu nadahnuća zahvaljujući kojemu su nastali. Ovo nas ohrabruje i vjerujem možemo od autorice, s razlogom i u dobroj nadi, očekivati još i više tekstova, poput ovih što su sabrani u knjizi *Divani iz Sonte*. Bez ove i ovakve predaje teško možemo zamisliti uspostavu prisnosti, s domaćim krajem, s ovim podnebljem i njegovom duhovnošću, onu koja potire otuđenost, pogotovu kod naraštaja koji dolaze, bez čega bi nam se opasno, a možda i trajno pokidale niti nacionalnog i kulturnog identiteta i kontinuiteta.

Dodajmo, i *Rječnik manje poznatih riječi i izraza*, što ga je sastavila autorica knjige *Divani iz Sonte* zacijelo će biti zanimljivo štivo čitateljima, pogotovu jezikoslovcima. Za njih će ovo djelo biti prava poslastica. Jedan od najvećih hrvatskih filologa i jezikoslovaca, akcentolog svjetskoga glasa dr. sc. Stjepan Ivšić (1884. – 1962.), profesor slavistike na Filozofskom fakultetu u Zagrebu, znatnu je pozornost posvetio hrvatskim štokavskim govovima o kojima je objavio nekoliko iznimno važnih studija¹, posebno je proučavao akcentuaciju hrvatskih govora, među ostalim i u starim slavonskim gramatikama. Prvi je utvrdio postojanje novoga akuta u sva tri hrvatska narječja. Ono što je ovom prigodom važno istaknuti je sljedeće: šokački govor, kakvim ga je zatekao i opisao S. Ivšić, osobito njegovu morfoloiju i sintaksu, traje sve do danas. Ova činjenica čini nas odgovornima da učinimo sve što je u našoj moći kako bismo ga očuvali i njegovali, ponajviše redovito se njime služeći – mislim na one koji su njegovi govornici – jer je on neotklonjivi dio hrvatskošokačkog identiteta.

1. Usp. *Šaptinovačko narječje*, 1907.; *Današnji posavski govor*, 1913. i dr.

Škapulir nade u virne Mande

Amen!

Etogac! Fala Bogu, i danas sam mogla izmoliti kronicu. Sad mi je još poljubiti križ i škapulir Gospe Fatimske. Zakačen je na vrh križa, pa visi kraj njeg. Drag mi je. Gospin je. Njoj se od rana utičem. Za svašta. Neudana teta Matilka navikla me da se u nju ne samo u nevoljama uzdam. Razgajljena žena. Bila je trećoredica kod fratara i svake godine početkom veljače odlazila je s našeg salaša kod brata u varoš na devet dana. Uvijek baš na devet! Dugo mi nije bilo jasno zašto na devet. Kad sam bila malo veća, kazla mi: *Devet dana je i Marija s apostolima ustrajno molila posli Isusovog uzašašća...* Molila se krunica u Staroj crkvi, a posli je držana propovid. Znalo je doć fratara čak iz Rvatske i Bosne za propovid. Uvijek su niki bili jači na ričima od ovi naši, držala je teta, no to baš nije divanila svakom. U to vrijeme sam bila mala i baćo me nije pušto da idem s njom, no znala mi je danima posli o svemu pripovidat. Imala je dobru pamtu i podikoje je s molenja znala od riči do riči prinjet. Slušala sam je ko nikad i nikog posli, pa ko da sam i sama bila tamo...

A ovaj Gospin škapulir mi je dala kuma Jaga kad sam još bila mala. Kazla je da je to zbog nade. Nju triba uza se uzdržavat. Nisam baš oma najbolje razumila, al posli sam svatila. Kuma se dobro udala. Redovna čeljad odreda. I bogati bili. Išla je s crkvom još 1963. na odočašće čak u Portugal. Brat je, moj baćo, odvrtaćo. Te zdravo je daleko, te di će u tim godinama, te nisu to mali novci, te... A ona, ajak! Prodala njezinog bika, pa na plebaniju zabiljužit se kod gospodina. Imala je, mogla je. Dica su već bila velika. Mijo mora bit da je bio blizu petnajst, posli se oženio u Malu Bosnu, bio bogat i on, a derana što je imo – ko što je njegov Stipan bio kad je bio mali, taki nisam puno vidila u životu... Tri dana su išli autobusom tamo, tri dana natrag. Usput su svašta vidili – i lipi crkava, ali i onog dalje od crkava, o čemu kuma nije tila divanit. Još uvijek se sićam imena cura koje su Gospu u Fatimi vidile. A ko se ne bi sićo kad su nam se tako zvale i komšince – Luca i Jacinta. I one su ovce čuvale tu na dolu, al se njima Gospa nije ukazala. Ta di će Gospa baš kod nas i na dō! I ona mi se napripovidala šta je tamo čula i vidila. Stalno je ponavljala da je ta Gospa bila u zdravo bilom ruvu i poručivala svitu da se stalno moli krunica.

U to vrijeme sam nikako i ja počela s moljenjem. Obično s večeri, kad se na salašu sve poradi. Teta Matilka pridvodi, a ja za njom odgovaram. Isprva sam se potajno služila s maminom kronicom, lagano sam zavaćala

zrcnad da se ne bi još štogod pokvarilo, dok mi ujna Klara nije donela jednu iz svete zemlje. Još i sad sam s njom svake večeri. *Uz nju viru ćeš sačuvat uvik*, kazla mi je kad je davala. Zrcnad su joj od ružinog drveta, a konac je malo deblji i masan, što valjdar ne dâ da se olako istroši. Kupila je, tako mi je kazla, ispid crkve di je bio kadgod Isusov grob. S tog je mista uzela i par kamenčića. Čuvala i' je dugo u vitrini, iza cakala, od kredenca da se zdravo ne upraše i na vidnom mistu. S njima su je i saranili. U ovu našu crnu zemlju te su svete kamenove s njom metnili! Tako je ujna tila. A zavitovala se ić tamo još dok je divojkom bila. Zavit se tico rađanja – obećala se da će čak do svete zemlje otić ako rodi više od petero zdrave dice i da s njom bude sve u redu. I dalo joj se. Obadvoje, fala Bogu.

Počela sam sama molit posli dvadesete, prid jednom starom Gospinom prilikom, koju je pokojni dida dono iz Juda. Posvećena je, kaže. Necigurna, kaki već zna bit mlad čovik, kad štogod zafali, a ja Budanovićevu *Slavu Božju* u ruke, pa nađem šta triba. U Judu je isto veliko Gospino svetište, vodili su ga naši fratri do skora. Danas je to misto u Madžarskoj. Jedno vrime, tako sam čula od pokojnog župnika, Gospin kip iz Juda moro je bit, ne znam sad tačno zbog čega, smišten u Osik, pa se i tamo počela štovat. Eto, i od nas je štogod poteklo u Rvatsku, no oni su na to zaboravili. Dida je išo njoj u Jud više puta za Veliku Gospojinu, posli obavljenog risa, žega je znala bit velika, a jedared je čak oćo i pišće. Ko i kuma, tri dana tamo, tri natrag, al pišće, pa ti vidi! Nije u tom bio jedini ode u kraju. Tilo se tako. Moglo se. Ljudi su bili nikako izdržljiviji. I paštrili su se više za tako štogod uradit. Nisu bili mekano zakuvani ko ovi danas. Virovo je da se baš po zagovoru Gospe Judske vratio sritno iz Galicije, di je rato-vo za austrijskog cara. Živ i zdrav, posli tri godine. Nije bilo taki tušta. Tumaćio je to Gospinom zaštitom, kojoj se utico na fronti cilo vrime. *Ufat se u zaštitu njoj triba*, ponavljo je više puta posli. Njezina prilika stala je zato u pročelju, u čistoj sobi. Posli je meni pripala. Niko je drugi nije tío.

A teta Veca, koja je očla u bile časne, dala mi je mali kipić Gospe iz Marije Bistrice. Bože m' prosti, mislila sam kad sam ga dobila, di ću s njim kad je Gospa crna, al, reko, Gospa je i od časne je, pa... Posli sam vidila da je ugasne boje Gospa i kod nas u kapelici crkve, tu di su fratri. Po salašima se divanilo da je dospila kod fratara baš odaleg priko s Pavlovca, di je, dok nisu došli Turci, postojala crkva koju su vodili niki pavlini. E sad, je l' to istina, ne znam, al znam da je osim Gospe i mali Isus na toj svetoi slici skroz crn, ko gavran je garav Bože m' prosti, ko i na tetinom kipiću. Teta je duvnom postala na Korčuli, bila je posli još na par mista u Rvatskoj, pa je često znala otić i do Marije Bistrice. Divanila je da se tamo najbolje ispovidala. I to na Malu Gospu. Zašto? Ne znam. Nisam je nikad pitala. Ružila me što nisam nikad stigla tamo...

Di sam čak tamo mogla, kad ni do Aljmaša nisam došla. Nije mi se dalo. Išli su ovi sa salaša iz šora vozom, penjali se na Skenderovu pa

gvozdenim putom klac-klac do Bogojeva, onda priko Dunava do Erduta, pa pišće tudan digod do Aljmaša. Nikad mi nije doteklo za digod tako daleko otić. El vrimena, el zdravlja, el novaca... Štogod je uvik uzfalilo. Šta da kažem, od Bunarića nisam dalje očla. Didovinu su nam komunisti oduzeli, pa je baćo krećo sticat iz početka. Onda sam ko najmlađa čekala da se starija braća i sestre udome, a bilo i' je, fala Bogu, jedanajstoro živi i zdravi, i ja poslidnja s kraćom nogom rođena. Posli se baćo razbolio, nana umrla, a ja ostala sama na salašu ode na Hrvatskom Majuru. Crkva daleko, župnik ritko svraćo na ovu stranu, drugi se svit s ovi salaša polagano razbižo, pa nisam vrimenom ni imala s kim. A danas više ne možem. Ostala sam, tako ispadne, svidočit još malo, koliko Bog dâ, da je virni i ode bilo... Posli komšince Janje, nikad se ko ni ja ni ona nije udala, koja je lane očla za Đurđin, ostala sam sama ode. A dobra je Janja bila, znam je od malena. Pridobra, sirota...

Salašarska soba je moje svetište: didina prilika, tetin kipić, ujnina krunica i kumin škapulir. Priliku i kipić sam metnila na jednu hokedlu, u tacu, na koju sam metnila jednu lipu porubljenu svilenu ugasnu maramu, a to sve u ćošu. Krunicu o klin zajedno sa svetnjaćom držim obišenu. Molim se za potrebe, utičem se zagovoru i uzdam u Gospinu zaštitu. Ne samo za se. Ne samo za jedno. I ni za čim ne žalim. Uzdana. Ufana. Virna. Nadom zakovana, sad iđem leć.

(Iz knjige "Prid svitom – saga o svitu koji nestaje")

Smisao mog života

Živimo život. Činimo svakodneвне radnje, o kojima najčešće i ne razmišljamo, a kamo li da bismo se zapitali imaju li one smisla. Čovjeka čini čovjekom to što razmišlja i postavlja pitanje: "Zašto sam ovdje, zašto postojim?" Pogotovo bismo se mi mladi trebali dobro zamisliti nad tim pitanjem, jer ne kaže se bez razloga da svijet ostaje na mladima, ali na kojim mladima? Na onima koji ne znaju što činiti s životom, ili na onima koji ipak vide smisao u životu.

Nažalost, danas nije rijetkost da mladi izvršavaju samoubojstvo. Ono zbog čega oni izabiru takav put je jednostavan izgovor da nemaju smisla živjeti. No, razmislimo malo o ovom pitanju. Pitanje smisla našeg života je veoma važno, zato što imamo samo jedan život na raspolaganju, ne dva ili tri, samo jedan. Ne mogu reći da ću u drugom ili trećem životu popraviti neku grešku ili neću to učiniti na taj način. Život nije ploča koju možemo ispisati, pa ako mi se ne sviđa ono napisano, izbrisat ću. Kad bi to tako lako bilo i sa životom! Ploču je lako ispisati ponovno, ali sa životom to nije moguće. Kako ga samo olako shvaćamo i živimo, usudim se reći da nam nije ni stalo do njega!!

Koliko cijenimo život može se vidjeti iz površnih odgovora na pitanje smisla života. Čovjek ne može reći da postoji zbog toga da bi izvršavao svoju dužnost. Dužnost žene je roditi dijete i odgajati ga. Dužnost ginekologa je izvršiti abortus ako to pacijentica od njega traži. Što je onda stvarno dužnost?

Dužnost svećenika je naviještati Kraljevstvo Božje, govoriti o milosrdnoj ljubavi Svemoćnog Boga, o molitvi kao susretu s Nebeskim Ocem. Dužnost pristaše New agea je da te uvjeri da si ti sam sebi Bog, sam sebi dovoljan za spasenje, ti si Bog! Što je dakle dužnost?

Dužnost kršćanina je promicanje vrijednosti i dostojanstva života; dužnost liječnika je da izvrši eutanaziju ukoliko pacijent potpiše svoju "smrtnu presudu". Još uvijek mislite da je izvršavanje naše dužnosti i svrha života? Mislim da ne.

Mogli bismo reći da ustvari ne znamo zašto smo na svijetu. Možemo lako doći do zaključka da je naš život apsurdan, da nemamo zašto živjeti. Počnemo li razmišljati o smislu života na ovakav, negativan način, mogli bismo lako doći do odluke da prekinemo ovaj "besmisao samoubojstvom".

Bolje bi bilo da se zapitamo što ako moj život ima smisla, a ja ga tako olako prihvaćam ili živim samo za užitke, da ugodim sebi i svojim nagonima? Što će na kraju biti sa mnom?

U Bibliji se puno govori o životu. Evo i upozoravajućeg dijela: "I kao što je ljudima jednom umrijeti, a potom na sud, tako i Krist: jednom se prinese da grijehe mnogih ponese, a drugi će put – bez obzira na grijeh – ukazati onima koji ga iščekuju sebi na spasenje" (Heb 9,27-28). Ovo je misao koja bi nas trebala pratiti svaki dan: Krist je samo jednom predao sebe, na nama je da to isto učinimo. Na koncu nas čeka susret s Njim. Želimo li zaista doći pred njega s uvjerenjem da nam život nije vrijedio ništa? A život smo dobili od Boga! Odgovor na pitanje – zašto živim – može mi dati jedino onaj koji me stvorio, BOG. Uzet ću jednu malu usporedbu: mama priprema kolač, dijete vidi mnoštvo sastojaka na stolu potrebnih za pripravu, zna da će sve to majka upotrijebiti, ali kakvog će okusa biti kolač, to jedino majka zna.

Tako je i s našim životom. Samo onaj koji nas stvorio, zna i zašto nas je stvorio. Želimo li znati odgovor na to pitanje, poslušajmo njega, vjerujte, imam dobar razlog zašto nam je podario život!

Bog nam u Bibliji odgovara na pitanje o smislu života. Njegovu nakanu možemo prepoznati i u molitvi, no zapitajmo se samo koliko mu vremena posvećujemo, na koji način razgovaramo s našim Nebeskim Ocem? Zamislite samo kako se osjeća otac s kojim sin nije razgovarao godinama. Čovjek koji se ne moli ne razgovara s Ocem. Svrha našeg postojanja je ljubiti Boga, On nas je stvorio da bismo postali Njegova ljubljena djeca. Koja li radost obuzme oca kada čuje glas svog izgubljenog sina (usp. Lk 15, 20)!

Bog je nas stvorio "na svoju sliku", da živimo u zajedništvu s njime, ali ne! Čovjek je uzeo zabranjeno voće i tako dao Bogu "do znanja" da želi biti neovisan od njega. Spoznavši svoj grešku, počeo se kriti od Boga, nastojao je pronaći rješenje kako se riješiti Boga. Ali to je nemoguće, zato ga jednostavno počeo ignorirati. I današnji se čovjek ne želi susresti s Ocem; ne poriče njegovo postojanje, ali ne želi ni "imati posla" s Njim, ne želi biti

dijete Božje. Cilj mog postojanja je postati dijete Božje, a to jedino mogu kroz Isusa. U Evanđelju piše da je Isus svojim došao, a njegovi ga ne pri- miše. Isus je došao čovjeku, a on ga odbija, ali tko ga primi dobija vlast da postane dijete Božje! Dopustimo li da nam se Isus približi, život će nam imati smisao! Uzmimo za primjer Mateja koji je bio carinik, omražen od svojih sunarodnjaka, u to vrijeme obavljao je nečastan i prljav posao, ali jednoga dana sve se mijenja. Njegov život više ne bijaše bez smisla. Onoga trenutka kad je primio Isusa, približio se Bogu i u njegov život je ušlo svjetlo.

Naš život ovisi o tome hoćemo li skinuti staro odijelo i obući novo ruho i poći za našim Spasiteljem. Isus govori: "Evo, na vratima stojim i kucam; poslušaj li tko glas moj i otvori mi vrata, unići ću k njemu i večerati s njim i on sa mnom" (Otk 3,20). To isto nam sada govori naš Gospodin: Otvori mi svoje srce, dati ću smisao tvome životu.

Poslušajmo ga!

Zasvirajte tamburaši

Kada sunce u ravnici probudi salaše
i obasja rodna polja Vojvodine naše,
zamirišu dunje rane, zablistaju njive,
pozlati se sever Bačke di Bunjevci žive.

Zasvirajte tamburaši i lipo i jako,
od kako je Bunjevaca sviralo se tako.
Što je više tamburaša sve se dalje čuje,
Suboticom bunjevačka pisma odjekuje.

Bog je dao žito zrilo, u zlatu se kupa
duša puna a od sriće svima srce lupa.
Dužijanca svud se slavi tamburom i vinom
bačkim kolom, novim kruvom, pismom i milinom.

Subotice, tvoj je barjak bilo plave boje,
tu kraj grba neka stoji puno srce moje.
Toranj gracki neka čuva sve Bunjevce naše
salaš, konje, golubove, dobre tamburaše.

Marjan Kiš

Mladež je opet u crkvi

Sve bi nas trebala veseliti spoznaja o povratku katoličke mladeži u našem okruženju u okrilje majke Crkve. Nije uputno prvo pričati u drugima, te bih se stoga zadržao na mojoj Sonti. Mnoge generacije koje su rođene i odrastale poslije II. svjetskog rata odgajane su u duhu komunizma, koji je bio jedina legalna ideologija. Kroz cjelovit sustav obrazovanja, kroz djelovanje pionirske i omladinske organizacije, a zašto ne reći i kroz samodokazivanje pojedinaca, ideologija komunističke partije hvatala je u velikom dijelu puka sve dublje korijenje. Biti član KP, kasnije SK, značilo je prihvatiti ideje ateizma i jugoslavenstva. "Dobri komunisti" pohvaljivani su i nagrađivani, imali su prioritet pri upošljavanju, imali su prioritet i pri napredovanju u službi. Članstvo u Partiji nosilo je i izvjestan broj bodova na stambenim i inim listama, osiguravalo je malo lagodniji život. Ovakve mjere neminovno su zatirale prvo vjerske, a potom i nacionalne osjećaje. Velikom dijelu puka nije trebao štap, dovoljna je bila i mrkva. Vjeronauk se slušao u crkvi, u vrijeme kad nije bilo nastave. Nerijetko bi dežurni nastavnik prigodom dolaska skupine djece sa sata vjeronauka u školu dijelio šamare ili packe. I danas me peče šamar dobijen od učiteljice koja je bila "naša", a koja je kroz taj čin dokazivala svoju lojalnost Partiji. Upitno je koliko su takvo "dokazivanje" tražili njezini nadređeni, a koliko je sama sebe tjerala na samodokazivanje. Nekoliko godina pred smrt, već ozbiljno načeta bolešću, otvorila je srce religiji, počela je redovito dolaziti u crkvu. Pitanja na dotaknutu temu nameću se u nedogled. Koliko je bila iskrena odanost ideji komunizma, koja sa sobom vuče i ideju ateizma, a u kojoj mjeri je iskrenost prevladala u poznoj životnoj dobi, kad se više nije imalo što izgubiti i kad se već pred očima svijetlilo samo na kraju tunela.

Dolaskom devedesetih godina prošloga stoljeća pošast nacionalizma poharala je ove prostore. Katolička crkva postala je nepoželjna na ovim prostorima. Za svećenike i odane vjernike vraćaju se "turska vremena". Neka ovo ostane samo konstatacija, možda će povjesničari ili pravosudna tijela jednoga dana ipak javnosti priopćiti istinu. Dolazak demokracije uvodi nam, kao izborni predmet, vjeronauk u škole. Svećenici Katoličke crkve napokon, bez ikakvih pritisaka, okupljaju djecu, mlade i ne tako mlade u crkvenim prostorijama, organiziraju razne vidove vjerske edukacije. Mladi se odazivaju, okupljaju se oko svojega župnika, slijede njegove ideje. Priključuju se školi animatora, dolaze na susrete ministranata, čitača, uključuju se u pjevački zbor, priređuju igrokaze... jednostavno pokazuju gdje im je srce. Prošla su vremena kad se mladež nakon primitka sakramenta Krizme jednostavno "gubila". Sada većina ostaje u okrilju crkve, svojom mladošću, entuzijazmom i čistoćom svojega vjerovanja sve nas oplemenjuju, jer, konačno, nema ljepše slike od crkve ispunjene pukom, među kojim su u većini djeca i mladi.

Ivan Andrašić

ŠKOLA ANIMATORA 2007./08.

Škola animatora (ŠA) je u školskoj godini 2007./08. započela i aktivirala novi pristup u radu s mladima Subotičke biskupije, i to s onima koji će svoja iskustva prenositi na svoje vršnjake u sredinama iz kojih dolaze. Organizator susreta je vlč. Dominik Ralbovsky, sadašnji župnik u Sonti.

Kratki izvještaj s dosadašnjih susreta:

1. susret:

Održan je od 19. do 21. listopada 2007. godine u prostorijama župnog doma, gdje se skupilo oko 30 mladih iz različitih jezičnih područja: Hrvati, Mađari, Slovaci, Ukrajinci, Albanci. Raznolikost se odražavala kroz pjesmu, igru, molitvu. Tema susreta je bila "Kako je dobro i lijepo kao braća zajedno živjeti", a predavačica je bila sestra iz Družbe sv. Križa, s. Rastislava R., profesorica pedagogije i sociologije s timom iz Đakova (Hrvatska).

2. susret:

Drugi susret održan je od 23. do 25. studenog 2007., na kojemu je sudjelovalo više od 40 mladih. Tema susreta je bila "Oko je svjetiljka tijelu" (Mt 6,22). Predavač je ponovno bila s. Rastislava R. i tim iz Đakova-Hrvatska. Kroz rad s Biblijom pokušali su mlade oduševiti za Božju Riječ. Na kraju susreta VIS "Proroci" održao je koncert duhovnih pjesama a mladomisnik vlč. Marijan Vukov podijelio je svima mladomisnički blagoslov.

3. susret

Treći po redu susret je održan je od 22. do 24. veljače 2008. godine, a tema "Ljubav i zdrava spolnost" privukla je velik broj mladih. Predavačica je bila Katarina Ralbovsky, djelatnica Centra za Duhovnu pomoć (CDP) iz Zagreba-Hrvatska, čiji je utemeljitelj prof. dr. Tomislav Ivančić iz Zagreba. S obzirom na to da je bilo vrijeme Korizme, mladi su na kraju susreta prikazali "živi" Križni put koji je vjernike ganuo do suza.

4. susret

U sklopu Škole animatora održan je od 11. do 13. travnja 2008. godine "Oratorij don Bosco", koji je okupio djecu sa raznih strana naše biskupije. Organizirali su ga vlč. Dominik Ralbovsky i njegova sestra dipl. katehista Kristina Ralbovsky zajedno s animatorima. Njima je na brigu bilo povjereno više od 130 djece. Kroz igru, ples, pjesmu, razne radionice, katehezu "San don Bosca", djeca su zajedno s animatorima učila kako biti dobar i razvijati dobre osobine u sebi.

5. susret

Usljedio je potom odlazak mladih u Slovačku na tjedan dana i to na "Hodočašće mladih Muraň-Levoča", od 29. lipnja do 6. srpnja 2008. Na ovom hodočašću mladi su imali mogućnost iskusiti kako *mladi* animiraju mlade. Svu organizaciju i vodstvo imali su mladi sa svojim voditeljima. Na ovom hodočašću bili su prisutni mladi iz različitih zemalja. Iz Srbije je hodočastilo 40 mladih. Svaki dan je započinjao molitvom, svetom misom, a uslijedio je potom pješaćenje oko 20 kilometara, rad u skupinama i odmor, a u večernjim satima molitva i različiti drugi programi. Bogatstvo ovog hodočašća je u tomu što mladi otkrivaju da žrtva, napor i odricanje donose nutarnju radost i mir.

6. susret - Završna škola animatora Sonta 2007./08.

U župi Sv. Lovre u Sonti održan je od 17. do 20. srpnja 2008. posljednji susret Škole animatora 2007./08. Dragocjenost ovoga susreta je bila u tomu što se upravo odvijao u danima Svjetskog dana mladih (SDM) u Sydneyu te smo u Duhu i molitvi mogli biti povezani s Papom i mladima čitavog svijeta. Četiri dana u zajedništvu, mladi su kroz predavanje, rad u skupinama, pjesmom, igrokazima, prezentacijom o SDM i molitvama razmišljali nad temom "*Biti Kristov svjedok*" (*Primit ćete snagu Duha Svetoga koji će sići na sve vas i bit ćete mi svjedoci, Dj 1,8*).

Svjedočanstvo vjere mladi su pokazali i kroz hodočašće pješice u Doroslovo. S križem na čelu, barjacima i veselom pjesmom, procesija mladih krenula je sa župe. Nakon 10 kilometara pješaćenja stigli smo u Doroslovo u Marijansko svetište, u naručje naše Nebeske Majke. Navečer

je uslijedilo pokorničko bogoslužje i Križni put kojega su predvodili mladi iz B. Monoštora sa svojim župnikom vlč. Goranom Vilovim. Svetom misom koju je u subotu 19. srpnja predvodio subotički biskup msgr. dr. Ivan Pénzes u koncelebraciji tajnika mr. Mirka Šefkovića i vlč. Dominika Ralbovskog, zahvalili smo Bogu za darove i milosti koje smo primili tijekom ove školske godine Škole animatora (ŠA). Igrokazom o "skrivenom blagu u polju", mladi su pokazali da je za njih najveće blago vjera čiji su simboli Križ i Marija, a ohrabrujuće riječi oca biskupa bile su poziv mladima da se ne boje biti svjedoci svoga vremena. Na kraju sv. mise biskup je blagoslovio Križ i Ikonu BDM, kopiju simbola SDM, i podijelio pohvale najboljim animatorima, a ostalim sudionicima prigodne darove. Po povratku u Sontu, dan smo završili klanjanjem. Na nedjeljnoj sv. misi smo zajedno s vjernicima zahvalili Bogu za sve molitve, darove koje su nas pratili kroz ove susrete. Susret smo završili prezentacijom ŠA 2007./08., osvrtom i dojmovima. Iskustvo ovogodišnje ŠA pokazalo je da su ovi susreti bogatstvo za mlade, ali i još veća potreba u pastoralu mladih.

Tijekom školske godine 2007./08. organizirano je šest susreta. Za ostvarivanje ovih susreta zahvaljujemo organizatorima vlč. Dominiku Ralbovskom i njegovoj sestri katehistici Kristini, donatorima Renovabis i svima koji su na bilo koji način pomogli.

Kristina Ralbovsky

Priredio: Stjepan Beretić

KORISNI SAVJETI

U KUHINJI

Da Vam mlijeko ne "pobjegne"

Kad kuhate mlijeko, položite preko lonca drvenu varjaču (kuhaču). Mlijeko vam neće iskipjeti.

Kad u pećnici pečete meso...

Kad u pećnici pečete meso, pokraj pečenice stavite u pećnicu vode u čistu limenku od konzerve. Meso će biti sočno i neće se sasušiti.

Kad je kruh odviše suh...

Ovlažite ga vodom pod pipom, umotajte u aluminijsku foliju i zagrijte kratko u pećnici.

Riba iz zamrzivača...

Zamrznutu ribu valja potopiti u mlijeko, da se tako odmrzne. Bit će puno ukusnija. Uostalom, svaka riba koja je prije pečenja ili kuhanja pothopljena u mlijeko bude posebno fina.

Jetra

Kakvogod jetru pripravljali, bar pola sata prije obrade treba ju osoljenu staviti u hladnjak. Tako unaprijed osoljena jetra ostane meka poslije pečenja.

Kad vam jelo zagori...

Možda će vam pomoći ovaj savjet! Kad vam jelo zagori, hitno ga prebacite u drugu posudu, bez da prethodno miješate jelo. Tu drugu posudu prekrijte vlažnom krpom. Nakon par minuta zamijenite vlažnu krpu novom. Kažu da će taj postupak posve otkloniti miris zagorjeloga jela.

Cvjetača (karfiol), kelj

Kad kuhate cvjetaču ili kelj osjetit ćete jak miris. Taj neugodan miris se može otkloniti. Uz cvjetaču ili kelj stavite komadić suhoga kruha, pa sve prelijte vrelom vodom i ostavite da stoji jedan sat. Kruh će povući neugodan i jak miris cvjetače ili kelja. Nakon sat vremena izvadite kruh i kuhajte cvjetaču.

*Iz "Tarka Világ", dodatak listu "Magyar Szó", III. godište,
br. 40. (107), od 4. do 10. listopada 1996.*

U VRTU

Trebate presaditi neku biljku, a zemlja je hladna. U pripremljenu jamu ulijte toplu vodu, kako bi se zemlja zagrijala – zacijelo neće nauditi korijenu.

Češće treba pokupiti i spaliti opalo suho lišće i grančice, jer na takav način umanjujemo opasnost od biljnih bolesti, a sprječava se i razmnožavanje štetočina. Kad uklonite sasušene izdanke, izboje, cvjetove i sjemenne ljuske, biljka će dobiti više novih izdanaka i bit će bogatija cvijećem, a produljuje joj se i vrijeme cvjetanja i rasta.

Kako zaštititi biljke od mraza?

Zvuči nevjerovatno, a ipak je tako! Biljke u svojoj bašči možemo sačuvati od mraza tako što ih večerom zalijemo hladnom vodom. Dok se voda polagano isparava, nastat će dovoljno visoka temperatura, koja će spasiti biljku od smrzavanja.

Krizanteme

Kad krizanteme ocvjetaju, stabljike biljke treba odrezati na visini od 15 centimetara iznad zemlje. Korijen treba ostaviti u kompost, i povremeno ga treba zalijevati. Biljku ćemo čuvati na mjestu zaštićenu od mraza. Na svaku tako ostavljenu biljku privežite cedulju, da naredne godine ne pomiješate ni vrste ni boje svojih krizantema.

Muškatl (pelargonija)

Kad na jesen muškatlu prođe vrijeme cvata, presadite ga u posudu s kompostom. Biljku ostavite na svijetlo, prozračno, ali ne i na odveć toplo mjesto. Povremeno zalijevajte, da se na osuši, dok ga opet ne bi trebalo saditi.

Dalija

Kad s jeseni dalija ocvate, izvadite je iz zemlje, odrežite biljku na kojih 15 centimetara od zemlje, zatim ostavite na hladnom mjestu, da se iz odrezane stabljike oslobodi vlaga. Zatim korijen dalije oslobodite od zemlje, pažljivo odrežite sve oštećene dijelove biljke, a onda odložiten gomolje u

suhi pijesak ili treset. Pijesak ili treset će za zimskog vremena biljku zaštititi od vlage i od smrzavanja.

Dalija je dobila ime po švedskom botaničaru Andriji Dahlu, učeniku Linnéa, a predstavlja vrstu ukrasne biljke, isto što i georgina. Biljka je u 17. stoljeću unesena u Europu kao povrće pod meksikanskim imenom akotli.

Iz "Tarka Világ", dodatak listu "Magyar Szó", III. godište, br. 39. (106), od 27. rujna do 3. listopada 1996.

SOBNO CVIJEĆE

Iz sobe u vrt – iz vrta u sobu

Biljka koju prenosimo iz sobe na otvoreno ili obratno će se lakše prilagoditi novome prostoru, ako je prije prijenosa za par dana zajedno s crijepom stavimo u prozirnu plastičnu vreću.

Sitne biljke u malome crijepu kod prijevoza, ili kad ih preko noći ostavimo vani, možemo zaštititi tako da bocu od soka ili mineralne vode presiječemo na pola, pa je stavimo preko biljke i crijepa.

Nemojmo nikada premiještati biljku koja se lijepo razvila na određenom mjestu. Biljku treba u jednakim vremenskim razmacima okretati prema svjetlu, da se ravnomjerno razvija.

Foklandska ljubičica voli sunce. Ako nemamo takvoga mjesta u svome stanu, dobro će biti da je držimo pod stolnom lampom, koju ćemo ostaviti uključenu i preko noći.

Cvijeće na balkonu

Cvijeće s lukovicom se može pokazati u punom sjaju i kod onih koji nemaju vrta, već samo terasu ili balkon. Biljke nižega rasta, pa tako i tulipani se dobro razvijaju i u crijepu, pa i u kamenoj ili drvenoj posudi. Crijep ili posuda treba biti duboka bar 20 cm, kako bi se za korijenje moglo osigurati dovoljno mjesta. Posuda treba imati otvore na dnu, da bi suvišna voda poslije kiše ili poslije prekomjernog zalijevanja mogla isteći. Da voda iz posude ne bi isprala zemlju, na dno posude treba staviti sloj šljunka ili usitnjega crijepa. Kad lukovice sadimo u crijep, uvijek ih treba usaditi malo gušće nego u bašči. Kad ih usadimo, valja ih zaliti. Cvijeće koje se razvija iz lukovice dobro podnosi hladnije dane, pa ipak, u slučaju jakog mraza, crijep unesimo u prostoriju gdje se temperatura ne diže na više od 10 Celsijevih stupnjeva. Ako se radi o teškim posudama, u slučaju velike zime, treba ih pokriti materijalom za toplotnu izolaciju.

Iz "Tarka Világ", dodatak listu "Magyar Szó", III. godište, br. 38. (105), od 20. do 26. rujna 1996.

Iz "REDUŠE"

kuvara monoštorski jila

Cijeli svoj život u duši nosim Monoštor, rodno mjesto mojih roditelja. Još i danas mi zamirišu sjećanja mirisom kuhinje moje stare majke, ujaka, ujne kod kojih sam provodila sva ljeta i zime. Odrastajući uz šokačka jela, polako sam shvaćala koliko okruženje određuje čovjeka. Šokac ne može bez šume, vode, rakije i jela, svojih navika i svog govora – šokačke ikavice. Tako sam, godinama zaljubljenik u Monoštor, a njegov stanovnik nešto više od dvanaest godina, došla na ideju prikupiti sve recepte starih jela i posložiti ih u kuhar s onakvom ljubavlju kakvom poeta stvara zbirku svoje poezije.

Uvjeti življenja na prostorima punim šuma i vode opredijelili su Šokce i odredili njihovu ishranu koja je bogata ribom, svinjskim mesom i mesom divljači i živine, a posebno mesom gusaka i pataka. Nezaobilazni su i obroci spravljeni od tijesta jer osim kukuruznog brašna koje se koristilo, pšenično brašno je čest sastojak u pripremanju svakodnevnih obroka. Promatrajući jelovnik Šokaca, možemo s današnje točke gledišta, tvrditi da im je ishrana bila nezdrava, međutim način života i uporaba ribe formirala je Šokce kao "suvonjave, ali žilave ljude" koji se u životu snalaze baš kao "riba u vodi".

Stvarajući zbirku recepata monoštorskih jela, koja će se jednog dana naći i u vašim rukama, štovani čitatelji, i nadam se u vama pobuditi zanimanje, dužna sam dati i neka pojašnjenja.

Nekada su šokačke obitelji bile velike. Zajedno su u kući živjele i po četiri generacije. Šokci kažu: živjelo se u zadrugama. Svi su radili i svi su imali svoja zaduženja. Netko je vodio brigu o stoci, netko o svoj djeci, muškarci su išli na njive, najmlađi su čuvali pačiče i guščiče. Jedna od mlađih žena, onih spretnijih, bila je kuharica ili REDUŠA pa sam i ja svojoj knjizi dala ime REDUŠA.

Knjiga sadrži poglavlja u kojima će biti opisane pripreme starih jela, jela od ribe, divljači, živinskog i svinjskog mesa, kao i poglavlje o starim, ali nezaboravnim pecivima koja su u meni ostavila tako snažan trag da i danas na Sviječnicu–Marindan osjetim hrskav ukus "peretaka i pletenica" što smo ih nosili na "svećenje". Kuharicu sam pisala šokačkim govorom, na ikavici jer samo tako ona može biti odraz prošlosti u našoj sadašnjosti, pomalo čuvarica zaboravljenog vremena i preslika gastronomskog lika šokačke obitelji.

Uvodni dio

Kujna kod Šokaca nikada nije bila sporedni deo kuće. U njoj se kuvalo, jilo, sidilo, kartalo, prelalo. U kujne je uvijek bilo vruće. Šporenj se ložio od ujutru do naveče i dobro se pazilo da se vatra ne utrne. Od rane jeseni sve do prolića je bilo tako, a priko lita se seljilo u litnju kujnu, ko je imo, a ako ni, onda se digod napolju namistio šporenj, a jilo se u kijeru.

Stolica je bila velika jel je i familija imala puno čeljadi. Oko nje su bili stolcevi, jel klupa. U stolici se, u fijoki, držo kruv i veliki nož za rizanje. Ujtru se ručalo, u podne užinalo, a uveče večeralo. Ručak se poslenim danem kuvo, užinali su na njive, a za večeru je reduša opet štogod skuvala.

Za ručak se kuvala najčešće fluta, gusta čorba i slično, a za večeru krompir paprikaša, gra, čorbe i nasuva s makem – čikmaka, s krompirem – šterca i sl.

Užinalo se na njivi slanine, luka, krompira u ljuške ili se pod kola u ladu kuvo gra u zemljanom ćupu – loncu.

Dica su ostajala kod kuće. Oni su se za užinu sami snalazili. Odsikli bi dobru komadešku kruva pa ju namastili, posoljili i popapрили i ajd nasokak. Drugi dan opet kruva i pekmeza, treći dan se pokvasi jedna strana kruva vodom pa ju zamočiš u šećer. Onda dalje – ope ispočetka. Nazdravlje!

Još prija, davno kuvalo se u sadžaku, tronošcu u zemljani ćupova, potli u krastole, a jilo se iz limeni tanjura – da se ne polupu.

Voda se pila iz bukare, a zatim su došle na red čaše.

Priko zime muški su išli u "fatove" – raditi drva. Nosili su slanine i kruva, soli i paprike. Ložili su vatru da se ugriju. Komatić slanine su naticali na prut, pekli slaninu i cidili mast na posoljit i popapřit kruv.

Nediljom se u davno doba kuvo bili gra s rizancima, a kasnije se počela kuvati čorba od živine, paprikaš ili se peklo meso.

Život Šokaca nikad nije bio lagan. Cilo lito sunce i zemlja. Zimi snig i drva u šumi. Žene, kad su imale štogod za prodat, metnu u košar, košar na glavu, košarku u ruku pa pišice ajd na pijac u Sombor, a kad dođe zima tku, pletu, popleću, krpu, podšivu. Triba divojku sprimit. I sve to pri sviće na fitriol.

Evo dva recepta zapisana onako kako su mi objasnili pravo po šokački.

FLUTA

Nariže se sitno malo slanine da se uprži i na toj masti napraviš zaprig (brašno i paprika sitna). Očisti se krompira, izriže na sitne kockice i pomiša sa zaprigom. Na to se nalje vode, posolji i kuva. U to sve se još dodaje brašna da bude gušće. Jide se s krumem za ručak.

Zaprig mož napraviti i od same masti brez slanine.

PERKE

Tisto se zamisi brez jaja i metne se med prstima soli, razvalja se suka-lem na deblinu oko 2 mm. Izriže se na trake od koji se rižu pravougaonici. Na polovini pravougaonika se metne mala kašikica pekmeza od šljiva, a drugom polovinom se priklopi i prstima utapka da se perka zatvori. Meće se u vrilu vodu i kuva. Kad je perka gotova, ocidi se i posiplje jel orem, jel makem.

Perke su se kuvale petkem i kad je post, a obavezno za Badnje večē. Količina brašna se određuje po paru, jedna pregršt na par. (Pregršt – količina koja stane u dvi spojite ruke.) U Somboru perke zovu baratfile.

Marija Šeremešić

“Najlipče prelje” Velikoga prela 2008.

"Dragulj u noći"

Ne znam je li vam se već dogodilo da u predblagdansko vrijeme u vama zriju neki čudni osjećaji, ničim izazvan mir, dobrostivost prema drugim ljudima, blagost, radost ili sjeta. Pa iako zbog recesije i financijske krize i nemamo previše razloga za radost, svakodnevni susreti s dragim nam ljudima i sitne i naizgled beznačajne radosti, čine da barem na trenutak zaboravimo loše prognoze maštajući o boljim danima.

Prije mjesec dana Gradska kuća rodnog mi grada zasjala je u punom sjaju kao «dragulj u noći». Kažem punom, jer je uistinu njena secesijska ljepota zasjala u svoj svojoj ljepoti obasjana s više od pet stotina reflektora, pa smo i taj trenutak nakon točno stotinu godina od početka njene gradnje konačno dočekali. Te večeri kad je i svečano uključena raskošna rasvjeta na njoj, na trenutak sam, gledajući iz daljine, iščekivala kad će iz nje išetati princeza ili pak djevojka odjevena u haljine iz vremena carice Marije Terezije. Ipak, razišli smo se svojim domovima i bez princeza i prinčeva, carica i careva i zvuka glazbala, a kad su se izjutra svjetla pogasila, sve je iznova poprimilo uobičajene oblike i boje. Sivilo zamijeni svjetlo! Nestalo je u nama onog radosnog iščekivanja kočija i raskošnih haljina i lažnoga sjaja. I onda je navečer «ljepotica» opet zasjala u punom sjaju i tako se iznova, iz dana u dan, smjenjuje vrijeme raskoši i siromaštva.

Svi veći gradovi u našem okruženju zasjali su ovih dana također u punom sjaju. Na ukrašavanju i osvjetljavanju zgrada, drveća i čega sve ne

počelo se još puno prije, a malo tko je u tom trenutku razmišljao o financijskoj krizi, o struji koja će za to biti potrošena. Sve je poprimilo novi sjaj, nove boje, želeći nas na taj način pridobiti da što više novaca kojega inače nemamo, ostavimo u različitim trgovinama, zimovalištima i hotelima koji za ogromne svote novca nude «nezaboravni» provod za Novu godinu. Opet sjaj bez pravog sjaja. Naše je vrijeme, vrijeme kontradiktornosti!

Dok sam se ne tako davno vozila busom doma, na jednom od stajališta ušao je stariji čovjek s cekerom na kotače u ruci. Odmah sam shvatila da je riječ o beskućniku! Prebirao je po džepovima dok nije izbrojao točno onoliko novaca koliko mu je trebalo za kartu. Povukao se potom u stranu. Izašla sam na sljedećem stajalištu ostavljajući ga, ali je ostao sa mnom u mislima. Prvo što sam pomislila, bit ću iskrena, bilo je kako si je mogao dopustiti da tako neopran i neuredan hoda okolo, a onda sam se zapitala: «Ne živi li i u njemu Krist?» Sjetih se odmah raskoši i sjaja onoga «dragulja u noći» s početka priče, i ove bijede i siromaštva s druge strane, i ostadoh postiđena i nijema jer u gradu gdje se noću pali toliko žarulja, jedan čovjek mora skupljati po kontejnerima.

Kolegica na poslu javila mi je kako je otvorila malu slastičarnicu u uredu pa ukoliko želim, mogu doći kupiti kolače koje je sama radila. Slatko sam se nasmijala njenoj domišljatosti i kupih kolače tek toliko da bih zadovoljila svoju radoznalost. Ostadoh nijema nakon što sam kušala njene išlere koji se naprosto tope u ustima. Morala sam joj to i reći, a među ostalim napisah: «Okus im je takav kao da je već Božić!» Stavila je, naime, u njih cimet koji im je dao pravi «božićni okus». No, uvjerenam sam da im je ljubav kojom ih je spravljala dala onaj posebni okus, koji se ne može kupiti u trgovini. Ljubav prema sinu kojega sama odgaja i želja osigurati mu sve što je potrebno, ugradila je dijelom u ljubav prema pravljenu kolača i tako svi postadosmo dionici jedne Ljubavi. Dok sam uživala u njima, sjetih se odmah zornica kojima se svake godine iznova radujem, i osjećaja radosti, blagosti, iščekivanja i mira kojeg već spomenuh, i svjetlosti svijeća na adventskom vijencu, dječjih osmijeha dok odlaze vidjeti što se to krije ispod bora ... I pomislih na sve one koji tu radost neće doživjeti, u čijim su se životima davno ugasila sva svjetla nade. I ugledah u njima nekog Isusa u štalici, čije je rođenje najavila jasna betlehemska zvijezda, ali čiji sjaj se ne gubi smjenjivanjem noći i dana.

Upalit ćemo do kraja Adventa četiri adventske svijeće! Lako je zapaliti svijeće, ali teže živjeti svaki dan s upaljenom svijeću u srcu, iščekujući rođenje Isusovo! Možda ću ovoga Adventa, prije nego izgovorim svaku riječ i prije nego mi ruka krene djelovati, razmisliti hoću li time upaliti ili ugasiti svijeću svojega života. Samo s upaljene sve četiri svijeće, moći ću u radosti dočekati maloga Isusa i s njim sve one koje mi šalje.

Željka Zelić

"Bijahću postojani..."

ĐJ 2,42

susret hrvatske katoličke mladeži
VARAŽDIN, 26. I 27. TRAVNJA 2008.

MLADI

Uredio: Vladinir Lišić

Dojmovi sa Svjetskog dana mladih u Australiji

Dvadeset mladih iz Subotičke biskupije, ove je godine imalo veliku milost putovati na drugi kraj planeta. Riječ je, naime, o hodočašću na SVJETSKI DAN MLADIH u Sydney (Australija). I kao što se dijelom može i očekivati, na drugom kraju su nas dočekale doista drukčije stvari nego što smo mogli očekivati. Kako psalmist kaže, gdje god se okrenemo Gospodin je s nama. Tako je bio i s nama u toj "JUŽNOJ ZEMLJI DUHA SVETOGA" kako ju je preuzvišeni sidnejski kardinal Pell nazvao u svojem pozivu mladim katolicima u pripremi za Svjetski dan mladih. Geslo ovogodišnjega susreta je glasilo: "Primit ćete snagu Duha Svetoga koji će sići na vas i bit ćete mi svjedoci u Jeruzalemu, po svoj Judeji i Samariji i sve do kraja zemlje." (Dj 1,8)

Susret je okupio preko 170 nacionalnosti, a vrhunac susreta se zbio na završnoj misi sa Svetim Ocem, na hipodromu Randwick gdje se okupilo 400.000 mladih. Pripreme za Svjetski dan mladih otpočele su još prije tri godine, nakon što je Papa na prošlom Svjetskom danu mladih u Kölnu proglasio grad Sydney domaćinom 23. takvoga susreta. Poslije objavljene Papine poruke za ovogodišnji susret koji je bio posvećen Duhu Svetomu, slijedile su ozbiljnije pripreme kako po biskupijskim tako i po župnim zajednicama. Nakon što su mlade prihvatile biskupije i obitelji, slijedio je prvi dio susreta koji je obuhvaćao upoznavanje mladih iz različitih krajeva svijeta na razini župa, a na kraju svake pojedinačne biskupije. Zatim je slijedio drugi dio susreta u samom gradu Sydneyu, gdje su se održali susreti sa Sv. Ocem, da bi se sve završilo sv. misom na hipodromu Randwick, koji je na nekoliko dana bio transformiran u veliku crkvu na otvorenom.

Evo nekoliko svjedočanstava mladih s ovoga susreta, a koja su podijelili s preuzvišenim nadbiskupom mons. Stanislavom Hočevarom na susretu nakon Svjetskog dana mladih.

MOJ SUSRET S PAPOM

Mnogima je ovo bio prvi susret sa Sv. Ocem, stoga je vladalo veliko uzbuđenje, koje se nije moglo opisati riječima. Iako se Sveti Otac nalazi samo dvije države od nas, mnogi su ga vidjeli tek na drugom kraju zemlje. Kao drugo, izdvojili bismo završnu misu koja je predstavljala cijelu crkvu sa

samim poglavarom Katoličke crkve. Kao treće bismo izdvojili svjedočanstvo Petra Gakovića koje je izgovorio pred Papom na bdjenju: **Zovem se Petar i dolazim iz Srbije! Prije nekoliko godina izgledalo je kao da se ništa ne može učiniti za katoličku zajednicu u mojoj zemlji. Naslijedili smo bogatu katoličku povijest, ali postali smo manjina. Prihvatili smo poruku evanđelja, ali i dalje u strahu što će nam budućnost donijeti. Kao što je i svijet bio okorjela srca na riječ evanđelja, zaključili smo da je teško umnožiti sjeme vjere u našoj zemlji, ali vjera i molitva je promijenila našu viziju! Vidjeli smo da je Bog s nama i da nas nikada neće napustiti jer mu vjerno služimo! Također smo se okrenuli Duhu Svetomu za SAVJET. Molili smo za Njegovo nadahnuće, proučavali dar savjeta koji je dao prvim kršćanima i učvrstili vjeru u njegovo vodstvo i snagu. Vjerovali smo, a i dalje vjerujemo da on jedini zna kako održati vjeru svog naroda. Već nekoliko godina unatrag, pripremali smo tlo našeg srca za novu žetvu vjere. Pozvali smo sve generacije a i druge kršćanske zajednice da nam se pridruže u radu na tom polju vjere. Učvrstili smo se u nadi za njegovom milošću i svaki dan se upitamo: "Što Bog hoće od mene u ovome danu?"**

KAKO SAM DOŽIVIO DOMAĆINE

Svi sudionici su se slažu s rečenicom: "I više nego srdačno!" Također bismo se zahvalili fra Ivi Tadiću koji je bio organizator u Hrvatskoj katoličkoj

misiji. Domaćini su imali potpuno povjerenje u goste. Prešli smo toliko kilometara i nismo znali što se sve može očekivati, međutim, iskusili smo u današnje vrijeme vrlo rijetko gostoprimstvo. Jedno divno iskustvo je to što smo i sada u kontaktu. Naime, plod hodočašća je da su mladi u Wollongou postali jako aktivni, što prije nije bio slučaj.

PROGRAM

je bio jako bogat. Kao jedan od boljih dijelova susreta izdvojili bismo biskupijsku sv. misu. Prvi dojam pravoga zajedništva. Potom je slijedilo hodočašće u kojem, iako je bilo dugačko oko 10 km, nijedan korak nije bio težak, a osmijeh je uvijek bio prisutan na licima mladih. Spomenuli bismo i festivale s mnoštvom koncerata, zatim rad u skupinama i sl. Toliko mladih je hodalo ulicama i nitko se nije stidio uzviknuti: "Isus!" Križni put je također ostavio jak dojam na mnoge mlade i nitko nije ostao ravnodušan.

SUSRET S DRUGIM MLADIMA

Susret je u biti počeo na Tekijama, gdje su se održavale pripreme za susret. I od tog dana glavni simbol prepoznavanja bio je osmijeh. To je bio simbol koji je mlade vodio kroz cijeli susret. Bilo je raznih situacija, međutim, nije prošao dan a da se nismo nasmijali jedan drugomu ili podijelili koji zagrljaj.

RANDWICK

je mjesto vezano za sam vrhunac susreta mladih, pošto se ovdje odigralo bdjenje kao i završna misa s Papom. Početak susreta je vezan za

hodočašće do samoga mjesta, što je samo po sebi divno iskustvo, pošto je toliko mladih išlo ulicom pjevajući duhovne pjesme. Upravo taj početak hodočašćenjem predstavljao je veliku simboliku: svi smo mi hodočasnici na ovoj zemlji. Na tom putu je bilo mnoštvo naroda i kako smo se približavali samom Randwicku, svi smo se stopili u jednu veliku masu na jednom mjestu, a tu bismo sliku mogli usporediti s razmišljanjem da ćemo svi jednog dana s ovoga svijeta otići nakon životnoga hodočašća. Kao drugo, da nas sada netko natjera izaći van i spavati u vrećama za spavanje na svega 0°C, sumnjamo da bi to dobro prošlo. U ovom slučaju osjetili smo duh zajedništva koji je sve držao u redu.

PLODOVI SUSRETA

Na susretu smo "napunili baterije" za narednih pet godina! Naravno, ovdje su i mnoga poznanstva: kako internacionalna, tako i intranacionalna. Naglasili bismo i osjećaj pripadnosti zajednici, i to tako da smo nakon tako kratkoga vremena provedenoga skupa, na kraju susreta svi plakali. Kao sljedeći plod izdvojili bismo prihvaćanje različitosti. No, glavni plod je onaj koji su i prvi kršćani imali: potreba, ali doista velika potreba za širenjem Radosne vijesti u svojim krajevima.

MOJ SUSRET S GRADOVIMA AUSTRALIJE

Glavni susreti odvijali su se u tri grada: Wollongongu, Canberi i Sydneyu. Sva tri grada su specifična na svoj način. Nama je bilo zanimljivo gledati na koji način žive ljudi u tim krajevima i zaključili smo da bez obzira na to što žive na drugom kraju planeta, i kao što smo već napomenuli da nismo znali kamo idemo, ostali smo bez riječi, pošto su nas ljudi toliko divno primili. Iako smo živjeli sasvim drugim načinom života, srca su svugdje ista! ☺

I sada, kada ubiremo plodove susreta, zahvaljujemo SVIMA koji su nam pomogli ovo hodočašće doživjeti na ovaj način. To se ne bi ostvarilo bez podrške našega nadbiskupa i svećenika, kao i naših obitelji, te prijatelja!

Na kraju bismo ponovili završne riječi Svetoga Oca koji kaže da se od mladih traži da stvore novo razdoblje ljubavi koje neće biti pohlepno i sebično, već čisto, vjerno i istinski slobodno, otvoreno prema drugima i spremno poštivati njihovo dostojanstvo. Također je upozorio mlade kako su pozvani biti proroci nade i graditelji obnovljenog društva, ali i Crkve, koja mora biti uvijek mlada.

Petar Gaković

Čovjek – sretno biće

"Moguće je biti sretan i u malom domu s ljubavi, a i duboko nesretan u raskošnoj vili u kojoj nema ljubavi. Ljubav – više od toga ne treba ti ništa da budeš sretan." /Phil Bosmans/

Čovjek – uvijek u žurbi, živi i umire, muči se sa žvjcima, poslom, materijalnim stvarima, s teretom na srcu od stotinu kilograma. Živi besmisleno i troši svoj dragocjeni život na patnju, a nije ni svjestan koliko je sretan. Vidiš li koliko je malo sretnih ljudi, pogotovu među nama – MLADIM kršćanima? Vjerujem da i ti, kao i mnogi ostali, misliš da kršćanstvo podrazumijeva samo odlazak u crkvu na misu, na vjeronauk; po koji puta pomoći nekom siromahu, izvršiti "vjerske dužnosti". Ali, zaboravljamo da biti kršćanin znači biti u milosti, ispunjen mirom, ali prije svega prestati biti nezadovoljan i postati sretan. Na svakom koraku susrećemo nesretne, odbačene, bolesne, gladne... Imamo li onda pravo biti nezadovoljni, nesigurni, nesretni? NE, ni najmanje pravo!

Zasigurno smo susreli čovjeka koji je imao sve što je poželio i mogao je sebi priuštiti sve što je zamislio. A opet je bio tužan i slomljen, govorio je kako mu sve to ništa ne pruža, štoviše bio je sit svega. Pitamo se zašto?

Bog čovjeka nije stvorio za proizvodnju, bankovne račune, potrošnju. Čovječe, stvorio te da budeš čovjek. Za radost, da se smijemo i pjevamo, ljubimo i budemo ljubljeni, da postojimo za drugoga čovjeka.

"Čovječe, stvoren si na sliku Boga, koji je Ljubav. S dlanovima da daješ, sa srcem da ljubiš i sa dvjema rukama – upravo toliko dugačkima da zagre drugoga." /Phil Bosmans/

Pogledajmo se u zrcalo! Osvrnimo se oko sebe! Vidimo li? Osjećamo li tu milost koja nam je pružena? Shvaćamo li koliko imamo razloga biti sretni? Prvi i najvažniji: živi smo i Bog nas ljubi. Hej, BOG NAS LJUBI! Sve ostalo je manje bitno, jer sve što imamo dar je Boga koji nam zbog svoje ljubavi pruža sve što nam je potrebno. Ima li većega razloga za sreću? Sve što trebamo učiniti jest podijeliti svoju sreću i pomoći drugima da budu sretniji.

Zapitajmo se samo kolika smo dobra primili? Okruženi smo s obitelji i prijateljima koji nas vole. Imamo što jesti, odjenuti, gdje živjeti, a netko

nema ni pol čaše vode dnevno za popiti. Zamislimo onu djecu iz Etiopije – mršavu, izgladnjelu, bolesnu i bez krova nad glavom! Pored svega toga, mi idemo u školu, zaposleni smo, slobodni i zdravi, imamo dom, auto i ostale materijalne i nematerijalne stvari koje nas okružuju. Jednom riječi, u usporedbi s njima živimo kao kraljevi. A i ne moramo otići toliko daleko. Pogledajmo koliko samo u Subotici ima bolesnih, siromašnih, odbačenih. Tu na ulici, u susjedstvu. Da, da, baš tu. Ali mi ih ne primjećujemo, nego ih se trudimo izbjegnuti izgovorom: "I meni je teško" ili pak "Neka se snađe sam". Pa jesmo li onda MI PRAVI KRŠĆANI?

Trudimo li se barem nekada učiniti nešto kako bismo pomogli drugima? Ili mislimo da nema smisla to činiti jer je u pitanju samo gubljenje dragocjenoga vremena? Ali, vjerujemo da će nas zbog svega dobra kojega budemo učinili, kad tad zahvatiti onaj osjećaj zadovoljstva i sreće. Osjećaj da smo se možda našli nekomu pri ruci kada mu je bilo najteže.

I dalje mislimo da nemamo razloga biti sretni?

Marina Gabrić

Biti prijatelj

To nije još jedna priča o prijateljstvu. On joj je nudio puno više od pažljivoga uha, brižnoga pogleda i riječi potpore, više no obični prijatelj. Ona to nije znala prepoznati.

Govorila mi je da se poznaju odmalena. Njeni roditelji su je često vodili u goste kod njega doma. Par puta sam ju pitala zašto idu tamo, i ona s njima. Njen odgovor je bio uzaludno coktanje uz okretanje glave, nagla iznenađenost majicom djevojke koja je prolazila i slično. Nije voljela govoriti o tomu. Kao da joj je bilo neprijatno i sramota o tomu govoriti. Taj bi se osjećaj u njoj pojačao kada se njegovo ime počelo naglas vezivati uz njeno. Na školskom dvorištu, na ulici, činilo joj se, svugdje gdje se pojavljivala. Cijeli onaj svijet, žarko željeni, veliki svijet ispunjen pravim ljudima, ne lutkama, učinio se crnim, dalekim. Samo zbog njega!

Kao "prava prijateljica" izbjegavala sam bolnu temu odlazaka u crkvu i govor o Isusu. Tako sam joj ostala jedina prijateljica. Ali, nije mi bilo jasno što ima toliko lošeg u Isusu da ga treba ismijavati i da ga se s druge strane treba stidjeti. Jedan Bog je došao na Zemlju, trpio do smrti za čovjeka i uskrsnuo. Kakav čudan Bog! Što je nju odbijalo, mene je počelo privlačiti. I kada god sam se zagledala u dubine njenih očiju vidjela sam dva mučenika: nju i Isusa! Bili su tako isti, isti! Ali, ona je počela bježati, bježati od ismijavanja, od same sebe. Dočekala je kraj osmoga razreda! Odrasla je, a odrasli mogu raditi što žele i kako žele. Prestala je odlaziti u crkvu, a ja sam zakoračila u svjetlost njene istinitosti.

Najviše joj je smetalo što nije imala prijatelje s kojim bi se mogla nalažiti u predvečerje i činiti nestašluke, s kojima bi mogla razgovarati, smijati se. Falilo joj je pažnje. Moje prijateljstvo joj nije bilo dovoljno, nije ga ni primjećivala od silne želje za uzburkanom masom pogleda, dodira i glasova. A ono prijateljstvo, značajnije od svakog drugog, gurnula je od sebe kao nepopravljivog krivca. Jedan prijatelj ju je čekao – to sam bila ja, a drugi, Isus, još uvijek ju čeka.

Kako žalosno! Gledala sam kako joj prijatelji dolaze, bolno odlaze; kako ona odlazi od njih, i sama sam to doživjela. Ogradila se od ljudi uvjerenom da ne nose u sebi ništa vrijedno i da nemaju volje bilo što podijeliti s njom. Ne vjeruje u ljude jer nije povjerovala Čovjeku, najvećem, osnovnom prijatelju. Nije ga dovoljno dobro upoznala da bi saznala kako On nikada, ni nakon njenog "Ne", njihovu prijateljstvu ne zatvara vrata svoga srca. Nije naučila što znači biti prijatelj.

A Isus, onaj iz djetinjstva, još uvijek čeka. Joj, ne nameće se! Ja ga guram molitvama da stane pred nju. Da se samo pogledaju! Prepoznala bi u njegovim mučeničkim očima sebe. On, tiho djelujući, čeka njen slobodan pogled – ima cijeli život pružiti joj na dar! Samo da ona to poželji.

Nevena Mlinko

Poziv na obraćenje?

Ima li danas ovakvih poziva? Ne čujemo proroke koji viču i najavljuju kaznu, nitko ne govori o kaznama za neposluh Bogu, jer je Bog iz današnjega svijeta isključen. Mediji opširno prenose sve loše vijesti, zastrašujuća izvješća o zločinima i nepogodama, ali pojmovi "Božja kazna", "upozorenje" se ne koriste. Bog je isključen, te ako i vidimo događaje ne pripisujemo ih Bogu, i ne pomišljamo na to. A što ako nam Bog sve to šalje, što ako to jesu upozorenja? I na samu pomisao da bi ona mogla biti od Boga trebalo bi se dublje zamisliti.

Piše u jednoj molitvenoj knjizi – strašna je stvar ako ljudi ne vjeruju u pakao! Kako živimo, vjerujemo li? Ako vjerujemo, živimo li tako? Slobodu imamo, pitanje u kolikoj je mjeri naša sloboda korisna? *Za slobodu nas Krist otkupi* (Gal 5,1). Kako li smo zaslijepljeni tim pojmom – SLOBODNI SMO, ali od čega? Nismo slobodni od Božje pravednosti, od konačnog suda! Slobodni smo u ovom trenutku odlučiti se za život s Bogom, za put križa ali i ljubavi i vječnosti. Težak je to put ali je i Isusov bio, a mi danas vidimo i drugi kraj križnoga puta – Uskrsnuće, potpuno nov, vječan i bez boli, život do posljednjeg trenutka ispunjen ljubavlju i svjetlom.

Prorok Jona propovijedao je i prorokovao propast Ninive, ali Ninivljani su se obratili, obukli kostrijet i svi od vladara do najmanjeg započeli pokoru, post i molitvu. Čujemo li mi danas glas Jonin? Hoćemo li se obratiti? Hoću li se danas odlučiti – **počinjem – molim – postim – pozivam druge – spašavam sebe – obitelj – grad – zemlju**. Kao Božji prijatelj, danas sam odgovoran za spas onih koji su dalje od njega. Tko će ih pozvati ako ne ja? Koliko li nam je dano, iz najvećih grijeha možemo se obratiti, ako to učinimo **bez odgađanja**, dok imamo vremena, znan nam je samo ovaj tren, sada je ta jedinstvena prilika – **sad** – hoću li je iskoristiti? Hoću li pobijediti sotonu u sebi? **Hoću, mogu. Isus je pobijedio!**

Poslušajmo Isusove Riječi:

A od smokve se naučite prisposdobi! Kad joj grana već omekša i lišće potjera, znate blizu je ljeto. Tako i vi kad sve to ugledate, znajte: blizu je, na vratima!

Zaista, kažem vam, ne, neće uminuti naraštaj ovaj dok se sve to ne zbude. Nebo će i zemlja uminuti, ali riječi moje ne, neće uminuti. (Mt 24,32-36)

Pazite da vam srca ne otežaju u proždrljivosti, pijanstvu i u životnim brigama te vas iznenada ne zatekne onaj Dan, jer će kao zamka nadoći na sve žitelje po svoj zemlji.

Stoga budni budite i u svako doba molite da uzmognete umaći svemu tomu što se ima zbiti i stati pred Sina Čovječjega. (Lk 21,34-37)

Isusova proročanstva su istinita, a gdje smo mi? Molimo Duha Svetoga da nas vodi milosnim putem, putem bez hedonizma, bez zapadne iluzije uživanja. Ovo je vrijeme milosti, ovo je vrijeme spasa, jer *tražite Jahvu dok se može naći, zovite ga dok je blizu! Nek bezbožnik put svoj ostavi, a zlikovac naume svoje. Nek se vrati Gospodinu, koji će mu se smilovati, k Bogu našem, jer je velikodušan u praštaju. (Iz 55,6-8)*

Branka Gabrić

Tehnologizirana riječ

U odnosu na prijašnja vremena, dostupnost tražene knjige je danas puno veća. Mogućnost pisanja same knjige je također veća. Komunikacija s nekim tko živi na drugom kraju svijeta postala je posve normalna stvar. Internet i računalni programi to omogućavaju. No, jesu li ta dostupnost i široki spektar načina komunikacije pridonijeli unapređenju kvalitete pisane riječi i govora, te samoj komunikaciji između ljudi?

Zahvaljujući sveopćem tehnolojskom napretku, današnji je svijet postao preplavljen raznoraznim napravama koje, neosporno, umnogome olakšavaju život čovjeku. U samo par desetljeća tehnologija komunikacije je do te mjere uznapredovala da se čovjek ne može ni prisjetiti svih ranijih, primitivnijih, oblika tehnologija. Skepticizam prema novim tehnologijama, uopće mogućnosti novih tehnologija, potpuno je zamijenila ushićenost pred novim, sigurnim, nadolazećim otkrićem. Samo je pitanje vremena što će biti *the next big thing* (sljedeća velika stvar).

Kako stvari obično nisu niti dobre niti loše, već postaju jednim od ova dva, neozbiljno je govoriti o tehnologiji kao lošoj za čovjeka ili samo neki njegov dio – duhovni dio. Čak što više, polazeći od pretpostavke da čovjek

u svom stvaralaštvu teži dobru, to jest proizvodi stvari da mu dobro služe, ispravno bi bilo govoriti o tehnologiji kao dobroj, dok se o "lošoj tehnologiji" može govoriti samo kao lišenosti dobra u njezinoj svrsi. A to nas opet vraća na čovjeka. Ovaj kratki etički osvrt bio je potreban kako se ne bi stekao dojam o demonizaciji tehnologije.

Odgovorimo sada na pitanje s početka. Smatram da tehnologija nije pridonijela poboljšanju kvalitete komunikacije. Razlog tomu vidim u samoj prirodi riječi koja je duhovnoga karaktera. Primjerice, umjetnik može imati najbolji pribor za stvaranje, ali će genijalnost njegova djela ovisiti o onom daru duha koji je samo njegov. Problem koji zapravo ističem je otimanje i siromašenje od strane tehnologije, onoga vrela dobre riječi koji je duša. Ne vjerujem da otuđenost i zatvaranje u sebe, pojave koje psiholozi često ističu kod mlade populacije, nemaju nikakve veze s ovim. Ono što je interesantno ovdje je paradoks da mladi ljudi koji žive u eri bezgraničnih mogućnosti komunikacije, i dobar dio svog dana provedu komunicirajući na neki način sa svojim vršnjacima, postaju asocijalni. A znamo da je komunikacija jedan od osnovnih čimbenika zdravog socijalnog odnosa. To se događa jer se zanemaruje osnovni i najhumaniji vid komuniciranja, onaj između dvije osobe kao dva prijatelja gdje je svaka riječ dar sugovorniku, jer u njoj je dio nas. Duša je dom riječi. Lijepa će riječ iz lijepo duše izići. No, kakva je njezina svrha ako u ona u nama prebiva a nemamo ju kome reći? Cijenimo trenutke i ljude s kojima možemo istinski razgovarati. Njih doista možemo zvati prijateljima. A kao što usta otvaramo za kruhom, otvarajmo ih i za istinom, jer tad je riječ najljepša.

Goran Gregorčić

"Govori Gospodine, sluga tvoj sluša"

Bog govori ljudima na različite načine. No, najbolji način jest Njegova Riječ – Sveto pismo. Iza nas je Godina Biblije, kojoj je smisao bio posvijestiti svim vjernicima koliko je bitno čitati i poznavati Božju Riječ, jer kao što sv. Jeronim kaže: "Tko ne poznaje Sveto pismo, ne poznaje Krista." U tom duhu se Crkva diljem svijeta ujedinila kako bi vjernicima što više približila Božju riječ.

U župi Sv. Roka u Subotici je u ožujku 2008. godine održana duhovna obnova za mlade pod geslom "Lectio Divina" tj. Božansko čitanje. Za vrijeme te trodnevne obnove, u crkvi Sv. Roka se danonočno čitala Božja riječ, a dolazili su i mladi i stari kako bi čitali i slušali.

Kao plod Godine Biblije vidimo da je i papa Benedikt XVI. započeo sedmodnevno čitanje Biblije u povodu okupljanja Sinode u Vatikanu. Iako je godina Biblije prošla, mnogi poznati političari, glumci i predstavnici dru-

gih religija sudjelovali su u ovom "Svetom maratonu" kako bi Božja Riječ zbilja odjekivala svijetom.

Doista, Bog nam se obraća. Biblija nije samo stara "knjižurina". Naprotiv, *Živa je, uistinu, Riječ Božja i djelotvorna* (usp. Heb 4,12). Bog danas govori i više baš tebi! Baš tebe doziva i trudi se više ući u tvoj život, kako bi ti pružio još više ljubavi i milosti. Znamo li slušati Gospodina?

Vrijedi se podsjetiti da čitanje Biblije mora biti sastavni dio našega života, stoga vam donosimo par jednostavnih koraka pomoću kojih svatko od nas može kvalitetno upijati riječi samoga Boga upućene nama, kroz čitanje Biblije.

LECTIO DIVINA

1. LECTIO – ČITANJE

Kako bismo mogli "čuti" i razumjeti Božju riječ, potrebno je naći *kutak i trenutak*. Znači izolirati se od svega što bi nam odvlačilo pozornost, kako bismo se postavili u Božju prisutnost i onda polako i smireno čitati odabrani odlomak Svetoga pisma nekoliko puta, dok nam jedna misao ne privuče pozornost.

2. MEDITATIO – RAZMIŠLJANJE

U ovom djelu *Božanskoga čitanja* razmatramo misao koja nam je nakon nekoliko iščitavanja privukla pozornost. Razmišljamo zašto nam je baš taj dio značajan, te kako se ta konkretna Božje riječ odnosi na nas i na naš život. Na ovom koraku se vrijedi zadržati neko vrijeme kako bismo doista upili Njegovu riječ i posvijestili si da se ta misao odnosi na našu trenutačnu životnu situaciju.

3. ORATIO – MOLITVA

Nakon što je Bog govorio nama, vrijeme je da i mi Njemu uputimo koju riječ. Izgovorena molitva je spontani odgovor na misli i riječi koje nam je Bog uputio. Ovaj korak podrazumijeva direktno obraćanje Bogu u vidu molitve koja bi trebala biti čista i zahvalna srca jer nam je sam Bog govorio.

4. CONTEMPLATIO – MOTRENJE

Sada, kada je Bog govorio nama i mi Njemu, ostaje još samo isključiti razmišljanje i prekinuti razmatranje. Ovaj korak se izražava u nesmetanoj unutarnjoj usmjerenosti k Bogu. To su trenuci u kojima osjećamo Božju blizinu, te u toj blizini uživamo, znajući da pokraj nas stoji Stvoritelj svega što postoji, poput prijatelja.

5. ACTIO – DJELOVANJE

U prethodna četiri koraka smo čuli Božju riječ, otkrili što nam želi poručiti, molili se i na kraju uživali Božju prisutnost i ljubav.

Nakon svega ovoga ostaje još samo djelovanje. To znači da u našem životu mora doći do neke promjene, moramo primijeniti Božju poruku na svoj život i na svoje ponašanje. Ako pak ovaj zadnji korak izostane, gubi se smisao prethodnih. Nije dovoljno znati i vjerovati, potrebno je i djelovati. Bog to očekuje od nas!

Vladimir Lišić

Slijediti Gospodina svim srcem svojim, svom dušom svojom, svim umom svojim i cijelim svojim bićem, trebao bi biti jedan je od osnovnih postulata svakoga kršćanina! Je li to uistinu tako? Je li Bog uistinu ono za čime najviše žudimo ili su nam postale važnije neke druge čežnje, poput materijalne sigurnosti, društvene prihvatljivosti, biti u trendu, biti popularan u gradu ili kako kažu biti poznat, viđen, slavan? Čini mi se da su se neke stvari izmiješale i dospjele ispred onoga koji bi nam trebao biti primarni cilj, a to je Bog. Bitno je sve postaviti na svoje mjesto! Problem je što mnoge stvari poput materijalne sigurnosti i slave guramo naprijed i stavljamo ispred Boga i ništa ne prepuštamo Božjoj providnosti. On nije protiv slave, ali protiv oholosti koja se javlja kao logična posljedica, svakako bi imao što nam prigovoriti. Problem je što to ne prepuštamo Njegovoj providnosti, nego postavljamo za primarni cilj, a zapostavljamo onoga koji nas je stvorio i podario nam život!

Kako bismo mi mladi trebali slijediti Gospodina? Podrazumijeva li to da svatko od nas treba ostaviti sve svoje i krenuti u svijet pomagati drugima? To je potpuno predanje Bogu i to je svakako dobro, ali se više odno-

si na misionare. Mi bismo svakako trebali biti misionarima, ali u svom domu, u svojoj obitelji, u društvu u kojemu se nalazimo! Slijediti Gospodina u svakodnevnom životu i u okolici u kojoj se nalazimo, možemo tako što ćemo izvršavati naše obveze – učenici i studenti učiti, radnici vrijedno raditi i slično. To su naši osnovni zadaci koje moramo savjesno obavljati. Dalje, trebamo se brinuti za našu obitelj i njegovati u njoj kršćanske vrednote. Pomagati svoje bližnje koji su u potrebi, savjetom, radom ili molitvom. Angažirati se na svojim župama, pjevanjem, sviranjem, čitanjem na misi, spremanjem crkve kako bismo učinili našu zajednicu ljepšom i privlačnijom za druge ljude. Tko ima malo više slobodnog vremena (svi ga imamo samo ga treba dobro iskoristiti), može se aktivirati u molitvenim zajednicama ukoliko postoje u vašoj okolini, a ako ne postoje, eto prilike da učinimo nešto korisno za našu okolinu. Caritas je uvijek otvoren za nove volontere. Biti volonter u današnje vrijeme nije baš tražen posao s obzirom na to da se za to ne dobivaju novci, ali, ako bismo posvijestili sebi da Bog sve to vidi i plaća u svojoj tarifi (koja obuhvaća obilje blagoslova i milosti), bilo bi više zainteresiranih. Sve izrečeno mogao bi biti jedan kratki recept kako slijediti Gospodina, a je li baš sve tako u praksi? Mislim da su današnji mladi nezainteresirani za aktivnosti oko crkve. Neki se pravdaju izgovorom da je u crkvi sve monotono i dosadno i koriste taj izgovor kako bi se od nje udaljili. Pitam se kako im nije palo na pamet, ako je već nešto dosadno, aktivirati se i učini da to postane interesantno. Ali, uvijek je lakše gundajući otići, nego se prihvatiti posla i načiniti neophodne promjene. S druge strane, lijenost je veliki problem današnje mladeži. Natjerati mlade da rade možemo samo ako im ponudimo dobre novce, jer "od volenterskog rada se ne živi"! Učenje kao osnovni zadatak učenika i studenata još i ide kako tako, jer loše ocjene dovode do kazni, a tko još voli kazne. No, neke kreativne aktivnosti kod mladih gotovo su u potpunosti iščeznule. Mladi se prije odlučuju za gledanje televizije i igranja igrice na kompjutoru nego na neke korisne aktivnosti. Da se ne shvati krivo, svatko treba vrijeme za odmor, ali svako mora biti svjestan da i taj odmor mora imati granice, kako ne bi prerašao u opsesiju. Osobno sam prije za jedan razgovor s prijateljem nego za dokoličarenje pred TV-om. Možda smo baš tom prijatelju potrebni kako bismo ga savjetovali ili podijelili s njim tugu ili radost. S druge strane, ne vjerujem da TV aparat žudi za našim savjetom, možda samo za našim novcima. Izgrađivati svoj odnos s televizijom umjesto s prijateljem ili zajednicom predstavlja najteži grijeh škrtosti, jer ne dati sebe zajednici koja te treba, nije ništa drugo do najgora sebičnost. Veliki je broj mladih koji nisu upoznali pravi način kako slijediti Krista, pa bezglavo lutaju, gubeći svoje vrijeme i novce. Kao kršćani, svakako bismo im trebali biti smjernica i uputiti ih da se vrijeme koje nam stoji na raspolaganju može mnogo pametnije i humanije iskoristiti, dajući im konkretne instrukcije. Zatvorenost u sebi i u sobi ne prouzrokuje ništa dobro, jer promatrajući druge, u nama se može javiti samo zavist i srditost iz kojih slijedi ogovor i kleveta i tako sve dalje i dalje i sve dublje i dublje tonemo u svijet nezadovoljstva, srdžbe i

grijeha. Baš zbog toga su mnogi mladi nezadovoljni svojim životom, svojom okolinom i svime što ih okružuje, a u startu nisu pokušali ništa promijeniti niti su dali sebe za izgradnju zajednice i cjelokupnog društva. Nezadovoljstvo vlada svuda oko nas i često se čuje država je ovakva, svećenici su onakvi, profesori još gori, a nitko nije spreman učiniti niti najmanji korak kako bi napravio ovaj svijet ljepšim mjestom za život. Stoga, pozivam sve mlade da ponesu dobru volju i da zasučemo rukave i uistinu sledimo Krista čineći ovaj svijet boljim!

David Anišić

Komu vjerujemo?

Današnje vrijeme je vrijeme ekspresije, trenutka. Osoba živi samo za trenutak, za jedan trenutak, a što poslije? Međutim, Bog od nas traži da ga prihvaćamo stalno, jer je on jedina sreća, i izvan njega nema ničega što će nas usrećiti. Ta problematika nije ništa novo jer se i Isus se susretao s istim problemom. I u njegovo vrijeme bilo je puno ljudi koji su tražili icjeljenje, bez ikakve zahvale prema iscjelitelju. Isus to primjećuje i opominje: *Kad je nagrnulo mnoštvo, počeo im Isus govoriti: "Naraštaj ovaj naraštaj je opak. Znak traži, ali mu se znak neće dati doli znak Jonin. Doista, kao što je Jona bio znak Ninivljanima, tako će biti i Sin Čovječji ovomu naraštaju"* (Lk 11,20-30).

Jona je bio jednostavan čovjek. Nije činio nešto posebno. Pozvao je Ninivljane na obraćenje. Što može biti jednostavnije od toga? A upravo takav znak je i danas prisutan. To je Božja filozofija i način rada. Znae kako: sv. Pavao nam govori da je Isus Krist isti jučer, danas i uvijek! To znači da je i njegova riječ ista: bila nekad, sad i bit će uvijek. Njegovi zahtjevi su isti.

Oko Isusa je mnoštvo. To je vrlo čest prizor u kojemu se Isus nalazi. Ljudi se okupljaju i prate ga. Stižu novi. Među njima su radoznali, ali i oni koji žele čuti istinu i nauk drukčiji od onoga kojemu su ih poučavali drugi rabini. Zanimljivo je napomenuti kako Isus nije imao promidžbeni materijal niti ekipu koja bi se brinula oko marketinga. Nije imao svoju stranku koja bi se brinula oko njegove promidžbe. Apsolutno ništa od toga. Čak što više, ni učenici mu u tomu nisu pomagali. Jednostavno, govorio je sam i sam je djelovao. To je ljude privlačilo. Znao je Isus da među mnoštvom ima pukih znatiželjnika kojima je jedino stalo do zabave. Zbog toga nije došao. Zato ih vrlo iskreno, otvoreno i oštro upozorava. Takvi ljudi su opaki i nestalni. Ako ne nađu ono što traže, ako ne bude zabave, onda lako postaju nezadovoljni i kritizerski raspoloženi. Očekuju da će vidjeti i doživjeti nešto sen-

zacionalno i uzbudljivo. Njima je važan spektakl, a ne pouka. Isus je tu da čini čudesa i prikrati im dosadu života i dnevnu monotoniju.

Upravo to osjećamo danas u društvu uopće, i u samoj Crkvi. Takav je stav prisutan i u našoj generaciji. Mnogi traže "iscjelitelje" i "čudotvorce", jer ono "obično" slavljenje sv. mise nije interesantno. I u našoj generaciji ima neobičnih strujanja u kojima ljudi pribjegavaju krivim i neobičnim pobožnostima i zaboravljaju na Kristovu prisutnost u sakramentima i u riječima Svetoga pisma. Dosadno im je kada nema nečega neobičnog. Takvi se boje tišine i sabranosti. Ne usude se stati pred sebe i pred Isusa. Stalno su u bijegu od sebe i traže u nekim događajima zaborav svakodnevnog života koji im je dosadan, monoton i težak. Isus odbija činiti čudesa po "željama" i "narudžbi". One koji su došli s takvim namjerama naziva opakima. Toliko je već učinio čudesa i čudno je da tako inzistiraju na njima. Žele da se Isus stalno po čudesima potvrđuje i da po njima izražava i opravdava svoju vlast. A pitanje koje bi trebali postaviti sebi trebalo bi glasiti ovako: **"Kako pristupam Isusu? Što u biti tražim i za čim čeznem? Da se nešto posebno dogodi i na taj način bude jasno tko je Bog? Nije li to znak malovjernosti?"**

Već je na početku rečeno kako je Isus isti jučer, danas i uvijek. Isti taj Isus je u svakoj sv. Misi! Zar to nije dovoljno čudo? Danas sve prepuštamo osjetilima. Doista vjerujemo samo ono što vidimo i osjetimo? Jednom sam se zgodom upitao zašto se Gospa ne bi ukazala u nekoj od naših crkava? Crkve bi nam bile prepune. Međutim, ukoliko bi to bio razlog dolaska ljudi u crkvu, mogli bi se poistovjetiti s farizejima koji su stalno tražili čudo od Isusa. On nam, međutim, daje i previše čuda, a glavno je milosrđe, kako nam kaže sv. Augustin: *Osjećamo kaznu zbog grijeha, a ipak u svojoj tvrdoglavosti ne prestajemo grijешiti. Tvoji bičevi taru nas slabe, ali se naša zloća ne mijenja. U mukama je bolno naše srce, ali glave ne prigibamo. Od boli uzdišemo, ali u životu ne postajemo bolji. Ako čekaš, ne popravljamo se; ako kasniš, ne možemo podnositi. Kad nas pokaraš, ispovijedamo što smo učinili; a kad nestane pokajanja zaboravljamo što smo oplakivali. Ako pružiš ruku, obećavamo dobro činiti; ako makneš mač s naših glava, ne ispunjamo što smo obećali. Ako nas udariš, vičemo da oprostiš; ako nam oprostiš, opet da nas kazniš.*

Dragi mladi, vidite koliko smo slabi i toga trebamo biti svjesni, a ponajviše ponizni! Bog nam je dao tolike talente s kojima možemo mijenjati svijet, ali ne zaboravimo onu rečenicu koju smo još kao djeca naučili, da nismo mi izabrali Isusa, nego je on izabrao nas! Stoga, upitajmo se komu vjerujemo: Stvoritelju ili stvorenju, grnčaru ili čupu, vinogradaru ili vinu?

Petar Gaković

MALA DANICA

Uredila: Katarina Čeliković

Po ovom će djeca pamtiti prošlu godinu

PRVA "DUŽIJANCA MALENIH", 2008. godine

U okviru proslave Dužijance 2008. u Subotici, Organizacijski odbor priredio je prvu "Dužijancu malenih" u kojoj su djeca imala glavne uloge. Osim folklornog nastupa na centralnom gradskom trgu, misno slavlje bilo je glavni program Dužijance malenih.

Na misnom slavlju u katedrali-bazilici Sv. Terezije okupilo se 2. kolovoza oko pet stotina djece iz Subotice i okolnih naselja, kao i iz drugih mjesta Subotičke biskupije. Misno slavlje je predslavio katedralni župnik i biskupski vikar mons. Stjepan Beretić u zajedništvu s Franjom Ivan-kovićem, Jozsefom Vogrincem, Željkom Augustinovim i mr. Andrijom Ani-šićem. Nositelji prve "Dužijance malenih" bili su bandašica Gordana Cvijin i bandaš Oliver Kovač. "Starješine" ove Dužijance bili su Dario Bašić Palković i Tomislav Pandžić.

Na misi je pjevao VIS "Proroci" iz Subotice. Misi je nazočio dogradonačelnik Subotice Petar Horvacki sa suprugom kao i članovi Organiza- cijskog odbora Dužijance na čelu s predsjednikom Davorom Dulićem. Poslije mise djeca odjevena u narodnu nošnju i predstavnici folklornih skupina pošli su ulicama grada od katedrale do Gradske kuće gdje su ban- daš i bandašica predali kruh dogradonačelniku Petru Horvackom a svi voditelji folklornih skupina prigodne gradove.

"ZLATNA HARFA" I MISA ZAHVALNICA

"Pjevajte Bogu, slavite mu ime" (Ps 68,5)

Dvadeset i druga po redu "Zlatna harfa", godišnji susret malih župnih zborova, okupila je u subotičkoj katedrali-bazilici Sv. Terezije Avilske u subotu, 14. lipnja trinaest zborova.

Prije nastupa zborova, misu zahvalnicu – "Te Deum" za završetak školske i vjeronaučne godine služio je katedralni župnik mons. Stjepan Beretić s nekoliko svećenika Subotičke biskupije.

Ove je godine i misa zahvalnica za kraj školske i vjeronaučne godine služena istoga dana. Na misi su se okupili učenici osnovnih ali i srednjih škola sa svojim vjeroučiteljima i roditeljima. Organizator ovoga susreta je prim. dr. Marko Sente.

MINISTRANTSKI SUSRET U TAVANKUTU

Na godišnjem susretu, 5. lipnja u Tavankutu se okupilo oko 120 ministranata i ministrantica. Susret se sastojao od sv. mise, kviza, sportskog druženja i naravno, zasluženog ručka.

Na susretu su bili ministranti iz subotičkih župa Sv. Terezije, Marije Majke Crkve, Sv. Roka, zatim Tavankuta, Plavne, Bikova, Sontе, Đurđina, Starog Žednika.

tambure domaći župnik preč. Franjo Ivanković.

Domaćin susreta je bio preč. Franjo Ivanković. Susret počeo je svetom misom koju je predvodio je vlč. Marijan Vukov. U koncelebraciji su bili nazočni: preč. Andrija Anišić, preč. Julije Bašić, vlč. Mirko Štefković, vlč. Josip Štefković, vlč. Predrag Alilović, vlč. Dominik Rablovski, vlč. Lazar Novaković i preč. Željko Šipek. Pjevanje i sviranje animirao je uz zvuke

VII. DANI BALINTA VUJKOVA

Od knjige do predstave

DANI BALINTA VUJKOVA, dani hrvatske knjige i riječi sedmi put su okupili djecu u Hrvatskom kulturnom centru "Bunjevačko kolo". Oko četrina stotine djece je 23. listopada u okviru programa "Narodna književnost u školi" vidjelo odlično izvedenu predstavu "Razlinkavi zec" Balinta Vujkova, koju su izveli učenici tavankutske

škole "Matija Gubec". Predstavljena je i nova knjiga "Mali diplomat i drugi igrokazi" u izdanju Hrvatske čitaonice kao i radio dramska serija snimljena na nosačima zvuka.

POKRAJINSKA SMOTRA RECITATORA

Na 7. pokrajinskoj smotri recitatora na hrvatskom jeziku, 15. studenog 2008, u subotičkoj Gradskoj knjižnici, nastupilo je osamdesetak recitatora. Njih je ocijenilo tročlano Povjerenstvo: prof. Đurđica Stuhlreiter iz Osijeka, Marija Šeremešić iz Sombora i Katarina Čović iz Subotice. Svi su recitatori i ove godine dobili knjigu na hrvatskom jeziku, a oni pohvaljeni putuju na nagradni izlet u Osijek, 6. prosinca.

ZA ONE KOJI VOLE ČITATI I ZA ONE KOJI ĆE ZAVOLJETI ČITATI

Kako su vol i magarac dospjeli u betlehemsku štalicu

Dok su još Marija i Josip bili na putu u Betlehem, jedan je anđeo krišom okupio sve životinje. Htio je odabrati koje će Svetoj Obitelji pomagati u štali. Lav se, dakako, javio prvi:

– Samo je jedan kralj dostojan služiti Gospodru svijeta! – riknuo je. Raskomadat ću svakoga tko se približi tom Djetetu!

– Suviše si jarostan – reče mu anđeo. Druga se prišuljala lisica. Nevino se ulagivala:

– Ja ću se za njih dobro brinuti. Božanskom Djetetu donosit ću najslađeg meda, a Rodilji svakoga jutra po jednu kokoš.

– Ti si prenapasna – reče joj anđeo. Potom se došepuri paun. Raširivši svoj kićeni rep stao se kočeperiti:

– Ja ću u priprostoju ovčjoj štali biti najljepši ukras. Takvoga ni Salomon nije imao u svome hramu!

– Suviše si tašt – odvrati anđeo. Zatim su se izredale sve životinje i hvalile se svojim znanjem i umijećem. Ali strogi anđeo nije bio ni s jednom zadovoljan. Već se odlučio vratiti na nebo neobavljena posla kad li – na polju opazi vola i osla. Služili su seljaku. Pozove i njih, pa ih upita:

– Kakvu uslugu mi možete ponuditi?

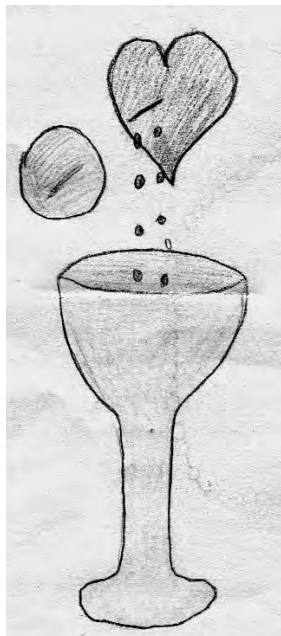
– Nikakvu – reče magarac i žalosno poklopi oči ušima.

– Ništa nismo naučili. Jedino što znamo jest poniznost i strpljivost. Sve drugo samo nam je donosilo nevolju! Vol, tek da se oglasi, nevoljko muknu:

– Možda bismo ipak mogli tjerati muhe svojim repovima!

– Takve tražim! – reče anđeo i povede ih u betlehemsku štalicu.

Misli malih teologa...

Tko je za mene Isus

Isus je moj najveći prijatelj. Kad sam tužna ili sretna znam da nisam sama jer je Isus sa mnom. Uvijek mu se obraćam molitvom. Isus je za mene Sin Božji i ja ga poštujem i moj je najveći učitelj. On je velik prijatelj. On se žrtvovao da nam bude lijepo. Ja ga osjećam kao svog roditelja.

*Crtež i tekst: Alina Baka, 3. r.
OŠ "Ivan Milutinović", Subotica*

Kraljevstvo nebesko je kao...

Kraljevstvo nebesko je kao život i najskuplje blago a možda je i još skuplje.

Život se ne može platiti, a i da bi se moglo bilo bi toliko skupo da nitko ne bi imao iz čega platiti.

*Sanja Krstin, 3. r.
OŠ "Ivan Milutinović", Subotica*

Kraljevstvo nebesko je kao...

Moj život je takav da su mi tata i mama najvažniji. Ja jako volim Isusa zato što mi je dao život. Volim ga zato što mi je dao dušu i da se imam s kim igrati. Kraljevstvo nebesko je ljubav i molitva.
i ovo je netko je napisao... nije potpisao

Djeca na Bikovu...

DJEČJI BISERI

(posuđeno www.katolici.org)

Mojsije je umro prije nego je stigao u Kanadu.

Mojsije je poveo Hebreje do Crvenog mora gdje su pravili beskvasni kruh. To je kruh bez ikakvih sastojaka.

Svi Egipćani utopili su se u pustinji. Onda je Mojsije otišao na brdo Sion da donese deset amandmana.

Lotova žena bila je stup soli po danu i vatrena kugla po noći.

Kršćani imaju samo jednu ženu. To se zove monotonija.

Noina žena zvala se Ivana Arška.

Adam i Eva stvoreni su od stabla jabuke.

Pisma Bogu

Dragi Bože! Bio sam na vjenčanju i mladenci su se poljubili u crkvi. Je li to u redu? – *Neil*

Dragi Bože! Što znači da si ti "ljubomorani Bog"?
Mislila sam da imaš sve. – *Jane*

Dragi Bože! Da li si stvarno mislio "čini drugima
ono što oni čine tebi"? Jer ako jesi, onda ću srediti
svoga brata. – *Darla*

Dragi Bože! Hvala ti za malog brata, ali molila sam
za malog psića. – *Joyce*

Dragi Bože! Ponekad mislim na tebe i kada se ne
molim. – *Elliot*

Dragi Bože! Brat mi je pričao o rađanju, ali nije mi
zvučalo baš dobro. Samo se šalio, zar ne? – *Marsha*

Dragi Bože! Želio bih živjeti 900 godina kao onaj
čovjek u Bibliji. – *Chris*

Dragi Bože! Čitali smo da je Thomas Edison izumio
struju. Ali na vjeronauku su nam rekli da si to ti napra-
vio. Sigurno ti je ukrao ideju. – *Donna*

Dragi Bože! Zločesti ljudi su se smijali Noi – "Sa-
gradio si arku na suhom tlu, budalo." Ali on je bio pa-
metan jer je ostao s tobom. To bih i ja učinio. – *Eddie*

*** malo zabave i smijeha *** malo zabave i smijeha

Pomoć u obuvanju

Teta u vrtiću pomaže obući čizme djetetu, koje je pitalo za pomoć. On je gurao, ona vukla, a čizme nikako na noge. Kad su obje čizme bile navučene na jedvite jade, teta je bila sva u znoju. Skoro se onesvijestila, kad mali reče:

– Teta, čizme su na krivim nogama.

I stvarno, bilo je tako. Nije bilo lako ni skinuti čizme, a kamoli ponovno ih navući. No, na koncu su bile čizme svaka na pravoj nozi. Mali tada objavi:

– To nisu moje čizme.

Teta se ugrize za jezik da ne bi zavrištalala.

– Zašto mi to nisi prije reko?!

I uz napor mu ponovno izuje čizme. Tada mali nastavi:

– Čizme su od mog brata. Mama ih je dala meni.

Teta nije znala da li da plače ili se smije... Nakon novog navlačenja čizme su ponovno bile na nogama. Teta tada upita:

– A gdje su ti rukavice?

Dječak odgovori:

– Pa, ugurao sam ih u čizme ...

Kornjača i banda puževa

Napala banda puževa kornjaču, nakon pola sata stiže milicija te je pita što se dogodilo. A kornjača će njima:

– Ne znam, sve se odigralo tako brzo!

Kad se mora, mora se

Mnogi su pustinjaci željeli jednostavno i vedro izraziti ono što je u čovjeku. Jedan pustinjač iz naseobine Skitija veoma se bojao smrti, premda je bio veoma pobožan. Kad je zatražio savjet od susjednoga pustinjaka, on mu reče: "Zar postoji velika razlika između grobne jame i zahoda? Ne. Kad se mora, mora se."

Biskup i djevojčica

Nakon propovijedi pita biskup nemirnu djevojčicu:

– Zašto ti hodaš po crkvi dok svi ostali sjede?

– A zašto ti govoriš dok svi ostali šute? – odgovori djevojčica.

Jedanaesta zapovijed

Vjeroučitelj: "Kako glasi jedanaesta Božja zapovijed?"

Vjeroučenik: "Ne pravi budalu od bližnjega svoga!"

Zdrava smrt

Kad je otac Atanzije već bio na samrti, liječnik ga je pregledao i ustanovio da ne boluje ni od čega.

– Tim bolje, umrijet ću zdrav – reče starac.

Župnik ljudožder

– Mama, mama, naš župnik je ljudožder – zadihano će Ivica majci.

– Ivice, ne pričaj gluposti. Odakle ti samo to?

– Pa danas je u župnim obavijestima rekao: Tražim ženu za kuhanje.

Papa vozač

Dolazi Papa u posjet Hrvatskoj i na aerodromu ga čeka vozač. Utovare oni prtljagu, uđu u ogromni Mercedes sa zatamnjenim staklima, a Papa šapne vozaču:

– Slušajte prijatelju, u Vatikanu mi ne daju da vozim, ni po Europi ni u Americi, ni igdje drugdje. A ja bih rado malo sjeo za volan, pogotovo tu kod vas gdje su lijepe nove ceste, pa ako nije problem...

Vozač se sablazni: te nemoguće, te pravilo službe, te ostat će bez posla. Ali ga Papa opet zamoli, tutne mu zlatnu medaljicu i na koncu se nekako dogovore. Papa se prebaci za volan, a vozač, sav u strahu, sjedne otraga.

Krenu oni, a Papa za čas nagari na stotku, pa na stodvadeset, pa stopedeset, pa još brže. Na koncu ih presretne policajac na motoru i zaustavi uz rub ceste. Papa spusti staklo, policajac pozdravi, pogleda kroz prozor i otrči brzo do radio stanice na motociklu.

– Alo šefe, evo sam zaustavio jednog, vozio preko stopedeset, al ne znam šta da radim.

– Kako ne znaš, oderi!

– Ama, nejde šefe, previsoka neka faca.

– Da nije gradonačelnik?

– Ma, jok – viši.

– Ministar?

– Ma viši.

– Da nije predsjednik?

– Ma još viši!

– Pa nije valjda Bush?

– Ma još viši!

– Pa koji je onda!?

– Šefe, ja mislim da je to glavom Bog.

– Ma kako Bog?

– Pa tko bi drugi uzeo Papu za vozača?

malo zabave i smijeha

*****malo zabave i smijeha*****

Kako je nastala Božićna tiha noć

Jeste li se ikad upitali odakle dolazi pjesma koja svaki Božić ispuni vaša srca. Jeste li se upitali odakle nekom takvo nadahnuće da napiše pjesmu koja će obići cijeli svijet, koja će biti popularnija od svih rock-hitova, pa čak i od jednostavne pjesme koju ste svi jednom pjevali svom prijatelju na rođendan, pjesmu Happy Birthday.

Mislim da ćemo vam ispričati priču koja je istinita, a počinje kao bajka. Bila je noć uoči Badnjaka 1818. kada je seoski učitelj i orguljaš Franz Xaver Gruber primijetio da su crkvene orgulje uništene. Orgulje su nijeme bez mijeha. Orguljaš je odmah obavijestio župnika koji je bio zabrinut jer polnoćka ne može bez orgulja. Nitko ni iz daleka nije mogao doći na vrijeme popraviti orgulje, a polnoćka bez orgulja bila je nezamisliva.

Župnik i učitelj su popričali u četiri oka, te su se dogovorili da će župnik sastaviti pjesmu koju će učitelj uglazbiti za gitaru. Gitara je imala zamijeniti orgulje na Božićnu noć.

Večer je. Župnik se zagledao u snijegom pokriveno krovove svoga sela, osluškajući tišinu brda i dolina. I potekle su riječi same od sebe, jednostavne i ljupke: "Tiha noć, sveta noć...". I izlila se pjesma od tri kitice. Ispjevana za čas, uglazbljena za nekoliko trenutaka. Od tada se ova skladba nezaustavljivo širi po svijetu i u srca svih ljudi unosi mir Isusovih jaslica.

Ponoć, 24. prosinca 1818., župnik Mohr je služio svetu misu. Nakon riječi iz Evanđelja: "...i najedanput postade s anđelom mnoštvo vojske hvaleći Boga" trebalo je uz gitaru, umjesto s orguljama, početi pjevati sastavljenu pjesmu. Pjevali su župnik i učitelj, a Gruber je lagano trzao žice gitare da se to svjetovno glazbalo ne bi suviše jako čulo.

Tri stabla

Bila jednom tri stabla na brdu u šumi. Razmatrali su svoje nade i snove kada prvo stablo reče: "Jednog dana, nadam se, ja ću postati kovčeg za blago. Možda ću biti ukrašen zamršenom rezbarijom i svatko će vidjeti ljepotu." Tada drugo stablo reče: "Jednog dana ja ću biti moćan brod. Nositi ću kraljeve i kraljice preko voda i ploviti ću do krajeva svijeta. Svatko će se osjećati sigurnim u meni zbog snage mog trupa." Konačno treće stablo reče: "Ja želim narasti i biti najviše i najravnije stablo u šumi. Ljudi će me

vidjeti na vrhu brda, gledat će na moje grane i mislit će na nebesa i na Boga i kako sam im blizak. Ja ću biti najznačajnije stablo svih vremena i ljudi će me se uvijek sjetiti".

Nakon nekoliko godina molitvi o njihovim snovima da postanu stvarnost grupa drvosječa dođe do stabala. Jedan dođe do prvog stabla i reče: "Ovo izgleda snažno stablo, mislim da ću biti u stanju prodati drvo tesaru" i počne sjeći stablo. Stablo bijaše sretno. Znalo je da će ga tesar napraviti u kovčeg za blago. Kod drugog stabla drvosječa reče: "Ovo izgleda snažno stablo, bit ću u stanju prodati ga brodogradilištu." Drugo stablo bijaše sretno. Znalo je da je na putu postati moćan brod. Kada drvosječa dođe do trećeg stabla, stablo bijaše uplašeno jer ako ga posijeku, njegovi se snovi neće ostvariti. Jedan od drvosječa reče: "ne trebam ništa posebno od svog stabla pa ću uzeti ovo. I on posiječe stablo. Kada prvo stablo dospije kod tesara, napraviše ga u jaslje za hraniti stoku. Staviše ga u štalu i napuniše sijenom. To nije ono što je on molio. Drugo stablo je napravljeno u mali ribarski brod. Završiše njegovi snovi o moćnom brodu koji nosi kraljeve. Treće stablo je nasječeno u velike komade i ostavljeno samo u mraku.

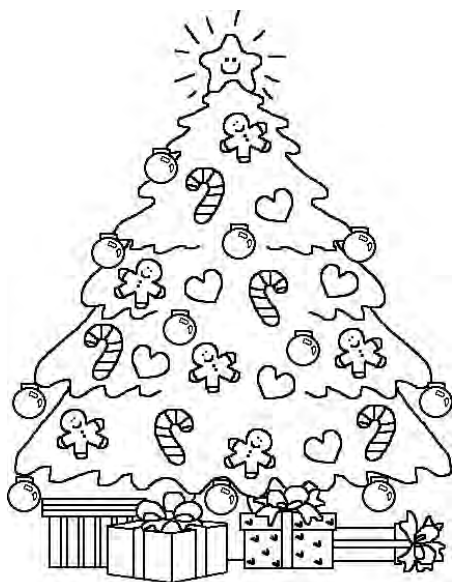
Godine su prošle, stabla zaboraviše svoje snove.

Jednog dana, čovjek i žena dođu do staje. Ona se porodi i staviše dijete u jaslje koje je napravljeno od prvog drveta. Čovjek je želio da je mogao napraviti kolijevku za dijete, ali ove jaslje će morati zadovoljiti. Stablo je osjetilo važnost ovog događaja znajući da je sadržavalo najvažnije blago svih vremena. Godinama kasnije, grupa ljudi uđe u ribarski brod napravljen od drugog stabla. Jedan od njih bijaše umoran i ode spavati. Dok bijaše na vodi, podiže se velika oluja i stablo uvidje da nije dovoljno snažno da zaštititi ljude. Ljudi probudiše spavajućeg čovjeka, on se ustade, reče "MIR" i oluja stade. Tada stablo uvidje da je nosilo kralja nad kraljevima na brodu. Konačno netko dođe i uzme i treće stablo. Nošeno je kroz ulice dok su se drugi ljudi rugali čovjeku koji ga je nosio. Kada dođoše do mjesta, čovjek bijaše pribijen na stablo i uzvišen u zrak da umre na vrhu brda. Kada nedjelja dođe, stablo uvidje da je dovoljno snažno da stoji na brdu i da bude blizu Gospodina Boga jer Isus bijaše razapet na njemu.

Poruka ove priče:

Kada stvari ne idu na vašu ruku, uvijek znajte da Gospodin Bog ima plan za vas. Ako mu vjerujete, on će vam dati velike darove. Svako stablo dobilo je što je htjelo, samo ne onako kako je zamislilo. Mi uvijek ne znamo što Gospodin Bog planira za nas. Znamo da njegovi putovi (načini) nisu naši putovi (načini), ali njegovi putovi (načini) su uvijek najbolji.

Oboji

RADIONICA

za umješne i... spretnе

Pronađi put
od A do B

START

Proljetni
labirint

Uredila:
obitelj Huska

Obitelj

Prva propovijed

U crkvu je na misno slavlje, među ostalim vjernicima, došla i mlada obitelj s troje malene, predškolske djece. Dvoje, tek nešto starije djece bilo je mirno, dok je treće, najmlađe, već od početka mise neprestano – čas glasnije, čas tiše – tražilo nešto od svojih roditelja.

I činilo se da uvijek traži nešto drugo, a ne ono što su mu se oni toga časa dosjetili pružiti. Selilo se s očevih na majčine ruke, pa opet na očeve, i tako naizmjenice. Vjernici koji su se nalazili u njihovoj neposrednoj blizini, ispočetka su se zadovoljili time da im svako malo upućuju prijekorne poglede pune negodovanja. Nakon nekog vremena shvatili su da to neće biti dovoljno, te su između sebe, ispod glasa, počeli izmjenjivati razne prijedbe i prigovore, tim mladim roditeljima sasvim dovoljno čujne.

No kad je svećenik dočitao evanđeosko čitanje i podigao pogled, primijetio je da je iz nevelike crkve izišao mladi otac s djetetom. Odmah potom uočio je da su oni samo izišli u crkveno predvorje.

Kad su mladi roditelji zaključili da trenutačno nemaju dovoljno mogućnosti ni snage za neravnopravnu borbu sa svojim najmanjim djetetom i namrgođenim vjernicima, mladi je otac, preuzevši dijete od majke, baš za čitanja iz evanđelja, izišao s njime u predvorje, od crkvenog prostora odijeljeno staklenom pregradom.

I odavdje će, mislio je, barem donekle moći sudjelovati u misi, a njegovo dijete neće remetiti mir ostalim vjernicima.

– Prije nego što započnem s propovijedi – rekao je – zamolio bih oca s djetetom da se vrati u crkvu. K svojim. Među nas. Dio se vjernika s nelagodnom međusobno pogledao. Mladome ocu, pak, iako je putem razglasa jasno čuo svećenikove riječi, nije dopiralo do svijesti da se te riječi odnose na njega. No, svećenik je bio uporan.

– Molim vas, gospodine – nastavio je – vratite se u crkvu. Ovdje je vaše mjesto. Mi smo svi jedna obitelj. A u obitelji ima mjesta za svakoga: i za mlade i za stare, i za mirnije i za nemirnije. Moramo naučiti živjeti zajedno, jer bez toga nećemo razumjeti evanđelje. Bez toga ne možemo razumjeti što je crkva.

Mladi se čovjek, zbunjeno se osmjehujući, vrati k svojim u crkvu.

– Sada možemo nastaviti – zadovoljnim glasom započe svećenik svoju propovijed.

Svoju drugu propovijed, jer je prva, silno dojmjljiva, prema posve kratka, ostala zauvijek upisana u duše svih prisutnih.

Stjepan Lice

ULOGA OBITELJI U RAZVOJU SAMOPOŠTOVANJA

Samopoštovanje je stupanj uvjerenosti u vlastite vrijednosti, snaga povjerenja u svoje ideje i misli, dubina vjere u svoje postupke. Nije urođeno, niti nasljedno, uspostavlja se i mijenja tijekom cijelog života pod utjecajem odnosa s drugima.

Uvod

Kroz promišljanje teme o samopoštovanju, bavila sam se problemom razvoja samopoštovanja iz različitih kutova i na različite načine. Prvo, kao roditelj svojoj djeci – kroz puno razmišljanja, razgovora sa suprugom i s prijateljima o ovoj važnoj temi, kroz svakodnevne odnose, razgovore i igre s mojim sinovima a potom, kao student, proučavajući teoriju, i kao budući odgajatelj, ostvarujući s djecom u vrtiću nekoliko socijalnih igara iz "Obiteljskog spomenara" (iz projekta i "Priručnika za poticanje dječjeg samopoštovanja" autorica Iboje Gera i Ljubice Dotlić). Djeci je, posredno ili neposredno ugroženoj, pored zaštite i sigurnog doma, hrane i brige za zdravlje, isto tako važno da uz njih budu roditelji, obitelj i stručnjaci koji ih štite, odgajaju i obrazuju, poštujući dijete, uvažavajući njegovu individualnost i samosvijest; razumijevajući djetetove osjećaje i pomažući mu upoznavati ih, prihvaćati i nositi se s njima; zalažući se za ispunjenje želja i poštivanje prava djeteta.

Najvažnijim i najdražim čini mi se moj doprinos razvoju dječjeg samopoštovanja kao roditelja – sudionika Radionice za djecu i roditelje (opcrtaivanje i otisci dlanova i oblikovanje fascikle za radove iz igara Obiteljski spomenar i Osobni kovčežić), a kod kuće pišući priče o našem sinu Petru i zajednički praveći Obiteljsko stablo. Ovaj tekst o važnosti razvijanja samopoštovanja kod djece i odraslih pišem kako bi roditelji naših malenih razumjeli zašto je ono toliko važno i učinili sve što mogu kako bi sva naša djeca imala pouzdanje u Boga, ljude (osobito svoje najbliže – obitelj), ali i u sebe.

Mnogo prije nego sam napisala diplomski rad o SAMOPOŠTOVANJU, shvatila sam koliko u mom životu važnu ulogu ima razvijeno samopoštovanje i koliko mu dugujem. Moji roditelji, pravi kršćani, nikad educirani za razvijanje samopoštovanja, imali su ogromnu ljubav prema svojoj djeci (nas šestero), koja ih je naučila onom što knjige ne mogu. Naš kršćanski odgoj stoji na stijeni ljubavi i to je temelj na kojem mogu i želim i gradim samopoštovanje svoje i samopoštovanje mojih milih – prvo supru-

ga i djece, prijatelja i obitelji, a onda i svih koje susrećem. To ne može bez Boga Ljubavi, pa se to savršeno uklapa u moje životne ciljeve, jer Bog Ljubav je ono što svemu daje smisao. I svima nama, i samopoštovanju, pa i ovom tekstu pred Vama.

Samopoštovanje je rezultat ocjenjivanja vlastite vrijednosti. Ono je stupanj uvjerenosti u vlastite vrijednosti, snaga povjerenja u svoje ideje i misli, kao i dubina vjere u svoje postupke. Nije urođeno, niti nasljedno. Ono se uspostavlja i mijenja tijekom cijelog života pod utjecajem odnosa s drugima. Samopoštovanje je odnos između postignutog (realnog) i onoga što je bilo u namjerama (idealnog).

Traganje za vlastitim identitetom jedna je od najznačajnijih karakteristika djetinjstva. Na putu spoznavanja i prihvaćanja sebe, dijete treba otkrivati svoje mogućnosti i prednosti nad ostalima, ali i granice do kojih može ići, kao i osobine po kojima slič i po kojima se razlikuje od ostalih. Na taj način dijete stječe **pojam o sebi** – predodžbu koju pojedinac ima o sebi, svojim sposobnostima i karakteristikama, svojoj vrijednosti i svojim odnosima sa svijetom koji ga okružuje. Ta predodžba se sastoji od: **tjelesne predodžbe** (pojmovi pojedinca o svojoj tjelesnoj pojavi i značaju svih dijelova tijela za ponašanje i prestiž u očima drugih) i **psihološke predodžbe** (pojmovi o crtama koje su značajne za njegovo prilagođavanje životu, npr. poštenje, neovisnost, bespomoćnost i dr.) Stjecanjem **identiteta** osoba postaje svjesni član društvenih skupina kojima već pripada ili se priključuje onima kojima želi pripadati, stvarajući u njima mjesto za sebe.

Hoće li osoba prihvatiti svoje mjesto u društvu i biti svjesna svojih prava i dužnosti u njoj, prihvaćajući odgovornost za djelovanje za svoje dobro i dobro svojih bližnjih, u velikoj mjeri ovisi o pojmu, predodžbi koju ima o sebi.

Smatra se da je dijete izgradilo zdrav sud o sebi ukoliko osjeća naklonost prema sebi i drugim ljudima; ukoliko vjeruje da ono što misli, govori i čini ima određene posljedice; ako može riješiti pojedine probleme; ako realno procjenjuje svoje mogućnosti i ograničenja; ako slobodno izražava osjećaje sreće i zadovoljstva. S razvojem osobnog identiteta i slike o sebi povezano je zapažanje, razumijevanje i prihvaćanje vlastite uloge u kolektivu dječjeg vrtića, a sve to dosta ovisi od načina na koji se prema djetetu odnose odgajatelj i djeca u skupini – zato je jedna od osnovnih zadaća predškolskog odgoja formirati zadovoljno i radosno dijete ispunjeno optimizmom prema sebi, drugim ljudima i životu u cjelini.

Primarni pojam o sebi dijete stječe u svojoj obitelji, kroz odnose s roditeljima i drugim članovima obitelji, identificirajući se s nekim od roditelja, kroz roditeljske pohvale ili pokude, njihova očekivanja itd. Prema tome, dijete koje dolazi u vrtić je do izvjesne mjere već formirano kao osoba utje-

čajima svoje obitelji koji su vrlo značajni, često presudni. Povoljni efekti se mogu očekivati u onim obiteljima gdje odnos prema djetetu karakteriziraju razumijevanje, ljubav i zanimanje za dijete kao osobu, dok nepovoljne izaziva odsustvo emocionalne topline, odbacivanje skriveno u formi kritiziranja, neprijateljstvo pod plaštom neiskrenog staranja i privrženosti, favoriziranje brata ili sestre i pretjerana kontrola ponašanja.

Na pojmu o sebi, stvorenom u roditeljskom domu, grade se **sekundarni pojmovi** izvan njega, ovisno od postupaka drugih ljudi s djetetom s kojima ono dolazi u dodir, od njihovih riječi, statusa koje dijete stječe u grupi s kojom se identificiralo, itd. Za izgrađivanje **stabilnog pojma o sebi** značajan je kontinuitet između primarnih i sekundarnih pojmova, koji osigurava njihovu integraciju. Ispitivanja, koja navodi E. Herlok, pokazuju da osoba koja ima stabilan pojam o sebi ima veće samopoštovanje, manje se osjeća inferiorna, omiljenija je u društvu i pokazuje manje obrambenog ponašanja kao što su nepovjerenje i povlačenje u sebe – ima "pozitivnu sliku o sebi".

Obitelj ima prvu "glavnu ulogu" u stvaranju slike o sebi, a vrtić i škola – sljedeću po značaju!

Prva socijalna sredina s kojom dijete stupa u dodir je **obitelj**. Kakav će biti stav djeteta prema sebi, drugima i okolini, ovisi, na prvom mjestu, od obiteljske sredine. Društveno iskustvo, stečeno u obitelji, dijete počinje prenositi docnije na druge ljude s kojima se sreće. Dijete uči oponašanjem, a kasnije, manje ili više svjesnim naporom, u kontaktu s osobama iz svoje okoline. U obitelji na ponašanje djeteta ne utječe samo stav i postupak roditelja, nego i odnosi pojedinih članova obitelji jednih prema drugima, zatim njihovo ponašanje u domu, a isto tako i njihov odnos prema društvu uopće. Prilike u obitelji utječu na razvoj socijalnog ponašanja. Posebno negativno djeluju česte svađe i prepirke, lakomisenost, sebičnost i nepoštenje roditelja prema ljudima izvan kuće. Takva se stanja reflektiraju i na dječju osobnost. Roditelji, kao prvi modeli identifikacije, svojim odgojnim djelovanjem na dijete su najznačajniji izvor djetetovog samoocjenjenja i dobre slike o sebi. Blagonakloni, popustljivi i fleksibilni roditeljski stavovi, prihvaćanje, razumijevanje i uvažavanje djeteta, od najranije životne dobi snažni su temelji za formiranje realne slike o sebi. Često kažnjavanje, sramoćenje, gruba ograničavanja, nepovjerenje u snage djeteta, nedosljednost u discipliniranju i izražavanju nježnosti dovest će nužno do formiranja negativne slike o sebi, nerealne procjene sebe.

Ako roditelji, komunicirajući s djetetom, često koriste izraze "ti si dobar" odnosno "ti si loš, zločest", ti će izrazi introjektivom postati dio njegovih stavova, zapažanja i reakcija prema samome sebi.

Dječje samoprihvatanje najbližike je povezano s prihvaćanjem njega od strane odraslih i svi su izgledi da će pojedinac biti dobar učenik, dobar

radnik, dobar muž ili dobra žena, dobar lider i dobar građanin, ako ima zdrave i stabilne roditelje, koji ga vole i hrabre. Pozitivna slika koju dijete stječe o sebi treba se zasnivati na istinama o njegovim razvojnim mogućnostima i na naglašavanju onoga što je u njegovoj ličnosti najvrijednije i najperspektivnije. Važno je da se kod djeteta, koje se bavi samostalnim stvaralačkim aktivnostima, izgradi povjerenje da je ono što radi na svoj način vrijedno i da ima smisla čak i kada se razlikuje od općeg ukusa ili sadrži pogreške koje se javljaju normalno u procesu djelovanja. Dijete je važno naučiti i kako se suočiti s neuspjehom, da iz pogrešaka izvuče pouke i da mu one budu poticaj za dalje pokušaje. Izvori za formiranje djetetove slike o sebi su tzv. "značajni drugi" (otac, majka, odgajatelj, vršnjaci). Koliko oni uvažavaju ličnost djeteta, udubljuju se u njegove probleme, koliko su spremni shvatiti i objasniti što se događa u njemu ili oko njega, toliko će dijete biti samopouzđano.

Ako se djeca okruže ljubaznošću, ako im se pruži razumijevanje i podrška, ona će se ponašati konstruktivno i prijateljski prema svojoj okolini, a odgojni postupak će se odvijati uspješno. Suprotno tomu, dijete izloženo pretjeranim očekivanjima i zahtjevima, okruženo zabranama i ograničenjima, počinje se osjećati uplašeno, nesigurno i neprihvaćeno, gubi povjerenje u svoje sposobnosti za samostalno i ispravno djelovanje, izgrađujući o sebi sliku kao o nespretnoj, slaboj osobi koja uvijek griješi. Kamenov kaže: "Strah i osjećaj nesigurnosti, bez obzira kako se trenutno odrazili na ponašanje djeteta, nagone dijete na neiskrenost, pretvaranje, neprijateljstvo prema okolini i samome sebi... U vrijeme kada se formira odnos prema životu i svijetu, oni ostaju duboko u čovjeku kao budući uzrok mnogih zala, okrutnosti, sadizma i moralne tuposti na koje ga navode, isto kao i što ga sprječavaju da bude opušten, sretan, human, da voli i stvara."

Istraživanja pokazuju...

Roditelji samosvjesne djece na odgovarajući način stimuliraju njihove potrebe i podržavaju ih u izgradnji stvarne slike o sebi; uvažavaju njihova mišljenja, potrebe, želje i interese, a toleriraju njihove stvaralačke nemire, radoznalost, maštarije i pomažu im osloboditi se stida i straha u svakodnevnim životnim situacijama. Na "vođe" odrasli izričito utječu, naglašavajući njihove vrijednosti i stimulirajući njihove potrebe za isticanjem, dominiranjem, samostalnošću, te su oni slobodni, odlučni i zdravog duha i veoma lako i često kontaktiraju s odgajateljem.

Djeca iz skupine ispitanika s nerealno izgrađenom slikom o sebi i veoma niskom samoprocjenom su bila osamljena, igrala se individualnih igara, nerado komunicirala i stupala u interakciju s drugom djecom, a njihova socijalna izoliranost manifestirala se: drhtanjem, plačem, agresijom, nekooperativnošću, rijetkim obraćanjem odgajatelju. U razgovoru s ovim ispitanicima otkrilo se da strahuju od roditelja zbog svoga ponašanja i dje-

lovanja: roditelji su im stalno stavljali zamjerke, predbacivali im za učinjene pogreške, uskraćivali im slobodu, igre, nestašluke, maštarije – u njima djeca nisu nalazila podrške u razvijanju svoga "ja". Razvoj osobnog identiteta ove grupe je ozbiljno ugrožen, uglavnom pogrešnim postupcima odraslih iz njihove obiteljske sredine. Ovoj djeci je potrebno posvetiti posebnu pozornost kako bi se njihovi negativni stavovi o sebi ublažili, jer posljedica toga može biti trajni negativan odnos prema samom sebi. Ovakva se negativna iskustva, uz pomoć odgajatelja i vršnjaka, moraju "preboljeti", te tako postepeno stjecati povjerenje u sebe i svoje skrivene moći.

Za nerealne, negativne stavove ispitanika, moguća "krivica" pripisuje se pogrešnom odnosu roditelja prema djeci kao i ukupnim lošim uvjetima obiteljskog života.

Kada roditelji pružaju djetetu ljubav i dosljednost, na najboljem su putu da se ono osjeća sigurnim, lijepo misli o sebi i bez straha i napetosti uči i istražuje. Roditeljska ljubav i otvorenost u iskazivanju ljubavi pomažu djetetu lijepo misliti o sebi, osjećati se vrijednim i razvijati samopoštovanje. Time mu roditelji pokazuju da ga vole sa svim osobitostima i slabostima, onakvo kakvo ono jest. Poštujući njegovu igru i potrebe, pružaju mu prostor da se osjeti važnim i tako razvije samopouzdanje. Ponašanje djece odraz je toga kako sebe doživljavaju.

Samo dijete koje poznaje svoje vrijednosti i ima razvijeno samopoštovanje spremno je za aktivnosti u vrtiću, samo čovjek svjestan svojih vrijednosti i koji poštuje sebe može vršiti sve svoje životne dužnosti – vjerničke, bračne, obiteljske, radne i sve ostale.

Samopoštovanje je temelj dobrog socijalnog ponašanja. Dijete je socijalno vješto ako u grupi uspijeva zadovoljiti svoje potrebe, prava i želje, a istodobno ne ugrožavati prava i potrebe drugog djeteta. **Socijalne vještine** su: iskazivanje povjerenja, preuzimanje rizika, pružanje i primanje pomoći, traženje dozvole, dijeljenje s drugima, zahvaljivanje i pohvaljivanje, ispričavanje, spremnost da prati i poštuje pravila, reagiranje na uspjeh i optužbe, reagiranje na kritiku i zadirkivanje, postavljanje pitanja, započinjanje i dovršavanje razgovora, poznavanje i izražavanje emocija i izražavanje privrženosti. Uspješnost u svim ovim vještinama proizlazi iz razvijenog samopoštovanja.

Kad roditelj potiče razvoj samopoštovanja, razvija kod svoga djeteta i dobre socijalne vještine.

Dijete će biti uspješnije u kontaktima s drugom djecom i odgajateljem ako ima doživljaj da je dio obitelji i vidi sebe kao voljeno i važno za obitelj. Zato treba pomoći djetetu da se osjeti korisnim članom obitelji: ohrabriti ga u obavljanju kućnih poslova (postavljanje stola, održavanje čistoće i sl.), pokazati djetetu jasno koliko je i u čemu važno za obitelj.

Ako dijete ima razvijeno samopoštovanje, lakše će preuzimati rizik, a rizik proizvodi strah. Dobro je pokazati djetetu da je strah normalan dio procesa učenja.

Kada dijete ima visoko samopoštovanje, sposobno je pomoći drugome, kao i zatražiti pomoć kada mu je potrebna. Za rad u skupini ova socijalna vještina je veoma značajna, jer dijete koje je zatražilo i dobilo pomoć doživljava prihvaćenost i razvija povjerenje u svoje prijatelje, a dijete koje je pružilo pomoć ima osjećaj uspješnosti i jača svoje samopoštovanje. Pomažući jedni drugima, djeca u grupi razvijaju međusobno povjerenje i atmosferu prihvaćanja i sigurnosti. Dijete lakše pohvaljuje rad drugog djeteta ili mu se zahvaljuje za pomoć ako poznaje svoje osobne sposobnosti i vrijednosti. Sve ono što roditelj čini u cilju razvoja samopoštovanja pridonosi da dijete ovlada ovom socijalnom vještinom.

Često se i odrasli teško nose s neuspjehom, optužbama, kritikom. Samopoštovanje je ključno za razvoj suosjećanja i brige za druge. Nisko samopoštovanje uzrok je mnogih konflikata. Kada dijete ne doživljava sebe kao važno, teško mu je uvažiti mišljenje drugoga i njegove potrebe, što je razlogom čestih ruganja, odbacivanja ili čak agresivnog ponašanja.

Sigurno je da će svako dijete imati kontakt i s djecom koja su sklona ruganju, pa i agresivnom ponašanju.

Djeca niskog samopoštovanja na kritiku, neuspjeh i zadirkivanje reagiraju: izljevom bijesa, plačem, povlačenjem iz aktivnosti i igre, agresivnim ponašanjem. U svakodnevnom životu i u vrtiću takvo dijete koči svoju kreativnost zbog straha od kritike, odbacivanja i ismijavanja. Ukoliko je dijete svjesno svojih vrijednosti i ukoliko se osjeća sigurno i voljeno, ovakve mu situacije neće biti problem.

Očekivanja koja se stavljaju pred dijete, promišljena i odmjerena tako da ih ono može ispuniti i doživjeti uspjeh, potiču samopoštovanje. Mnogo je **pozitivnih obiteljskih utjecaja**, a najznačajniji su: jasno, otvoreno i dvosmjerno komuniciranje s djetetom; demokratičan, asertivan stil odgoja, u kome se djetetu ukazuje povjerenje; hrabri ga se u iskazivanju ljubavi i drugih osjećaja; potiče se na izgradnju najrazličitijih strategija samopodrške i samopotvrđivanja; njegovanje neovisnosti i samostalnosti. **Negativan obiteljski utjecaj** imaju prerana kontrola (npr. u navikavanju na čistoću) i nerealno visoki zahtjevi roditelja, koji otežavaju razvoj autonomije – korijen dječjeg ponosa i samopoštovanja – i uzrokuju sumnju u sebe i stid.

Dijete s visoko razvijenim samopoštovanjem:

☺ *ima povjerenje u vlastito opažanje, sud, izbore, odluke i postupke;*

☺ *kreativno je u igri, istraživanju i druženju;*

☺ *neovisno je, energično u odnosima s vršnjacima;*

☺ *uvjeren je da će zalaganjem doći do dobrih rezultata i čestog postizanja uspjeha u aktivnostima koje poduzima;*

☺ *aktivno sudjeluje u raspravi u skupini i slobodno je bez ustezanja postavljati pitanja;*

☺ *ima povjerenja u druge, čestu interakciju s drugima i lako sklapa i održava prijateljstva i popularno je u skupini;*

☺ *hrabro razmatra nove ideje;*

☺ *izražava svoj stav, čak i kada zna da se drugi s njim neće složiti.*

Kakve su očigledne koristi najbolje možemo uočiti kad vidimo dijete ili odraslu osobu bez karakteristika koje se dobijaju visokim samopoštovanjem. Razmišljanje o sebi u pozitivnom smislu je zdravo, no mnogi ljudi cijelog života žive s negativnom slikom o sebi, s niskim samopoštovanjem i neiskorištenim potencijalima. Mijenjanje slike o sebi je spor i dugotrajan proces koji čovjek ne može sam obaviti, jer su mu za to potrebni i drugi, njihove procjene i povratne informacije, kao i specifično organizirane male životne situacije u kojima se novostečene promjene mogu koristiti, proježbati i ustaliti.

Prvo mjesto gdje se razvija dječje samopoštovanje je njegova obitelj, a roditelji koji žele unaprijediti svoje roditeljstvo mogu naučiti kako djetetu i sebi priuštiti poticaje za razvoj samopoštovanja. Jedan od prvih koraka na tom putu su lijepe riječi koje dobro djeluju na samopoštovanje:

☺Sviđa mi se kako si to uradio! ☺Raduje me što u tome uživaš!
☺Sviđa mi se način na koji si riješila taj problem! ☺Kako se osjećaš u vezi s tim? ☺Poznavajući te, ja sam siguran da ćeš ti to odlično uraditi!
☺To si dobro smislila! ☺Znam da ćeš ti uspjeti! ☺Baš si dobro započela!
☺Sigurna sam da će biti jako lijepo kad završiš! ☺Hvala! To mi je mnogo pomoglo!
☺Baš si se dobro sjetio! ☺Potrebna mi je tvoja pomoć! ☺Ti to znaš tako dobro raditi! Bi li to uradio za sve nas?
☺Baš se vidi da si se trudio! ☺Vidi se da si mnogo o tome razmišljala! ☺Vidim da ti ovo polazi za rukom! ☺Pogledaj, koliko si samo napredovala!

Nitko kao roditelji nije u stanju podržati dijete u njegovim naporima da sebi otkriva sebe i tako postane osoba koja će znati poštivati sebe.

Mnogo je toga što roditelji mogu učiniti za dobro svojega djeteta – kada je dijete sigurno u roditeljsku ljubav, ono se razvija pravilno u svim aspektima. Jasno je da djela govore više nego riječi, ali najbolje je – kad se kombiniraju! Čuvajući krsnu svijeću ili odjelce, prve cipelice, pramen kosice i zubić, omiljenu igračkicu, najljepše crteže, sastave ili uspješne kontrolne radove iz škole i pokazujući to "blago" djetetu s vremena na vrijeme, dokazuje djetetu koliko je ono mami i tati važno, kako s ljubavlju

prate svaki njegov korak u životu i daju mu čvrstu nadu da će uvijek biti uz njega. Ukoliko je to praćeno i pokojim zapisom – opisi radosnih događaja, zanimljivosti tijekom najranijeg djetinjstva ili pisma upućena djetetu u najznačajnijim danima – dijete će imati i "dokaz" koliko ono znači i vrijedi roditeljima.

Kršćanske obitelji imaju pomoć i sigurnost na ovom važnom poslu, jer iz samih riječi našega Gospodina Isusa Krista čujemo kako smo vrijedni svi (npr. u govoru na Gori), kako su djeca primjer za sve nas u svojoj vjeri i dobroti ("... ako ne postanete kao djeca, nećete ući u kraljevstvo nebesko ..." i "Onomu ... tko bi sablaznio jednoga od ovih najmanjih što vjeruju u mene..." Mt 18, zatim Mk 9, Lk 9 i Lk 17), a na križu, Isus Krist svojim raširenim rukama grli cijeli svijet, svakoga osobno i svakome svojim spasonosnim činom muke, smrti i uskrsnuća govori: "Ja te ljubim i za tebe dajem život!" Svatko od nas mora biti svjestan da je vrijedan i voljen, jer to Bog sam pokazuje, a ljudi jedni drugima trebaju pomagati doći do te spoznaje.

iskustvo

"JA SAM GLAVNI JUNAK PRIČE"

Stiglo je pismo iz vrtića: "Poštovani roditelji! U okviru radionica za razvoj samopoštovanja stigli smo do teme JA SAM GLAVNI JUNAK PRIČE, pa Vas molim da napišete jednu kratku priču u kojoj će Vaše dijete biti glavni junak. Trudite se da u priči naglasite osobine djeteta: lijepo, pametno, bistro, hrabro, snalažljivo, spretno... Priča može biti o nečemu što se stvarno dogodilo, ili izmišljena. Neka netko od članova obitelji napiše priču, a dijete neka sutra donese u vrtić. Vaše će dijete biti zadovoljno i ponosno kada priču o njemu budem čitala drugoj djeci. Dajana"

Kad smo dobili zadatak o Petru napisati priču, tata Ladislav i ja smo se povukli u osamu kupatila i svatko je napisao svoju. Složili smo se da je za Petra važnije da tata napiše priču (mama takve stvari radi češće – u Radosnici i sl.), ali nisam odoljela da i sama napišem o Petru ono što mi je važno i što mi se posebno sviđa. Otud o Petru dvije priče, a evo jedne:

PETROV "ČIN LJUBAVI"

Naša obitelj je često u nekoj gužvi.

– Mama...

– Oprosti, sine, ne mogu sad doći, žurim oprati ovo posuđe!

– Ja ću ti pomoći!

– Možeš! Donesi mi sve sa stola ovdje u sudoper i obriši stol.

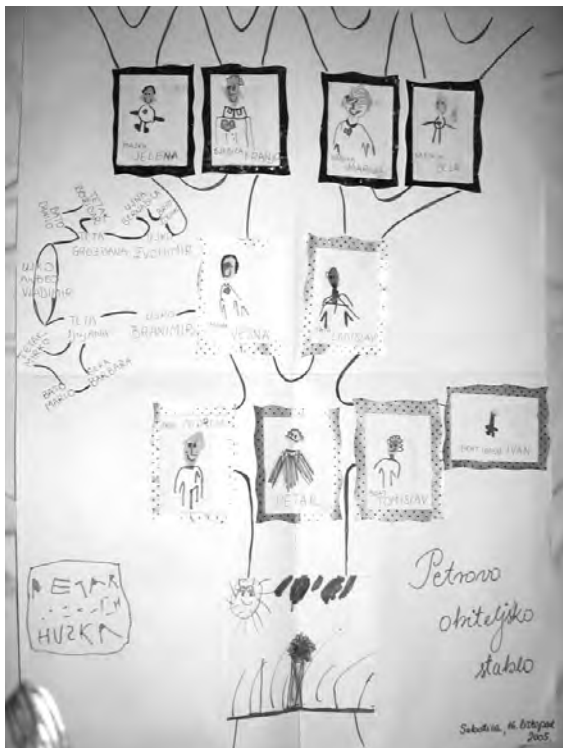
Prije odgovora, Petar je već tu s tanjurima i žlicama.

– Ovo je sad čin ljubavi, znaš? – kaže Petar.

– Hvala ti, dragi sine, što mi pomažeš!

OBITELJSKO STABLO

Za izradu Obiteljskog stabla smo nekoliko dana prije skupljali lišće (jer smo htjeli u "pečate" listova stavljati fotografije) i slikali se bar deset puta, da izaberemo najljepše fotografije. Ali! Nismo mogli naći vodene boje od ljetos (za otiske "ramova" za slike) i nismo stigli otići do fotoradnje u subotu. Malo sam strepila kako ćemo mi to uraditi, pošto je Petar po temperamentu kolerik, a i ne voli baš crtati, a mi imamo baš puno osoba za obiteljsko stablo: bake, djedovi, dvije tetke i dva ujaka

i bratići, sestrična (njih smo samo napisali!), mama, tata, tri brata i sam Petar, a samo sat-dva mira i tišine od mlađe braće od kojih se zaista ne može očekivati suradnja i pomoć, već – naprotiv! Ipak, opustili smo se i počeli, sve redom. Petar je crtao i pričao tko kako izgleda i što radi, a ja sam rezala sjajni papir za ramove slikama. Tata je pripremio četiri A4 lista, da svi stanemo, a da Petar bude u centru. Zalijepili smo slike, nacrtali grane. Petra sam zamolila da nariše i jedno drvo, sunce, oblačiće. Njegov crtež smo stavili u podnožje stabla, desno od njega sam napisala "Petrovo obiteljsko stablo", a lijevo se Petar potpisao. Bio je zadovoljan i veseo. Najljepše je ispala slika njegove Nađike (bake), koju jako voli, i Djedice, blagog pogleda i s kravatom, ali lijepo su izgledali i Majka i Nađtata, i mama i tata, i dva veća brata i brat-beba, ali najljepše je, raširenih ruku kojima grli sve svoje, ispao – Petar!☺

ZAKLJUČAK

Izgrađivanje slike o sebi je dugotrajan proces, a predškolsko doba je kritično razdoblje u tome procesu. Kako će dijete graditi sliku o sebi, ovisi od obiteljske sredine, odgajatelja i vršnjaka. Od velike je važnosti da svi ovi činitelji djeluju u skladu jedni s drugima i daju svoj doprinos razvijanju pozitivne slike o sebi – samopoštovanja, koje svakom čovjeku u životu pomaže da bude voljen, slobodan, kreativan, aktivan, uspješan, omiljen i drugo, kraće rečeno – sretan.

Tko ne zna tko je i što je, možda nije nitko? Tko ne poštuje sebe, ne zna na pravi način poštivati druge. Danas u društvu postoje struje koje pre-naglašavaju značaj osobnog, vjerskog, nacionalnog i spolnog identiteta, ali mnogo je teži pritisak na ljude da sve to – nije mnogo važno. "Svi smo mi ljudi, za mene je važno da si čovjek, a ne tko si i što si!" To se, naravno, smatra pravilnim razmišljanjem, humanim i demokratskim, kod većine ljudi. Naravno, uvijek su postojale grupe i organizacije koje su mislile suprotno i to zloupotrebljavale vršeći zločine protiv ljudskih prava – prava djece, ženskih prava, prava nacionalnih manjina ili prava pojedinih naroda. Sve je to možda razlog zašto je danas trend skrivanje u anonimnost, jednoličnu i bezbojnu masu, koja možda ne narušava tuđa prava, ali ne poznaje ni svoja, a kamoli da ih koristi na svoju, tuđu i naravno zajedničku sreću i zadovoljstvo. Mali je broj onih koji su u svim vremenskim razdobljima i društvenim uređenjima imali prave stavove koje su i svjedočili svojim životom, bez obzira na trenutno stanje, javno mnijenje ili državni(čki) totalitarizam i političko jednodmlje: *svi smo mi ljudi, ali je svaki čovjek jedinstven, poseban i neponovljiv; svi smo mi ljudi isti, ali i potpuno različiti – djeca i odrasli, žene i muškarci, pripadnici različitih vjera i nacija, što sve utječe na naše "ja"*. Nekada izgleda da nam je sve različito, osim potreba – tjelesnih, za sigurnošću, za ljubavlju, za samopoštovanjem, za znanjem i za ostvarivanjem sebe.

Bez obzira na predznanje, roditeljstvo se uči od trenutka djetetova začeca – najkasnije, od trenutka kad se za postojanje djeteta sazna. Roditelji imaju važnu, nezamjenljivu ulogu u odgoju svoje djece i u razvijanju samopoštovanja. Ova zadaća, kao i sve u životu, ima povratno djelovanje: roditelji, koji čine sve što mogu za svoje dijete i njegov skladan razvoj i rast u ljubavi i sigurnosti u sebe i svijet u kojem žive, također

se osjećaju boljima, uspješnijima, sretnijima – što, naravno, utječe i na njihovo samopoštovanje, toliko potrebno u svijetu koji čovjeka češće ponižava, nego uzvisuje, i skoro uvijek nedovoljno vrednuje i pohvaljuje, čak i kad on to zbilja zaslužuje i kada mu to treba.

Bez razvijenog identiteta (svijesti o sebi) i samopoštovanja (pozitivne slike o sebi), ništa od svojih, tuđih i zajedničkih potreba ne možemo ostvariti. To je možda jedino što – osim ljubavi (kako je primati, davati, umnažati i širiti) – želim naučiti svoju djecu i darovati im kao nešto za život neophodno.

Vesna Huska

Kako roditelji mogu pomoći razvoju samopoštovanja kod predškolskog djeteta? Jovanka Jovičić u svojoj knjizi "Kako da pripremite dijete za vrtić" kaže:

✓POŠTUJTE DJETETOVO PRAVO I POTREBU DA ISKAŽE OSJEĆAJE

Djetetu treba objasniti da i mi ponekad osjećamo ljutnju, bijes, ljubomoru, kao i ljubav, naklonost i sl. i dati primjer što mi radimo kad se tako osjećamo. Veoma rano djeca nauče bijes prigušiti, jer dožive stid zbog roditeljske ljutnje: "Sigurno sam jako loš kad se mama ljuti." Taj stid jako negativno utiče na razvoj samopoštovanja.

✓KORISTITE JA – PORUKE

Ja – poruke su način priopćavanja, pomoću kojeg se utječe na promjenu ponašanja djeteta bez okrivljavanja, napadanja i povrijeđivanja. Ja – poruke omogućuju da dijete promijeni ponašanje bez lošeg mišljenja o sebi. ("JA mislim...", a ne "TI si...")

✓KORISTITE SPECIFIČNU POHVALU I KRITIKU

Roditelj treba kritizirati ponašanje, a ne dijete. Pohvala treba biti realna i odmjerena, određena i konkretna. Određenost i umjerenost važe i za situaciju u kojoj se želi korigirati ponašanje djeteta i kada se kritizira.

✓PRUŽITE DJETETU PROSTOR ZA SAMOSTALNOST

Djeca je potrebna snaga da načine izbore koje žele i da znaju kada je to nemoguće. Dijete u ovom razdoblju života nije u stanju u mnogim situacijama donositi odluke ili preuzeti odgovornost za sebe. Potpuno prepuštanje izbora djetetu može donijeti osjećaj nesigurnosti i neuspješnosti, čak i strah. Zato postoje situacije u kojima je dobro podržati dijete da napravi svoj izbor, ali i one gdje ćete preuzeti odgovornost i vi izabrati umjesto njega.

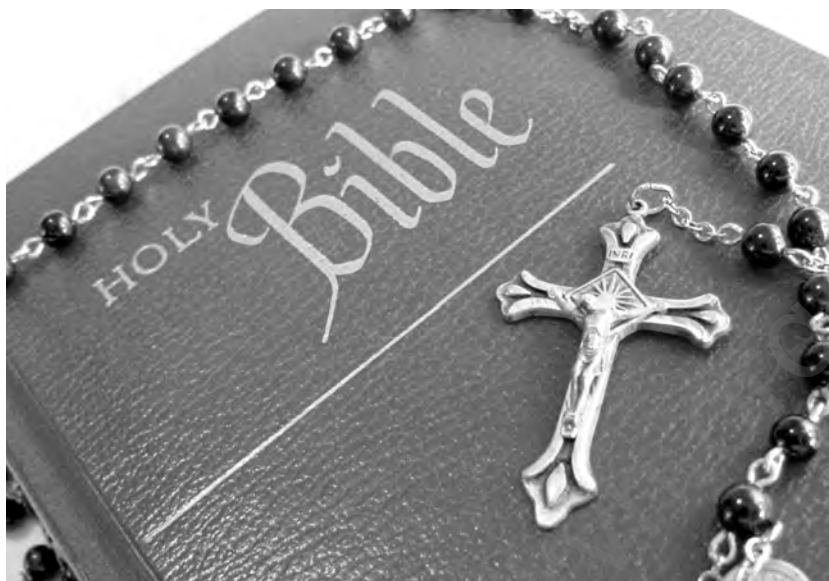
✓BUDITE DOBAR MODEL – MISLITE DOBRO O SEBI

Samopoštovanje nije urođeno – kako dijete misli o sebi ovisi od ranih poruka roditelja, a mijenja se pod utjecajem kontakata s drugom djecom i odraslima. Djeca često odrastu vjerujući u ono što su čula o sebi. Dijete može vjerovati da je glupo jer ga je otac u bijesu tako nazvao. Sliku da je "tra-pavo" usvojiti će na temelju neverbalnih poruka nestrpljenja kada nešto pravi. Prva sredina u kojoj se dječje samopoštovanje formira i razvija je obitelj.

Molitva roditelja, djedova i baka za djecu i unučad

Gospodine, uzdižem svoju djecu pred Tvoje lice danas i molim, u skladu s Tvojom Riječi:

♥Da upoznaju Krista kao Spasitelja još u ranoj dobi i da žude za bliskim odnosom s Tobom kroz njihovo djetinjstvo, mladenaštvo i zrele godine (**Mk 10,13-16; Lk 2,52; 2 Tim 3,15**) ♥Da razviju naviku molitve i čitanja Tvoje Riječi (**Jš 1,8; Dn 6,10; Mt 4,4; Fil 4,6-7**) ♥Da Ti dovedeš u njihov život pobožne odrasle osobe i prijatelje koji će im pomoći izrasti u dobre ljude (**Ps 1,1-3; Fil 1,27; Izr 27,17; 1 Kor 4,15**) ♥Da ih Ti sačuvaš čistima i da im daš snage da se odupru kušnjama (**Job 17,9; Ps 24,3-4; 1 Kor 6,18-20**) ♥Da razviju mudrost, osjećaj odgovornosti i snažnu savjest (**1 Kr 3,11-12; 1 Tim 1,5; Dan 6,3**) ♥Da ih uhvate ako ikada zastrane u prijevare, laganje i zle stvari (**Ps 119,71; Izr 20,30**) ♥Da vide druge ljude kao što ih Ti vidiš i da se prema njima ponašaju s ljubavlju i poštovanjem (**Mt 25,35-40; Rim 12,10; Fil 2,1-4**) ♥Da ih Ti zaštitiš od emocionalne, tjelesne i duhovne opasnosti (**Ps 28,7-9; Ps 41; Iv 17,15; 2 Sol 3,3**) ♥Da ih Ti pripremiš da budu pobožni, puni ljubavi i vjerni svojim suprugama ili da Te proslave u djevičanstvu (**1 Kor 7,7-8**) i da Ti pripremiš njihove buduće bračne drugove (**2 Kor 6,14-15; Ef 5,21-33**) ♥Da oni napuste svoj dom s pogledom na vječnost i kršćanskim vrijednostima u srcu (**Mt 28,18-20; Gal 2,20; Fil 1,21**) ♥Da oni osjete Tvoj poziv u svome životu i da njihovi životi pridonese Tvome Kraljevstvu (**Ps 78,1-8; Ps 103,12-18; 2 Tim 1,9**)

Otvori Bibliju

Ako tražiš mir:

Rim 5,1 i 2 Iv 14

Ako sve ide po želji:

Ps 33, 1 Tim 6, Jak 2,1-17

Kada započinješ s novim

zadatkom: Ps 1, Izr 16

Kada želiš s ljudima oko sebe pravilno postupati: Rim 12

Ako imaš brige u obitelji: Ps 121, Iz 40

Kada si obeshrabren: Ps 23, Ps 42, Ps 43

Kada nevolja postaje veća: 2 Tim 3, Heb 13

Kada te prijatelji napuste: Mt 5, 1 Kor 13

Kada dolazi kušnja: Ps 15, Ps 19, Ps 139, Mt 4, Jak 1

Kada ti je svega previše: Ps 34, Ps 71

Kada ne možeš zaspati: Ps 4, Ps 56, Ps 130

Kada si imao svađu: Mt 18, Ef 4, Jak 4

Kada si umoran: Ps 75,1-7, Mt 11,28-30

Kada želiš dobiti oprostjenje:
Lk 15, Flm

Kada si bolestan: Ps 6, Ps 39,
Ps 41, Ps 67, Iz 26

Kada je tvoja vjera slaba:
Ps 126, Ps 146, Heb 11

Kada ti se čini da je Bog daleko:
Ps 25, 125 i 138, Lk 10

Kada se osjećaš usamljen
i nesiguran: Ps 27, Ps 91, Lk 8

Kada se bojiš smrti: Iv 11, Iv 17,
Iv 20, 2 Kor 5

Kada si sagriješio: Ps 51, Iz 53,
Iv 3, 1 Iv 1

Umijeće malih koraka

Ne molim Te, Gospodine, za čuda i viđenja,
nego za snagu u svakodnevnom životu.
Nauči me umijeću malih koraka.
Učini me sigurnim u razdiobi vremena.
Obdari me osjetljivošću da odredim
što je veoma važno, a što manje važno.
Molim Te za razum da odredim suzdržanost i mjeru,
da kroz život ne klizim,
već da razumno određujem dnevni raspored,
da zapazim svjetlost i vrhunce,
da s vremena na vrijeme nađem vremena
za ljepotu, umjetnost i kulturu.
Dozvoli mi da spoznam da snovi o prošlosti i budućnosti ne vode daleko.
Pomozi mi da dobro djelujem neposredno,
da sadašnji trenutak prepoznam kao najvažniji.
Sačuvaj me naivnog stava da u životu mora sve dobro protjecati.
Obdari me trijeznom spoznajom da su teškoće,
neuspjesi i udarci stalni pratitelji života - uz koje rastemo i zrijemo.
Podsjeti me da srce često zamućuje razum.
U pravom mi trenutku pošalji prijatelje koji će mi strpljivo reći istinu.
Uvijek ću Tebi i ljudima pustiti da mi govore.
Istinu ne možemo reći sami sebi,
ona nam biva kazivana.
Ti znaš koliko nam treba prijateljstvo.
Daj mi da budem dorastao tom najljepšem,
najzahtjevnijem i najosjetljivijem daru.
Daj mi dovoljno mašte da u pravom trenutku,
na pravu adresu uputim paketić dobrote
uz popratno pismo ili bez njega.
Stvori od mene čovjeka koji će brazdati duboko poput broda,
kako bi dotakao i one koji su "ispod".
Oslobodi me straha da propuštam život.
Ne daj mi ono što želim, već ono što mi treba.
Nauči me umijeću malih koraka. Amen!

Antoine de Saint-Exupery

Kultura

Tomislav Žigmanov

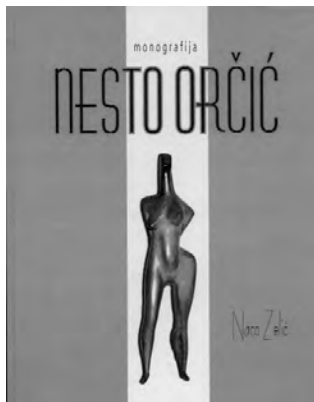
Knjiška produkcija vojvođanskih Hrvata između dvaju Dana Balinta Vujkova (2008.)

I. Uvodne pripomene

Objavljene knjige i njihova funkcija u kulturi vojvođanskih Hrvata između dvaju Dana Balinta Vujkova vrlo dobro oslikavaju i predstavljaju okvir iz kojega potječu. Naime, knjiški sustav koji ih producira i dalje nije u dovoljnoj mjeri ustrojen i razvijen. Najrazvijeniji je segment naklade knjiga, što je i ove godine potvrđeno objavom trideset naslova: ono je posljedica postojanja nekoliko već afirmiranih nakladničkih kuća (prije svega Katoličkog instituta za kulturu, povijest i duhovnost "Ivan Antunović" i NIU "Hrvatska riječ"). Pa ipak, treba se zapaziti da i dalje kao pravilnost vrijedi sljedeće: kod Hrvata u Vojvodini koji pišu još uvijek postoji i institucija samizdata, te da se tradicionalno malo knjiga objavljuje kod nakladnika u Hrvatskoj (ove godine tek dvije knjige).

Važno je napomenuti da još uvijek nije dovoljno razvijen dio knjiškog sustava koji se odnosi na prezentacije knjiških uradaka i njihovog kritičkog samjeravanja i vrednovanja – i nadalje je jako mali broj predstavljanja knjiga a zanemariv je broj kritičkih napisa o njima. Moguća posljedica takvog stanja jest i to da je jedan broj objavljenih knjiga ispod svake razine koja knjiga kao takva zahtijeva (npr. veliki broj tiskarskih pogrešaka, objava mutnih fotografija...)! Također, još uvijek izostaje jasnijeg znanja o tome koliko se one čitaju, tko su im čitatelji te koje sve, eventualne i ne knjiške, funkcije ostvaruju. Preciznije rečeno, relativno snažnu nakladu knjiga i protekle godine nisu sukladno pratili i drugi segmenti knjiškog sustava.

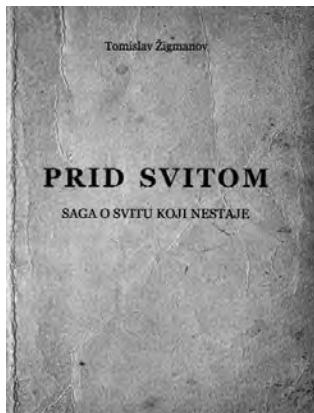
Kada je pak u pitanju vrsta objavljenih sadržaja, i ovdje je još uvijek na djelu stanovita disproporcija: suvereno i dalje prevladava književnost, od čega je daleko najviše knjiga pjesama, dok su znanstvena djela gotovo neznatno

zastupljena. To je i razumljivo ako se ima u vidu da je prostor visoke kulture u vojvođanskih Hrvata ne od jučer pod dominacijom književnosti, a da segment znanosti još uvijek nije na adekvatan način ustrojen. Veći broj od uobičajenog monografskih djela može se tumačiti, s jedne strane, sazrijevanjem knjiškog sustava, a s druge strane postojanjem kontinuiranoga rada pojedinih autora.

II. Knjiška produkcija

Prikaz knjiške produkcije vojvođanskih Hrvata između dvaju Dana Balinta Vujkova što slijedi pratit će sljedeću podjelu: isprva donosimo popis djela iz književnosti, unutar koje se knjige raščlanjuju na romane, kratku prozu, dramu i poeziju, zatim slijede objavljena djela koja pripadaju znanostima, a na koncu smo naveli monografije, koje smo podijelili po temama – od monografija osoba i obitelji, preko kulturne povijesti do duhovnosti. U četvrti, samostalni dio, stavljamo popis periodike u vojvođanskih Hrvata.

1. Književnost

a) romani

1. Lazar Merковиć, *U ime pravde*, NIU "Hrvatska riječ", Subotica, 2008., 244 str.;

2. Tomislav Žigmanov, *Prid svitom : saga o svitu koji nestaje*, samizdat i Matica hrvatska, ogranak Osijek, Čikerija-Osijek, 2008., 144 str.;

b) kratka proza (novele, pripovijetke, prozne crtice, refleksivna proza)

3. Mirko Sebić, *Hotel "Panonija" : eseji, crtice, kronike*, K. Z. Ljubitelji knjige, Novi Sad, 2007., 215 str.

4. Balint Vujkov, *Šaljive narodne pripovijetke*, NIU "Hrvatska riječ", Subotica, 2008., 154 str.;

5. Ruža Silađev, *Divani iz Sonte*, NIU "Hrvatska riječ", Subotica, (2007.) 2008., 173 str.;

6. Lazar Novaković, *Sjetim se Ane*, Katolički institut za kulturu, povijest i duhovnost "Ivan Antunović", Subotica, 2008., 111 str.

c) drame

7. *Teška vremena : izbor kazališnih komada Hrvata u Podunavlju*, ur. Katarina Čeliković, Hrvatska čitaonica, Subotica, 2007., 279 str.;

8. *Mali diplomat i drugi igrokazi*, ur. Katarina Čeliković, Hrvatska čitaonica, Subotica, 2008., 214 str.;

d) poezija

9. Ilija Okrugić, *Glasinke*, NIU "Hrvatska riječ", Subotica, 2007., 163 str.;

10. Branko Jegić, *Ja, hodočasnik*, NIU "Hrvatska riječ", Subotica, 2007., 89 str.;

11. Lazar Francišković, *Graal*, Naklada Tusculum, Zagreb, 2008., 63 str.;

12. Mirko Kopunović, *Pod slapovima sna*, samizdat, Subotica, 2008., 104 str.;

13. Vojislav Sekelj, *U izmučenim riječima*, NIU "Hrvatska riječ", Subotica, (2005.) 2008, 77 str.;

14. Milodanović Đula, *Voljena ravnica*, Katolički institut za kulturu, povijest i duhovnost "Ivan Antunović", Subotica, 2008., 143 str.;

15. Milivoj Prčić, *Pisme za nuz sviću*, Katolički institut za kulturu, povijest i duhovnost "Ivan Antunović", Subotica, 2008., 76 str.;

16. *Lira naiva 2008*, Katolički institut za kulturu, povijest i duhovnost "Ivan Antunović" i Hrvatska čitaonica, Subotica, 2008., 175 str.;

17. Mirko Kopunović, *Reményszikvák*, samizdat, Subotica, 2008., str. 54;

Izabrane pjesme

MALI DIPLOMAT

i drugi igrokazi

ĐULA MILODANOVIĆ

Andrija Kopilović

2. Znanost

a) povijest i leksikografija

18. *Leksikon podunavskih Hrvata – Bunjevac i Šokaca*, 1 (A), 2. izmijenjeno i dopunjeno izdanje, Hrvatsko akademsko društvo, Subotica, 2008., 63 str.;

19. *Leksikon podunavskih Hrvata – Bunjevac i Šokaca*, 8 (G), Hrvatsko akademsko društvo, Subotica, 2008., str. 77;

20. *Hrvatice, Bunjevke, Šokice (1919-1955)*, prir. Svenka Savić, Futura publikacije i Ženske studije i istraživanja, Novi Sad, 2007., 235 str.;

3. Monografije

a) osoba i obitelji

21. Naco Zelić, *Nesto Orčić : monografija*, NIU "Hrvatska riječ" i Katolički institut za kulturu, povijest i duhovnost Ivan Antunović, Subotica, 2007., 84 str.;

22. Andrija Kopilović i Milovan Miković, *Razgovori s Antom Sekulićem*, Katolički institut za kulturu, povijest i duhovnost Ivan Antunović, Subotica, 1008., 160 str.

b) kulturna povijest

23. Marija Šeremešić, *Tragovi sjećanja*, NIU "Hrvatska riječ" – Hrvatsko kulturno-umjetničko društvo "Vladimir Nazor", Subotica-Sombor, 2007., 128 str.;

24. *Franjevački samostan u Baču*, autor teksta fra Josip Špehar, Platoneum, Novi Sad, 64 str.;

25. *The Franciscan monastery at Bač*, Platoneum, Novi Sad, 64 str.;

26. Ivo Škrabalo, *Vodič kroz povijest hrvatskog filma*, V.B.Z., Zagreb, 2008., 296 str.;

27. Antun Dević, *Župe Čerević i Beočin*, Mirko Crnčan i Tiskara Pauk, Jarmina, 2008., 488 str.;

c) duhovnost

28. Andrija Kopilović, *Vjernici pitaju*, Katolički institut za kulturu, povijest i duhovnost "Ivan Antunović", Subotica, 2008., 295 str.;

29. Josip Špehar (priredivač), *Zlatko kojim se nebo kupuje : izreke o molitvi i duhovnom životu*, Franjevački samostan Sv. Marije, Bač, 2008., 216. str. (bez katalogizacije)

4. Periodika

Subotička Danica (nova) : Kalendar 2008., godišnjak, Župni ured Sv. Terezije, Subotica, 2007., 256 str.;

Klasje naših ravni, mjesečnik, Matica hrvatska Subotica i NIU "Hrvatska riječ", Subotica, 6 svezaka dvobroja, obim stotinjak stranica;

Hrvatska riječ, tjednik, NIU "Hrvatska riječ", Subotica, redovito izlazio, 54 str.;

Zvonik, mjesečnik, Rimokatolički ured Sv. Roka, Subotica, redovito izlazio, 44 str.;

Glas ravnice, mjesečnik, Demokratski savez Hrvata u Vojvodini, redovito izlazio, 16 str.;

Glasnik pučke kasine, mjesečnik, glasilo Pučke kasine 1878., NIU "Hrvatska riječ", redovito izlazio, 24 str.;

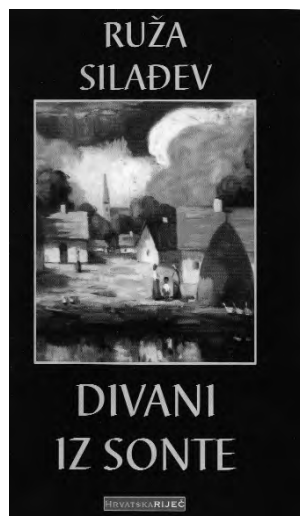
Miroljub, tromjesečnik, glasilo HKUD "Vladimir Nazor" iz Sombora, NIU "Hrvatska riječ", redovito izlazio, 16 str.;

Zov Srijema, tromjesečnik, Udruga protjeranih Hrvata iz Srijema, Bačke i Banata, Zagreb, izašlo tri broja, 44-52 str.;

Hrcko, mjesečni podlistak za djecu, NIU "Hrvatska riječ", redovito izlazio, 24 str.;

Kužiš, mjesečni podlistak za mladež, glasilo UG "Krov", NIU "Hrvatska riječ", redovito izlazio, 16 str.;

Glas Šokadije, list Kulturno-prosvjetne zajednice Hrvata Šokadija iz Sonthe, NIU "Hrvatska riječ", prvi i jedini broj prosinac 2007, 16 str.

Posljednji čas

Doći će taj čas,
Kristov ću čut glas:
"Bio sam gladan,
dao si jesti;
bio sam žedan,
dao si piti;
bio bolestan,
pohodio si;
bio žalostan,
utješio si!"

Ja ne znam, Kriste,
kad se to zbilo.
Kad sam Ti, Kriste,
ja dao jesti,
kada sam Tebi
ja dao piti,
kad sam bolesnog
pohodio Te,
a kad žalosnog
utješio Te?

"Kad se to zbilo,
ja sam tu bio!
Nisi vidio,
samo si ljubio,
bližnjega svoga,
u njemu Boga.
Primi nagradu
za djela tvoja,
čeka te ruka
pružena moja!"

***Franjo Ivanković,
stariji***

Teško

Teško je novčanik izgubiti
Kada ga uzalud moraš tražiti.
Još kad su u njem novac, isprave
Oslobodi nas, Bože, nevolje ove.

Teško je i zdravlje izgubiti
Kada moramo bolesni biti.
Sve su to križevi ovoga svita
U njima ljubav Božja je skrita.

Teško je svoje dite izgubiti'
Kad ga moraš od srca otkinuti'
Za roditelje bol i nevolja,
No, Oče, budi Tvoja volja.

Najteže je dušu izgubiti
Tako da nećemo spašeni biti.
Bože, Ti nas od toga očuvaj
Milost svoju svima nam daj.

Kata Ivanković

Povijesni kutak

Stjepan Beretić

125 GODINA SUBOTIČKE DANICE

Dragocjeno blago bačke ravnice

Subotička Danica je uvijek bila nošena velikim oduševljenjem i čekana nestrpljivom ljubavlju. Ponekad je znala jako kasniti. Tako je kasnila *Subotička Danica* za 1999. godinu. U uvodniku za taj godišnjak čitamo: "Kasni Danica naša. Kasni, ali sigurno stiže. Kasni zato što je zvijezda i želja naša, što je jedva dočekana. Prava nam je zvijezda. Mjesece i dane nam kazuje, blagdane navješćuje. Danica je zvijezda među svjetlilima nebeskim, među zvjezdicama – 'među svojim sestricama'. Danica je kao jedno od svjetlila, koja je Stvoritelj postavio na svodu nebeskom 'da luče dan od noći, da budu znaci blagdanima, danima i godinama... Svijetle na svodu nebeskom i rasvjetljaju zemlju' (Post 1,14.15). Danica naša broji dane i mjesece, ali broji i desetljeća. Broji Danica i stoljeća." Evo ovim brojem izlazi iz prve četvrtine svoga drugog stoljeća. Zato se ove, 2009. godine posebno radujemo tom dragocjenom narodnom blagu bačke ravnice. Ove godine se navršava 125 godina od izlaska prve *Subotičke Danice*.

Prozor u svijet i u srce

U uvodniku *Subotičke Danice* za 2002. godinu čitamo: "*Subotička Danica* je prozor u srce, u zavičaj, svijet, u Crkvu (...)" Već puno godina otvara ona "svoje stranice Petru naših dana, koji nam govori kako ponovno krenuti od Krista". Iz svake Danice progovara Papa.

Štivo za dan i za večer

Uvodnik za *Subotičku Danicu* uporno nagovara čitatelja: "Htio bih Te nagovoriti da uzmeš Danicu, da je prolistaš, samo tek da vidiš naslove. Možda će Te zarobiti koja slika, možda stihovi, možda tema. Danica

najavljuje radost novoga dana. Neka tako i ova Danica ukaže na svijetlu budućnost Crkve. Progovara Danica o prošlosti, piše o sadašnjosti, usmjerenjena je budućnosti. Zvijezda Danica, zalaskom sunca, zove u tiho okrilje noći, da počinemo, da se odmorimo dok nas opet ne pozove na dnevni posao. Uzmi Danicu, da pročitaš štogod prije spavanja."

Danica – ogledalo mladosti Crkve

U istoj Danici doznajemo o njezinu sadržaju: "Danica je knjiga o Crkvi, o mladima, o mlađima i o najmlađima. Crkvu čine naši suvremenici, ali je veličina Crkve i u njezinim proslavljenim članovima. "Velika je Crkva. Sakramenti i dnevne svete mise preobražavaju čitav planet. Marija, anđeli, sveti, duše u čistilištu. Svi su zauzeti. Čini se kao da je za Boga već davno prestao subotnji počinak nakon stvaranja. Treba brige protjerati, otkloniti napasti, opraštati grijeha, smirivati boli, podupirati dobra djela, njegovati umiruće... I kod toga je zaposleno sjajno nebesko mnoštvo, poput redovnika, milosrdne braće i sestara" (Faber). *Subotička Danica* je uvelike posvećena temama o Crkvi. Ima Danica jednu svježinu, ima i širinu, pa se zato obraća svim naraštajima, pa i djeci: "Tko uzme *Subotičku Danicu*, doživjet će mladost naše Crkve. Tko želi upoznati Crkvu Subotičke biskupije, mora posegnuti za Danicom. Svaka Danica je ponuda i poziv: "Pročitaj kako vjeruju djevojke i mladići iz Subotičke biskupije".

Govor djeteta

A budući da su "Dvije najljepše stvari na svijetu: dijete koje spava i mati koja moli" (Goethe), zato Danica daje svoje stranice i djeci. Uostalom "Odrasli ne znaju da dijete može dati neobično ozbiljan savjet čak i u najtežoj neprilici... djeca dušu liječe" (Dostojevski). Kroz Danicu progovaraju i djeca, koja liječe dušu.

Govor o svetosti

Govori Danica i o svećeničkim kandidatima, o svećenicima, o biskupu, govori uporno o svetosti, a "svetost se mjeri prema stupnju posvetne milosti koji se u času smrti pretvara u slavu; svećenik može biti mnogo ispod laika u vršenju kreposti koje tvore sveca; ali ono što ga uvijek stavlja iznad drugih jest činjenica da je Kristov službenik i djelatelj Božjih otajstava" (Martin Kirigin). *Subotička Danica* svjedoči o svećeničkoj i redovničkoj svetosti svojim stranicama posvećenim Sluzi Božjem Gerardu Tomi Stantiću.

Danica je imala mjesta za humor

Humora je bilo i u onim najstarijim godištima *Subotičke Danice*.

Takav duh čuva Danica do naših dana, jer "sreća je bezbrižna i misli naprijed samo" (Ivo Andrić). *Subotička Danica* je u puno svojih brojeva bila kao ta bezbrižna sreća – a okrenuta samo budućnosti.

Danica kao lijek

Subotička Danica liječi. Zato u njoj ima i liječničkih savjeta. Uostalom: "temelj svega tjelesnoga zdravlja jest bistrina duha, jačina savjesti, elastičnost volje. Energiju duševnog života troše sve funkcije tijela" (Förster).

Danica je djelo mladog kapelana

Kroz svoju povijest *Subotička Danica* je više puta mijenjala svoje ime, bila je gušena, zabranjivana, ali je uvijek je bila okrenuta svim bačkim Hrvatima. Već se njezin prvi broj pojavio pod imenom "Bunjevačko-Šokačka Danica ili subotički kalendar". Naš je godišnjak 1884. godine pokrenuo mladi bikički kapelan (danas Bácsbokod u mađarskom dijelu Bačke), **Pajo Kujundžić**¹. Pajo Kujundžić je rođen u Subotici 12. svibnja 1859. godine.² Kad je iz tiska izišao prvi broj Danice, Pajo Kujundžić je bio monoštorski kapelan³. *Subotička Danica* je uvijek bila nošena velikim oduševljenjem, nesebičnom ljubavlju prema malom čovjeku, i čekana nestrpljivom ljubavlju. Pokrenuo ju je mali, seoski kapelan. Pajo Kujundžić je umro u Subotici kao župnik župe Svetoga Jurja 10. listopada 1915. godine⁴.

Kalendar ili časopis – što pokrenuti?

Još je više vrijedno udivljenja plemenito natjecanje mladog svećenika i mladog učitelja. Pajo Kujundžić je u ona vremena bez narodnih škola bio više za kalendar, a učitelj **Mijo Mandić** je želio pokrenuti časopis. Dva snažna mlada čovjeka su iste godine pokrenula i Danicu i časopis Neven⁵. Bila su to tada dva hrvatska korifeja među Dunavom i Tisom. *Subotička Danica* je uvijek bila nošena velikim oduševljenjem, nesebičnom ljubavlju prema malom čovjeku, jer je takav bio i njezin pokretač. Nije Danica priječila Neven. Pajo Kujundžić je neumorno pisao svoje članke za Neven. I Neven nije priječio Danicu.

Je li *Subotička Danica* mogla nadomjestiti škole?

Premda su zakonske odredbe Ugarskoga sabora iz 1868. i 1879. godine nalagale da se za svakog učenika omogući školovanje na materinskom jeziku, posljednjih desetljeća XIX. stoljeća se "na svim bunjevačkim osnovnim školama od 1897. predavalo isključivo na mađarskom"⁶. Pajo Kujundžić se svim silama borio za uvođenje bunjevačkog jezika u škole. Za to svjedoče i ovi naslovi njegovih članaka iz Nevena: "Subotičke škole i Bunjevci", "Najnoviji pokret kod Bunjevaca", "Zašto se borimo za bunjevački jezik", "Bunjevačko pitanje na dnevnom redu"⁷. Svi ti članci govore o gorljivosti svećenika Paje Kujundžića. *Subotička Danica* mu je bila pretijesna za njegovu borbu i nastojanja da se mađarski jezik u školama zamijeni hrvatskom ikavicom. *Subotička Danica*, pa ni Neven nisu mogli ostvariti veliku želju hrvatskoga puka, ali se u narodu podržavala svijest i opredjeljenje za vlastiti jezik i samostojnost. Iako *Subotička Danica* nije nadomjestila školu na hrvatskom jeziku, ona je ipak bila svjetlo u tami.

Motivi za pokretanje *Subotičke Danice*

Motiv za pokretanje Danice je sročeni u jednu rečenicu: "Zabadavad bi se mi nazivali Bunjevcima kad bismo zanemarili naše lipe starovinske običaje, svečanosti, krasne pisme i pripovidke, oduševljenu bunjevačku molitvu, požrtvovnu ljubav prema roditeljima..., prema miloj dičici". Zato se 1884. godine "porodi Neven i Danica, kao brat i sela iz jedne te iste zamisli: **dvoriti narod**, pobuđivat zanimanje za otmjenijim svitom"⁸.

**"Ko u zoru što zvizda Danica / svitla, lipa i vesela lica /
budi ljudstvo iz noćna počinka / navišćujuć blagost mlada danka,
Tako i ti, oj Danice mila, / uzdigni se na lagani' krila,
budi puk svoj starog iz mrtvila / potičuć ga na sva dobra dila"⁹.**

Ljudi koji nisu nisu školovani na materinskom jeziku

Subotičku Danicu su čitali ljudi, školovani na mađarskom jeziku, a bilo je i onih koji su vlastitim trudom naučili čitati. Čitateljska publika *Subotičke Danice* se do danas nije promijenila. Jedina je razlika u tome što je ona nekadašnja publika poznavala bar bunjevačku ikavicu, a ova današnja Danica se obraća ljudima koji su već zaboravili svoj krajevni govor. Čitatelji prvih Danica su školovani na mađarskom, a čitatelji *Subotičkih Danica* od dvadesetih godina prošlog stoljeća do danas su učili na srpskom jeziku. Danica je vazda govorila hrvatski i onda kad je pisala bunjevačkom ikavicom hrvatskoga jezika, pa i onda kad se čitateljima obraća standardnim hrvatskim jezikom.

Kujundžićeva borba donijela ploda

Ali Danica se nestrpljivo očekuje. Kad udare jesenske kiše i kad zima jesenjom studeni zakuca na vrata, ljudi već dolaze pitati, kad će nova Danica. Od kada se pojavio prvi broj *Bunjevačko-Šokačke Danice*, samo se dva puta digla iz mrtvila mala grana, da ispuni Kujundžićevu želju, pa da se nastava u školi odvija na hrvatskom jeziku. Tu je mogućnost pružila subotička gimnazija. "Tijekom cijele povijesti subotičke gimnazije samo je u razdoblju 1953.–1956. postojao jedan odjel na hrvatskom nastavnom jeziku, s tim da je nastavni jezik u praksi ovisio i o tome gdje je predmetni profesor završio studij."¹⁰ Nastava na hrvatskom jeziku je, kako se vidi iz gornjeg navoda, dokinuta dok se opet nakon više desetljeća nije pokrenula. "Nakon demokratskih promjena programe za hrvatske škole, pa i gimnaziju, izradilo je Hrvatsko akademsko društvo 2002. koje su prosvjetne vlasti prihvatile, ali je tek 2006./07. pokrenut jedan odjel u prvom razredu društveno–jezičnog smjera na hrvatskom nastavnom jeziku, a od 2008./9. otvoren je opći smjer za nastavu na hrvatskom."¹¹ Ponovno pokrenuta nastava na hrvatskom jeziku je radostan znak novoga dana. U osnovnim školama također postoji mogućnost školovanja na hrvatskom jeziku u Subotici, ali je odziv vrlo slab.

Danica je imala "vrijeme sađenja i vrijeme čupanja posađenog"¹²

Subotička je Danica izlazila od 1884. do 1914. godine i od 1919. do 1941. godine. Poslije Drugog svjetskog rata izišla je Danica 1945. i 1946. godine – kad je zabranjena¹³. Potreba za Danicom se nikada nije ugasila. Zato su hrvatski svećenici Subotičke biskupije pokrenuli *Subotičku Danicu* 1971. godine. Glavni i odgovorni urednik je bio tadašnji župnik subotičke župe Svetoga Roka, **Blaško Dekanj**. Uživao je jednodušnu podršku ovdašnjih svećenika Hrvata. Čujmo riječi Blaška Dekanja: "Poslije četvrt

stoljeća obnavljamo *Subotičku Danicu*. Kazujemo i bilježimo prvu riječ poslije duge šutnje. Ne vjerujemo da će naša riječ zbuniti, uznemiriti i poniziti. To nismo niti željeli. Kazujemo i bilježimo riječ ljubavi i čovječnosti. Iskrenu riječ o nama, o širokim i plodnim djevdskim ravninama; o ljudima koji se bore i snalaze u oluji vremena, društvenih i gospodarskih odnosa... Naša je obnovljena *Danica* otvorila stranice svoje ljudima od pera, da svojim umijećem i znanjem pomognu sačuvati nas, ove ravnice, naše domove i kulturnu baštinu od zaborava... Želimo da naša *Danica* bude srdačan i iskreni pozdrav svima koji vole Istinu i ove ravnice... Hvala i svim našim sunarodnjacima, koji će pročitati stranice naše *Danice* u želji da sačuvaju sve što je naše: hrvatski svoj ponos i djedovsku baštinu"¹⁴. Pojavila se *Danica* i 1972. godine, ali je zabranjena.

Danica se rodila iz sloge hrvatskih svećenika

Hrvatski svećenici su na svojim mjesečnim sastancima bili odlučili da se *Subotička Danica* ponovno pokrene 1984. godine. Službu odgovornog urednika povjerili su bačkopalanačkom župniku **Lazaru Ivanu Krmpotiću**. On piše da su od 1884. do 1972. godine izišla svega 62 broja *Danice*¹⁵. Najpogubnije vrijeme za *Danicu* je bilo vrijeme komunizma. U prvom stoljeću svoga života *Subotička Danica* se nije pojavila 38 puta: za vrijeme svjetskih ratova 7 puta, a za komunizma 31 put.

"Djelo Danice nema kraja"

Subotička Danica ima velike perspektive. U uvodniku *Danice* za 1971. godinu župnik Dekanj piše: "Djelo Danice nema kraja, jer želi biti u pratnji naroda na njegovom dugom putu kulture i napretka"¹⁶. Blaško Dekanj je za tu *Danicu* okupio više od dvadeset suradnika.

Objavljeni su stihovi više od dvadeset pjesnika, a u rubrici pripovijesti nalazimo pet pisaca sa sedam pripovijesti. U tome broju je objavljena i studija Matije Poljakovića "Pregled povijesti Hrvata Bunjevaca" na 32 stranice¹⁷. Djelo Danice nije ostalo bez kraja. Subotička je Danica doduše tiskana i za 1972. godinu, ali je zabranjeno njezino raspačavanje.

Subotička je Danica plod zajedništva

Nakon dvanaest godina, o stotoj obljetnici *Subotičke Danice*, ponovno su se ohrabрили hrvatski svećenici Subotičke biskupije za novi pokušaj. Odgovorni urednik je bio tadašnji bačkopalanački župnik Lazar Ivan Krmpotić. I od tada do danas *Subotička Danica* izlazi redovito. Više od trideset suradnika je dalo svoje priloge, za opet obnovljeni godišnjak, koji je osvojio i staro i novo čitateljstvo.

Subotička Danica je njegovala humor

Sveti Toma Morus (* 1478. + 1535.) je bio na smrt osuđen, a molio je: "Bože, podari mi osjećaj za humor. Daruj mi milost da razumijem šalu, da malo sreće upoznam u životu, kako bih i druge srećom obradovao"¹⁸, a Phil Bosmans piše: "Vrijeme nije brza cesta između kolijevke i groba, već sunčano mjesto gdje se parkira. Danas treba živjeti! Danas se smijati! Danas biti sretan"¹⁹! – to je geslo mnogih brojeva *Subotičke Danice*. Osim poučnog dijela, Danica je uvijek znatan prostor posvećivala pripovijestima, ali i šalama. Danica za 1885. godinu ima 46 stranica, od kojih je 7 posvećeno anegdotama, šalama i doskočicama²⁰. Dvije stranice šala nalazimo u Danici za 1929. godinu²¹, devet stranica u Danici za 1933. godinu²², tri stranice u Danici za 1937. godinu²³. Danica za 1938. godinu za šale izdvaja također tri stranice²⁴.

Duhovnost

Subotička Danica je velik dio prostora posvećivala duhovnom životu. U smislu one riječi blaženog pape Ivana XXIII.: "Tko vjeruje, taj ne dršće, ne dopušta da ga događaji iznenade, nikad nije pesimističan, ne gubi živce. Vjera je vedrina koja dolazi od Boga."²⁵ Takve vjere, optimizma i ved-

rine nam treba i danas, kao što je trebalo na kraju XIX. stoljeća.

Suvremena *Subotička Danica*

Subotička je Danica pratila zbivanja u Crkvi, kako mjesnoj, tako i domovinskoj. Iz nje nam govori Sveti Otac. Bogata rubrika duhovnosti, godinama prati našeg kandidata za sveca, slugu Božjeg Gerarda Tomu Stantića. *Subotička Danica* predano njeguje rubriku ekumenizma. Škrinja narodnog blaga je sve punija. Subotička je Danica od početka dvorila čitatelje savjetima za kućanstvo. Otvorila je stalnu rubriku "Mladi", a pišu je oni sami. Samo prošle (2008.) godine je rubrika mladih imala desetak suradnika. Danica govori i djeci, a rubrika obitelji pokazuje da je *Subotička Danica* posvećena ne samo "našim lipim starovinskim običajima, svečanostima, krasnim pismama i pripovitkama", već se okreće i obitelji. Povijesni kutak treba manje prostora, nego druge rubrike. Tako je posljednja Danica od svojih 256 stranica za povijest posvetila nepunih 14 stranica, i to Miji Mandiću, Iliji Kujundžiću i Pučkoj kasini. Nadalje, 24 stranice su posvećene duhovnosti, 12 ekumenizmu, 9 stranica obitelji, 15 stranica mladima, 15 stranica djeci. Kao i prva Danica, i buduća godišta trebaju više biti okrenuti sadašnjim prilikama i graditi ljepšu budućnost. Nikada Danica ne smije biti poprište za osobna razračunavanja, za ocrnjivanje sinova naše-ga roda. Danica mora ostati u službi naroda, da ga tako dvori, da uvijek bude Vesela i blaga vijest, vijest koja razveseljuje, ohrabruje.

Suradnici

Ništa urednik ne može bez suradnika. Posljednja Danica ima više od 30 suradnika. Većina suradnika su vjernici izvan kleričkih redova. Od svećenika koji su najviše radili na Subotičkoj Danici valja spomenuti Lazara Ivana Krmpotića, **mons. Belu Stantića**. Ipak, ni jedan svećenik nije odanije i vjernije služio Danici od župnika župe svetoga Roka u Subotici, **mr. Andrije Anišića**. Svjetlo se u njegovoj kući nije gasilo dugo u noć, jer je trebalo dovršiti Danicu, Zvonik, molitvenik, jednu, drugu knjigu... Od suradnika svjetovnjaka valja spomenuti u starija vremena Miju Mandića, **Ivu Prčića** (1894.–1959.), koji je bio Daničin vršnjak. Osim toga što je sakupio veliko narodno blago, i dugo godina bio najvjerniji suradnik, kažu da je 20 godina uređivao *Subotičku Danicu*. Neki su njegovi

rukopisi objavljavani u *Subotičkoj Danici* od 1989. do 1994. godine²⁶. Najčasnije mjesto među suradnicima svjetovnjacima zauzima pokojni profesor **Bela Gabrić**. Od 1995. godine se u taj red svrstala obitelj **mr. Ervina** i **Katarine Čeliković**. Njihov stan, i njihova kuća su puni Danice i Zvonika. Ta obitelj daruje *Subotičkoj Danici* sate i noći, čitave godine ljubavi i predanog rada. Uz Danicu i Zvonik su se razvili i mlađi suradnici: **Željka Zelić**, **Petar Gaković**, **obitelj Huska** i mnogi drugi mladi i mlađi suradnici, koji s velikim predanjem i voljom, predvođeni neumornim župnikom mr. Anišićem daje sve od sebe, da naša izdanja krenu još bolje. Danica je puna stihova koji potiču književno stvaranje u mladih i u mlađih čitatelja.

Kao zrno pšenice

Kažu da je moja malenkost četvrt stoljeća uređivala *Subotičku Danicu*. Ja znam, da su svi gore spomenuti radili puno više od mene. Ove se godine treba radovati. Bog nam je dao **Ivana Antunovića**, kao zrno pšenice. Iz njegova su srca nikle desetine klerika i svjetovnjaka, koji su njegovo svjetlo prenijeli iz XIX. u XXI. stoljeće. Umro je Ivo Prčić, umro Bela Gabrić, a na njegovo mjesto u *Subotičku Danicu* udoše desetine mladih suradnika. Baranji pjevaju "Zvizdice Danice, ne izlazi, rano je". A mi molimo Gospodina, da Danica ljepših dana iziđe opet prije Sunca. Neka nam ova naša *Subotička Danica* izlazi još dugo, dugo, da nam donosi Veselu vijest Isusovu, raspjevanu vjeru u snažnu budućnost. Neka je hvaljen Bog za njezino svjetlo. Neka Gospa čuva našu Danicu, da nam bude nježno svjetlo, koje nosi perspektivu Sunca – onoga Sunca koje ne zna zalaza! "Čitaj

Izložba u povodu 125 godina Subotičke Danice u okviru Dužijance 2008.

Danicu. Možda će ti brige protjerati, napasti otkloniti, bol smiriti. Danica podupire dobrotu. Preporuči je i drugima"²⁷.

1. Lakatos Andor, A Kalocsa-Bácsi Főegyházmegye Történeti Sematizmusa 1773–1923. Kalocsa, 2002, str. 139.
2. Matija Evetović, Kulturna povijest bunjevačkih i šokačkih Hrvata, Subotica, 1940, str. 414.; Matija Evetović, Pajo Kujundžić, pokretač "Danice", Bunjevački kalendar, 1940., str. 130–131
3. Lakatos Andor, A Kalocsa-Bácsi Főegyházmegye Történeti Sematizmusa 1773–1923. Kalocsa, 2002, str. 247.
4. Matija Evetović, Kulturna povijest bunjevačkih i šokačkih Hrvata, Subotica, 1940, str. 415.; Matija Evetović, Pajo Kujundžić, pokretač "Danice", Bunjevački kalendar, 1940., str. 130–131
5. Matija Evetović, Pajo Kujundžić, pokretač "Danice" o 25. godišnjici njegove smrti, Bunjevački kalendar 1940., str. 130.
6. Pajo Kujundžić (Sirotan), Subotičke škole i Bunjevci, Neven, 1894., br. 7, str. 11–112.
7. Pajo Kujundžić (Sirotan), Subotičke škole i Bunjevci, Neven, 1894., br. 7, str. 11–112; Neven 1896., br. 11., str. 169–171.; Neven, 1896., br. 6, str. 86–88.; Neven 1900., br. 11, str. 169.
8. Subotička Danica 1941., str. 130.
9. Bunjevačko-Šokačka Danica ili Subotički kalendar za pristupnu godinu 1884., str. 2.
10. Josip Ivanović, Gimnazija, Leksikon podunavskih Hrvata – Bunjevaca i Šokaca, 8. svezak, Subotica, str. 26.
11. Isto mjesto, str. 27.
12. Prop 3,2
13. Lazar Ivan Krmpotić, 100 godina naše "Danice", Subotička Danica, 1984, str. 21.
14. Blaško Dekanj, Prva riječ poslije šutnje, Subotička Danica, kalendar 1971., str. 17.
15. Lazar Ivan Krmpotić, 100 godina naše "Danice", Subotička Danica, 1984, str. 21.
16. Blaško Dekanj, Prva riječ poslije šutnje, Subotička Danica, kalendar 1971., str. 17.
17. Subotička Danica, Kalendar za 1971, str. 217–249.
18. Michaels Kalender 2007, Lachen, Mödling, 2006., 34.
19. Michaels Kalender 2007, Lachen, Mödling, 2006., 62.
20. Bunjevačko-Šokačka Danica za 1885. godinu, str. 40–46.
21. Subotička Danica Kalendar za 1929. godinu, str. 124–125
22. Subotička Danica Kalendar za 1933. godinu, str. 137–144
23. Subotička Danica Kalendar za 1937. godinu, str. 140–142
24. Subotička Danica Kalendar za 1938. godinu, str. 142–144.
25. Michaels Kalender 2007., Lachen, Mödling, 2006., str. 34.
26. Bela Gabrić, Da ih ne zaboravimo, Subotička Danica 1995., str. 147.
27. Uvodnik za Subotičku Danicu 2007.

Ivan Andrašić

320 GODINA OD DOLASKA ŠOKACA IZ SOLI U BAČ

Tragovi Gospe Gradovrške

*Sedam institucija kulture Hrvata-Šokaca iz bačkoga Podunavlja ove je godine zajednički obilježilo 320. obljetnicu dolaska predaka iz Soli u Bač * Mnoge srednjevjekovne migracije, inicirane turskim zulomom, vodili su Franjevci Bosne Srebrene * Ispravljanje nepravde od prije dva desetljeća*

Šest institucija kulture bačkoga Podunavlja s predznakom *hrvatski*: Hrvatsko kulturno umjetničko prosvjetno društvo "Mostonga" iz Bača, Kulturno prosvjetna zajednica Hrvata "Šokadija" iz Sonte, Kulturno umjetničko društvo Hrvata "Bodrog" iz Bačkog Monoštora, Hrvatsko kulturno umjetničko prosvjetno društvo "Dukat" Vajska-Bođani, Hrvatsko kulturno prosvjetno društvo "Silvije Strahimir Kranjčević" iz Bačkog Brega, Hrvatsko kulturno umjetničko prosvjetno društvo "Matoš" iz Plavne te Udruženje građana "Urbani Šokci" iz Sombora, zajedničkim projektom "*Tragovi Šokaca od Gradovrha do Bača 1688 – 2008*" ove su godine obilježile 320. obljetnicu doseljavanja skupine od oko 3.000 Hrvata-Šokaca iz Soli, današnja Tuzla, u Bač. Mnoge skupine migranata u to vrijeme predvodili su franjevci Bosne Srebrene.

Franjevci Bosne Srebrene

Bosanska vikarija osnovana je 1339./40. godine, a 1514. podijeljena je na Bosnu-Hrvatsku i Bosnu Srebreanu. Već od 1517. godine ove vikarije podignute su na rang provincija. Tijekom XVI. stoljeća porušeni su franjevački samostani u Fojnici, Konjicu, Kreševu, Sutjesci, Visokom, Jajcu, Zvorniku, Modriči i u Donjoj Tuzli. Tijekom Bečkoga rata od 1683.–99. iz Bosne se iselio veliki broj katolika u krajeve oslobođene od turske vlasti, poglavito u Slavoniju i Dalmaciju, a dio i na lijevu obalu Dunava, u Bačku. Franjevci su pod prinudom napuštali svoje samostane, koji bi potom od strane Turaka bili razrušeni ili spaljeni: Modriču 1685., Ramu, Srebrenicu i Olovo 1687., Gradovrh i Visoko 1688., te Donju Tuzlu 1690. godine. Po

procjenama mnogih povjesničara, iz Bosne se tijekom XVI. i XVII. stoljeća iselilo više od sto tisuća katolika. Karlovačkim mirom 1699. godine uređeno je da granica Bosne prema Austriji bude rijeka Sava, a prema Dalmaciji planina Dinara, tako da se tada franjevačka provincija Bosna Srebrena prostirala na području triju država. Odvajanjem dalmatinskih i prekosavskih samostana 1735. i 1765. godine, ova nekoć vrlo rasprostranjena provincija svedena je u političke granice Bosne i Hercegovine.

Povijesni uvjeti koji su doveli do migracija

Osvajačkim pohodima Turaka na prostore ovoga dijela Europe, nastupila su, zbog ekspanzije islama, jako teška vremena za katolike. Početkom 16. stoljeća Turci postaju sve ratoborniji, a svoju moć demonstriraju progonima katolika, poglavito franjevaca i uništavanjem njihovih samostana. Osvojenjem Beograda 1521. i bitkom kod Mohača 1526. godine otvara im se put prema zapadu, pa je tako došlo i do prve opsade Beča 1529. godine. U desetljećima koja su uslijedila, progoni franjevaca, a samim tim i katolika, eskaliraju. Mnogi samostani i crkve razrušeni su, mnogi fratri su pobijeni ili teško osakaćeni. To je dovelo do novih migracija. Mnoge skupine vjernika na čelu s fratriba tražile su nove prostore na kojima će imati uvjete za biološki opstanak. Bježeći na sjever ispred turskog zuluma, jedna od tih skupina, predvođena fratriba iz gradovrškoga samostana, noseći pred sobom sliku Gospe Radosne, koja se i danas čuva u holu samostana u Baču, dospjela je na prostore bačkog Podunavlja.

Hrvatsko iseljeništvo na području današnje Bačke

Po današnjoj klasifikaciji povjesničara, ovi migranti svrstani su u kategoriju starijega hrvatskoga iseljeništva. Pojam "starije hrvatsko iseljeništvo" odnosi se na hrvatske nacionalne zajednice koje su s hrvatskih etničkih prostora migrirale u razdoblju od 12. do početka 18. stoljeća, a danas se na prostorima svojih domicilnih država smatraju autohtonim manjinskim hrvatskim zajednicama. Na prostore Južne Ugarske većinom se naseljavaju grupacije Šokaca, Bunjevaca, katoličkih Bošnjaka i katoličkih Raca, pridošlih s prostora BiH, Slavonije, Srijema, Banovine i Like. Prema povijesnim izvorima dio tih grupacija ugarski vladari su često nazivali i Dalmatincima, odnosno Ilirima, jer su u ranom, odnosno razvijenom srednjem vijeku pod skupnim imenom Ilir označavane upravo skupine hrvatske etničke populacije koje dolaze sa šireg teritorija Kraljevine Hrvatske, Slavonije i Dalmacije, kao i BiH. Po povjesničarima, Šokci potječu sa širih prostora Bosne Srebrene, a o nazivu ove skupine najraširenije su dvije teorije, vezane uz mađarski jezik: riječi *so-kut* i *so-bansag*. Prva znači "puno", "mnogi", dok *so-bansag* označava staru bosansko-hrvatsku županiju Soli, tj. okolicu Tuzle, odakle u vrijeme prodora Osmanlija i njihove kasnije strahovlade na prostore Bačke i Baranje doseljava veliki broj Šokaca. Po procjenama povjesničara, u drugom valu selidbe, u vrijeme Velikoga bečkoga rata koncem 17. i početkom 18. stoljeća, na prostore Slavonije, Srijema, Bačke, Banata i Baranje iz Bosne i Hercegovine se

doselilo između 100 i 200 tisuća Šokaca i 30 do 50 tisuća Bunjevaca. Još jedna, iznimno bitna identitetska činjenica za Šokce i Bunjevce je njihov pučki jezik. Ove dvije etničke skupine govore štokavsko ikavskim narječjem, razlika u govoru im je u tome što se Šokci služe starijom akcentuacijom, nastalom prije 15. stoljeća, a raširenom po cijelom hrvatskom govornom području.

Područje stare bosanske župe Soli

Područje stare bosanske župe Soli protezalo se dolinom rijeke Jale i gornjim tokom Spreče. Točne granice nisu poznate, pretpostavlja se da su prema zapadu sezale do današnjega mjesta Lukavac, prema sjeveru do vrhova Majevice, prema istoku do Kalesije i Osmaka, a prema jugu do Banovića i Đurđevika. Ime župe vezano je za gospodarsko bogatstvo ovoga kraja – za nalazišta soli, što se može zaključiti po nazivu SALENES, zabilježenom polovicom 10. stoljeća od Konstantina Porfirogeneta. U bližoj okolini Tuzle postoje ruševine nekoliko starih gradova, poput Srebrenika, potom grada i naselja u predjelu Đurđevika, utvrde u predjelu Živnica, Gradovrha iznad Solina i utvrde Gradac na južnoj padini Ozrena. Franjevci posjeduju i podatke o postojanju samostana u blizini utvrde Gradovrh, o čemu, po njihovim tvrdnjama, svjedoče ostaci dva bunara na predmetnoj lokaciji. Toponim Gradovrh danas je šumom obraslo brdo u tuzlanskom

predgrađu Solina, na čijem vrhu i danas postoje ostaci kamenja od kojega je bila izgrađena utvrda. Poslije osvajanja ovih krajeva od strane Osmanlija mjesto je dobilo naziv prema turskoj riječi *tuzlaizir*, što znači sol. Pretpostavlja se da su se franjevci u ove krajeve naselili u 14. stoljeću, a samostan su podigli koncem 14. ili početkom 15. stoljeća. Već od prvih desetljeća 16. stoljeća bosanski franjevci su bili izloženi teškim progonima, tako da su zbog razaranja pojedinih samostana bili prinuđeni na česte seobe. Tako su 1538. godine franjevci napustili razoreni samostan u Zvorniku, ponijevši sa sobom čudotvornu Gospinu sliku i nastanili se u Gornjoj Tuzli. Postoji

legenda po kojoj je tijekom preseljenja jedan turski vojnik probio sliku Gospe mačem i iz slike je procurila krv. Vojnik je skupa s konjem pao u Drinu, okamenio se i utopio. Već 1541. godine morali su, skupa s gornjotuzlanskim franjevcima napustiti i taj samostan, te su se nastanili u Gradovrhu. Samostan Gradovrh, koji se neko vrijeme nazivao gornjotuzlanskim, podigla je bogata plemićka obitelj Maglašević. Približno u to vrijeme franjevci iz samostana Sv. Petra u Donjoj Tuzli prognani su iz središta na rubni dio grada. U punom jeku Bečkoga rata, 1688. godine, franjevci su prisilno napustili i samostan Gradovrh i preselili se u Bač, a njihov se novi samostan sve do 1705. godine nazivao gradovrškim. Iz Gradovrha su ponijeli i čudotvornu sliku Gospe Radosne, naslikanu 1685. godine, koja se i danas čuva u holu franjevačkog samostana u Baču.

Preseljenje Šokaca iz Soli u Bač i djelovanje na očuvanju identiteta

Predvođeno franjevcima, a bježeći ispred turskoga zuluma, samo u tom valu iz Soli u Bač iselilo je oko 3000 vjernika-katolika. Vrijedni ratari, dobri ribari, utočište i uvjete za biološki opstanak našli su u pitomoj podunavskoj ravnici. Tijekom posljednjih 320 godina promijenili su skoro deset država, od Austrougarske do Republike Srbije a stalno su živjeli na istim prostorima. Iako su godinama, sve do 1991. bili državotvorni narod, od tada pa do 2002. i donošenja Zakona o nacionalnim manjinama, nisu uopće kategorizirani. Danas su nacionalna manjina, a država im se zove

Republika Srbija, Autonomna Pokrajina Vojvodina. Njihovi potomci u Baču, Sonti, Bačkom Monoštoru, Vajskoj, Bačkom Brijegu, Bođanima i Plavni osnivaju institucije kulture s hrvatskim predznakom, a u Somboru, pored Hrvatskog kulturno umjetničkog društva "Vladimir Nazor" osniva se i

*Fra Josip Bošnjaković, Tomislav Žigmanov
i fra Josip Špehar*

Udruženje građana "Urbani Šokci". Sve nabrojane institucije kroz svoj rad čuvaju bogatu kulturnu baštinu i tradicije svojih predaka, a s puno uspjeha svoj identitet iskazuju kroz njegovanje već spomenute ikavice stare akcentuacije. Pored starogovora kroz rad dramskih, literarnih i recitatorskih odjela njeguju i hrvatski književni jezik. U svojem djelovanju imaju potporu Vlade matične Hrvatske, Hrvatske matice iseljenika, HNV-a Republike Srbije i mjesnih uprava.

Obilježavanje 300. i 320. obljetnice doseljenja Šokaca u Bač

U predvečerje ratnoga ludila obilježena je velika obljetnica – tri stoljeća od dolaska Šokaca iz Soli u Bač. Najviši crkveni krugovi i vjernici ovaj događaj su veličanstveno proslavili 1988. godine prigodnim manifestacijama u Tuzli i Baču. Šokci iz Bačke, Srijema i Slavonije prvi put su organizirano bili u Tuzli, na Gradovrhu i u župi Šikara u svibnju 1988. godine prigodom proslave Marijine Godine i obilježavanja tristote obljetnice odlaska franjevac a i katoličkoga puka u Bač i okolicu. Ovoj proslavi nazočio je i uzoriti kardinal dr. Franjo Kuharić, preuzvišena gospoda biskupi i provincijali, visoki predstavnici drugih vjerskih zajednica, društveno političkih organizacija i institucija kulture i medija, te više od 10.000 hodočasnika. Tom zgodom uzoriti kardinal Kuharić blagoslovio je sliku Gospe Radosne gradovrško–bačke, koja se nakon tri stoljeća vratila u svoj zavičaj. U tadašnjem ozračju narastajućega nacionalizma i demonstracija Miloševićeve moći na svima prostorima SFRJ, civilne strukture vlasti Srbije i Vojvodine nisu pokazale niti malo volje ni sluha za obilježavanje ovoga velikoga jubileja etničke skupine koja je već tada postajala sve manje poželjna na prostorima s lijeve strane toka Dunava.

Devetnaest godina kasnije skupina vjernika iz Tuzle, predvođena gvardijanom franjevačkog samostana i župnikom župe Sv. Petra i Pavla fra Zdravkom Anđićem, hodočastila je u Bač, a tom zgodom rodila se i ideja o projektu proslave 320. obljetnice goreopisane migracije. Pored franjevaca, fra Zdravka Anđića i fra Josipa Špehara, u ideju o pokretanju projekta uključilo se i čelništvo HKUPD "Mostonga" iz Bača i Hrvatskog kulturnog društva "Napredak" iz Tuzle. Od ideje do pokretanja cijeloga projekta nije prošlo puno vremena. Vodstvo

fra Zdravko Anđić

"Mostonge" iniciralo je ideju o uključivanju u projekt sviju udruga s hrvatskim nacionalnim predznakom iz šokačkog Podunavlja, te Šokce iz Slavonije, Baranje i Mađarske. Formiran je Organizacijski odbor proslave, u kojega su, osim predstavnika pobrojanih udruga ušli i predstavnici HNV-a, a za predsjednika je izabrana agilna i energična Stanka Čoban iz Bača, koja je od početka zastupala ideju o potrebi okupljanja cjelokupne Šokadije u jednom ovako velikom projektu i na jednom mjestu. Po njezinim rezonima ova manifestacija je morala biti na razini koju Šokci zaslužuju. Okupljanje Šokaca oko ove ideje pokazalo je njihovo čvrsto opredjeljenje za očuvanje nacionalnog, vjerskog i kulturnog identiteta, u kojoj god državi živjeli. Generalni pokrovitelj ovoga projekta bilo je Hrvatsko nacionalno vijeće, supokrovitelji Generalni konzulat Republike Hrvatske u Subotici, a potporu projektu pružali su pokrajinsko Tajništvo za upravu, propise i nacionalne manjine i Hrvatska matica iseljenika. Medijski pokrovitelj projekta bila je Novinsko izdavačka ustanova "Hrvatska riječ" iz Subotice. Najmlađa hrvatska ustanova, osnovana 2008. godine, Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata također je dao potporu u postprodukciji ove manifestacije u cjelini, a napose u uređivanju i objavljivanju zbornika radova sa stručnih skupova.

Realizacija projekta počela je 15. svibnja u Osijeku okruglim stolom na temu "Ugledni Šokci i Bunjevci", te u Sarajevu 30. i 31. svibnja i 1. lipnja okruglim stolom na temu "Muka Isusova u pobožnostima i običajima Šokaca u Bačkom Monoštoru". Prva središnja manifestacija održana je u

Tuzli 31. svibnja i 1. lipnja, a potom je u Osijeku u prostorijama "Šokačke grane" 11. lipnja održana književna večer "Baču u čast", u Sonti 28. lipnja susret pučkih pjesnika hrvatske nacionalne zajednice u Vojvodini "Lira naiva", u Bačkom Monoštoru 5. srpnja III. festival marijanskog pučkog pjevanja. Zajedničkom koreografijom "Pjesme i igre Šokaca bačkog Podunavlja", koju je osmislila članica "Šokadije" Ljiljana Tadijan, udruge obuhvaćene projektom sudjelovale su 6. srpnja na ovogodišnjim "Đakovačkim vezovima". Uslijedili su "Mikini dani" u Bačkom Bregu 17. kolovoza, etno – izložba i kulturno umjetnički program u Plavni 19. srpnja, "Plavi Dunav prigrlio Savu" u Vajskoj 23. kolovoza, "Susret Šokadije" u Baču 29. kolovoza, književna večer "O jeziku šokačkomu" u Somboru 27. rujna, druga središnja manifestacija u Baču 4. i 5. listopada, "Zavitni dan" u Bačkom Monoštoru 12. listopada i na koncu "Šokačko veče" u Sonti 22. studenog. Sve manifestacije održane su pod logom projekta "Tragovi Šokaca od Gradovrha do Bača 1688. – 2008.", a izrodile su i himnu udruga podunavskih Šokaca. To je autorska pjesma članice KPZH "Šokadija" iz Sonte Božane Vidaković "Šokadija". Gdje god je izvođena, izazivala je iznimno jake emocije kod publike, grla su se stiskala, oči su se caklile, srca su ubrzano tukla. U vrijeme dubokih podjela i evidentne krize unutar hrvatske nacionalne zajednice u Vojvodini, ovih sedam udruga Hrvata-Šokaca pokazalo je koliko je prijeko potreban upravo ovakav vid međusobne suradnje. Samo ujedinjen i složan hrvatski puk na ovim prostorima uspjjet će sačuvati svoj identitet, samo ujedinjen i složan uspjjet će bogatu tradiciju predaka sačuvati za potomke.

Djelo fra Beata (Stipana) Bukinca

(*31. srpnja 1912. + 1945.)

prevedeno na hrvatski jezik

Je li živa naša prošlost?

Možda nam sadašnjost najbolje opisuje ona Andrićeva: "**Ovo je pogreb svih tragova i uspomena... Snijeg je zameo ljetošnje grobove, samrtni pokrov za žive i mrtve.**"¹ Snijeg zna zamesti ljetošnje grobove, a čovjek i uspomenu na svoje velikane. Pitala me jedna subotička gimnazijalka, koliko građani Subotice znaju o subotičkoj zavjetnoj kapeli svetoga Roka iz 1737. godine. Tko se još sjeća onih tridesetero Subotičana sahranjenih u zajedničku grobnicu pod istom kapelom? Tko se sjeća stotina ljudi koji su pali od kuge i kolere, na bolesti čiji spomen čuva ta kapela? Kapela je upravo 9. svibnja 2008. godine obnovljena zaslugom gradskog poglavarstva. Koliko Subotičani znaju o Bunariću – tom zajedničkom Gospinom svetištu dvije kršćanske crkve? Kao što su mnogi Subotičani, i ne samo oni, zaboravili na svoju povijest, tako veo zaborava prekriva spomen na velike ljude Subotice i naše Bačke.

Zaboravili smo i ono što svaki dan vidimo. U Subotici ne možete kupiti razglednicu sa slikom župne crkve Svetoga Roka, Svetoga Jurja, kapele Svetoga Roka, pravoslavne crkve. Ponekad se vidi Franjevačka crkva. Nema ni razglednice katedrale. Ovdje gradski autobusi ne prometuju od ili do katedrale, već do i od Lifke. (Lifka je ime nekadašnje kinodvorane). Jedan lijepi gradski trg nosi ime projektanata glasovite subotičke Gradske kuće, ali nema ni ulice ni trga prozvanog po projektantu subotičke katedrale, ili po slikaru Josefu Schöfftu, koji je Subotici ostavio brojna svoja ostvarenja.

Malo Subotičani znaju i o svećeniku, svom sugrađaninu, lirskom, duhovnom i socijalnom pjesniku Aleksi Kokiću (1913–1940), još manje o Subotičaninu, svećeniku, skladatelju, glazbeniku i muzikologu Albi Vidakoviću (1914–1964). A koliko tek Subotičani ili ljudi u Bačkoj znaju o franjevcu Beatu Bukincu, a koliko o franjevcima? Pa ipak, bunjevački i šokački Hrvati u Bačkoj se znaju hvaliti svojom ljubavi i odanosti prema franjevcima.

Ima nade

U 4. svesku Leksikona podunavskih Hrvata, izdanom u Subotici, 2005. godine, dobio je fra Beato jedan stupac. Taj leksikon izlazi u nakladi od 1000 primjeraka. Za ime Fra Beata Bukinca međutim nije bilo mjesta u 2. svesku Hrvatske enciklopedije Leksikografskog zavoda iz Zagreba, iz 2000.

godine. Netko reče: "**Dok imamo uspomene – postoji prošlost. Dok imamo nadu – čeka nas budućnost, a dok imamo prijatelja, lijepa je sadašnjost.**" Imamo li uspomena, imamo li nade, imamo li prijatelja? Ovaj prilog pišem u nadi, da će se u hrvatskoj znanstvenoj javnosti pobuditi veće zanimanje za jednog bačkog Hrvata, vrlo zaslužnog za opću povijest hrvatskog naroda i Katoličke crkve.

Moj susret s Beatom Bukincem

Na Zagrebačkom bogoslovnom fakultetu sam 10. prosinca 1973. godine uz pomoć moga profesora dr. Antuna Ivandije dovršio svoj diplomski rad o povijesti somborske župe. Tadašnji somborski župnik, papinski prelat Ivan Juriga, imao je dosta građe koja mi je pomogla pri pisanju. Od njega sam dobio i strojopisom prepisan latinski izvornik Bukinčeve doktorske disertacije. Bio sam uvjeren da se do tiskane Bukinčeve knjige teško, ili gotovo nikako ne može doći. Knjižica oca Beata Bukinca mi je poslužila kao nezaobilazna literatura, zato što je Beato Bukinac pisao ne samo o seobama hrvatskoga puka već i o djelovanju franjevacu u Bosni, Slavoniji i Mađarskoj. Somborsku su župu, naime, opsluživali upravo bosanski franjevci sve do 1. studenoga 1781. godine, kad je župu preuzeo prvi svjetovni svećenik, Stjepan Jagodić. Na koncu, 9. srpnja 1786. godine, franjevci su morali napustiti i svoj somborski samostan.

Tko je Beato Bukinac?

Fra Beato je rođen u Baču 31. srpnja 1912. godine u poljodjelskoj obitelji Gрге i Marije rođene Vorgić, a ubijen je vjerojatno u Karlovcu 29. lipnja 1945. godine. Krsno mu je ime Stipan. Nakon osnovne škole stupio je 1928. godine na Trsat u franjevački red, te je primio redovničko ime Beato. Ispit zrelosti je položio 1932. godine u franjevačkoj klasičnoj gimnaziji u Varaždinu. Bogoslovlje je godinu dana studirao na Bogoslovnom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu, a nastavio u franjevačkom Antonianumu u Rimu. U međuvremenu je položio svečane zavjete, te je 1936. godine bio zaređen za svećenika. U rodnom Baču je 9. kolovoza 1936. godine slavio Mladu misu. Otac Beato je diplomirao u Rimu 1937. godine, a 1939. godine je doktorirao obranom ove disertacije.

Po povratku u domovinu bio je od 1940. do 1945. godine kateheta u karlovačkim gimnazijama. Njegovu skromnost odaje riječ zapisana u disertaciji: "*Praesenti dissertatione mens mea erat, aliquid saltem contribuendi cognitioni historiae meae patrie*"², to jest: Namjera mi je bila bar nešto doprinijeti upoznavanju povijesti moje domovine. Svojom disertacijom je ispunio ne samo svoju želju, već i očekivanja svojih redovničkih poglavara³. Tko bi mogao i zamisliti, da bi seljački sin pitomoga Bača, Stipan Bukinac radio o glavi drugim ljudima, a pogotovu svojim đacima. Pa ipak, optužen je i strijeljan zato što je navodno prijavljivao učenike, koji su bili skloni partizanskom pokretu.⁴ Život o. Beata (Stipana) Bukinca je nasilno prekinut. Time je

Hrvatska franjevačka provincija, čitava hrvatska kulturna javnost, a i mirna zelena Bačka i njena plemenita šokačka grana postala siromašnija za čovjeka koji je bio tek na pragu povijesnih istraživanja, i u zamahu naj-plodotvornijeg rada.

Poticaji za proučavanje hrvatske povijesti

Za hrvatske povjesničare, ali i za ljude koji se zanimaju za svoju prošlost, od velike je važnosti što Bukinčevo djelo sada mogu čitati u hrvatskom prijevodu. U Subotičkoj biskupiji je bilo, a i sada ima i laika i svećenika, koji proučavaju prošlost i sadašnjost bačkih Hrvata. Jedan od takvih ljudi je bio svećenik, papinski prelat Ivan Kujundžić (1912–1969). Skupljao je narodno blago bačkih Hrvata, a napisao je i opsežnu bibliografiju bunjevačko-šokačkih Hrvata. Ivan Kujundžić je sam skupljao knjige i rukopise, te dokumente važne za povijest. Mlade bogoslove i druge studente poticao na proučavanje zavičajne povijesti.

Zasluga Ivana Kujundžića

Djelovanjem Ivana Kujundžića je zacijelo nadahnut i prevoditelj Bukinčeve disertacije, Bela Tonković. Svoj prijevod Bukinčeva djela je i posvetio Ivanu Kujundžiću. U Baču stariji građani znaju dosta o ocu Beatu. O tome sam se i sam osvjedočio u vrijeme dok sam od 1977. do 1985. godine kao bački župnik, među tamošnjim Hrvatima uživo slušao o ocu Beatu Bukincu i o njegovoj rodbini.

Značaj Bukinčeve disertacije

U uvodu u svoju disertaciju o. Bukinac spominje "Razpravu" kalačko-bačkog kanonika i naslovnog biskupa Ivana Antunovića (1815–1888) iz 1882. godine i djelo Petra Pekića (1896–1965) "Povijest Hrvata u Vojvodini" iz 1930., kao djela bez veće znanstvene vrijednosti. Spominje i znanstvenim metodama, doduše, 1930. godine napisanu i objavljenu knjigu Jovana Erdeljanovića (1874–1944) pod naslovom "O poreklu Bunjevaca", koja nije napisana istine radi, već kao pokušaj dokazivanja da su bunjevački Hrvati srpske narodnosti. Ni jedan od spomenutih autora ne obrađuje dovoljno ulogu franjevaca niti u seobama, niti pak u pastoralu po Mađarskoj raseljenih Hrvata. Jedan od razloga zašto je Bukinac napisao svoju disertaciju je da hrvatskom narodu pruži znanstveno djelo o raseljavanju hrvatskog naroda iz Bosne, a drugi razlog je znanstveno ukazati na ulogu franjevaca u tim seobama.

Prijevod Bukinčeve disertacije

Zaslugom Subotičanina Bele Tonkovića, 2007. godine ugledala je u Subotici svjetlo dana knjižica s prijevodom Bukinčeve radnje. Disertacija nosi naslov "De activitate franciscanorum in migrationibus populi croatici saeculis XVI. et XVII." – što hrvatski znači: "Uloga franjevaca u seobama

hrvatskoga naroda u XVI. i XVII. stoljeću". Izvornik je pisan 1938. i 1939. godine na latinskom jeziku na Papinskom rimskom franjevačkom učilištu⁵. Prva dva poglavlja te disertacije su 1940. godine objavljena u Zagrebačkoj privrednoj tiskari na latinskom jeziku. Budući da je Beli Tonkoviću pošlo za rukom u pismohrani Antonianuma pronaći i treće, do sada neobjavljeno poglavlje Bukinčeve disertacije, hrvatskoj čitalačkoj publici se pružila prilika Bukinčevu disertaciju čitati u cjelini. Dobro bi bilo ponovno prirediti izdanje cjelovitog Bukinčeva djela i na latinskom i na hrvatskom jeziku.

Disertacija

Bukinčeva disertacija je podijeljena u tri poglavlja, od kojih prvo poglavlje obrađuje političke i vjerske prilike Bosne, Hrvatske i Mađarske u XV. i XVI. stoljeću. Bukinac posvećuje veliki dio svoje knjige radu franjevaca u ondašnjoj Bačkoj. U drugom poglavlju Bukinac govori o ulozi franjevaca u doseobama Hrvata u Bačku tijekom XVI. i XVII. stoljeća. U trećem poglavlju svoje disertacije Bukinac piše o djelovanju franjevaca među Hrvatima nakon doseobe u Bačku tijekom XVIII. stoljeća sve do hrvatsko-ugarskog kralja Josipa II. kad su franjevcima oduzete sve župe, a u Somboru osim župe i samostan.

Bosna, Hrvatska i Mađarska u XV. i XVI. stoljeću

U prvom poglavlju Bukinac spominje 1389. godinu, kad je kosovski poraz otvorio Turcima prodor u Europu. Ni pad Carigrada, 1453. godine europski vladari nisu shvatili ozbiljno. Nakon pada Bosne, 1463. godine, papa Pio II. (1458–1464) sazvao je križarski rat u obranu kršćanske Europe od Turaka. Nakon napornog puta stigao je u Anconu, gdje je čekao dolazak križara. Na zbornom mjestu je zatekao samo 12 mletačkih brodova. Kršćanski se svijet oglušio na papin poziv. Papa je, pogođen nemarom Europljana, umro 15. kolovoza 1464. Onda je 1482. godine pala Hercegovina, a 1493. godine je potučena hrvatska vojska na Krbavskom polju. Veliko mnoštvo Hrvata je odvedeno u ropstvo. Hrvatsko-ugarskom kralju Matiji Korvinu pošlo je za rukom osloboditi samo sjevernu Bosnu. Mađarsko kraljevstvo se nije moglo oduprijeti Turcima zbog nesloge velmoža. Uzalud je i kralj Ljudevit II. 1518. godine održao vijećanje u Baču. Turska opasnost je bila iz dana u dan sve veća. Car Sulejman je po dolasku na vlast odlučio zauzeti Budim, pa i Rim. Najprije je 1521. godine osvojio Beograd, a u srpnju 1526. Sulejman je osvojio Srijem. Osijek mu je podlegao 14. kolovoza iste godine. Kralj Ljudevit je iskusnoga vojnika i kalačko-bačkog nadbiskupa, franjevca Pavla Tomorija imenovao zapovjednikom kršćanske vojske. I tu su vojsku 29. kolovoza 1526. godine potukli Turci pod Mohačem. Već 10. rujna pao je i Budim. Vraćajući se istočnom stranom Dunava Sulejman je poveo 200.000 robova, te je tako za sobom ostavio spaljenu i gotovo posve napuštenu Bačku. Tri su se Sulejmanova nasrtaja na Beč 1532. godine završila porazom kod Kőszega. U tom dijelu disertacije Bukinac opisuje životne prilike katolika i pravoslavnih građana u zemljama

koje su Turci osvojili.

Franjevci u pokorenim zemljama

Dok je Mađarsku pogađalo krivovjerje husita, u Bosni, a preko Bosne i Bačku, pogađalo je krivovjerje bogumila. Bogumili su pozivali Turke protiv katolika, tako da katolici nikada nisu bili sigurni. Nakon pada Bosne 1453. godine mnogi bosanski uglednici su ili pobjegli ili prigrlili islam. Jedini svećenici u Bosni, a kasnije i u Hrvatskoj, Bačkoj, Mađarskoj i danas zapadnoj Rumunjskoj, ostali su franjevci. U Bačkoj su zasigurno djelovali od 1630. godine. U jednom pismu upućenom Svetom zboru za širenje vjere, koje su 10. rujna 1668. godine potpisali katolici iz Baje, Bajmoka i Sombora, potpisnici svjedoče, da su uvijek imali svećenike iz olovskog samostana.⁶ Iz toga se pisma da zaključiti da su franjevci već dulje vrijeme djelovali među tamošnjim katolicima. U Baču su djelovali franjevci iz Gradovrha, a u Subotici, mađarski franjevci iz Segedina. Franjevci će u XVII. stoljeću preuzeti i biskupsku službu ne samo za Bosnu, Slavoniju, već i za čitavu južnu Mađarsku, kao i za zapadne krajeve današnje Rumunjske. Iz same činjenice da su u to vrijeme bosanski franjevci djelovali u Bačkoj, lako je zaključiti da je u XVII. stoljeću u Bačkoj bilo dosta hrvatskog svijeta.⁷

Zašto su Hrvati napuštali Bosnu?

Razlozi seljenja i napuštanja Bosne tijekom XV., XVI. i XVII. stoljeća su bili nepromijenjeni: progonstva i zlostavljanja ne samo franjevaca, već i povjerenog im naroda. Kad je pod Bečom 12. rujna 1683. godine slomljeno tursko prodiranje prema zapadu, za porobljene zemlje su došla još teža vremena. Što nije odnio porez, odnijela je glad i kuga 1686. godine. Bukinac novodi fra Miju Radnića: "I mi koji preživljavamo trenutke sa smrću u ustima, danju i noću se skrivamo u špiljama i šumama. I nema nikoga od sve njezine djece, da ju (Bosnu) utješi". Okrutnost nije pogađala samo Bosnu. Evo nekoliko primjera: "Dana 27. lipnja 1688. godine Turci su šarengradskog gvardijana živog isjekli, njegovog kapelana na kolac nabili, a ostale franjevce raskomadali"⁸. U svojoj knjizi nabraja još okrutnih primjera zlostavljanja, mučenja i ubijanja franjevaca i katoličkog življa. Drugi razlog napuštanja Bosne su bili porezi. Samostani su se zaduživali. Fojnica je dugovala 4000 dukata, Olovo 8000, Visoko 10.000 dukata a Gradovrh čak 13.000 dukata. To je bio glavni razlog iseljavanja naroda u 17. stoljeću.⁹ Tada je samo u Mađarsku iselilo oko 15.000 duša. Osim toga, 1687. godine su se franjevci s narodom iselili iz Rame i Duvna u Dalmaciju, iz Modriče u Slavoniju. Svima je ostala neostvarena želja: vratiti se u stari kraj. Franjevci iz Olova su se preselili u Ilok. Najmasovnije iseljavanje franjevaca i puka dogodilo se kad je 1697. godine Eugen Savojski provalio u Bosnu. Tada je put sjevera krenulo više od 40.000 ljudi zajedno s fratrima. Sve u svemu, iz Bosne je u Slavoniju prešlo više od 100.000 katolika.

Prilike u Bačkoj

U to je vrijeme u današnjoj Bačkoj bilo čak 400 pravoslavnih, i 30 katoličkih naselja.¹⁰ Poznato je, da je u Bačkoj bilo slavenskog stanovništva i prije turskoga ropstva, ali je srpsko i hrvatsko stanovništvo pridolazilo u Bačku i za vrijeme Turaka. U Subotici je Hrvata bilo već u XV. stoljeću. Subotička obitelj Prčić je u 16. stoljeću dobila plemstvo¹¹. Subotički su se Hrvati u 16. stoljeću zvali Dalmatincima¹². Tako će se nazivati sve do kraja XIX. stoljeća. Neodrživa ja tvrdnja iz glasovitog đendeškog (gyöngyöskog) zapisa da su subotički Hrvati "većim dijelom iz Bosne, manjim iz Dalmacije..." budući da "se u svim službenim spisima narod¹³ naseljen u sjeveroistočnoj Bačkoj tj. između Subotice i Segedina, vodi pod imenom Dalmatinci"¹⁴. Somborski su Hrvati dobrim ili čak većim dijelom naseljeni upravo iz Bosne¹⁵. Bukinac se slaže s Erdeljanovićem da prije pada Budima nije bilo nekog većeg doseljavanja Hrvata u ove krajeve, a posebno ne 1686. godine. "Uopće se ne može održati mišljenje da se to dogodilo 1686. godine... Naime, u rujnu 1686. oslobođen je od Turaka tek Budim"¹⁶. Ako i nije bilo većeg doseljavanja Hrvata u Bačku, sigurno ih je u Bačkoj bilo puno prije 1687. godine, jer su te godine segedinski franjevci u Subotici počeli pisati prvu maticu krštenih¹⁷. Bukinac spominje i ono glasovito doseljavanje Hrvata u Bačku iz 1687. godine pod kapetanima Dujom Markovićem i Jurom Vidakovićem. Prvi franjevački samostan s tradicijom Bosne Srebrene bio je onaj u Baču, koji je do 1705. godine nosio ime gradovrškog samostana. Još 1713. i 1717. godine svjedoče bačke matice o tome da su stanovnici Bača došli iz okolice grada Soli, koji su Turci prozvali Tuzlom¹⁸. Franjevci iz olovskog samostana su preko lloka otišli i do Baje¹⁹. U Sombor su franjevci došli također iz Olova, te su u tom gradu neprekinuto djelovali od 17. stoljeća, osim neko vrijeme za Rákóczyjeve bune (1701–1711).

Bački franjevci u XVIII. stoljeću

O djelovanju franjevaca u Bačkoj tijekom XVIII. stoljeća piše o. Beato u trećem poglavlju svoje disertacije. To je poglavlje za nas zanimljivo zato što su u zagrebačkom latinskom izdanju iz 1940. godine objavljena samo prva dva poglavlja disertacije, a u prijevodu imamo i ovo, treće poglavlje, koje je prevoditelj dobio iz pismohrane Papinskog učilišta Antonianum u Rimu²⁰. Iz toga poglavlja doznajemo da je provincija Bosne Srebrene u XVIII. stoljeću brojala 5000 franjevaca, posjedovala je 200 crkava i pola milijuna vjernika²¹, a obuhvaćala je današnju Bosnu i Hercegovinu, Hrvatsku, Srijem, Bačku, velik dio Mađarske, kao i današnju zapadnu Rumunjsku. Najprije se ta velika provincija 1735. godine podijelila na Dalmatinsku i na Bosnu Srebreanu. Godine 1757. se Bosna Srebrana podijelila još jednom na Provinciju svetoga Ivana Kapistrana koja je brojala 22 samostana i više od 600 franjevaca, a obuhvaćala je Slavoniju, Srijem i Mađarsku, dok su 3 samostana i 32 župe u Bosni s oko 150 franjevaca postali kustodija svetoga Križa. U Bačkoj su nekadašnji bosanski franjevci pas-

toralno djelovali iz svojih samostana u Baču, Somboru i Baji, dok su u Subotici djelovali segedinski franjevci mađarske provincije svetoga Spasitelja.

Franjevci predaju župe svjetovnim svećenicima

Kako je rastao broj svjetovnih svećenika, tako je nadbiskup osnivao nove župe i povjeravao ih svjetovnim svećenicima. Tako se vremenom sve više smanjivalo područje na kojem su pastoralno djelovali franjevci. Pod pritiskom državne vlasti franjevci su bili prisiljeni predavati svoje župe svjetovnim svećenicima. Najprije su 1761. godine predali bačku, pa somborsku župu 1781. godine²². Somborski su vjernici zauvijek izgubili svoje ujake. "Dana 8. srpnja 1786. u Sombor je došao kralj Josip II. te je odsjeo u samostanu. Samo dva dana kasnije došao je franjevcima i carski povjerenik. Dana 18. srpnja 1786. godine završio je vizitaciju samostana i odredio da se crkva ima predati svjetovnom župniku, a samostan treba služiti kao vijećnica." Bajski su franjevci samo na kratko ostali bez svoje župe²³. Subotičku su župu franjevci predali svjetovnom svećeniku 1773. godine²⁴.

Školstvo

Školstvo je bila važna stavka u pastoralnom djelovanju franjevaca. Po oslobođenju od Turaka, već 1699. godine franjevci poduzimaju prve ozbiljne korake za organizaciju školstva. U Baji počinje rad novicijat, klerikat i gramatikalna škola, kasnije i studij filozofije; u Baču novicijat, pa profesorij, ali i studij filozofije. Osim toga franjevci su držali pučke škole od 1687. godine u Somboru, Subotici, u Baji, gdje je pokrenuta i gimnazija. Subotička gimnazija je pokrenuta 1747, a somborska deset godina kasnije²⁵.

Vrijednost Bukinčeva djela

Ono što je o. Beato Bukinac napisao nezaobilazno je za proučavanje povijesti hrvatskoga naroda na prostorima Bosne i Hercegovine, današnje Hrvatske i povijesne Mađarske. Zato je ovaj prijevod na hrvatski jezik od velike važnosti. Tko bi se želio baviti poviješću spomenutih zemalja, pa čak i današnje zapadne Rumunjske, ne može zaobići ovu knjižicu. O vrijednosti toga djela govori i činjenica da se pisac služio izvornim dokumentima i zapisnicima koji se čuvaju u pismohrani rimskoga Svetoga zbora za širenje vjere, te samostanskim pismohranama u Subotici, Gyöngyösu (Đendeš) i Budimu. Izvorni dokumenti, koje otac Beato navodi u svojoj disertaciji, pisani su mahom latinski i talijanski.

Zamjerke prevoditelju

Šteta što prevoditelj, Bela Tonković, u ovaj, inače vrijedan prijevod, nije uvrstio i onih 7 stranica gdje o. Beato Bukinac navodi spomenute pismohrane kao i tiskom objavljena 54 djela, na koja se također poziva.

Jedan umro drugi strijeljan

Kad je svećenik Aleksa Kokić 16. kolovoza 1940. godine umirao na

Cetinju, imao je vremena i snage izgovoriti riječi: "Pozdravi mi biskupa, bunjevačke Hrvate, pozdravi svećenstvo, franjevce, hrvatske književnike – za svaki slučaj"²⁶. Mi se i danas pitamo: je li morao umrijeti od zapletaja crijeva? Ovim tekstom se spominjemo čovjeka, godinu dana starijega od Kokića, koji nije imao vremena pozdraviti ni bunjevačke ni šokačke Hrvate. Strijeljan je. Jedino "Narodni list" od 10. srpnja 1945. godine piše da je izvršena smrtna kazna nad Beatom Bukincem, ali kada i gdje, te gdje mu je grob ne zna se do danas²⁷.

-
1. (Ivo Andrić, *Ex ponto*, Sabrana djela, knjiga XI, Sarajevo 1976., 19. str.).
 2. Beato Bukinac, *De activitate franciscanorum in migrationibus populi croatici saeculis XVI. et XVII.*, Praefatio
 3. Isto mjesto
 4. Stjepan Beretić i Tomislav Vučković, Bukinac Beato, Stjepan, u: *Leksikon podunavskih Hrvata – Bunjevaca i Šokaca*, Subotica, 2005., 4. svezak, str. 14.)
 5. Bukinac, str. 5.
 6. Bukinac, str. 35.
 7. Bukinac, str. 37.
 8. Bukinac, str. 42.
 9. Bukinac, str. 44..
 10. Bukinac 55.
 11. Bukinac 60.
 12. Bukinac 60.
 13. U župnom uredu svete Terezije u Subotici se čuva ta matica. Opaska autora.
 14. Bukinac 61.
 15. Opaska autora
 16. Bukinac 66.
 17. Opaska autora
 18. Bukinac 65.
 19. Bukinac 66-67.
 20. Predgovor prevoditelja, str. 5.
 21. Bukinac 73.
 22. Bukinac 79.
 23. Bukinac 79.
 24. Opaska autora
 25. Bukinac, 81.
 26. Tvrtko Blagajac, Aleksa Kokić, *Srebrno klasje*, Subotica, 1962., str. 197.
 27. Bela Tonković, Životopis Stjepana, o. Beata Bukinca OFM, u knjizi *O ulozi franjevaca u seobama hrvatskoga naroda u XVI. i XVII. stoljeću*, Subotica, 2007., str. 84.

Obljetnice

Otac Ante Stantić 70 godina karmelićanin

Željezni jubilej

Rijetki su jubilej slavili hrvatski karmelićanin. Uoči blagdana Male Gospe, u nedjelju 7. rujna 2008. godine se karmelićanin o. Ante Stantić spomenuo 65. obljetnice misništva, 70. godišnjice redovničkih zavjeta, a zahvalio je Bogu i za svojih 45 godina života i rada u svetištu Majke Božje Remetske. Pod svodovima starodrevnog pavlinskog samostana i svetišta Remetske Gospe zahvalio je o. Ante Bogu i Gospi za milost vjere, nade i ljubavi koju je započeo živjeti u svojoj obitelji na Đurđinu i kasnije pod okriljem Gospinog škapulara u Redu karmelićana. Cijeli svoj Bogom dani život je posvetio naviještanju Božje Riječi. Gotovo polovicu svoga života proživio je u remetskom Karmelu kraj Zagreba. Kao svećenik 65 godina slavi Gospodnja otaštva, a sedam desetljeća živi karmelićansku karizmu.

Franjevac ili biskupijski svećenik

Ante Stantić je rođen u Đurđinu 3. ožujka 1919. godine. Otac mu je bio Šime Stantić a mati Giza Dulić. Krsno mu je ime Alojzije. O. Ante je kršten na ime Alojzije. Ante mu je redovničko ime. Bio je peto dijete u obitelji, gdje je odraslo devetero djece. Pučku školu kao i četiri razreda gimnazije je završio u Subotici. O tim godinama je rekao: "Osobito me je privlačio lik Crne Gospe u franjevačkoj crkvi u Subotici... Znao sam pred Gospinim likom često moliti, ili radije razmišljati o tome kamo bih pošao: među franjevce ili u biskupijske svećenike. Bili su mi dragi franjevci, osobito dvojica: o. Radoslav Kujundžić i o. Apolinar Braničković. Jednako tako bili su mi dragi biskupijski svećenici kao što je Pavao Bešlić, moj kateheta u pučkoj školi, a dobro sam poznao neke, tada bogoslove, među kojima je bio biskup Matiša Zvekanović, Aleksa Kokić. Oni su mi stanovali u susjedstvu, pa maestro Albe Vidaković. Posjedujem jednu fotografiju s njima, koju čuvam kao najljepšu uspomenu...". Peti i šesti razred gimnazije završio je otac Ante u Somboru.

Karmelićanin

Sluga Božji, otac Gerard Stantić je napisao knjižicu "Cviće Karmela" za promicanje karmelskih zvanja. Do te je knjige došao subotički gimnazijalac Alojzije Stantić. Posebno su ga se dojmile riječi: "Bog je htio da draga Gospa, Majka Božja, bude najljepši cvitak Karmela... Koji su se opredijelili za njezin red, dobili su ime 'Braća Gospe karmelske'." U svojoj knjižici Sluga Božji Gerard Stantić među karmelskim "cvitovima" spominje osim Ivana od Križa i Tereziju Avilsku i Malu Tereziju iz Lisieuxa. Otac Ante priznaje da ga je sve to tako oduševilo za red u kojem će se smjeti zvati "Bratom Gospe od Karmela" da je, čim je knjižicu pročitao, oduševljeno odlučio stupiti u red karmelićana. Tako je karmelićansko zvanje oca Ante Stantića niklo u Subotici, dok je čitao malu brošuricu Sluge Božjega o. Gerarda Stantića. Zanio ga je žar tog prvog hrvatskog karmelićanina. Otac Ante je jedini živi karmelićanin koga je odgajao sluga Božji o. Gerard.

Fakulteti

Iz Sombora su ga poglavari poslali u Czernu u Poljskoj gdje je 7. rujna 1938. godine položio prve zavjete. Prvu godinu filozofije je studirao u Wadovicama. Ratne su ga prilike prisilile da ostavi Poljsku, te je studij filozofije završio u Trevisu u Italiji. Teologiju je studirao na Karmelićanskom

bogoslovnom fakultetu u Rimu od 1940. do 1945. godine, kad je i magistrirao. Nastavio je studij crkvene povijesti na sveučilištu Gregorijani u Rimu, gdje je 1950. godine doktorirao.

U Izraelu na Karmelu

Nakon doktorata mladi doktor je poslan u Izrael, na goru Karmel, gdje je kroz pola godine obavljao dužnost zamjenika poglavara. Obnašao je i dužnost učitelja novaka. Od 1950. godine ga vidimo na čelu katoličke župe u Haifi. Od 1954. godine je dvije godine bio poglavar karmelićanskoga samostana na gori Karmelu. O tom vremenu kaže otac Ante: "Imao sam čast ne samo boraviti u samostanu Gospe Karmelske na brdu Karmelu, nego i biti čuvarom njezina svetišta na Gori Karmelu, za vrijeme mog sedmogodišnjeg boravka u Svetoj Zemlji."

Rimske godine

S Karmela je O. Ante pozvan u Rim, gdje je tri godine obavljao dužnost vicerektora u međunarodnom karmelićanskom obrazovno odgojnom zavodu Teresianum u Rimu. Njegova je dužnost bila odgoj dvadesetorice mladih karmelićana iz različitih zemalja svijeta. Ocu Anti je 1959. godine povjeren isti taj rimski zavod, te je obnašao dužnost rektora. Upravo je bio započeo drugi mandat svoga rektorata kad je zamolio svoje redovničke poglavare da mu dopuste odlazak u Hrvatsku, gdje je u novoosnovanom karmelićanskom samostanu u Remetama, blage uspomene o. Ivan Keravin 1963. godine sam vodio brigu za odgoj karmelićanskih đaka i bogoslova.

Otac Ante u Remetama

O. Ante živi i djeluje u zagrebačkim Remetama punih 45 godina. U Remetama je kroz šest godina obnašao dužnost priora (poglavara samostana), dvanaest godina je bio i župnik. Bio je učitelj karmelićanskih novaka, a četiri mandata je bio, dok se hrvatska provincija nije osamostalila, na čelu današnje Hrvatske karmelićanske provincije svetoga Josipa kao povjerenik. Za njegovoga župnikovanja su na području remetske župe osnovane filijale Čret i Bešići. Bešići su u međuvremenu postali samostalna župa. Dok je bio župnik, o. Ante je započeo obnovu dragocjenih fresaka u remetskoj crkvi, a pazinskim kamenom je obnovio pročelje crkve. Uz sve dužnosti bio je i vjeroučitelj, a održavao je i brojne duhovne vježbe.

Povijesni događaj u Subotici

O. Ante Stantić od 1985. godine stupa na dužnost vicepostulatora u Postupku za proglašenje blaženim i svetim somborskog karmelićanina o. Gerarda Stantića. Postupak je posebno podržavao i na njemu oduševljeno radio i tadašnji subotički biskup, blage uspomene Matija Zvekanović. Otac Ante Stantić i njegovi suradnici, svjetovni svećenici Subotičke biskupije i brojni drugi suradnici su 18 godina ustrajno i predano radili u postupku. Rukopise Sluge Božjega je valjalo prepisati i unijeti u računalno, sve je trebalo prevesti na talijanski jezik. Rukopise pisane njemački ili mađarski je također trebalo prevesti najprije na hrvatski, pa onda na talijanski jezik. O. Ante je znao angažirati cijele ekipe suradnika. Sve je on osobno koordinirao. U svemu je o. Ante najviše radio. Svaki je papir i bilježnica prošla kroz njegove ruke. Konačno, 21. rujna 2003. godine subotički biskup dr. János Péntzes, njegovi vjernici i svećenici nazočili su jedinstvenom i povijesnom slavlju u subotičkoj stolnoj bazilici svete Terezije. Toga dana je održana zaključna javna sjednica Biskupskog sudišta za proglašenje blaženim i svetim sluge Božjega o. Gerarda Stantića. Tako je svečano završena prva faza u postupku za njegovo proglašenje blaženim i svetim. Svečanu biskupsku svetu misu je tom prilikom služio subotički biskup. Uz vicepostulatora, o. Antu Stantića sudjelovalo je i šest karmelićana iz središnjeg samostana u Remetama kao i karmelićani iz somborskog samostana u kojem je sluga Božji o. Gerard živio, djelovao i ustrajno molio više od pedeset godina. Bili su nazočni i brojni svećenici grada Subotice i okolice. Na slavlju su bili i bogoslovi sjemeništarci. Pjevanje su udruženo predvodili hrvatski katedralni zbor "Albe Vidaković" i mađarski katedralni zbor "Sv. Terezija". Nakon sv. mise održana je završna sjednica na kojoj su potpisani dokumenti Postupka. Pripremljeni materijal, zapečaćen biskupovim pečatom, zajedno s ostalim dokumentima je pripravljen, da bi se u mjesecu listopadu iste godine sve to otpremilo u Rim u Kongregaciju za svete. Na svečanosti je osim biskupa govorio sudac – delegat biskupa Andrija Kopilović, a o. Vjenceslav Mihetec je govorio kao delegat provincijala hrvatskih karmelićana.

Zasluge oca Ante Stantića

Sve u svemu, otac Ante Stantić je više od dvadeset godina radio na golemom i nadasve odgovornom poslu vicepostulatora u ovom postupku. Prije toga je o. Ante isto tako zdušno radio na postupku hrvatskog franjevca o. Ante Antića. Imao je dakle dobro iskustvo. Na postupku o. Gerarda Stantića je radio i prije nego što je pokrenut sam postupak. Brojne je zabilješke o. Gerarda trebalo prepisati i prevesti, brojne svjedoke ispitati i različita svjedočanstva prikupiti. Na kraju je svu tu građu trebalo uskladiti s

uputama Kongregacije za svete. Otac Ante je najzaslužniji što je na razini Subotičke biskupije okončan postupak. Sada je na redu Rim.

Pisac

Ovdje navodimo samo neka od brojnih djela našega jubilarca. Otac Ante je pisao na talijanskom i latinskom jeziku, te su mu tri djela objavljena u Rimu od 1960. do 1962. godine: *Giovanni di Gesù Maria Calagoritano OCD (1564–1615)*, *Historia Ordinis nostri*, *De educatione – Questiones selectae*. Pisao je u brojnim časopisima. U *Vjesniku Đakovačke biskupije* je objavio studiju pod naslovom *Naučavanje svete Terezije Avilske o redovničkom životu*. U Remetama mu je 1972. godine objavljeno djelo *Otajstvo kršćanske molitve*, a 1973. također u Remetama *Redovnički život u svjetlu dokumenata Drugog vatikanskog sabora*. Pisao je i u časopisu *Služba Božja*. U časopisu *Obnovljeni život* (28, 1973, 159-165) objavljen mu je članak *Crkva u životu i djelima sv. Terezije Avilske*. U časopisu *Effatha* (25/1975) članak *Dijalog s Ocem*. U *Obnovljenom životu* (31, 1976, 155-176) nalazimo studiju *Mali put Terezije Martin u ovom našem vremenu*. U Zagrebu mu je 1982. godine objavljena knjiga *Pregled povijesti Karmelskoga reda i Terezijanske obnove*. U časopisu *Marija* (20, 1982, 330-332) nalazimo njegov članak *Marija kćerka Marijina*. U *Obnovljenom životu* (38, 1983, 418-429) je članak *Duhovna kretanja u Španjolskoj u Terezijinom vremenu*. U Zagrebu mu je 1994. godine objavljena knjiga *Zagrliti Krista i duše*. Stalan je i neumoran suradnik subotičkog mjesečnika *Zvonik* i subotičkog godišnjaka *Subotička Danica*, gdje poglavito piše u rubrikama o Sluzi Božjem Gerardu Stantiću. Puno je prevodio i s francuskog jezika.

Svome vjernom i dugogodišnjem suradniku, Ocu Anti Stantiću, uredništvo *Subotičke Danice*, kao i uredništvo katoličkog mjesečnika *Zvonik* iz Subotice od srca čestita sva tri lijepa jubileja. Čestitke i najljepše želje našem slavljenu upućuju i čitatelji *Subotičke Danice* i našeg mjesečnika *Zvonik*.

Prema:

V. Žugec, *Tri jubileja Oca Ante Stantića*, *Advocata Croatiae*, List svetišta i župe Majke Božje Remetske, Velika Gospa, 2003, Zagreb, VII, broj 22, str. 4.

Ante Sekulić, *Alojzije Ante Stantić*, *Karmelićanski prinosi hrvatskoj kulturi*, Zagreb 2001. 265-272

Zlatko Pletikosić i Zlatko Žuvela: <http://www.karmel.hr/O.Gerard.Tomo.Stantic.htm>

V. Čutura, *Susret s dijamantnim karmelićaninom dr. O. Antom Stantićem*, *Kršćanin mora graditi svoj život na vjeri, ufanju i ljubavi*, *Advocata Croatiae*, List svetišta i župe Majke Božje Remetske, Velika Gospa, 2003, Zagreb, VII, broj 22, str. 4-5.

Stjepan Beretić

SREBROMISNICI

Vlč. Lazar Novaković

Misu zahvalnicu za srebrni jubilej svećeništva proslavio je vlč. Lazar Novaković u đurđinskoj crkvi Sv. Josipa Radnika 24. kolovoza s kolegama svećenicima, rodbinom, župljanima i mnoštvom prijatelja. Na misi je propovijedao vlč. Marjan Vukov.

Vlč. Lazar Novaković rođen je u Subotici 28. 08. 1958. i kršten u župi Sv. Roka. Kao sjemeni-štarac "Paulinuma" pohađao je Biskupijsku kla-sičnu gimnaziju nakon koje je upisao Teološki fakultet u Zagrebu, gdje je diplomirao 1983. Iste godine, 14. 08. zaređen je za svećenika. Kao mladi svećenik dvije je godine bio kapelanom u župi Sv. Lovre Sonti, a u među-vremenu je godinu dana obnašao službu upravitelja župe u Prigrevici. Od 1985. do 1990. upravitelj je župe Sv. Nikola Tavelić kod Sombora i Sv. Martina u Gakovu. Potom osam mjeseci provodi u samostanu Palotinatorum u Austriji, te je po povratku u biskupiju godinu dana kapelan u župi Sv. Terezije u Subotici. Od 1991. do 1998. upravitelj je župe Presv. Trojstva u Maloj Bosni, te osam godina župnik u župi Uzvišenja sv. Križa u Somboru i župi Sv. Nikole Tavelića. Od 2006. župnik je župe Sv. Josipa u Đurđinu. Od 1995. član je Biskupijskog vijeća za Caritas.

Dr. Géza Zapletan

Géza je rođen u Adi 24. 02. 1957. godine. Teologiju je studirao od 1976. do 1983. godine u Zagrebu. Za svećenika je zaređen u subotičkoj katedrali 29. 06. 1983. godine. Svoju svećeničku službu vršio je kao prefekt u sjemeništu "Paulinum" u Subotici od 1983. do 1984. godine. Nakon toga je imenovan upraviteljem župe a potom i župikom župe Sv. Pavla u Kanjiži. Sada vrši i službu župnika župe Anđela Čuvara u Kanjiži. Doktorirao je kanonsko pravo na

Katoličkom sveučilištu "Pázmány Péter" u Budimpešti. U Subotičkoj bisku-piji vrši službu dekana, predsjednik je Ženidbenog suda naše biskupije i profesor Crkvenoga prava na Teološko-katehetskom institutu Subotičke biskupije.

Slavko Večerin

Slavko Večerin je rođen na Paliću 6. lipnja 1957. godine. Nakon osnovne škole i gimnazije u Subotici, od 1977. do 1983. završio je studij teologije na Bogoslovnom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. Za svećenika je zaređen u Subotici 14. kolovoza 1983. godine. Odmah je postao kapelan u Somboru – Presveto Trojstvo, gdje je ostao do 1985. godine, kad je imenovan upraviteljem župe Svetoga Pavla u Baču, u Tovariševu i Deronjama. Na dužnosti bačkog župnika je ostao do 8. srpnja 1991. godine, kad je imenovan duhovnikom subotičkog sjemeništa Paulinum, arhivarom biskupske pismohrane. Zatim je 1994. godine imenovan biskupijskim tajnikom. Bio je član Prezbiterskog i Liturgijskog vijeća Subotičke biskupije. Godine 1995. imenovan je bajmočkim župnikom i biskupskim savjetnikom. Od 28. studenog 2005. godine uz dužnost bajmočkog župnika obnaša i dužnost generalnog vikara Subotičke biskupije. Na prijedlog subotičkog biskupa, dr. Ivana Pénzesa, 15. veljače 2004. godine biskup Váca dr. Miklós Beer ga je izabrao i postavio naslovnim opatom Blažene Djevice Marije od Ákosmonostora. Od Svete Stolice Slavko Večerin je odlikovan naslovom Prelata Njegove Svetosti.

Mladomisnici

Zlatko Pletikosić

Karmelićanin br. Zlatko Pletikosić zaređen je 20. travnja za svećenika u svojem rodnomu gradu Somboru, u karmelićanskoj crkvi Sv. Stjepana kralja. Zaredio ga je subotički biskup mons. Ivan Pénzés uz kojega je koncelebriralo dvadesetak karmelićana Hrvatske karmelske provincije sv. Oca Josipa, na čelu s provincijalom o. Jakovom Mamićem te desetak svećenika Subotičke biskupije. Otac Zlatko je rođen 10. listopada 1980. godine u Somboru, od majke Eve i oca Đene. Djetinjstvo je proveo u rodnome gradu, dok je kao srednjoškolac boravio u Biskupijskom sjemeništu "Paulinum" u Subotici, gdje je pohađao istoimenu klasičnu gimnaziju.

Poslije mature je odlučio stupiti u Karmelski red. Prve zavjete položio je 2001. godine u Karmelićanskom samostanu na Krku, a svečane 2005. godine u Remetama. Bogoslovni studij je završio na Katoličkom bogoslovnom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. Za đakona je zaređen u Remetama 6. listopada 2007. godine.

Predrag Alilović

U Sjedinjenim Američkim Državama u ore-gonskom gradu Portlandu 30. studenog 2007. godine, subotički biskup mons. Ivan Pénczes za svećenika naše biskupije zaređio je vlč. Pre-draga Alilovića iz Srbobrana.

Predrag je svoje osnovno obrazovanje stekao u rodnom Srbobranu. Studij geologije započeo je u Beogradu. Za vrijeme služenja vojnog roka donio je odluku postati svećenikom. Studij teologije pohađao je u Mađarskoj i kod benediktinaca u Oregonu.

Svoju prvu misu u katedralnoj župi gdje vrši službu kapelana Predrag je imao u nedjelju 7. prosinca 2008.

Nándor Kara

Nándor Kara rođen 31. 12. 1982. u Subotici, od oca Dezsőa i majke Erzsébet Kiss. Srednju školu završio je u Biskupijskoj klasičnoj gimnaziji "Paulinum" u Subotici. Teološki studij završio je u Budimpešti. Pripada župi Sv. Ane u Malom Iđošu. Za svećenika je zaređen u subotičkoj stolnoj bazilici 29. 06. 2008. Od 1. 08. 2008. prefekt je u malom sjemeništu "Paulinum" u Subotici.

László Magó

László Magó rođen je 27. 10. 1983. u Senti, od oca Lászlóa i majke Éve Rusák. Srednju školu završio je u Biskupijskoj klasičnoj gimnaziji "Paulinum" u Subotici. Teološki studij završio je u Egeru. Pripada župi Rođenja BDM u Gunarošu. Za svećenika je zaređen u subotičkoj stolnoj bazilici 29. 06. 2008. Od 1. 08. 2008. kapelan je u župi Anđela Čuvara u Kanjiži.

Árpád Tóth

Árpád Tóth, rođen 14. 10. 1982. godine u Srbobranu, od oca Nándora i majke Márie Kiss. Srednju školu završio je u Biskupijskoj klasičnoj gimnaziji "Paulinum" u Subotici. Teološki studij završio je u Rimu. Pripada župi Uzvišenja sv. Križa u Srbobranu. Za svećenika je zaređen u subotičkoj stolnoj bazilici 29. 06. 2008. Nastavlja poslijediplomski studij kanonskoga prava na Sveučilištu "Sv. Križ" u Rimu.

István Zsolnai

István Zsolnai, rođen 6. 03. 1977. u Senti, od oca Istvána i majke Verone Dósa. Srednju poljoprivrednu školu završio je u Bačkoj Topoli. Teološki studij završio je u Egeru. Priprava župi Svih Svetih u Bačkom Petrovom Selu. Za svećenika je zaređen u subotičkoj stolnoj bazilici 29. 06. 2008. Od 1. 08. 2008. kapelan je u župi Sv. Marije u Subotici.

* * * * *

Redovnički zavjeti s. M. Juliane Beretić

Na blagdan Bezgrješnog začeća Blažene Djevice Marije, u Blatu na Korčuli, prve redovničke zavjete položila je s. M. Juliana Beretić. U sklopu ovog slavlja, koje je predvodio Julianin stric, katedralni župnik iz Subotice mons. Stjepan Beretić, zavjete je položila i s. M. Nikodema Sztabinska.

Julijana Beretić rođena je 1984. u Njemačkoj od pokojnog Josipa i Margite Jurišić. Sa sestrama Kćeri Milosrđa susrela se u Somboru i Zemuniku u Hrvatskoj. Kandidaturu i novicijat pohađala je u Rimu i Novskoj.

PISMA OCU

Prošlo je već neko vrime
dugo te nisam vidila
samo utihu i snagu
od tad sam sebi tražila.
Ovu pismu tebi pišem
najlipču na ovom svitu
pisana je tebi oče
velikom čoviku.

Svaku noć klapim te
svaku noć grlim te
ovo je pisma za tebe
kojom kažem volim te.

Najlipše cviče ravnice
u pismu ovu staviću
i petrovačke jabuke
ja samo za te nabraču.

Žitna polja i salaši
konji, karuce, primaši
u ovoj pismi neka budu
i one Bunjevaca naši.

Najsajnije zvizde s neba
u pismu staviću
ako zalutaš da nađeš puta
do svog rodnog Tavankuta.

Maja Buza

ŽIVOT

Mati me s ocem stvorila,
pa me je rodila,
uz blagoslov Boga.

Život su mi podarili,
zahvalna sam s toga.

Roditelji tvoji
kao i moji mene –
stvoriše tebe.

Tko bi rekao da će ta djeca,
jednom postati ljudi?

Ono što me čudi,
kako životi naši

– tvoj i moj,
jednog trenutka
postaše jedan?

Život jedan, podjednako
i bogat i bijedan.

Tonka Šimić

Naši pokojnici

Časna sestra Maristela Margareta Miković (25. prosinca 1932. – 2. prosinca 2007.)

S. M. Maristela Miković preminula je 2. prosinca 2007. godine u 75. godini života i 50. godini redovničkih zavjeta, nakon kratke i teške bolesti embolije pluća. Sprovodne obrede, 4. prosinca, iz kapele Sv. Ane na subotičkom "Kerskom groblju" predvodio je mons. dr. Andrija Kopilović, župnik župe Marije Majke Crkve u kojoj je s. Maristela živjela i djelovala posljednjih desetak godina.

S. M. Maristela Margareta Miković, rođena je 25. prosinca 1932. u Subotici u katoličkoj obitelji, od oca Benedikta i majke Marije rođ. Bukvić. Novicijat započinje 12. rujna 1956. i dobiva redovničko ime s. M. Maristela Srca Isusova. Prve redovničke zavjete položila je 12. rujna 1958., a doživotne 12. rujna 1963. Na početku svog redovničkog života vrši službu sakristanke u župnoj crkvi "Svih Svetih" u Blatu. Zatim prima iz Božje ruke križ bolesti, tuberkulozu pluća, te zbog liječenja boravi godinu dana kao bolesnica u Šestinama. Radi boljeg oporavka poglavarice je šalju na more u Preko, gdje djeluje kao kućna sakristanka, dvori bolesnu s. M. Feliciju Radmilo, a nedjeljom svira u Kali; u Smokvici na otoku Korčuli također vrši službu orguljašice. Zatim je djelovala u Novom Sadu kao sakristanka, u Valpovu kao domaćica na župnom dvoru. U Čavtatu vrši službu orguljašice, njeguje djecu i stare. U Zagrebu na Trešnjevci je vršila službu nadstojnice, sakristanke i ekonomice, te nakon toga u Đurđinu obavlja razne službe: mjesne predstojnice, sakristanke, zvonarice, orguljašice, kuharice, spremačice i katehistice. S. M. Maristela djelovala je još u Somboru i do kraja života u Aleksandrovu kao sakristanka u župi "Marija Majka Crkve".

Časna sestra Sibila Kata Temunović

(8. rujna 1920. – 10. prosinca 2007.)

S. Sibilu Gospodin je pozvao k sebi nakon duge i teške bolesti, 10. prosinca 2007. godine, u 88. godini života i 67. redovničkih zavjeta. Pokopana je u subotičkom "Kerskom groblju" u grobnicu sestara Kćeri Milosrđa. Sprovodne obrede, 12. prosinca, predvodio je mr. Andrija Anišić, župnik župe Sv. Roka u Subotici u kojoj je s. Sibila provela veći dio svog redovničkog života.

S. M. Sibila Kata Temunović, rođena je 8. rujna 1920. godine u Subotici od uzornih kršćanskih roditelja Stjepana i Marije rođ. Jurić. Osjetivši rano Božji poziv, 10. prosinca 1937. godine stupa u samostan u Subotici, Družbe

Kćeri Milosrđa TSR sv. Franje. Nakon godinu dana, u listopadu 1939. godine odlazi u matičnu Kuću u Blatu na Korčuli i započinje kandidaturu Družbe. Redovničko odijelo obukla je na blagdan Imena Marijina, 12. rujna 1940. godine i dobila redovničko ime s. M. Sibila, Presvetog Srca Isusova.

Prve zavjete položila je 13. rujna 1941. godine, a doživotne 11. rujna 1947. godine. Nakon Prvih redovničkih zavjeta radila je s izbjegličkom djecom u Zagrebu, a zatim u Zemu sa slijepom djecom. U kolovozu 1945. godine ponovno se vraća u Suboticu, gdje obavlja različite domaćinske poslove, s posebnim zaduženjem za rublje sestara. Kraće vrijeme djeluje i na Vinagori, a 1956. godine poglavari je šalju u Šestine ponovno za rad s djecom gdje obolijeva od TBC pluća i kao bolesnica tu ostaje na liječenju. U studenome 1956. godine vraća se u Suboticu gdje je radila s djecom i vršila dužnost sakristanke u župnoj crkvi Sv. Roka. Kao sakristanka djelovala je u Valpovu i župi "Marija Majka Crkve" u Aleksandrovu.

Antun Gabrić

(19. studenoga 1922. – 5. veljače 2008.)

Subotička biskupija ostala je 5. veljače 2008. godine bez svog najstarijeg svećenika, preč. Antuna Gabrića, kojega je Gospodin u 75. godini života pozvao k sebi. Preč. Gabrić sahranjen je na Bajskom groblju 7. veljače, a sprovodne obrede predvodio je subotički biskup dr. Ivan Pénczes.

Antun Gabrić rođen je na salašu u Hrvatskom Majuru 19. studenoga 1922. godine u hrvatskoj-bunjevačkoj obitelji od oca Albe i majke Kriste rođene Ivković-Ivandečić. Četiri razreda osnovne škole pohađao je u školi "Mijo Mandić" u rodnom mjestu, te potom sedam razreda u subotičkoj realnoj gimnaziji. U petom razredu gimnazije postao je sjemeništarač u biskupijskom sjemeništu *Paulinum* u Subotici. Bogosloviju je studirao u Đakovu, Kaloči i Zagrebu, gdje je i zaređen za svećenika 29. lipnja 1948. godine. Propovjednik na njegovoj Mladoj misi bio je prisvitli Blaško Rajić.

Kao mladi svećenik bio je kapelan u Somboru (1949.), Sonti (1949.–1952.) i u župi Sv. Roka u Subotici (1952.–1956.). Potom je bio upraviteljem župe u Baču (1956.–1959.), pa u Đurđinu (1959.–1961.), da bi potom bio imenovan župnikom u Tavankutu (1961.–1998.), odakle je i umirovljen. Posljednjih desetak godina, zbog bolesti, boravio je u svećeničkom domu *Josephinum* u Subotici.

Časna sestra Aleksandra Terezija Kokić (16. kolovoza 1919. – 15. svibnja 2008.)

Blago u Gospodinu preminula je okrijepljena svetim sakramentima 15. svibnja 2008. godine, s. M. Aleksandra Kokić, u 89. godini života i 65. godini redovničkih zavjeta. Svetu misu zadušnicu i sprovodne obrede predvodio je 19. svibnja u Peić kapeli na subotičkom Bajskom groblju subotički biskup dr. Ivan Pénzes, zajedno s dvadesetak svećenika.

S. Aleksandra Terezija Kokić rođena je pobožnoj i skromnoj obitelji Ivana i Ane r. Miković, 16. kolovoza 1919. godine. U svojoj devetnaestoj godini, 1939. godine, odlazi u samostan Druž-

be sestara "Naše Gospe" gdje započinje svoju redovničku formaciju. U novicijat je primljena 15. kolovoza 1942. godine, a na svetkovinu Velike Gospe 1943., položila je prve zavjete, nakon kojih odlazi u Sopot, potom u Dobrinu. Godine 1947. odlazi za kuharicu u župu Sv. Blaža u Zagrebu, odakle je 1952. premještena u novu kuću Maticu na istu dužnost. Zatim 1954. godine, opet u svojstvu kuharice, dolazi u Suboticu, a 1958. u Garešnicu. U novu kuću u Remetama premještena je 1965. godine, da bi se 1980. ponovno vratila u Suboticu u zgradu Biskupije gdje je vršila dužnost vratarice i čuvarice Biskupskoga dvora, a na toj je dužnosti ostala sve do svoje smrti.

Tadej Vojnović (9. svibnja 1939. – 8. studenoga 2008.)

Nakon teške operacije srca u bolnici u Izoli u Sloveniji, 8. studenoga 2008., u 69. godini života, 53. redovništva i 44. svećeništva umro je fra dr. Tadej Vojnović, franjevac Hrvatske franjevačke provincije sv. Ćirila i Metoda. Pogreb dr. Tadeja Vojnovića bio je 14. studenoga na groblju Mirogoj u Zagrebu. Pogrebu su nazočila mnogobrojna braća franjevci, redovnice, rodbina, prijatelji iz Hrvatske, Novoga Sada i Subotice. Sprovodne obrede predvodio je subotički biskup dr. Ivan Pénzes.

Fra Tadej Stjepan Vojnović rođen je 9. svibnja 1939. u Čakovcu. U Franjevački red stupio je 5. kolovoza 1956.

Prve zavjete položio je 6. kolovoza 1957., a svećane 17. rujna 1962. Za svećenika je zaređen 29. lipnja 1965. Na Katoličkom bogoslovnom fakultetu u Zagrebu najprije je 1968. godine postigao licencijat radnjom "Antun Franki i njegovo doba", a 1977. godine obranio je doktorsku radnju na temu "Prevođenje cjelovite Biblije u Hrvata od prve tiskane Biblije 1831. godine".

Dr. Tadej Vojnović objavio je mnogobrojna djela od kojih je najpoznatija glasovita *Velika biblijska konkordancija* u dva sveska koju su 1991. zajednički objavile izdavačke kuće Kršćanska sadašnjost iz Zagreba i Dobra vest iz Novoga Sada. Osim toga objavljena su sljedeće djela dr. Vojnovića: *Biblija Bernardina Frankopana* i *Biblija hrvatskih protestanata*

(Izvadak iz doktorske disertacije), Zagreb, 1977.; *Razgovori o Lukinu evanđelju*, Protektor, Zagreb, 1995. (I. izdanje); *Razgovori o Lukinu evanđelju*, Hrvatska franjevačka provincija, Zagreb, 2004. (II. izdanje); *Sinopsa evanđelja*, Zagreb, 1994.; *Molitvenik Kršćanin na putu*, Agape, Novi Sad, 1995. i 2002.; *Serafsko cvijeće*, Priručnik i molitvenik za članove Franjevačkoga svjetovnog reda, Brat Franjo, Zagreb, 2003. Suautor je s Jankom Ramačem i Mihalom Ramačem djela *Sveto pismo Novoga zavjeta* (prvi prijevod na rusinski) objavljenog u Novom Sadu 2006. Priredio je vjeronaučne listiće: *O otajstvu Crkve*, *O sakramentima*, *O Isusu Kristu* te *O Crkvi u suvremenom svijetu*. Bio je višegodišnji suradnik u katoličkome listu župe Sv. Roka iz Subotice "Zvonik", gdje je pisao tekstove "Upoznajmo Bibliju" u nastavcima. Godinama je vodio biblijski sat. Obrađivao je kroz čitavu godinu teme Psalmi, Kraljevstvo Božje, Prorok Izaija, Kršćanska mistagogija, Demonologija. Bio je neko vrijeme i delegat Provincijalnoga ministra za franjevce u Vojvodini. Bio je direktor Radio Marije Srbije i borio se sve do posljednjeg dana svog života za sve potrebne dozvole i nove frekvencije toga jedinog katoličkog radija u Srbiji. Neumorno je 38 puta organizirao hodočašća u Svetu zemlju. Posljednje hodočašće održano je 2008. godine u rujnu, kada su s njim hodočastili beogradski nadbiskup Stanislav Hočevar i svećenici Beogradske nadbiskupije. Fra Tadej je u Svetoj zemlji svećenicima održao i duhovne vježbe. Bio je također omiljeni voditelj duhovnih vježbi redovničkim zajednicama u Srbiji i Crnoj Gori te voditelj Franjevačke zajednice u Novom Sadu.

Sanjam te, salašu moj

Sanjam te, salašu moj, sav si u cvetu,
sanjam leptire i ptice u letu.
Miriše voće i polje, udišem uzdahe tvoje,
od sriće mi se grudi šire
i čujem zvuke pisme mile.
Sanjam, i ne želim da se probudim,
lagano otvaram vrata od sobe
da sve redom ljubim.
Sidam na banak kraj peći vruće,
sve stvari tu su, ja sam kod kuće.
Tu su ormari i pendžeri mali,
kreveti sa dunjama našuškani.
Sveta slika visi na zidu,
ali ne vidim majku, ne vidim didu.
Izlazim napolje da tražim mamu
sigurno skida za krov brašno –
možda je gore na tavanu.
Penjem se po listvama, gledim kroz vrata,
tu su tri stara kolovrata,
pred nji' buturja za jaja,
a na nju nasloniti rolja i pralja.
Kraj odžaka je stan di je mama tkala -
sve sam na tavanu stvari pripoznala.
Pa siđem dole da babu nađem
kroz niki korov jedva izađem.
Na košari vrata širom otvorena:
da vidim konje, a konja nema.
Za vrati visi sersam i kandžija
i stara didina opaklija.
Zar nikoga nema, da mene čeka,
a ja sam došla iz daleka.
Umorna sam, sidam na travu
na zid srušenog salaša naslanjam glavu.
Osićam vlažne obraze svoje
to u snu plaču oči moje.

Marija Feher

Kronika

Zabilježio: Franjo Ivanković

OD DANICE DO DANICE

/Kronika značajnijih događaja u Subotičkoj biskupiji/

*** * * 2007. * * ***

Izložba "božićnjaka" u predvorju subotičke Gradske kuće

Etnografski odjel "Blaško Rajić" pri Katoličkom institutu za kulturu, povijest i duhovnost "Ivan Antunović" priredio je u Adventu desetodnevnu izložbu božićnih kolača "božićnjaka" u predvorju subotičke Gradske kuće. Bilo je izloženo tridesetak "božićnjaka". Izložbu je organizirao i otvorio Grgo Kujundžić, pročelnik Etnografskog odjela.

Obilježena 40. obljetnica smrti dr. Josipa Andrića

U Plavnoj je 8. prosinca održana sveta misa i prigodni program u povodu 40. obljetnice smrti dr. Josipa Andrića. Misno slavlje predvodio je župnik Josip Štefković. Drugi dio slavlja održan je također u crkvi Sv. Jakova gdje su izvedene neke Andrićeve kompozicije te pročitan njegov kratak životopis. Andrićeve pjesme izveo je ženski crkveni zbor iz Plavne.

Božićni koncert katedralnog zbora "Albe Vidaković"

U katedrali-bazilici Sv. Terezije Avilske u Subotici održan je 21. prosinca svečani božićni koncert katedralnog zbora "Albe Vidaković". Zborom je ravnala s. Mirjam Pandžić, a umjetnički voditelj tamburaškog orkestra bio je Stipan Jaramazović. Za orguljama je bio Kornelije Vizin. U programu je nastupio veliki zbor, a u završnom dijelu priključio mu se i mali zbor koji je izveo nekoliko božićnih skladbi. Ovo je bio osamnaesti božićni koncert katedralnog zbora "Albe Vidaković".

Predsjednik Srbije na polnočki u subotičkoj katedrali

Svečanaj misi polnočki u katedrali-bazilici Sv. Terezije Avilske u Subotici nazočio je i predsjednik Srbije Boris Tadić s pratnjom. U pratnji predsjednika su bili predsjednik Skupštine R. Srbije Oliver Dulić, predsjednik Izvršnog vijeća Vojvodine Bojan Pajtić i zastupnik u republičkoj skupštini Petar Kuntić. Misno slavlje predvodio je katedralni župnik mons. Stjepan Beretić.

Foto: Attila Szalai

* * * 2008. * * *

Razgovori Instituta "Ivan Antunović"

U organizaciji Katoličkog instituta za kulturu, povijest i duhovnost "Ivan Antunović" održan je 14. siječnja 2008. godine tradicionalni "Razgovor". Tema je bila: "Sve za vjeru, narodnost i riječ svoju". Glavno predavanje održao je mr. Andrija Anišić i u njemu je naglasio problem nesloge i pomanjkanja nacionalne svijesti. Koreferat na temu "Naša zajednica od demokratskih promjena do danas" održao je Duje Runje, a u ime udruge mladih "ICrov" u temu se uključila Tanja Stantić. U sklopu programa nastupio je VIS "Proroci", a nakon predavanja uslijedila je plodna diskusija. Ovom prigodom glavni urednik *Zvonika* mr. Mirko Štefković najavio je novi izgled internetske stranice i pozvao sve na suradnju.

Sjećanje na Iliju Kujundžića i Miju Mnadića

U čitaonici Gradske knjižnice u Subotici Katolički institut za kulturu, povijest i duhovnost "Ivan Antunović" organizirao je 29. siječnja večer sjećanja u povodu 150. obljetnice rođenja Ilije Kujundžića i Mije Mandića, dvojice učenika i sljedbenika biskupa Antunovića. Uvodnu riječ održao je predsjedavajući Instituta dr. Andrija Koplivić, a predavanja su održali mons. Stjepan Beretić i dr. Slaven Bačić.

Boris Tadić kod biskupa

U sklopu svoje predsjedničke kampanje predsjednik Srbije Boris Tadić posjetio je 22. siječnja subotičkog biskupa dr. Ivana Pénzesa. Poslije kratkog razgovora biskup je Tadiću pokazao novu zgradu Bogoslovljije.

Proslava Obraćanja sv. Pavla u Subotici

Na blagdan Obraćanja apostola Pavla, 25. siječnja u Subotici je, u prije-podnevnim satima, slavljeno proštenje u sjemeništu "Paulinum". U poslije-podnevnim satima u prostorijama Biskupskog ordinarijata održana je druga Konferencija kršćanskih biskupija naše regije. U večernjim satima u katedrali-bazilici održana je sveta misa na kojoj su sudjelovali svi sudionici Konferencije, kao i mnoštvo vjernika. Ovo je ujedno bila proslava stote obljetnice Molitvene osmine za jedinstvo kršćana.

Predkorizmena duhovna obnova svećenika

U somborskom Karmelu je 5. veljače održana tradicionalna duhovna obnova svećenika Subotičke biskupije. Na obnovi je sudjelovalo pedesetak svećenika, dva đakona, i biskup dr. Ivan Pénzes. Svećenici su bili podijeljeni u dvije jezične skupine. Cjelokupni program organizirali su oci karmelićani. Tema predavanja je bila "Molitva u svećeničkom životu". Predavanje na hrvatskom jeziku održao je o. Jakov Mamić, provincijal Hrvatske karmelske provincije. Prije svete mise bilo je euharistijsko klanjanje i prilika za svetu ispovijed.

Stepinčevo u franjevačkoj crkvi u Subotici

U sklopu devetnice u čast Gospi Lurdskoj, 10. veljače, u subotičkoj franjevačkoj crkvi proslavljen je blagdan bl. Alojzija Stepinca. Misu je predslavio subotički biskup mons. Ivan Pénzes u koncelebraciji desetak svećenika. Na misi su pjevali združeni zborovi nekoliko subotičkih župa.

Devetnicu je ove godine predvodio fra Gracijan Biršić iz Osijeka.

Kršćanska tribina grada Subotice

U dvorani HKC "Bunjevačko kolo" franjevac iz Novog Sada o. Tadej Vojnović održao je 7. ožujka tribinu na temu "Gospodar ovoga svijeta – o utjecaju đavla u osobnom, obiteljskom i društvenom životu". Na tribini je bilo više stotina slušatelja koji su se aktivno uključili i u diskusiju koja je slijedila nakon predavanja.

Predstavljen "Rječnik govora bačkih Hrvata"

Akademik dr. Ante Sekulić bio je glavni gost u Somboru 31. siječnja u prostorijama HKUD "Vladimir Nazor" gdje je upriličena promocija *Rječnika govora bačkih Hrvata*. O Rječniku su govorili dr. Andrija Kopilović, Milovan Miković, mr. Andrija Anišić i dr. Slaven Bačić. U drugom dijelu uslijedilo je

obraćanje Somborcima samog autora dr. Ante Sekulića. U završnom dijelu prikazan je dokumentarni film Rajka Ljubiča "Ante Sekulić – pjesnik, znanstvenik, akademik".

Velko prelo 2008.

U Subotici je organizirano 130. po redu, Veliko prelo. U Dvorani sportova u Subotici okupilo se tisuću tristo sudionika. Prelo je imalo svoj uobičajeni redoslijed. Sudionike prela zabavljali su Zvonko Bogdan, tamburaški ansambl "Dike" iz Vinkovaca i Aki Rahimovski iz Zagreba.

Tribina mladih grada Subotice

Prvu tribinu mladih u 2008. godini održao je o. Tadej Vojnović, franjevac iz Novog Sada na temu "Ateizam i kršćanski relativizam". Na tribini je bilo oko stotinu mladih, kao i nekoliko desetina odraslih. Poslije predavanja uslijedila je plodna diskusija.

Nove oltarne slike u crkvi Isusova Uskrsnuća u Subotici

Oltarni prostor crkve Isusova Uskrsnuća u Subotici obogaćen je dvjema novim slikama koje je izradio Lajčo Vojnić Zelić iz Subotice. Slike su postavljene u svetište crkve, a na njima je prikazano Lazarovo i naše uskrsnuće. Slike je blagoslovio subotički biskup mons. Ivan Pénzes u sklopu svečanosti koja je upriličena u crkvi 16. ožujka. Mjesni župnik mons. Bela Stantić želio je na taj način obilježiti obljetnicu smrti biskupa Lajče Budanovića, koji je i utemeljitelj ove župe.

Devetnica u čast sv. Josipu u Subotici

U subotičkoj crkvi Sv. Roke u Subotici održana je drevna devetnica u čast sv. Josipa. Svakog dana misno slavlje predvodio je jedan od hrvatskih svećenika Subotičke biskupije. U sklopu devetnice održan je Dan trudnica, kao i Dan biskupa Lajče Budanovića. Završnog dana misno slavlje predvodio je subotički biskup mons. Ivan Pénzes u zajedništvu s desetak svećenika.

Križni put na subotičkoj Kalvariji

U korizmenom vremenu Kalvarija u Subotici bila je mjesto gdje su se okupljali djeca, mladi, odrasli i stari. U nedjelju 9. ožujka upriličen je posebno križni put za djecu u sklopu kojega je bilo i izvlačenje dobitnika nagradne igre katoličkog mjesečnika "Zvonik". Križni put je predvodio mjesni župnik mons. Bela Stantić.

Duhovna obnova mladih

U župi svetog Roka u Subotici od 22. do 24. ožujka održana je duhovna obnova za mlade koju su predvodili s. Silvana Milan i župnik mr. Andrija Anišić. Na ovoj obnovi sudjelovalo je pedesetak mladih iz Subotice i okolice. Glavna tema obnove je bilo Božansko čitanje – Lectio divina. Svakog dana slavljena je sveta misa, a u sklopu programa bilo je predavanja, klanjanja, rada po skupinama, kao i drugih aktivnosti.

Plenarno zasjedanje MBK sv. Ćirila i Metoda

U nadbiskupskom domu u Beogradu od 8. do 10. travnja održano je dvadeseto plenarno zasjedanje Međunarodne biskupske konferencije sv. Ćirila i Metoda. U radu Konferencije sudjelovali su i predstavnici susjednih biskupskih konferencija iz Rumunjske, Mađarske, Bosne i Hercegovine, Hrvatske i Slovenije. Glavne teme bile su odnos Crkve i društva te ekumeniski odnosi između Crkava i crkvenih zajednica.

Ređenje i Mlada misa karmelićanina Zlatka Pletikosića

U Somborskoj karmelićanskoj crkvi je 20. travnja o. Zlatko Pletikosić primio red svećeništva i ujedno je slavio svoju prvu svetu misu. Novog svećenika redio je subotički biskup dr. Ivan Péntes uz nazočnost dvadesetak svećenika i mnoštvo vjernika. U stoljetnoj povijesti somborske karmelićanske crkve ovo je bilo prvo svećeničko ređenje. Najveći broj svećenika bili su karmelićani predvođeni svojim provincijalom o. Jakovom Mamićem. Prigodnu propovijed održao je o. Vjenceslav Mihetec, a liturgijsko pjevanje predvodili su združeni subotički zborovi predvođeni Miroslavom Stantićem, a za orguljama je bio Kornelije Vizin. Zlatko je bio sjemeništarač naše biskupije iz somborske župe Sv. Križa. Poslije završene srednje škole prešao je u karmelićane. Na njegovom ređenju i Mladoj misi bilo je mnoštvo uglednih Somboraca.

Blagoslov žita na Markovo

Na Verušiću, kraj Subotice, na blagdan svetog Marka 25. travnja bio je svečani blagoslov žita. Ovim činom započela je "Dužijanca 2008". Obred je predvodio mjesni župnik dr. Andrija Kopilović u nazočnosti tritostinjak vjernika.

Kršćanska tribina grada Subotice

"Smije li čovjek sve što može" – tema je predavanja koje je u okviru Kršćanske tribine grada Subotice u velikoj vijećnici subotičke Gradske kuće 14. svibnja održao dr. Tonči Matulić, profesor moralne teologije i socijalnog nauka Crkve na Katoličkom bogoslovnom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. Na ovoj tribini bilo je pored katolika i značajan broj proavoslavlnih svećenika i vjernika.

Koncert subotičkih zborova

Katolički Institut za kulturu, povijest i duhovnost "Ivan Antunović" organizirao je 12. put koncert subotičkih zborova u katedrali-bazilici Sv. Terezije u četvrtak 15. svibnja. Na koncertu je nastupilo pet zborova i on je bio eku-menskog karaktera jer su pored katoličkih zborova nastupili i zborovi pravoslavne i reformirane Crkve.

László Némét, novi zrenjaninski biskup

Papa Benedikt XVI. imenovao je 23. travnja dr. Lászla Németa novim zrenjaninским biskupom. Novi biskup je redovnik Družbe Riječi Božje, a do imenovanja je vršio službu tajnika Biskupske konferencije Mađarske. Na novoj službi zamijenio je dosadašnjeg zrenjaninskog biskupa mons. Lászla Huzsvára.

Susret mladih Subotičke biskupije u Baču

U subotu 3. svibnja u drevnom Baču održan je tradicionalni susret mladih Hrvata Subotičke biskupije. Na susretu se okupilo oko 400 mladih iz dvadesetak župa naše biskupije. Susret je započeo u franjevačkoj crkvi, a kasnije je nastavljen rad u skupinama na otvorenom prostoru u centralnom parku u Baču. Objed i završni dio susreta bio je u župnom dvorištu i crkvi Sv. Pavla.

Domaćini ovog susreta bili su bački župnik vlč. Josip Štefković i njegovi vjernici. U sklopu rekreativnog dijela susreta održan je sportski dio na tvrđavi, a zabavni dio u novoj dvorani u Baču.

Tijelovo u subotičkoj katedrali-bazilici

Subotički biskup dr. Ivan Pénzes predslavio je na blagdan Tijelova 22. svibnja misno slavlje u subotičkoj katedrali-bazilici Sv. Terezije Avilske. Na ovoj misi bili su svećenici grada i bliže okolice, kao i predstavnici grada i konzularnih predstavništava. Na misi je bilo mnoštvo vjernika i mladih obučenih u narodne nošnje. Poslije mise uslijedila je procesija s Presvetim oko katedrale.

Stota obljetnica crkve u Futogu

Subotički biskup dr. Ivan Pénzes je na svetkovinu Srca Isusova 30. svibnja predvodio misno slavlje u povodu stote obljetnice župne crkve u Futogu. U sklopu slavlja bila je i posveta novog oltara.

Na ovoj proslavi bilo je hodočasnika iz okolnih župa, a posebno iz Novog Sada i Subotice. Za vrijeme slavlja pjevali su zborovi iz župe Imena Marijina iz Novog Sada i subotički VIS "Proci". Ovo slavlje organizirao je zauzeti župnik Antun Kopilović koji više godina upravlja ovom župom.

Susret ministranata

U Tavankutskoj crkvi i župi "Srca Isusova" održan je 5. lipnja godišnji susret ministranata. Na ovom susretu bilo je 120 ministranata iz desetak župa naše biskupije. Zajedno s ministrantima bili su i maturanti subotičkog sjemeništa "Paulinum". Susret je započeo zajedničkom misom koju je predvodio vlč. Marijan Vukov, kapelan iz Ade. Poslije mise bio je kviz koji je priremio i vodio žednički župnik preč. Željko Šipek. U župnom dvorištu održano je sportsko natjecanje u nogometu i zajednički objed. Na susretu s ministrantima bila su desetorica svećenika.

Susret dječjih vrtića "Marija Petković" u Blatu

U mjestu Blato na otoku Korčuli 7. i 8. lipnja održan je tradicionalni susret svih vrtića koji nose naziv blažene Marije Petković. Na ovom susretu bili su i mališani iz Subotice predvođeni svojim časnim sestrama, odgojiteljicama i roditeljima. Ovo je već peti ovakav susret organiziran u Blatu. S hodočasnici je bio i župnik iz Vajske i Bođana vlč. Josip Kujundžić.

Svećeničko i đakonsko ređenje

U subotičkoj katedrali-bazilici Sv. Terezije na svetkovinu apostolskih prvaka sv. Petra i Pavla po rukama biskupa dr. Ivana Pénzesa za svećenike naše biskupije zaređeni su Nandor Kara iz Malog Idoša, László Mago iz Sente, Árpád Tóth iz Srbobrana i István Zsolnai iz Sente, a za đakona Daniel Mester iz Bečeja.

Obljetnica biskupa Ivana Antunovića

Svečanom misom u župnoj crkvi Sv. Roka u Subotici 19. lipnja obilježena je obljetnica rođenja biskupa Ivana Antunovića. Misno slavlje, u nazočnosti više svećenika i najviših predstavnika Hrvatskih institucija u Vojvodini, predvodio je dr. Andrija Kopilović. Poslije svete mise u prostorijama župe priređen je prigodan domjenak uz razgovor.

Gerardovo u Somboru

U karmelićanskoj crkvi u Somboru 24. lipnja okupilo se mnoštvo vjernika i svećenika na spomenu obljetnice smrti Sluge Božjega o. Gerarda Tome Stantića. Misno slavlje predvodio je subotički biskup dr. Ivan Pénzes, a prigodnu propovijed održao je vlč. Goran Jovičić.

"Lira naiva 2008."

U organizaciji subotičke Hrvatske čitaonice i uz potporu suorganizatora, Katoličkog instituta za kulturu, povijest i duhovnost "Ivan Antunović", 28. lipnja je u Sonti održan šesti po redu susret pjesnika "Lira naiva 2008." Gast pjesnik bio je Tomislav Žigmanov iz Subotice. Ova značajna kulturna i književna manifestacija održana je u okviru proslave "Tragovi Šokaca od Gradovrha do Bača 1688-2008".

Proslava Papina dana u Subotici

U utorak 1. srpnja u subotičkoj katedrali-bazilici svečano je proslavljen Papin dan. Slavlje je započelo svečanom akademijom, a završilo svečanom misom koju je predvodio nuncij Eugenio Sbarbaro. U misnom slavlju sudjelovala su petorica biskupa, kao i najviši predstavnici ostalih kršćanskih Crkava u našoj državi.

Blagdan Gospe Karmelske

Blagdan Gospe Karmelske u Sobmoru je proslavljen u srijedu 16. srpnja. Misno slavlje na hrvatskom jeziku predvodio je zagrebački pomoćni biskup dr. Vlado Košić. Na ovoj proslavi bilo je mnoštvo hodočasnika iz okolnih mjesta i Subotice. Na koncu slavlja svima se u ime zajednice karmelićana zahvalio o. Zlatko Žuvela. Na misi je bilo pedesetak djece i mladih obučeni u bunjevačke i šokačke narodne nošnje.

Devetnica u čast blažene Marije Petković

U subotičkoj župi Sv. Roka od 1. do 9. srpnja održana je devetnica u čast blažene Marije Petković. Završno slavlje 9. srpnja predvodio je katedralni župnik mons. Stjepan Beretić u zajedništvu s nekoliko svećenika. Ovakav vid pobožnosti pokazao je da se sve više širi štovanje ove blaženice.

Treći festival marijanskog pučkog pjevanja

U Bačkom Monoštoru je 5. srpnja održan treći festival marijanskog pučkog pjevanja. Na ovom festivalu nastupilo je deset skupina iz Bačke i

Hrvatske. Festival se održao u mjesnoj crkvi Sv. Petra i Pavla. Na početku je sve okupljene pozdravio somborski župnik i dekan preč. Josip Pekanović te đakon Stipan Periškić. Na ovoj manifestaciji bili su predstavnici Generalnog konzulata R. Hrvatske iz Subotice, kao i više uglednih gostiju iz Sombora.

Završna škola animatora Sonta 2007./8.

U župi Sv. Lovre u Sonti od 17. do 20. srpnja održan je posljednji susret Škole animatora 2007./08. Ovaj susret odvijao se u isto vrijeme kada i Svjetski dan mladih u Sydneyu. Mladi su u sklopu škole pješice hodočastili u Doroslovo gdje je bilo pokorničko bogoslužje i sveta misa koju je predvodio subotički biskup dr. Ivan Pénzes.

Biskupsko ređenje u Zrenjaninu

U zrenjaninskoj katedrali 5. srpnja za biskupa je zaređen novoimenovani biskup dr. László Német. Na ovom značajnom događaju bilo je prisutno tridesetak biskupa, stotinjak svećenika te mnoštvo vjernika. Na koncu misnog slavlja novi biskup se obratio okupljenima na sedam jezika te obećao da će vjerno služiti narodu koji mu je Božja providnost podarila.

DUŽIJANCA 2008.

Dužijanca u Starom Žedniku slavljena je 13. srpnja u župnoj crkvi Sv. Marka. Misno slavlje predvodio je župnik župe Sv. Roka iz Subotice mr. Andrija Anišić u zajedništvu sa žedničkim župnikom preč. Željkom Šipekom i đurđinskim župnikom vlč. Lazarom Novakovićem. Veliki bandaš i bandašica su bili Kristijan Stipić i Nada Poljaković, a mali bandaš i bandašica Martina Kopunović i Tatjana Poljaković. Krunu dužijance izradila je Ana Milodanović.

Dužijanca u Bajmoku slavljena je u župnoj crkvi Sv. Petra i Pavla u nedjelju 13. srpnja. Misno slavlje predvodio je kapelan iz Ade vlč. Marijan Vukov u zajedništvu sa župnikom mons. Slavkom Večerinom i kapelanom Bende Zsóltom. Bandaš i bandašica su bili Milan Župan i Maja Blatnjak.

U Svetozar Miletiću Dužijanca je slavljena od 18. do 20 srpnja. Vrhunac je bila nedjeljna sveta misa koju je predvodio župnik iz Telečke Árpád Pásztor. Bandaš i bandašica su bili Antonija Ileš i Marko Barić. Krunu dužijance izradio je Stipan Budimčević.

U Tavankutu Dužijanca je započela u subotu 19. srpnja kada je u mjesnom Domu kulture upriličen prigodni kulturni program i predstavljanje velikih i malih bandaša i bandašica: Pavla Vojnića Mijatova i Ivane Bošnjak, te Hrvoja Benčika i Valentine Moravčić. Njima je na dar novu krunu darovala Jozefina Skenderović. U sklopu programa upriličen je svečani završetak XXIII. Saziva Kolonije naive u tehnicu slame. Vrhunac slavlja bila je nedjeljna sveta misa koju je predvodio žednički župnik Željko Šipek u zajedništvu sa župnikom iz Aladinića Vinkom Ragužom i mjesnim župnikom Franjom Ivankovićem. Na Dužijanci su bili predstavnici lokalne samouprave, Dužijance 2008. i Generalnog konzulata R. Hrvatske iz Subotice. Misno slavje uljepšali su gosti u narodnim nošnjama iz Raše (Istra), Aladinića (BiH) i Velike (R. Hrvatska). Dužijanca je završila bandašicinim kolom u župnom dvorištu.

Dužijanca u Maloj Bosni slavljena je u nedjelju 27. srpnja. Misno slavje predvodio je o. Ante Kukavica, franjavac iz Osijeka, u zajedništvu s mjesnim župnikom Ivanom Sabatkaijem i mr. Mirkom Štefkovićem, tajnikom biskupije. Veliki bandaš i bandašica su bili: Darko Jurić i Marina Mezei. Ovogodišnju krunu izradila je Katarina Skenderović. U večernjim satima u dvorištu crkve održan je prigodni kulturni program Bandašicino kolo.

Dužionica u Somboru slavljena je u crkvi Presvetog Trojstva u nedjelju 3. kolovoza, a predvodio ju je mjesni župnik Josip Pekanović u zajedništvu s dr. Marinkom Stantićem i Ignacom Brasnyóm. Bandaš i bandašica su bili Irena Budimčević i Bojan Jozić. Dan uoči proslave Dužionice u prostorijama HKUD-a "Vladimir Nazor" održan je prigodni kulturni program u sklopu kojega su nastupili i gosti iz Budrovaca (R. Hrvatska), kao i domaćini.

Dužijanca u Đurđinu slavljena je 3. kolovoza. Misno slavje predvodio je župnik iz Sonte Dominik Ralbovsky u zajedništvu s mjesnim župnikom Lazarom Novakovićem. Veliki bandaš i bandašica su bili Miško Orčić i Jelena Dulić, a mali badnaš i bandašica Pavle Horvacki i Martina Horvacki. Krunu Dužijance izradila je Marija Vidaković. Euharistijsko slavje uzveličala su djeca koja su prethodnog dana bili sudionici "Dužijance malenih". Dužijanca u Đurđinu završila je prigodnim kulturnim programom i Bandašicinim kolom.

Dužijanca u Ljutovu održana je večernjim satima 3. kolovoza, a predvodio ju je mjesni župnik Franjo Ivanković. Veliki i mali bandaši i bandašice su bili: Stevan Stantić i Erika Poljaković te Valentina Juhas i Dejan Kopilović. Misno slavlje uzveličali su mjesni tamburaši pod ravnanjem Zorana Galgija. U programu poslije mise nastupili su risari i risaruše koji su ove godine bili na natjecanju na Verušiću, kao i sudionici "Dužijance malenih".

Prvi puta "Dužijanca malenih"

Organizacijski odbor Dužijance 2008. prvi puta je organizirao tzv. "Dužijancu malenih". Glavni sudionici ove manifestacije bila su djeca iz petnaestak foklornih skupina koja su se prvo okupila na glavnom gradskom trgu 1. kolovoza. Vrhunac programa bila je sveta misa u katedrali-bazilici u subotu 2. kolovoza koju je u zajedništvu više svećenika predvodio katedralni župnik mons. Stjepan Beretić. Nositelji Dužijance bili su bandašica Oliver Kovač i Gordana Cvijin. Na slavlju su bili mali bandaši i bandašice iz svih okolnih župa. Poslije slavlja uslijedio je prijam kod dogradonačelnika Petra Horvackog koji je iz ruku bandaša i bandašice primio kruh. U večernjim satima djeca su imala prigodni program na glavnom gradskom trgu.

XXIII. saziv Kolonije naime u tehničarima otvoren je u Galerijskom prostoru HKPD "Matija Gubec" u Tavankutu. U sklopu prigodnog kulturog programa otvorena je izložba radova od slame nastalih na prošlogodišnjem sazivu. Kolonija se odvijala u prostorijama Osnovne škole "Matija Gubec" u Tavankutu, a u sklopu nje je održan tradicionalni Okrugli stol čija je moderatorica bila povjesničarka umjetnosti Ljubica Vuković-Dulić. Među najznačajnijim sudionicima Okruglog stola bili su Jozefa Skenderović, Janja Juzbašić, Tomislav Žigmanov te redatelj Branko Ištvančić. Kolonija je završila 19. srpnja prigodnim kulturnim programom.

Izložba "S Božjom pomoći" postavljena je u Modernoj galeriji "Likovni susret", a bila je posvećena 125. obljetnici kalendara "Subotička Danica". Svečano otvaranje izložbe, koju je postavila prof. Katarina Čeliković, bilo je 5. kolovoza. Na otvorenju je govorio dr. Andrija Kopilović, predsjedavajući Katoličkog instituta za kulturu, povijest i duhovnost "Ivan Antunović".

Književna večer održana je 6. kolovoza u prostorijama HKC "Bunjevačko kolo", a bila je u cijelosti posvećena 125. obljetnici kalendara godišnjaka "Subotička Danica". O "Subotičkoj Danici" od njenog pokretanja do danas govorio je njen sadašnji urednik mons. Stjepan Beretić. Na kraju programa dodijeljene su nagrade "Ivan Antunović" obitelji Pere i Nade Ivković, VIS-u "Proroci" i mons. Stjepanu Beretiću.

Tamburaška večer održana je u četvrtak 7. kolovoza na centralnom subotičkom trgu. U sklopu programa nastupili su vrsni tamburaši i predstavljeni su ovogodišnji bandaš i bandašica: Antun Kuntić i Jelena Gabrić. Titulu prve pratilje ponijela je Ivana Stipić, a najljepši pratilac bio je Nenad Kostić, a drugi i treći par su bili Aleksandra Saška Kujundžić i Josip Buljovčić te Marija Prčić i Marko Ištvančić.

Izložba slika sa Kolonije naive u tehnicu slame otvorena je u svečanom ulazu u Gradsku kuću u petak 8. kolovoza. Na otvorenju su govorili Jozefina Skenderović, voditeljica Kolonije, Ladislav Suknović, predsjednik HKPD "Matija Gubec" iz Tavankuta i povjesničarka umjetnosti i kustosica Gradskog muzeja Ljubica Vuković Dulić.

Svečana Večernja održana je u katedrali-bazilici Sv. Terezije u subotu 9. kolovoza, a predvodio ju je katedralni župnik mons. Stjepan Beretić. Na svečanoj molitvi bili su nazočni mjesni biskup dr. Ivan Pénzes i gost, banjalučki biskup dr. Franjo Komarica.

Ispraćajem bandaša i bandašica iz župne crkve Sv. Roka započela je centralna proslava "Dužijance 2008". Sve bandaše i bandašice je blagoslovio mjesni župnik mr. Andrija Anišić, a pred katedralom ih je dočekaao katedralni župnik mons. Stjepan Beretić te staratelji dr. Marko Sente i Gabrijel Kujundžić.

Svečana misa zahvalnica na Dužijanci održana je na bini kraj katedrale. Misno slavlje predvodio je banjalučki biskup dr. Franjo Komarica u zajedništvu s mjesnim biskupom dr. Ivanom Pénzesom, desetak svećenika te mnoštvom mladih obučenih u narodne nošnje i ostalim vjernicima.

Svečana povorka uputila se do centralnog gradskog trga poslije misnog slavlja. U povorci je sudjelovalo oko 800 sudionika, a njih je promatralo oko 10 tisuća osoba.

Predaja novog kruha gradonačelniku Subotice Saši Vučiniću upriličena je na svečanoj bini u centru grada. Domaćini na bini su bili Dajana i Davor Šimić. Na bini su pored domaćina bili Davor Dulić, predsjednik Organizacijskog odbora "Dužijanca 2008" te bandaši i bandašice svih okolnih mjesta, Sombora i Svetozara Miletića.

Svečani objed upriličen je u prostorijama HKC "Bunjevačko kolo".

Polaganje vijenca na grob župnika Blaška Rajića bilo je predvečer istog dana. Bandaš i bandašica su zajedno sa župnikom mr. Andrijom Anišićem pošli do groba Blaška Rajića na Kersko groblje. U njihovoj pratnji bio je i lijep broj vjernika.

"Bandašicino kolo" prvi puta je održano na centralnom gradskom trgu. Ovo je učinjeno jer se pokazalo da je dosadašnji prostor održavanja, župno dvorište župe Sv. Roka, premali prostor da bi u njega mogli stati svi zainteresirani.

Proštenje na Bunariću

Svečanim bdijenjem na Bunariću 30. kolovoza započelo je proštenje u ovom Marijanskom svetištu. Na pokorničkom slavlju, svečanoj procesiji i svetoj misi okupilo se mnoštvo Marijinih štovatelja. Dvadesetak svećenika bilo je na raspolaganju vjernicima za milost pomirenja s Bogom. Bdijenje i sveta misa trajali su oko četiri sata. Cijeli središnji prostor ispred oltara bio je ispunjen hodočasnicima.

Pokorničko slavlje i procesiju predvodio je mjesni župnik dr. Andrija Kopilović, a misno slavlje katedralni župnik mons. Stjepan Beretić.

Na dan proštenja svečanu misu na hrvatskom jeziku predvodio je beogradski nadbiskup i metropolita mons. Stanislav Hočevar. Na misnom slavlju bilo je više tisuća vjernika od kojih je veliki broj pristupio sakramentu Ispovijedi.

Srebrna misa vlč. Lazara Novakovića

U nedjelju 24. kolovoza u župnoj crkvi Sv. Josipa Radnika, u zajedništvu s desetak svećenika te mnogim prijateljima i vjernicima, 25. godina svećeništva slavio je vlč. Lazar Novaković. Prigodnu propovijed održao je vlč. Marijan Vukov, kapelan iz Ade. Na koncu misnog slavlja srebromisnik je u nadahnutom govoru zahvalio Bogu i svima koji su ga pratili na njegovu svećeničkom putu.

HosanaFest

U Dvorani sportova u Subotici je 7. rujna 2008. godine održan treći put HosanaFest pod geslom "Dajmo Bogu ono najbolje od sebe", koji je okupio mnoštvo publike i petnaest izvođača. Organizator HosanaFesta je Organizacijski odbor na čijem je čelu dr. Marinko Stantić.

Povjerenstvo je najboljom pjesmom proglasilo pjesmu "Lončareva njiva" u izvedbi Marije Jaramazović. Najbolji tekst napisala je Ljubica Gurinović, a publika je najboljom pjesmom proglasila pjesmu "Slavi Boga našega" u izvedbi VIS "Matheus" iz Bizovca.

Proštenje na subotičkoj Kalvariji

Proštenje Žalosne Gospe 15. rujna nije održano zbog kiše na Kalvariji nego u župnoj crkvi Isusova Uskrsnuća. Misno slavlje predvodio je župnik mons. Bela Stantić u zajedništvu s desetak svećenika. Prigodne propovijedi

održali su fra Ivan Cvetković i vlč. István Zsolnai, kapelan župe Sv. Marije iz Subotice. Za ovu priliku obnovljen je krov crkve na Kalvariji, kao i kipovi ispred same crkve. Zato su na ovu svečanost bili pozvani i oni koji su svojim doprinosima pomogli ostvarenje ove zamisli.

Dan biskupa Ivana Antunovića

U Kaloči je 24. kolovoza, u katedralnoj crkvi misno slavlje u povodu 120. obljetnice smrti biskupa Ivana Antunovića predvodio zagrebački nadbiskup kardinal Josip Bozanić. Uz njega je bilo nekoliko svećenika iz Subotičke biskupije i Kaločke nadbiskupije. Kardinala Bozanića na početku slavlja pozdravio je mjesni nadbiskup Balász Babel.

Jubilej bračnih parova u Tavankutu

U nedjelju 21. rujna prvi puta je u tavankutskoj župnoj zajednici organizirano zajedničko slavlje bračnih jubileja. Ovom slavljju odazvao se 21 par. Misno slavlje predvodio je mjesni župnik Franjo Ivanković. Prije i za vrijeme svete mise na raspolaganju za ispovijed bio je mr. Mirko Štefković. Poslije mise za sve slavljenike i njihove obitelji organiziran je zajednički objed i slavlje.

Misa za početak nove školske godine

U Subotici je u srijedu 21. rujna u katedrali organiziran zajednički zaziv Duha Svetoga za početak školske i vjeronaučne godine, za svu djecu grada i okolice koja pohađaju nastavu na hrvatskom jeziku i školski vjeronauk. Katedrala je bila puna djece, njih oko 1200. Misno slavlje, uz ostale svećenike, predvodio je katedralni župnik mons. Stjepan Beretić. Poslije mise bila je zakuska za svu djecu, a u drugom dijelu programa u katedrali je bila generalna proba za dječji festival. Dječjim tamburaškim orkestrom ravnala je prof. Mira Temunović, a organizator cjelokupne manifestacije bio je dr. Marko Sente.

Održan VIII. Festival bunjevački pisama

U Velikoj dvorani HKC "Bunjevačko kolo" 26. rujna održan je VIII. Festival bunjevačkih pisama. Organizator festivala bio je dr. Marko Sente. Na festivalu je izvedeno 17 skladbi. Festivalskim orkestrom ravnala je prof. Mira Temunović, a najboljom pjesmom proglašena je "A oj ženo" koju je izveo Boris Godar iz Tavankuta, autor teksta je dr. Marko Sente, glazbe Nikola Jaramazović, a aranžmana Stipan Jaramazović. Pjesma koja je osvojila najviše simpatije publike bila je "Ej, dida, dida" u izvedbi Ivana Mamužića i skupine djece.

Hodočašće bačkih Hrvata u Mariju Bistricu

Posljednjega vikenda mjeseca rujna svake godine organizira se tradicionalno hodočašće bačkih Hrvata u Hrvatsko nacionalno svetište Mariju Bistricu. Ove godine hodočastilo je oko 300 vjernika predvođenih svojim svećenicima. U subotu 27. rujna na putu prema Mariji Bistrici hodočasnici su se zaustavili u đakovačkoj katedrali, a narednog dana su u povratku poho-

dili samostan Karmelićanki u Kloštar Ivaniću. Misna slavlja predvodili su svećenici Željko Šipek i Marijan Vukov, a križni put predvodio je Franjo Ivanković.

Šokci u očuvanju svojega identiteta

U Baču je 4. listopada održana druga središnja manifestacija obilježavanja 320-te obljetnice doseljavanja skupine od oko 3000 Šokaca predvođene franjevcima iz župe Soli u Bač i okolicu. Svečanost je počela okruglim stolom i temom "Migracije kroz stoljeća". Glavna predavanja pročitali su fra Josip Zvonimir Bošnjaković iz Tuzle i fra Josip Špehar iz Bača. U drugom dijelu bila je prezentacija "Leksikona podunavskih Hrvata – Bunjevaca i Šokaca".

U nedjelju 5. listopada svečana procesija krenula je od župne crkve Sv. Pavla do franjevačke crkve. Misno slavlje predvodio je generalni vikar Subotičke biskupije mons. Slavko Večerin u zajedništvu s desetak svećenika i nekoliko stotina vjernika.

Hodočašće Subotičana u Rim

Od 5. do 12. listopada skupina od sedamdesetak vjernika Subotičke biskupije hodočastila je u Rim. Vođe ovog putovanja bili su svećenici dr. Andrija Kopilović, mr. Andrija Anišić i Željko Šipek. Domaćin našim hodočasnicima bio je vlč. Ivica Ivanković Radak. Na putu prema Rimu hodočasnici su se zaustavili u marijanskom svetištu Jud, Padovi i Asizu. U gradu Rimu pohodili su hodočasnici bazilike Sv. Petra, baziliku Sv. Pavla izvan zidina i crkvu Svetog Jeronima.

Ponovna uspostava Srijemske biskupije

U srijemskomitrovačkoj prvostolnoj crkvi-bazilici Sv. Dimitrija 26. listopada svečanim misnim slavljem ponovno je uspostavljena drevna Srijemska biskupija. Misno slavlje predslavio je mons. Đuro Gašparović u zajedništvu s dvadeset i pet biskupa i pedesetak svećenika. Ovoj svečanosti bili su nazočni i predstavnici društvenih i političkih vlasti. Odluku Svete Stolice o ponovnoj uspostavi Srijemske biskupije pročitao je nuncij u Republici Srbiji Eugenio Sbarbaro. Tako je ovim činom ponovno uspostavljena Srijemska biskupija koja je bila u prvim stoljećima kršćanstva najsnažnije crkveno središte što pokazuje i činjenica da je u ovoj biskupiji održano više sinoda. Posljednji srijemski biskup bio je sv. Metod i nakon njegove smrti ovo područje potpada pod Kaločku nadbiskupiju. Prije najezde Turaka samo je kratko bila ponovno uspostavljena srijemska biskupija.

Dragan Muharem, novi đakon

U Đakovačkoj katedrali 16. studenog đakovačko-osiječki nadbiskup dr. Marin Srakić za đakone je zareadio četvoricu bogoslova. Među novim đakovima je i Dragan Muharem iz Vajske koji bi naredne godine trebao biti zaređen za svećenika naše biskupije.

SADRŽAJ

Kalendar	4
Astronomski i vremenski podaci za 2009. godinu	28
Pomrčine Sunca i Mjeseca tijekom 2009. godine	28
Kakvo će biti vrijeme u 2009. godini	28
Vrijeme po mjesecima	29
Zapovjedni blagdani	30
Obvezatni post i nemrs	30
Katolička Crkva u svijetu	31
Katolička Crkva u Hrvatskoj	32
Crkva u Bosni i Hercegovini i Makedoniji	33
Crkva u Crnoj Gori	33
Crkva u Srbiji	33
Katoličke novine i časopisi	35
RIJEČ UREDNIKA	37
Stjepan Beretić: Dragi Štioče	37
PAPA GOVORI CRKVI I SVIJETU	39
Dr. Andrija Kopilović: SPE SALVI	
Enciklika pape Benedikta XVI.	39
DUHOVNOST	45
Mr. Mato Miloš: Kršćanska askeza	45
Mr. Andrija Anišić: Antunovićeve misao za naše vrijeme	53
Željka Zelić (priređila): Papa Benedikt XVI. o sv. Pavlu	61
* Tomislav Žigmanov: Knjigi i Bunjevcima samiren himan Pavlov o ljubavi	72
Dr. Tadej Vojnović: Apostol Pavao i Caritas	
(Praksa i teologija)	73
Mr. Mirko Štefković: "Augustinianum" bogoslovija i pastoralni centar u Subotici	77
* Mirjana Jaramazović: Kraljice mira	82
Dr. Andrija Kopilović: Nastava religije i vjeroispovijesti	83
Dr. Andrija Kopilović: Ekumenski trenutak u našoj Crkvi	89

Dr. Slaven Bačić: Katolički sadržaji u sv. 5.–8. Leksikona podunavskih Hrvata – Bunjevaca i Šokaca	91
Mr. Andrija Anišić: Problematika kloniranja u svjetlu enciklike "Evangelium vitae"	99
Naš kandidat za sveca o. Gerard Tomo Stantić	125
O. Ante Stantić: Bačka ravan kao nadahnuće za kršćanski duhovni život	125
* Đula Milodanović: Pred likom Marije	132
NARODNO BLAGO	133
Stjepan Beretić: Pavlovac	133
Ivica Čović: Sjećanja o Pavlovcu	135
Ruža Silađev: Listopadckve večernje	139
Milovan Miković: Divani iz Sonte Ruže Silađev	140
Tomislav Žigmanov: Škapulir nade u virne Mande	142
Anita Pelhe: Smisao mog života	145
* Marjan Kiš: Zastvirajte tamburaši	148
Ivan Andrašić: Mladež je opet u crkvi	149
Škola animatora 2007./08.	150
KORISNI SAVJETI (priredio Stjepan Beretić)	153
Marija Šeremešić: Iz "Reduše" – kuvara monoštorski jila ...	156
Željka Zelić: Dragulj u noći	159
MLADI (Uredio: Vladimir Lišić)	161
Petar Gaković: Dojmovi sa Svjetskog dana mladih u Australiji	162
Marina Gabrić: Čovjek – sretno biće	168
Nevena Mlinko: Biti prijatelj	168
Branka Gabrić: Poziv na obraćenje?	169
Goran Gregorčić: Tehnologizirana riječ	170
Vladimir Lišić: Govori, Gospodine, sluga tvoj sluša	171
David Anišić: Slijediš li Krista?	173
Petar Gaković: Komu vjerujemo?	175
MALA DANICA (Uredila: Katarina Čeliković)	177
Po ovom će djeca pamtili prošlu godinu	178
Kako su vol i magarac dospjeli u betlehemsku štalicu	183
Misli malih teologa... ..	184
Dječji biseri	186
Malo zabave i smijeha	188
Kako je nastala Božićna Tiha noć	190

Tri stabla	190
Radionica za umješne i spretno	192
OBITELJ (Uredila: obitelj Huska)	193
Stjepan Lice: Prva propovijed	194
Vesna Huska: Uloga obitelji u razvoju samopoštovanja	195
Molitva roditelja, djedova i baka za djecu i unučad	206
Otvori Bibliju	207
Antoine de Saint-Exupery: Umijeće malih koraka	208
KULTURA	209
Tomislav Žigmanov: Knjiška produkcija vojvođanskih Hrvata u 2008.	209
* <i>Franjo Ivanković</i> : Posljednji čas	214
* <i>Kata Ivanković</i> : Teško	214
POVIJESNI KUTAK	215
Stjepan Beretić: 125 godina Subotičke Danice	215
Ivan Andrašić: 320 godina od dolaska Šokaca iz Soli u Bač	225
Stjepan Beretić: Djelo fra Beata (Stipana) Bukinca	233
OBLJETNICE	241
Stjepan Beretić: Otac Ante Stantić, 70 godina karmelićanin	241
Srebromisnici	246
Mladomisnici	247
Redovnički zavjeti s. M. Juliane Beretić	249
* <i>Maja Buza</i> : Pisma ocu	250
* <i>Tonka Šimić</i> : Život	250
NAŠI POKOJNICI	251
* <i>Marija Feher</i> : Sanjam te, salašu moj	256
KRONIKA	257
Franjo Ivanković: Od Danice do Danice	257
Sadržaj	275

Znak * označava pjesme ili molitve

POZDRAV "DANICI"

(1884.)

Ko u zoru što zvizda Danica
Svitla, lipa i vesela lica
Budi ljudstvo iz noćna počinka
Navišćuć blagost mlada danka,

tako i ti, oj "Danice" mila
Uzdigni se na laganih krila
Budi puk svoj starog iz mrtvila
Potičuć ga na sva dobra dila:

Svoje branec, tuđe da poštiva
Blagostanje sve veće uživa.
Bogu dade što se Njega tiče
I poštuje to najveće Biće.

(odlomak)

*(Bunjevačko-šokačka Danica
ili Subotički kalendar za 1884. godinu)*

75

Župna crkva Isusova Uskrsnuća

